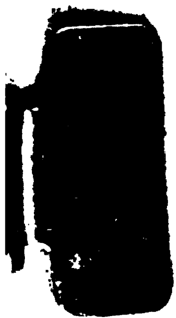
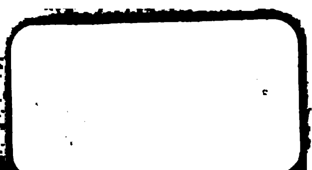

D[illegible]
GEA

Danske Magazin

Nye Danske Magazin,

indeholdende

Allehaande Smaa-Stykker

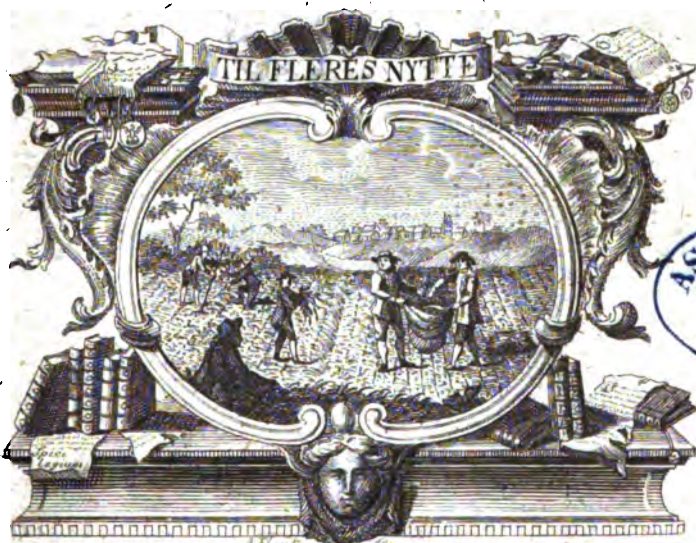
og Anmerkninger

til Historiens og Sprogets Oplysning.

Raekk 2, Første Bind.

Udgivet af

Det Kongelige Danske Selskab til den Nordiske Histories og Sprogs Forbedring.

Kiøbenhavn, 1794.
Trykt hos Hofbogtrykkerne N. Møller og Søn.

Fortale.

Efterat det Kongelige Danske Selskab til den Nordiske Histories og Sprogs Forbedring i lang Tid, formedelst andre dets værdige Forstander, Etatsraad Jacob Langebek, paalagte Forretninger, havde ligget i Dvale, og ved hans dødelige Afgang 1775 var sat ud af al Virksomhed, søgte dets Medlemmer, især afdøde Geheimeraad Hielmstierne, at faae det paa ny sat i Drift, og til den Ende indgave en allerunderdanigst Ansøgning om, at Hans Majestæt allernaadigst vilde aarlig forunde Selskabet af sin Kasse 300 Rdlr. til Belønning for en duelig Person, som kunde besørge det Danske Magazins Fortsættelse, hvorpaa de erholdte denne allernaadigste Resolution, at Hans Majestæt vilde til Belønning for en duelig Person, som de maatte selv antage til det Danske Magazins Fortsættelse, forunde dem en Gratification, som Han selv nærmere vilde bestemme, hver Gang en Tome af deres Arbeide blev overlevert.

Imidlertid indtraf det, at de Værelser, som vare Selskabet forundte paa Charlottenborg Slot til at giemme sit Forraad af trykte og utrykte Sager, samt til at holde sine Samlinger paa, til andet Brug for det Kongelige Maler- Billedhugger- og Bygnings-Akademie behøvedes, hvorfor Selskabet atter saae sig nødsaget til at giøre denne allerunderdanigste Forestilling: 1.) Om de tvende kongelige Selskaber, nemlig Videnskabernes og dette Danske, maatte herefter være uadskilleligen sammenføiede, forbundne og forenede, dog saaledes, at det ene ikke indlemmes i det andet, men hvert ligefuldt beholder sin forrige indvortes Forfatning og Bestyrelses Maade. 2.) Om det Danske Selskabs Forraad og Eiendele, som desuden efter dets Love tilhøre Hans Majestæt, naar det engang reent skulde ophæves, maatte rummes og forvares paa det Sted,

som

som til Videnskabernes Selskabs Sager er bestemt, dog at hvert der haver sit Archiv for sig selv. 3.) Om det Danske Selskab maatte tillades at holde sine Samlinger paa samme Sal, som Videnskabernes Selskab, der ikkun samles hver Fredag, saalænge det ikke skeer paa den Tid, Videnskabernes Selskab enten hidintil har bestemt eller herefter maatte bestemme til selv der at samles. Hvilke trende Poster allernaadigst bleve bevilgede med det Tillæg, at Hans Majestæt med synderlig Fornøielse anseer disse Bestræbelser.

Saasnart Selskabet havde erholdt denne Hans Majestæts allernaadigste Resolution, traade dets Medlemmer sammen og valgte til Forstander Kammerherre Peter Friderich Suhm, og tillige antoge til Sekretair ved Selskabet Studiosus Bertel Christian Sandvig, en flittig og duelig Mand, hvis Forretning skulle være, deels at føre i Pennen hvad der skulle trykkes, besørge Correcturen samt Registeret til hver Deel af det Nye Danske Magazin, og paasee, at alt blev indrettet efter det Mynster, som haves i de sex udkomne Bind af det Danske Magazin, deels forrette hvad Forstanderen til Selskabets Beste maatte finde fornødent at paalægge ham, endog af de Ting, som efter Lovene paaligge Forstanderen, samt at føre Selskabets Regnskab.

Selskabet indsaae nu, at det første, som maatte foretages, var at igiennemgaae og ordne de det tilhørende Bøger, Haandskrivter, Documenter og øvrige Sager, og besluttede derfor, at Sekretairen i Overværelse af en af Medlemmerne, som dertil vexelviis vilde indfinde sig, skulde foretage dette Arbeide, og derefter begynde at udarbeide Fortsættelsen af det Danske Magazin, hvilket ogsaa strax blev sat i Værk, og bragte bemeldte Studiosus Sandvig førend sin Død det saavidt, at

de

de fex første Hefter af dette Bind bleve færdige, hvilke altsaa ere hans Arbeide.

Efter ovennævnte Studiosus Sandvigs Død saae Selskabet sig om efter en Sekretair i hans Sted, og faldt da Valget paa Registrator Jens Jacob Weber, som modtog samme; men som han strax mærkede, at der herskede en Uorden i dets Sager, at et og andet manglede, og noget derimod fandtes, som ikke var optegnet, tog han sig for at forfatte et ordentlig Inventarium over Selskabets Sager, og da det var færdigt, at udarbeide de fex sidste Hefter af dette Bind, som nu lægges for Publikums Øine.

Vi smigre os med det glade Haab, at dette vores Arbeide bliver optaget med samme Yndest, som de fex forrige Bind af det Danske Magazin, hvilket altid vil blive os en Spore til at anstrænge vor Fliid desto stærkere og giøre os Umage for stedse at opsøge saadanne Stykker, som deels kan være nyttige og behagelige for Elskere af Alderdommens Historie, deels udbrede Lys over en eller anden Deel af Fædernelandets Oldsager, samt berige og forbedre Sproget med ægte gamle danske Ord og deres Forklaring.

Selskabets Lemmer.

Selskabets Lemmer.

Peter Friderich Suhm, D. K. M. Kammerherre og Historiographus, samt dette Selskabs Forstander.

Frands Thestrup til Mariager Kloster, D. K. M. Kammerherre.

Adolph Gotthard Carstens, Ridder af Dannebroge, D. K. M. Geheimeraad, Directeur og Ober-Procureur i det Tydske Cancellie.

Wilhelm Bornemann, D. K. M. Conferenceraad, Assessor i Høieste-Ret og General Auditeur i Dannemark.

Christian Friderich Jacobi, D. K. M. Conferenceraad, Assessor i Høieste-Ret.

Friderich Adam Müller, D. K. M. Conferenceraad, Stemplet-Papiirs Forvalter i Danmark og Norge.

Michael Treschow, D. K. M. Conferenceraad, og Assessor i Høieste-Ret.

Peter Uldall, D. K. M. Justitsraad, Vice-Borgemester i Kiøbenhavn, Advocat i Høieste-Ret.

Niels Schythe til Lillesand i Norge, D. K. M. Justitsraad.

Stephan Hofgaard Cordtsen, Ridder af Dannebroge, D. K. M. Conferenceraad, Vice-Justiciarius og Assessor i Høieste-Ret.

Holger Christian Reiersen, D. K. M. Etatsraad og Deputeret i det Kongelige Danske Cancellie.

Mads Fridsch, D. K. M. Justitsraad og Assessor i Høieste-Ret.

Skule Thorderson Thorlacius, D. K. M. Justitsraad, Rector ved den Latinske Skole i Kiøbenhavn.

Rasmus Nyerup, Philosophiæ Doctor, D. K. M. Bibliothek-Sekretair ved det store Kongelige Bibliothek.

Abraham Kall, ordentlig Professor i Historien og Geographien ved Kiøbenhavns Universitet, Assessor i Consistorium, Professor i Kunst-Historien og Mythologien ved det Kongelige Maler- Billedhugger- og Bygnings-Akademie.

Jens Jacob Weber, Registrator i det Kongelige Geheime Archiv, Selskabets Sekretair.

* * *

Endnu have været i Selskabet, som ere bortdøde førend dette Binds Slutning.

John Erichsen, K. M. Conferenceraad og Deputeret i Rentekammeret.

Johan Samuel Augustin, K. M. Etatsraad og Depeche-Sekretair i Generalitæts Collegio.

Gerhard Schøning, K. M. Justitsraad og Geheime Archivarius.

Christian Friderich Temler, Etatsraad og Sekretair ved det udenlandske Departement.

Christian Eberhard Voss, K. M. Justitsraad og Geheime Archivarius.

Nye Danske Magazin.

Første Hefte.

I.

Efterretninger

om

Erkebiskop Aslak Bolt i Trondhiem.

Det er noget besynderligt, at denne mærkelige Mands Navn ikke engang nævnes i de sex hidindtil udkomne Bind af dette Verk, og at det, som man andensteds kan finde om ham, er saa lidet, at det langt fra ikke er tilstrækkeligt til deraf at kunne give hans Levnets Beskrivelse. Hans Famille, som i Følge et Brev, der siden indføres, synes at være uddød med ham[1]), er en af de ældste og ædelste i Norge, hvoraf mange forekomme i gamle Dokumenter fra Aaret 1325 af. Af et Brev, som siden skal anføres, sees at hans Fader, Iver Bolt, haver eiet Gaarden Gemblastadh i Nordfiord.

Det

[1]) Imidlertid forekommer dog i et Pergaments Dokument af 1489 i det Kongelige Geheime-Arkiv, en Amund Thorstenson af Samsale, der fører samme Vaaben som Erkebiskoppen.

Det første vi i gamle Diplomata have fundet Aslak Bolt nævnet, er i Aaret 1417, da han som Korsbroder eller Canonicus i Opslo, Dagen efter Christi Himmelfartsdag, eller den 20 May, tilligemed Jon Eriksen, Korsbroder sammesteds, udstædte et Transcript af Wælborin manz Herra Ganthe Erikxsons [1]) Riddaris Brev, hvorved han giver Aslak Askilson al Motinghen, liggende i Mannadalenom aa Aghdom [2]) Ved dette Brev, hvori han ikkun kalder sig Aslak Iversen, sees hans Segl, saaledes som det første af de her oven for i Kobber stukne, nemlig et gammeldags trekantet deelt Skiold, i det første Felde en halv Lilie, og i det andet to Sparrer, med Omskrift: S. (Sigillum) ASLACI. IVARI.

Det følgende Aar 1418 blev han udvalgt til Biskop i Bergen, hvorved han forblev indtil 1428 [3]).

1419 S. Lucæ Evangelistes Dag eller den 18 Octobr. solgte han til Erlig Mand Jogrim Audunsen en ham tilhørende Gaard i Sohlarenom a Sogne, som Hr. Henrik, fordum Præst i Haghaslo havde givet ham, med Agre, Huus og alt tilliggende [4]).

1420 var han her i Danmark, og underskrev da tilligemed Biskop Andbiorn af Hammer, Jonis Jacobsson Provst, Andres Jacobsson og Benedictus Pogwisk Riddere, som Forlover for 3000 Nobele, hvilke Biskop Arne af Skalholt var Kong Erik skyldig, og lovede inden Michelsdag at betale. Brevet er dateret: hia Westenskogh kirkiu i Lalande, loardagin nest firer Jonswaku, a xxxi are Rikis herra Eriks medt Gudz nadh Noregs konungs [5]).

1427 Onsdagen for Midfaste Søndag eller den 12 Martii, udgav Agmundh Benktson sit Brev, hvorved han tilstaaer at være Værdelig Herre og aandelig Fader Hr. Aslak, med Guds Naade Biskop i Bergen, af ret gield skyldig nyohundrat med goode oc gilde samfampne hallenske Skreidh (Stokfiske) oc eina tuo dron ketil, hvoraf han lover aarligen at betale de trehundrede, og hvis han imidlertid skulle døe, skulde Gielden indkræves af hans Arvinger, samt alt hans Gods, løst og fast, hvor det end maatte opspørges [6]).

Ved

---

[1]) Han var af Familie en Galtung, og nævnes meget ofte i norske Dokumenter.
[2]) Dipl. membr. inter Magnæana Fasc. LXXXV. no. 12.
[3]) Catal. Episc Bergens. Ms.
[4]) Dipl. membr. inter Magnæana Fasc. XXXIX. no. 25.
[5]) Dipl. membr. Arch. Reg.
[6]) Dipl. membr. inter Magnæana Fasc. XXV. no. 12.

Ved denne Tid har han udentvivl foræret til Lunde Domkirke en Elfenbeens Reliqvie-Kiste, som i Reliquiarium Lund. [7]) saaledes beskrives:

In pixide eburnea. super & subtus deaurata, cum numero apostolorum circumsculpta, quam obtulit. Dominus *Aslacus*. Episcopus bergensis.

De sepulcro domini. Item de sancta Sonniua virgine. Item pars mandibuli cum quatuor dentibus. de vno sanctorum martirum in Seilo. Item de sancto Thoma Cantuariensi Archiepiscopo. & martire.

Da Erkebisp Eskild i Trondhiem døde den 11 Martii 1428, blev Biskop Aslak anden Dag derefter, in crastino Gregorii, igien postuleret i hans Sted [8]) Af det Brev, som nu strax skal indføres, sees, at han dog ikke er kommet til Trondhiem, førend noget hen i det følgende Aar. Dette rare Dokument [9]) indeholder en Fortegnelse over alt, hvad han som Biskop i Bergen har eiet, og giver den beste Oplysning i den Tids Huusholding, hvorvel man maa beklage, at deri forekomme endeel Ord, som vi, uagtet al anvendt Umage, slet ikke vide at forklare.

In nomine Dominj Amen. Saker þes at Værolldin oc all værolzlikin þing æru forgangelik, oc Menniskionna Minne er briosekilkt, af þy at alt minaz oc eingte forgloma er Gudz signadhe Nadh oc ey Menniskionna Sniældheit. Huar fore wyrdhelighin Herra oc andelighin Fadher Biscop Aslac i Bergwin, postulatus in archiepiscopum nidrosiensis ecclesie, oc hans Capitulum samastadz, wordhu swa ofur eino, at þet godz oc Hafwor, sem han sielfuer met sik hiit til Trondeims fordhe, swa oc þet sem sidhan kom met hans Swenom oc skipom, skulle skrifuaz i þueim cyrographis, han ein nær sik hafuande, oc annan Capitulum, swa sem her epter-følgher: Anno Dominj MCDXXIX° ipso die cathedre sancti Petri apostoli varo swa mang þing kommen til Trondeim vppa Biskups gard, met vars wyrdeligx Herra Biskop Aslakx Swenom i einne Snækkio, sem heiter Clostar Løparen, ny af Eik met allom reidhskap; oc i andre, sem hæiter Catrin met allom reidhskap: In primis ein lang kista, oc var i henne swa mang þing: ij stokko hoghinde [10]) met set verk [11]) Item

[7]) Ms. membr. Fol. 5.
[8]) Catal. Archiep. Nidros. apud *Benzelium*, in notis ad Diarium Vazstenense. p. 244.
[9]) Dipl. membr. inter Magnæana Fasc. XIV. no 6.
[10]) Benkedyner. Paa Jislandsk kaldes en Benk endnu Stok. Høgindhe er det endnu brugelige Ord Hynde', af hvis Skrivemaade man maae slutte, at det kommer af høy, og betyder det samme som forhøyende.
[11]) Et nu ubekiendt Slags Udsyening eller Broderering.

ij silke hoghinde. Item ij sængt[12]) silke hoghinde met hans Skiolde-Þekn. Item j orna gaat[13]) swart sængt met silke. Item ij rodh ny silke hoghinde. Item j stok hoghinde af Þet sama. Item iij ny hoghinde met sæt verk og met sylfuer. Item j krokstaf[14]) met fils Been. Item ein annor kista oc vare swa mang Þing i henne: In primis xij ny hoghinde wer met bokstafua. Item xij ny hoghinde met lebardhe[15]) oc rodhleske[16]). Item ij stora speghla. Item serdelis[17]) eit Dusin hoghinde ny met rodhlaska oc hans Skiold. Item j dusin hoghinde met lybist verk[18]) oc rodhlaska. Item j dusin hoghinde met rodhlask oc hwit lædher. Item j stoor Dyna oc ij adhre mindre, oc ij Hofdhalagh[19]). Item en ein stoor kista oc vare swa mang Þing i henne: ix godh half stycke engis[20]) clædhe. Item i einom packa vj half stycke clædhe. Item ein stoor pryzsk[21]) kista, oc vare swa mang Þing i henne: In primis j stycke clædhe rot amsterdamst. Item j swart amsterdamst. Item j halft stycke grat engis. Item j halft stycke swart hollanzst. Item j rot got engis. Item j blat engis vara clædhe[22]). Oc her vt af sende adhrnempdé wyrdelig Herra Biskup Aslac til Swerikis met Herra Wilkin sinom Capellan xviij half stycke klædhe at kopa met koper til kirkionna behof vppa husnona[23]) ofuer Sancti Olafs Skriin. Item ein kista, all beslaghen vnder oc aa met iarn, oc war i henne swa mang Þing: In primis ein Skinfæl ny af Bæ-

fur.

---

12) Sængt, synes at have nogen Overeensstemmelse med det gamle danske Ord singlet, som forekommer i Kiempeviserne, og betyder det samme som Kanter. Paa Tydsk kaldtes i Middelalderen Singel et Belte, udentvivl af det latinske Cingulum. See Halt. Glosf Germ.

13) Aurna betyder endnu paa Islandsk overmaade, og altsaa maa vel dette Hynde have været overmaade got.

14) Bispestav.

15) Udentvivl have disse Hynder været udsyede med Leoparder.

16) Maaskee rødt Leidisk Klæde, som i gamle Breve almindeligen kaldes leisk eller leysk. Thi at de have været syede af adskillige Farver Klude, som de Bønderne endnu bruge, og som endnu paa Islandsk kaldes Lasta; er neppe rimeligt.

17) For sig selv, eller uden for benævnte Kiste.

18) En Art Udsyening, som nu ikke er bekiendt.

19) Hovedpuder.

20) Engelsk

21) Dette Ord synes her og siden, ikke saa meget at betegne det Sted, hvorfra Kisten var kommet, som Maaden hvorpaa den var arbeidet. Maaskee det skal betyde indlagt eller udhugget.

22) Almindeligt Handelsklæde.

23) Denne Kuppel, Hvelving, eller hvad det har været, nævnes ikke hos Schøning, i hans smukke Beskrivelse over S. Olufs Skriin og Helligdom. See Beskr. over Trondh. Domkirke. Cap. X. pag. 150 til 180.

fur. Item j stort rødt aclædhe sayn[24]) sængt met hwita hæghra[25]) oc fodhrat met gult sæter[26]). Item j nyt aclædhe met hedhen stycke[27]) mit vtj, oc vmkring met gylleneſtycke, oc fodhrat met rot sæter. Item j stort brunt aclædhe met ein kalf[28]). Item j grønt engis aclædhe. Item ein annor kista all beslaghen met iarn, oc var i henne swa mang Þing: In primis ein Otter Skinfæl[29]). Item j lædherlakan nyt. Item iij Engis aclædhe. Item j stort hwit engis aclædhe met ein kalf. Item j engis aclædhe oc j tæpidh. Item j pryzsk kista, oc var i henne swa mang Þing: In primis xxvj duka sprangadhe[30]) glitadhe[31]) flamske oc typpingx[32]) duka oc alle nyie: Item ein liten kista oc er i henne swa mang Þing: In primis xxj handclædhe met alla Handgerning oc all ny: Item xiiij Dyurs hudhe mæntadha[33]). Item ij kistor var ther innan j fotclædhe[34]) kostelighit: Item xv bænkiaclædhe oc vare the xiij ny. oc ij æru nokot hafd. Item ein ark med skiold oc er swa mokit i henne: In primis ij bolte[35]) met bleikt Lærept. Item j bolt med got obleik Lærept. Item v par bleikt lakan oc vj alna langt hwort oc all ny. Item j par lakan nokot hafd. Item ein capella kista var þer vtj: In primis j pastorale j graduale notatum. Item j missale iij psaltare: Item j krokstaf vttan stafuen. j mytra. j par sandalia. j par glofure[36]) Item j par messo klædhe med hedhenstycke oc godhe gulbordhe. Item j par messo klædhe

 brunt

24) Sayn, er maaskee Sattin, eller en anden Slags Silketøi.

25) Hæghra kaldes endnu en Hare paa Islandsk, saa at denne Kappe rimeligen haver havt en Bord af hvidt Hareskind, hvilket stemmer overeens med den forhen antagne Bemærkelse af Ordet sængt.

26) Sæter, et Slags ubekiendt Tøy, maaskee Taft eller noget saadant, da det ikkun forekommer at være brugt til Foer.

27) Hedhenstycke, er ubentvivl en almindelig Benævnelse paa alle kostbare fremmede Tøyer, af Hedhen, langt borte, og Stykke, som i den Bemerkelse af kostbart Tøy endnu bruges i Gyldenstykke.

28) Kalf betyder i Almindelighed et Appendix, eller et mindre Stykke, som hænger ved et større. Den egentlige Bemærkelse paa dette Sted bliver vel en Hætte.

29) En Skindpels af Odderskind, ligesom forhen er nævnet en af Bæverskind.

30) Dette Ord menes at betyde spraglede eller i det mindste stribede, men maaskee den egentlige Bemærkelse paa dette Sted bliver vævede i Løvverk.

31) Glattede, saa at de have Glands.

32) Maaskee et nu ubekiendt Sted, hvoraf disse Duge kunne have faaet deres Navn.

33) Beredte. Ordet er endnu brugeligt i Island.

34) Gulvteppe.

35) Sammenrullede Stykker.

36) Glofure, Vanter.

brunt med store gulbordhe. Item j tasla med crucifix af fiilsbein. Item j altarestein[37]). Item ij altare bruner[38]) annor sængt med sylfuer oc annor med hwit silke. Item ij roket[39]) Item ij corporalia hws annat af hedhen stycke oc annat af gyllen-stycke oc ber vare corporalia med af lærept. Item iij par costelighen liinklædhe. Item ij sma clokker. Item j stoor kamb af fiilsbeen. Item ein pryzsk kista er ber vtj j bunadh[40]) v alna mindre en xl langer af grønt oc røt sayn oc sprang[41]) millem oc er ber vtj iij bilete sancte Trinitatis. sancti Olauj oc sancte Sunnine[42]). Item eit mindre en xl stycke med sætverk til ein bunadh, hwart stycke iiij alna langt. Item j tield[43]) med røt sayn oc sprang xij alna langt. Item j bunadh med sayn oc sætverk xxiiij langer. Item iij sparlakan j røt. oc ij rødh oc grøn af sayn. Item j stoor ark. oc er ber vtj j vndertield med sætverk xxx alna langt. Item iij husbonadhe med sætverk oc met bilæt oc waterfarghen[44]). Item j husbonadh kostelighen med water farghe gul oc sylfuer. Item ein hoop[45]) med islænskom ræflom[46]). Item ij stein-klædhe[47]) nokot haft. Item vij ny staal panzare oc ij lyre[48]) oc j blank platæ[49]). Item j pækillhusua. Item ein pryzsk kista ber er vtj ij psaltare. ein passionarius. eit pastorale. Item ein Kronica gestorum noricorum. Item ein antiphonarius de sanctis cum noua nota. Item liber reuelationum Birgitte. Item vnum breuiarium in duobus voluminibus

[37]) En slebet Steen til at indsætte oven i et Bære-Alter.

[38]) Hynder omkring Alteret, saaledes som Communicanterne endnu knæle paa.

[39]) Uden tvivl det samme som Stola.

[40]) Et Betræk, Tapet. Ordet har ogsaa været brugeligt i Danmark, og forekommer tidt i gamle Testamenter og andre Brevskaber, hvor det gemeenligen skrives Bonedh.

[41]) Her synes Sprang ikke at kunne betyde Striber, men enten Løvverk, eller en anden Slags Zirater, hvorvel Løvverk er rimeligst.

[42]) Disse norske Helgenes Portraiter paa denne Tapet, synes at bevise, at den er virket eller udsyet i Norge, hvor denne Kunst, ligesom i Danmark, tilforn har været i stor Flor.

[43]) Egentligen Telt, her uden tvivl Omhæng til den erkebiskopelige Stoel.

[44]) Merkeligen skilles her Sætværk fra Billederne, og den tillagde Efterretning om Vandfarver beviser, at disse Billeder ikke have været udsyede, men malede. Skulde man ikke heraf, at Farven udtrykkeligen kaldes Vandfarve, kunde slutte at Oliefarve da ogsaa allerede haver været bekiendt i Norge? Eller kaldes Farven her saaledes til Forskiel paa den Farve, som kommer af farvet Garns Sammenvevning?

[45]) Hof er paa Islandsk en Kiedelkrog. Her forstaaes nok herved en Stok, hvorpaa

[46]) Omhængene eller Gardinerne vare ruskede.

[47]) Jernklæder, kaldtes i Middelalderen ligesaa i Danmark, og maaskee det Ord Steenstue, som ofte forekommer i Kiempeviserne, har i Henseende til sin Oprindelse, nogen Overeensstemmelse hermed.

[48]) Ludr paa Islandsk, Luur paa Dansk, et Horn til at blæse i.

[49]) Uden tvivl et lidet Skiold.

luminibus cum notis. Item compendium theologice veritatis. Item unum breviarium per totum annum secundum modum Bergis. Item textus Boecij de consolatione. Item summa virtutum. Item sermones dominicales Jacobi de Voragine. Item vj deker tyzst perman[50]) Item vj stoor sylfbuen[51]) horn. ij kloor[52]) oc eit vædherhorn sylfuerbuen oc forgylt. Item ein stoor ny pryzsk kista oc var þer vtj textus Britonis. Item j stok hoghende af silke. Item j ny bryggio kætil sem tæker xiiij tunnor. Item viij koper kannor, ij stora oc sex sma. Item xij tinkannor stora oc sma oc ij halfkannor. Item vij tinstaup laug[53]). Item ij smorfat med fotom oc af Tin, ij almusefat af Tin. Item halft dusin stoor tinfat. Item j dusin met stoor tinfat. Item ij dusin nakot mindre af tin. Item ij dusin en mindre tinfat. Item en j Dusin a sama matu oc all af Tin. Item ij dusin engis Tinfat. Item j litet Dusin af sama slagh. Item iij par nyie Tinflaska hwort storre en annat. Item j par Staalflaska med Stoop. Item ij par stora lædherflaska. Item j par nokot hafde. Item j dusin Kolgryter sem hwor staar i adhre. Item ij pannor oc ij fotagrytar. Item ij morteer med stempla. Item vj koperstaka. Item v kosteligheп vatzkaar. Item iiij kosteligha Mullogher[54]) med buler. Item vj vatzkar. Item iiij Mullogher. Item j Glodhepannæ. Item j Varfru bilete oc ein tasla af Marmorstein. Item ein annor Tasla med varfru oc Sancti Nicolai bilætum. Item j Sancti Olafs bilæte. Item ij stora hornlyktor. Item iiij Messingx Lyktor. Item xij stoor rodh fat. Item v ferghat stoor fat. Item ij korghar fulla met rodh fat vttan hwit fat. Item viij fat iarn. Item iiij Skippund bly. Item xxviij stycke myol ij tunnor hweite myol. Item j sæk Humbla. Item ij tunnor Hvalspæk, Item ij kosteligheп pryzsk Bord. Item ein ferghadh kista væl iarnadh oc var þer vtj j bordha til eina casulam. Item ein Kalik. Item ij pund Rokilse. Item j kosteliktt Skak-þafuel. Item mang annor sma þing. Item eit Bradhspyt. Item iiij tunnor tyzst Salt. Item j Ladike med xxx rodh fat.

(Her

[50]) Pergament.

[51]) Sølvbeslagne.

[52]) Disse Kløer synes efter Sammenhængen ogsaa at have været brugte som Drikkekar, men vanskeligt er det at sige, af hvad Dyr de have været. Hummerkløer, endskiønt de ere store nok, tør man her vel ikke tænke paa, da man ingen Efterretning finder i Middelalderen, at de nogentid ere brugte hertil. Maaskee herved forstaaes Dvuekløer, som endnu forekomme beslagne og brugte til Lysestager.

[53]) Logge til Tin-Kander.

[54]) Vaskekar af udbuklet Arbeide.

(Her er i Originalen ladet Rum til to Linier.)

Item Swa mokit hafde firnemde werdugher Herra Biskup Aslac med sik til Trondeim pa sem han forst kom ij swart sylf helte forgylt. Item iij lindar[55]) oppa bordhur langa oc væl beslaghna ij forgylta oc j oforgylt. Item ein grøn Linde beslaghen oc forgylt. Item eit forgylt Sylfkors. Item eit kors af got nobila gul oc med dyre Steina sem vægher viij oc xxx swara nobila. Item eit mindra gul Kors sem vægher ein swaar nobel oc xx. Item xiv fingergull med saphir steina sem vægha ix swara nobila oc xx. Item annor gulfingren med Dyaat[56]) oc Smaragdha sem vægha v nobila oc xx, somma vttan Steina. Item vj sylf Stoop. Item iij nobila oc femtio. Til ytermeire Beuising oc Stadfestilse at swa er sem for skrifuat staar settom wer Biscop Aslac wart Secretum oc capitulum vart sit Secretum fore þetta bref sem skrifuat var i Stadh aa Daghi oc Aare sem for segher.

Det første Segl under dette Brev er Biskop Aslacs, medens han endnu var Biskop i Bergen, og er foran i Kobber forestillet. Midt paa sees Jomfrue Maria med Christus paa Armene, under et Ciborio, og ved hver af hendes Sider en Helgen, hvoraf den første nu er forslidt og ukiendelig, men den anden skal være St. Johannes Evangelist. Under Jomfrue Maries Fødder sees Biskoppens Vaaben, et deelt Skiold, i det første Feldt en halv Lillie, i det andet to Bielker. Omskriften er: Sigillum ASLACI. BOLT. EPIscopi. BERGEnSIS. Af dette Segl erfares, at de Bolters Familie i sit Vaaben har ført ligesaavel Bielker, som Sparrer, og at man altsaa ikke kan være vaersom nok ved at henføre gamle Adelsmænd til visse Familier, naar man ingen andre Hielpemidler har end allene deres Sigiller. Man seer ellers af dette Brev, hvor stor Overdaadigheden allerede den Tid var, endog hos den geistlige Stand, og hvor elendigt det da stod til med Bibliotheker og Lærdommen, da endog Erke-Biskoppen i Norge ikke eiede en Bibel eller nogen classisk Skribent, undtagen Boetius. At han ellers i dette Aar er blevet consecreret, vidner Hvitfeld[57]).

(Fortsættelsen følger i næste Hefte.)

[55]) Livbaand af Læder eller Uld, kantede med Border.
[56]) Diamant.
[57]) Bispekrøn. pag. 110.

II.

II.

Kongelige Breve og Befalinger
til Christopher Walchendorff fra 1558 til 1600.

(Af Originalerne i Selskabets Arkiv.)

1.) Om Gudi Noruegers Gield til Herman Kræmer 1558.

Christiann thenn tredie mett Gudtz naade Dannemarcks, Norges, Wendis oc Gottis Konningh ꝛc.

Wor gunst tillfornn. Viidt att huess thenne Breffuiser Herman Kremer, Borger wdi Lubeck haffuer seg for oß att beklage om nogenn gielldt Gudi Norueger skulle blíffue hannom skyldig haffuer thu aff thene hans Indlygthe Supplicatz att forfare oc handt selff eller hans fuldmegtige teg ydermere ther om Berette kandt. Thij Bede wij teg oc wille att nar forscreffne Hermann Kremer Eller hans fulldmegtige teg mett thenne wor Schriffuelse besøgenndis worder att thu tha ær hannom behielpeligen ther wdindenn Szaa att han maa bekomme huiß forscreffne Gunde Norueger eller hans arffuinge hannom mett Rette pligtuge ere. Hermed scheer wor willie Thij ladt thedt Ingennlunde Befalenndis teg Gudt. Schreffuett paa wortt slott kiøpnnehaffnn thenn vij dag maij Aar ꝛc. Mdlviij. Vnnder wort Signett.

Udskrift:

Oßz Ellskelige Erllige Oc welbiurdug Christopher Walchendorph wor mandt Thiener Oc Embitzmandt paa wortt Sllott Bergenn.

2.) Om Kongens Gield til Henrik Mum at betale 1574.

Frederich thend Anden Med Gudtz Naade Daynmarckis Norgis Wendis och gottis konning ꝛc.

Wor gunst tilfornn. Wild att thenne Breffuißere Hendrich Mum, Borgere ther vdj wor kiøbsted kiøpnehaffn, haffuer berett for Oß, att hannom skall reste och tilkome af Oß nogen penninge for Allehonde Siildenthøig och andre ware

wij vdi forledenn sende aff hannom haffuer bekommit Och End dog hand thiit och Offthe haffuer fordrett ther om hoß Oß, och wor Renthemester haffue haft Befalling paa att skulle hannom afflegge, haffuer han dog thil theß inthed kunde bekomit, huor Offuer hand Beclager sig, att were komen thil Achthers, Och om thro och loffue, Saa hand en thiid lang haffuer maatt werit fran hus och hiem, Efther som hans Supplicantz therom formelder wij thig her hoß tilschicker, Tha paa thet hand Siig Icke med Billighed skal haffue att beclage, Bede wij thig och wille, att naar forscreffne Hendrich Mume thig med thette wortt Breff besøgendis worder, thu tha strax foretager hues Regenschaft, Oß och hannom Emellom er, Och ther som thet befindis, att wij ere hannom noggit skyldig, thu tha paa wore wegne bethaller och tilfredtz stiller hannom, huis hannom med rette bør, Saa wij en gang for alle maa bliffue hans klagemall och Offuerlob quitt Ther med skeer wor wilge, Schreffuit paa wortt Slott Friderichsborg thend xlij Julij Aar rc. Mdlxxiiij. vnder wortt Signett.

Friderich.

Udskrift:

Oß Elskelig Erlig och Welbyrdig Christoffer Walchendorff Thiill Glorup, Wor Renthemester.

3.) Om Tømmer, Deler, Brandjern og Jernringe at forsende til Friderichsborg Slot 1575.

Frederich thend Anden rc.

Wor gunst tilfornn. Wiidt att wij nu haffue afferdigitt wor Tømmermand thenne Breffuißer Ballßer tiidt vdtill Byenn att skulle till wort Behoff ther vdthage nogit thømmer och Deler, tiill ett planckeuerk: wij her sammestedz achte att lade opsette Thi Bede wij thig och wille Att du erst forscreffne wor Thømmermandt paa wor wegne behielpelig att huor nogit Thømmer och deler ther vdi Byen er tillfangs Att hand thett maa bekomme Och huis hand tha till wort Behoff vdthager att thu thett paa wor wegne betaler, Wij schicke tig och her hoß maall paa thuende Brand-Jernne huilcke skulle giøris saa lange som maalit er och saa høye paa føderne som skorrit er paa forschreffne Maall Sammeledis ett munster aff nogle Ringe huor aff wsi wille haffue ½M. Bedendis tiig och wille Attu somme Brandierne och Ringe lader giøre vdj Smedien thr for Slottit Och nar the er ferdige att thu thenum tha strax uforsømmelig hiid forschicker Saa the medt thett allerførste Kunde wer her tiillstede Ther medt skeer wor Wiilge Befalendis

lendis thig Gudt, Schreffuit paa wort slott-Frederichsborg thend xxvj dag Martij Aar 2c. Mdlxxv. Wnder wort Signett.

Friderich.

4.) Om to Fade Embsk Øl at forskrive 1575.

Friderich 2c.

Wor gunst tiilsfornn. Wij Bede wij thig och wille Atthu strax lader bestille Oß wdj Lybeck eller Anndenustedtz, thuo Fade Emstoll thett som ferß och retth godtt er, Och thet siidenn strax forschicker hiid tiill slottitt Naar thu thedtt kannd bekomme, Ther Medtt scheer wor wilge Befalenndis thig Gud Schreffuit paa wortt Slott Frederichsborg thennd xxvj dag Martij Aar 2c. Mdlxxv. Wnnder wortt Signett.

Friderich.

5.) Om nogle Fasaner, Hamp og Jernringe at sende til Friderichsborg 1575.

Frederick 2c.

Wor gunst tillforn. Wiid Att Oß Ellskelige Peder Oxe wor tro mand Raad och hoffmester haffuer giffuit och foræhritt oß mett v eller vi Fasanner, som en hollender quinde ther wdj Byen, haffuer wdj forueering. Huorforre wij nu haffue afferdigitt thenne breffuißer, Hanns Birckhen thiid till Byen samme Fasanner, leffuendis att schulle hiid foere, Thj Bede wij thiig och wille, attu lader forfaere hoes huem samme Fasanner fiundis, Och ther aff V eller VI hiid med forscreffne Hans Birckhenne lader forskicke, Sammeledis bede wij thiig och wille, attu hiid strax forskicker II. schippund hamp, Och tillsiger Mester Giertt Beßestøber, att hannd ennu støber oß en II. M. Ringe, till worre Jachtduge, epther som the woere hannd seniste giorde, Thermed schier wor willge, befalendis thig Gud. Schreffuit paa wortt slott Frederichsborig thennd 4 dag Aprillis Aar 2c. Mdlxxv. Wnder wortt Signett.

Friderich.

6.) Om et Fad Embsk Øl 1575.

Frederich 2c.

Wor gunst tilfornn. Wij bede thig och wille, Att thu strax Anseendis thette wortt breff, forskicker till Oß med thette Budt, ett fad Emstoll, Saa att hannd

wforsømmeligen ther med frankommer, Ther med gior thu os till wilge, Befallindiß thig Gud. Schriffuit paa wortt Jagthuß Assuenß thennd 24 dag Julij Aar rc. Mdlxxv. Wnder wortt Signett.

Friderich.

7.) Om Mogens Pedersens Forleninger i Norge at taxere 1575.

Friderich rc.

Wor gunst tilfornn. Wij Bede thig och wille Att thu nu strax lader Sette och Taxere for en Aarlig Affgifft the forleninger udj wort Riige Norge, som Moens Pedersen Siist haffde, Saa att baade wij kunde haffne ther nogit aff, och hand thennom bekommendis worder, och ther med kannd tilkomme, Och att thu same Thax Oß strax med thet første udschicker, Ther med skeer wor wilge. Befalindis thig Gud. Schreffuit paa wort Slott Frederichsborg thend xxiiij dag Augusti. Aar Mdlxxv. Wnnder wortt Siignett.

Friderich.

8.) Om noget Engelsk Klæde og Ræveskind 1575.

Friderich rc.

Wor gunst tilfornn. Wij bede thig och wille Att thu strax hiid forsender xij alne Rott Engelst aff thett slags thu nu siennisste hiidt forskickitt; Och thett lader Offuerantuorde Jorgenn Munck Leensmand her sammestedtz till Hanns Lyckow och hanns thømmiermend, Tesligiste att thu forskaffer wor Bundtmager Christoffer, Saa mange Reffue, hannd behoffuer, till att fodre vore drengis kiortler med, Att the med thett første kunde bliffue ferdige. Ther med gior thu Oß till wilge, befallindis thig gudt, Schriffuit paa wortt slott Frederichsborg, 30 Octobris Aar rc. Mdlxxv. Wnder wort Siignett.

Friderich.

9.) Om Orlogsskibe at udruste til Øsel 1576.

Frederich rc.

Wor gunst tilfornn, Wiid att effter som thu vnderdanigst lader giffue oß tilkiennde, Och seer for gott ahn, Att ett wore Orlougs skiibe bleff tilrustiir, att følige wore Hoffsindere som schulle till Øßell forsenndis, Tha lade wij oß thett saa effther thiit betenckinde Naadigst befalde, Och ere tilfredz, Att Leffuen ther till

brugis,

brugis, Saa hoffsinderne sielff therpaa kunde were, Bedendis thig och wille, Att thu bestiller Att samme skib med thett første bliffuer tilflydt, Tesligiste att the andre schuder och skiibe som therris heste och folck schulle føre, och j lige maade bestillis, Med ald hueß anden deell som med thennom till Øßell schall forsenndis, Saa att altingist med theris afferdinge kannd were rede, till Sanctj Laurentij dag først kommendis j thett allersienneste, Och the tha wiss kunde were Segelrede; Som thu och lader oss forstaa, att kunde finnde Raad till the thuo Moneders besoldinge paa forscreffne hoffsindere, offuer the fire Moneders besoldinge thennom alrede fornøyes, The bede wij thig och wille, Att thu samme tho Moneders besoldinge forskicker till Øßell till Frederich Groff, Att naar the fire Moneder ere forlobne, hand thennom tha the tho Moneder kand bethale, Thu wiltt her med altingist bestille, Saa inthett bliffuer forsømmitt, Och the thett første Mueligtt er kunde komme afsstedt. Thermed giør du oss synnderligen till wilge, Befallindis thig gudt. Schreffuit paa wort Jagtthuß Sørup thennd 23 Julij Aar rc. Mdlxxvj. Wnder wortt Siignett.

Friderich.

10.) Om Proviant at forsende til Øsel 1576.

Frederich rc.

Wor gunst thillfornne, Wiidt at epther som wij ere til sinnds, att lade Anrette en Commiß aff Penninge, Fetallie, Klede, Arrasch, og Anden-notturfft, For wore Hoff Junckere och Knechte, Som schulle ligge vdj Besettning Pa wort slodt Arnßborch, Och wij thillforne haffue schreffuit thig thill, att thu schulle were Fortenckt vdj, Att Flij och Forschaffe thid, Haffre, salt, Smør, Flesch, mallt och Anden Fetallie, Som thennom schulle giiffuis vdj Commissen, Thaa Bede wij thig enndnu och wiille, Attu med samme Prouiant, Penninge och Commisse, willt bestillitt Saa huis deell therthil behoff gioris, med thet første Fremkommer, Och theraff slige Forraad Forordenis, Att Husitt icke schulle liide nød theroffuer, eller wnder Knechten schulle opueckis nogen Wlydighed, Sammeledis bede wij thig och wille, Attu Forschriiffuer, och cffuer forschreffne knechte thillschicker en goed Forstandiig duelig karll, aff the heuidtzmend wij hollde wdj Aarß besollding, Som kannd haffue gehøer offuer thennom, Att ther icke Annstifftes nogett myterj, Oc efftterdij wij haffue for godt annseet, at lade slebe Sonneborig Slodt, Och thertill behoff gioris Een eller 1½ lest krud, at Fundamentitt slett kand oppkastis, och icke en anden tiid Kommer Fienderne thill fordell. Thaa bede wij thig och wille. Attu i Liigermaade, met Forschreffne

schiibe, som thiid schulle med Ferallj forscreffne Krud forsender. Sameledis bede wij thig och wille, Attu strax bestiller, Att en the Galleig och Pincker som ere wdlobenn wdj Soenn, stedtze bliffuer wnder Osell liggendis, thill Sancti Michels dag, Paa the steder behouff gioris, Paa thet att Rytzenn met Espinge eller schnder icke schulle giøre nogit hastigt indfald, att affbrende huis Korn och Affgrode Paa marcken staar, Och med huis anden deell thiid schall Forsendis, Att ther icke tagis nogen Forsømmelse fore, Effter som thuw wiidst macht paaligger Thermed schier wor willge ladenndis thet ingenlunde. Schreffuit paa wor Gaard Sophieholm, thend ij dag Augusti Aar epther Christi Fødtzell Mdlxxvj. wnder wortt Signett.

Friderich.

11.) Om Senep at kiøbe 1576.

Friderich ꝛc.

Wor gunst tilforn. wiidt att wij ære kommen i forfaring, att wære møgen muesten for haanden ther wtij wor kiøbsted københaffn, Thij bede wij tiig oc wille att thu strax forskicker hijdtt till wortt Slott kraagen allt then muesten, ther i Byenn ær att bekomme, saa han wisseligen ær her met aller første ahnseendis huess machtt oss ther paa anliggendis ær, huor till wij oß oc wisseligen tilforlade, Schreffuit paa wort Slott kraagen then xx dag Septembris Aar Lxxvj. Wnder wortt Signeth.

Friderich.

12.) Om Pros Lauritzens Forleninger i Norge 1576.

Wor gunst tilforn, Wiidt att oß Elskelige Proß Lauritzenn wor Mannd och thienner, haffuer laditt berette for oss, huorledis hannd Anno 71. Bleff forordinerit och satt till Laugmand paa Stegitt vdj Nordlandene vdj Norge, Och siden ther sammestedtz fran thennd tiid Ind till forgangitt Aar 76. forestaaitt samme Befallinge. Och beklager, att till forscreffne Laugstoell, icke ligger nogenn Renthe, vdenn allenste thienden aff . . . . offuer Findmarcken och nogre andre Leene Nordenn for Trondelageun, som aff arrildtz tiid haffuer ther tilliggitt, Och thend tiid Jenns Pederßen, som war Laugmand for hannom, Bleff for sin wbillig handell affsatt, Er samme Renthe kommitt ther frann, och aff Leensmendene Aarligen paa wore wegne vpborenn och fordt till Regenschaff. Saa hanns Rettighedt ther offuer er hannom forkorthitt och hand inthett haffuer bekom-

bekommitt till sin vnderholdinge, Menn imidlertid haffuer satt seg vdj gieldt, Begerendis ther fore paa thett vnderdanigst, At wij hannom med nogett ther emod wilde betencke, Och enthen vnde hannom Gimsøe Closters Renthe, som ligger vnder Bratzbergleenn. Eller och Raabøgelagen som ligger vnder Nedenes leenn, paa nogen aar, Tha effterthij oß om thennd handell icke aldelis er witterligtt, Bede wij thig och wille, Att thu ther om forfarer Leylighedten och sidenn strax med thett første tilschriffuer oß ther om ald bescheedt, Ther med gier thu wor wilge, Befallendis thig gud. Schreffuitt paa wortt slott Frederichsborg thennd 12. Nouembris Anno ꝛc. Mdlxxvj. Vnder wort Signett.

Friderich.

13.) Om Michel von Muche, Pouker, at forskaffe frit Huus 1577.

Friderich ꝛc.

Wor Synderlige gunst tilfornn, Wiider att thenne Breffuißere Michel von Muche, som slaar paa Kedeltromen, haffuer berett for Oß huorledis han icke haffuer mere thill aarlig Besoldinge end thi daller, Och thennom maa hand aarligen wdgiffue thill Hußleye, Thj bede wij etther och begiere, attj bestiller thett saa, att forschreffne Michel von Muche bekommer ett huß eller woning ther vdj Byen, naar noggit ther samestedtz ledigt bliffuer Thermed skier wor wilge Befallendis etther gud. Schreffuit paa wortt Slott Kroneborg thend xxxj Januarij Aar ꝛc. Mdlxxvij. Wnder wort Signett.

Friderich.

Udskrift:

Oß elskelige Erlig och Welbyrdig Christoffer Walckendorff thill Glorup, Wor mand, Raad och Renthemester.

14.) Om Manglerne i Eggert Ulfelds Regnskab for de to forrige Aar 1577.

Frederich ꝛc.

Wor synnderlig gunst tilforn. Wiider at oss elskelig Eggertt Vlffeldt, wor Mand, thienner och Embitzmand paa wor gard vdj Roskilde, haffuer vnderdanigst laditt giffue oss tilkiennde, huorledis j haffue giortt hannom nogenn Mangell vdj hans Regenschaff, Først, for at hand Anno 75 och 76. schall haffue giffuitt nogen Arbeidtz folck paa Walsøgaardt iiij Marck vj ß. till Kostpenndinge

om

om vgenn effther som monthenn tilforhn gick, Och j icke will giøre hannom gott vden iij Mark paa huer person om vgenn, Ther nest for att hand haffuer laditt indschriffue vdj Regenschaff, for wore wiildskøtthers, wedemandtz, och andre wore folcks vnderholdinge, som haffue werits ther paa gaarden, iij½ Mark som før gick, for huer persons vnderholdinge om vgenn, Tesligiste for att hannd haffuer laditt Indschriffue kornn vdj bethallinge for forschreffne folckis fortheringe, huert pund for xiiij Marck, som før gick, huilchitt j ikke heller meen Rett att were, Och schall beløbe seg lxxvij½ Marck, som j meen oss formøgitt att were paaregnitt, effther som Monthen nu gaar, Sammeledis schall were giffuitt Seuerin glad paa walsøgardt j pund biug, for att hannd haffde vmage med the arbeidtzfolck, som wed 1½ aar tiid, arbeidett ther sammestedtz. och forschreffne pund biug ochsaa vdj Regenschaff schall finndis vdschreffuit, huormedi och meen oss att skee for kortt, Tha effthterthij forschreffne Eggertt Vlffeldt oss nu paa thet vnderdanigst haffuer laditt besøge, Begerindis att forschreffne mangeler hannom vdj hans Regenschaff matte gott giøris, haffue wij hannom thett effther hans vnderdanigst begieringe, paa thenne gang Naadigst beuilgitt, Bedindis ether och begiere, attj forschreffne Eggert Vlffeldt samme mangler vdj hans Regenschaff giører gott, Och therfore paa wore wegne quitterer. Thermed giør j oss synderligen till wilge. Befallendis ether gud. Schreuitt paa wort slott Frederichsborg 23. Februarij Anno ꝛc. 1577. Vnder wort Signett.

Friderich.

15.) Om Skibe at fragte til Øsel 1577.

Frederich ꝛc.

Wor synderlig gunst tilfornn, Wii bede ether och begiere, Atj med thett allerførste, wille bestille och frachte skiibe, som kunde løbe till Øsell, Och ther annamme wor hoffsindere med therjs folck och heste, Och thennom føre ther frann, Och ind ther for Byenn, Saa the med thett førdeligste kunde komme paa Reigsenn. Paa thett forschreffne wore hoffsindere icke schulle haffue thennom att beklage emod hues tilsaffuen wij thennom giortt haffuer. Ther med giør j oss synnderligenn till wilge. Befallinndis etther Gud. Schreffuitt paa wort slott Friderichsborg 12. Martij Aar ꝛc. Mdlxxvij. Vnder wortt Signett.

Friderich.

16.) Om therrependinge paa thennom som skulle wd med Curffursten rc. 1577.

Frederich rc.

Wor synnderlig gunst tillfornn, Wij bede etther och begiere, Attj strax wille lade giffue thennom aff wortt Cantzlj, som schulle folliges med the penninge paa themme Reigße vdenn Riigett, Nottorfftige therependinge bode paa thennom sielff och theris folck, saa och hueß behoff will gioris till wore Rustwogne heste paa samme Reigße. Tesligiste attj och lader fornøye wogen suennene och theris drenge som schulle med wore Rustwogne paa forschreffne Reigße, kostpenninge paa thre Moneder, Saa the med thet første kunde komme paa Reigßenn, Sammeledis bede wij ether och begiere, attj strax wforsømmeligen wille forsende hiid til slottet iiij secker Humble, iiij tønner Lenneborg saltt, och iiij tønner smør, Saa och vj thønnder thrann. J wille och bestille Att ther fraun med thett første hiid senndis tho skuder fulde aff høø, som dagligenn behøffuis her att paaholdis. Thermed giør J oss synnderligenn till wilge, befallendis ether Gud. Schreffuitt paa wort Slott Kroneborg thennd 31 Martij Aar rc. Mdlxxvij. Vnder wort Signett.

Friderich.

17.) Om skiff att fragte till gullandt epther huggen steen 1577.

Frederich rc.

Wor synderlig gunst tilfornn, Wiider eptherthj wii nu storligen trenger till thend gullandsche Steen, som forleden winther bleff bestillitt, och forfare att ther seniste er komen ett wore skiibe fran mett thømmer, Tha bede wij ether och begiere, Attj nu strax samme skiib igien lader vdsetalie, och wforsømmeligen afferdiget thiid hen egien, beffalendis Skipperen att hand aff samme Sten indthager, saa mogit hand kand føre hiid tilbage. Thisligiste Attj thiid hedenn afferdiger att hente aff samme Sten, saa mange andre Skibe, enthen wore egne eller frachte schiibe, som j kunde wdj kiøpnehaffnn, Malmøe eller Andenstedß bekomme, epther som ether tilforn er paalagdt, Saa och attj bestiller att wii bekomme mett thett allerførste the Reunder som skulle hiid, ansehendis att ther nu lang thiid ingen, icke heller med thett sidste skiib ere Ankomne, huormed J nu aldeelis ingen forsømelße wile tage efftthersom wij ether naadigst tiltroer Ther med skeer wor wilge och Beffaling. Beffalendis ether gud. Schreffuitt paa wortt Slott kronneborg thend xxiij dag Aprilis Aar rc. Mdlxxvij. vnder wort signet.

Friderich.

18.) Om huede miel oc Rug miell til bartzellit 1577.

Frederich rc.

Wor synderlig gunst tilfornn. Wi bede ether och begiere attj bestiller vdj forraad, huis thet icke skeed er en three lester gode huede mehll, Thisligiste thre eller fiire lester tyskt Rugmehll, att thet kand ligge till rede nu strax till Barsellit mand skall brugitt. Ther med scheer oß synderligen till wilge, thi thager her ingenn Forßommelße fore. Beffalendis ether gud. Skreffuitt paa wort slott Frederichsborg thend ij Maij. Aar rc. Mdlxxvij. Vnder wort Signet.

Friderich.

19.) Om hertug Hanßes vdquitting 1577.

Frederich rc.

Wor synderlig gunst tillfornn, Wiider att hogborne førster hertug Wllrich aff Mekelborig wor kierre fader, og hertug Hans aff hollsten thennd Eldre wor kierre faderbroder, erre tillsindtz nu strax wdj Morgen eller offuermorgen, att lade therris heste affgaa till Roskylde. Thi bede wij ether och begierre, attj lade thennum wdquittere aff herbergene allestedz och huad the haffue forteerid, Och lader ethers wiße bud omgaae, och tillßige, att the Jngen pendinge anamme for hues hoes thennum forterid er, Thermed skier oß synderligen till willge Befalendis ether gud. Schreffuitt paa wort slott Kroneborig thennd x dag Junij Aar rc. Mdlxxvij. vnder wortt Signett.

Effter kon. Mtz. egen befalinge.

20.) Om jern oc steenkuldt at ßende til frederickßborg 1577.

Frederich rc.

Wor sonderlige gunst tilfornn, Wij bede etther och begiere, attj strax anseendis thette wortt Breff forschicker thill wortt Slott Friderichsborg. x. Lester Steenkull, viij. Skippund Stange-Jern, och iij. gode Smede-Swenne, saa forschreffne kull, Jern, och Smedesuenne med thet alderførste wforsemmeligenn kunde were ther thilstede. Thermed Skier Oß Sønderligenn thill wilge, Befallendis etther gud. Schreffuit wdj Eßerum thennd xxiij dag Julij Aar rc. Mdlxxvij. wnder wort signet.

Friderich.

21.) Om the galleyer att forbedris, ßom wore i westerßoen 1577.

Frederich rc.

Wor synnderlig gunst tilfornn, Wiider att effther som j vnderdanigst giffuer tilkiennde, att the thuende Galleyer, som ware vdj Westersøenn, ere egien hiemkommen, och att the ere møggitt lack, saa thennd eene endeligen will hielpis, och tagis paa Landt, och att thennd andenn och will driffuis och slyes, førend the kunde komme vd egienn, Tha bede wij ether och begiere, Attj wille bestille, att begge samme galleyer strax bliffue afftackelitt, och att ther siidenn hielpis och tilslyes hues ther paa behoff gieris, saa att the paa foraaritt aldelis kunde ferdig were. Huad och thett skiib belanger som schall till Erich Munck med fettallie, Krudt och skiibsfolck, bede wij etther och begiere, Attj alffuorligen wille befardre, att thett vdenn all forthog maa afferdiges, och komme ther fran paa Reigßenn. Thermed giør j oss synnderligen till wilge, Befallinndis ether gud. Schreuitt vdj Anduordschouff Closter 27 Septembris Aar rc. Mdlxxvij. Vnder wortt Siignett.

Friderich.

22.) Om the Lubskis Inuentarium paa Borengholm att bettalle 1577.

Frederich rc.

Wor synderlig gunst tiilfornn. Wiider effther som the Lybsche efftherlode Oß nogett aff hueß Innentarium the haffde paa Hammershuß slott, som till Oß Elskelige Mandrup Parsbierg wor Mand och thienner er offuerandtuoritt, och schall were worderitt wngeferlig for iijc Daller, och the nu om theris bethalinge haffue ladett anholdt; Tha bede wij Ether och begiere attj lade forfare, huad samme Innentarium kand beløbe wdj penninge, och thet siidenn paa wore wegne lader theris fuldmechtige fornøyghe, och egien till Ether anammer theris Quitanß. Thermed scheer oß synnderlige till wilge. Befalendis Ether gud. Schreffuitt wdj Andtuorschouff Closter thend viij dag Octobris, Aar rc. Mdlxxvij. Vnder wortt Signett.

Friderich.

23.) Om ßanggernis kostpendinge 1578.

Frederich rc.

Wor synderlig gunst tilforn, Wiider att wij naadigst haffue beuilgett att wore sangere mue hereffther egien bekomme kostpenninge, effthersom the tilforn haffe

haffuer, saa the icke schulle spises til hoffue. Thi bede Wij ether och begierr at j hereffther lader giffue och fornøyge thennom huer saa mange kostpenninge om moneden, som the tilforn haffue bekomett, och thennom egien paa kostzeddell indskriffue. Thermed skier Oß till wilge, Befallindis ether gud. Schreffuett paa wortt Slot Frederichsborg thend ij Januarij Aar rc. Mdlxxviij vnder wortt Signett.

Friderich.

24.) Om Johan Portters for Anholt indstrandede Klæde 1578.

Friderich rc.

Wor sonderlig gunst thilforn, Wiider adt effthersom Drotningen aff Engellandz Legadt, som nu er ther vdj Kiøpnehaffn, haffuer ladet giffue oß thilkiende, huorledis ett Lundisk skiib skall werre strandet paa Annolt Aar rc. 1563. som en Engelsk wed naffnn Johan Portter skall haffue hafft halffemtesindtztiuffue stocker Lundisk klede paa, huilcke skall werre bergede, oc sidenført thill wort sloit Kiøpnehaffn, oc ther en partt bleffuen vdgiffuen vdj forledenn seide thill wort krigsfolck, oc en part anderledis brugdt thill wort gaffn oc fordeell, oc adt forscreffne Johan Portter skall ther fore werre vbffuldt oc thilsagdt sin Bethalling. End-og hand for siugdom oc anden forfald haffuer werrett forhindrett, oc icke ther om haffuer kunde fordre, huorfore forscreffne Legatt nu skall werre fuldmechtig giort aff forscreffne Johan Portter adt lade giøre anfordring oc thend opbere oc anamme, epthersom i aff hoßliggende supplicatz ydermere haffuer adt forfare. Tha bede wij Ether oc begiere, adt i ther om lader forfare leigligheden, oc siden schriffue Oß thill all beskeedt, huorledis thet haffuer sig medt samme klede, huad heller thet er Oss hiemfaldenn for wrag, eller icke; Saa oc om thet er kommen oss thill beste oc wij erre forscreffne Kiøpmand therfore nogen bethalling plichtig eller icke, adt Wij sidenn therpaa kunde lade giffue forscreffne Sendebud thilbørlig besked. Thermedt giøre i oss sønderligen thill wilge. Beffallendis Ether gud. Schreffuidt paa wort Slott Fridrichsborg thend. 2. februarij Anno 1578.

Friderich.

25.) Att kon. Matt:s. haffuer naadigst omdragit med Oluff Matzonn hues ßaltt oc tonner hand bleff kon. Mat:s. skyldiig aff Molleßund 1578.

Frederich ꝛc.

Wor synnderlig gunst tilfornn. Wiider att effter som Oluff Matzenn haffuer vnderdanigst supplicerit till Oss, huorledis hannd forgangitt Aar wdj Mollesundt vdj wortt saltherij icke haffuer tilregnitt oss meere Siildt paa huer tonne saltitt siild, Ennd viij½ woll siildt, och att hand paa samme Regenschaff schall were bleffuen oss nogitt saltt och thonner schyldig, och er vnderdanigst begierindis att wij samme Saltt och thønner med hannoin naadigst wille omdrage. Tha effther slig leylighedt haffue wij naadigst effthergiffuit forscreffne Oluff Matzen, hues saltt och thømmer, hannd paa samme Regenschaff er skyldig bleffuenn. Bedinndis ether och begiere, attj hannom ther fore paa wore wegne quitterer, Thermed giør j oss synnderligen till wilge, befallendis ether Gudt: Schreffuitt paa wortt slott Kiøpnehaffn 17 februarij Aar ꝛc. Mdlxxviij. Vnder wort Signett,

Friderich.

26.) Om X Ammer winn att købe 1578.

Frederich ꝛc.

Wor synderlig gunst tilsforn. Wij bede Ether och begiere attj strax anseendis thette wort Breff till wortt behoff ther wdj byenn lader wdthage thie ammer Wijn, thend som god er, och thend paa wore wegne bethaler, och strax med thenne breffuißer wor Kielderdreng thend forschicker till Roschildt, saa thend maa thid wforsømmeligenn framkomme. Thermed scher Oß synderligen till wilge. Befalendis Ether gud. Schreffuit paa wort slot Fredrichsborg thend xxij Februarij Aar ꝛc. Mdlxxviij. Wnder wort Signett.

Friderich.

27.) Om klede, ßom er wdtagtt hos the Engelsker 1578.

Frederich ꝛc.

Wor synderlig gunst tillsfornn. Wiider att thisse breffuißer Robbert Flowers, Hans Huntor, Tomas Sinckessenn och Willum Monsy, Engillsche mend, wnderdanigst for Oßz haffue ladit berette Att j schall haffue

bekommit nogitt Engillst aff thenum till wort behoff, wnderdanigst begerendis therfor att motte bliffue betallit. Thi bede wi ether och wille, att huis i haffue nogen forraad aff penninge, j tha for huis Klede j aff thennum till wort behoff haffue bekomit, lader thennum betalle och tillfritzstille, eller och handler mett thenum paa terminn och en wiß tiid att betalle. Ther met scheer wor wilge. Befalendes ether Gud. Schreffuit paa wort Slot Frederichsborg, thend 24 Aprilis, Aar 2c. Mdlxxviij. Vnder wort Signet.

Friderich.

28.) Att setthe Jorgen Wrne sancti Hans Closter, som Biornn Anderßon haffde i Norig 1578.

Friderich 2c.

Wor synderlige gunst thilfornn. Wiider adt Oß Elskelige Jorgen Wrnne wor Hoffsinder haffuer wnderdanigst werritt begierendis adt Wij naadigst wilde ansee hans wilckor oc Leylighed, oc betencke hannem for hans Thieniste med ett Leenn enstedtz wdj wortt Riige Norge. Oc haffuer hand for Oß angiffuett ett Leen som Jacob Beck thilforn wor forlent med wid Bergenhus liggendis oc Oß Elskelige Biorn Andersen wor Mand oc Raad nu i werge haffuer, huilcked Wij hannom oc naadigst bewilgett haffue Thj bethe wij Ether oc begiere, adt naar hand Ether med thette wortt Breff beseger, J tha lader hannom taxere samme Leen for en wiss affgifft, saa baade wij oc hand kand haffue ther nogitt aff, oc attj siden therpaa thillskicker Oß en fortegnelße med huad bescheed hand kand haffuett. Huis J oc ellers ther forudenn wiste nogitt Leenn ther udj Riigett, som wij heller kunde wnde hannom, attj thett lader Oß wiide oc thillschriffuer Oß huad Leylighed ther hoß findis, att Wij ther epther kunde Oß naadigst emod hannom erklere. Ther met skeer Oß thill wilge, befallendis Ether Gud, schreffuitt paa wortt Slott Fridrichsborg, thend iij dag Maij Aar 2c. Mdlxxviij Wnder wort Signett.

Friderich.

29.) Om skibenne i Østerßeenn, att mue løbe til Øßell 1578.

Friderich 2c.

Wor synderlige gunst tilfornn. Wiider effthersom wij nu haffue en heel hob Skibe wdj Søen, att Ledsage wore Sendebud thil Øßell, och Oß icke ringe Omkost paa gaar, om the thenne Sommer offuer skulle bliffue wde, och wii dog

icke

icke wilde huorfore thett synderligen skall were fornødenn, effther att wij icke høre att ther skal were Nogen Fribyttere wdløbne. Tha haffue wij nu schreff-nit Amirallen for samme Skibe, Capitein Alexander Durham, att hand strax effther theris lyckelige thilkombst thill Øßell, skall begiffue sig med alle Skibene och Galleyerne tilbage for Kiøpnehaffn, huilcked wortt Breff J hannom wille thilskicke, att hand sig ther effther kand rette, Och haffue wij for gaatt anseet att Elephanten Aldenne strax om Bartholomej dag løber wnder Gotland oc forventher Schriffuelße eller Bud fran forscreffne wore Sendebud, naar han skall løbe thil Øßell, Enddog Wij icke formode Oß, att thy thenne Sommer skulle fuldende theris Reigße. Thj bede Wij etther oc begiere, attj lader giøre thend forordninge att forscreffne Skib Elephanten thil Bartolamej, efftherson forschreffuit staar løber wnder Gotland, Befallendis Capiteinen att hand begiffuer sig wdj en god haffn, saa att hand kunde ther wnder Landit haffue hans wintherlenger, hueß ihett fordrog sig noggit wd paa Wintheren att the icke saa thieligen kom tilbage. Wii haffue wdj lige maade thilschreffuit wor Befallingsmand paa wort Land Gotland, att om sig saa hende kunde, att Skibsfolcket bleff ther Wintheren offuer, skall hand forlegge thennom, och forschaffe thennom thend deel the behøffue. Thette wij etther naadigst icke forholde kunde. Befallendis etther gud. Schreffuit paa wortt slott Kroneborg thend xv dag Maij Aar ꝛc. Mdlxxviij Wuder wortt Signett.

Friderich.

30.) Att thet skiff met thenn winn tiill kolling er icke fremkommit 1578.

Frederich ꝛc.

Wor synderlig gunst thilforn. Wilder adt thrt Skib, som J finge Beffalling paa adt skulle hiid forskicke med thend win, och andet wort godß, icke endnu er ankommen, wanset huorlenge siiden thet skall werre affløben. Oc berettis Oß aff wort hantuercksfolck, som wore paa samme skib, och haffue ladit thennom sette thill Landß adt Jesper Wintapper skall haffue faldit oc ilde slagitt sig, oc adt skipperen icke skall due megitt, men were fast forsagdt och mistrøstig, oc icke endda adt werre kommen offuer en xij vgger søes, saa att om hand hadde duet nogett, haffde hand lenge siden kund werrit her; huoroffuer wij Oß icke nochsom kunde forundre epther J wiide hvad magdt paaligger oc huad godß wij ther indehaffue, att samme skib icke med en skipper skall werre forsørgitt. Thi bede wij Ether oc wille adt J endnu afferdiger en god skipper, som med for-

schreffne

schreffu[illegible]kib kand hiid løbe, oc hannom forskicker heden huor i kunde høre samme S[illegible]her enstedtz wnder Sielland er liggenndis. Sammeledes forßender thill Skibet en som wdi Jesper Vintappers sted kand whare winnen, oc bestiller adt samme Skib med thet første kand hiid komme, oc icke thager ther forsømmelße forre. Thesligiste bede wij Ether oc wille, attj thillsiger Arent Boßemager adt hand strax sig thill Oß begiffuer, offuer authuorendis thill hannom hoßliggende Pasbord adt hand kand fremkomme. Thermed sker Oß thill wilge. Befallendis Etther Gud. Schreffuit paa wort Slot Coldinghus thenn viij Junij Aar ꝛc. Mdlxxviij. Wnder wort Signet.

Friderich.

31.) Om iij aff galleyerne, ßom skall bliffue i Østerßeenn 1578.

Frederich ꝛc.

Wor synderlig gunst tilforn. Wilder effthersom Wij forfare att ther wdj Østersøenn schall were thuiende Frijbyttere, som roffue och thage fran thend farsørne Mand, ehuem the kunde offuerkomme. Tha haffue wij nu tilschreuitt Oß Elskelige Alexander Durham wor Ammirall wdj østersøenn Att schulle Endnu met thrende aff galleyerne bliffue wdj søenn och samme Frijbyttere effthertrachte, huor-hand thennom kand offuerkomme, huilcket breff Wij Ether her hoß tilschicke. Bedendis Ether och begiere attj samme breff strax wforsømmeligen med ett wist bud forschicker hannom tilhende, att hand med thet allerførste kand thett bekomme, och wide sig ther effther att rette, Och hueß hand er hiemkommen attj hannom strax egien afferdiger. Thermed scheer oß synderligen till wilge, Befalendis Ether Gud. Schreffuitt paa wortt slott Kolldinghuß, thend xx dag Junij Aar ꝛc. Mdlxxviij. Wnder wort Signet.

Friderich.

(Fortsættelsen følger.)

III.

III.

Vidnesbyrd om Ebeltofte Mænds Fastelavn 1533.

(Af Originalen paa Papiir i Selskabets Arkiv.)

Vii efftherschreffne Lauritz Skenckell tiill Egeskoff, Mattis Offwessøn Prouest i Randers, Morthen Gladt wdi Knobbell, Heritzfoget wdj Andsherrit, oc Niells Anderssøn wdi Fordup, giøre alle witherligt met thette wort obne Breff, at ar effther Gudz Burdt Mdxxxiij Torsdagenn nesth effther Poskedag paa Biscops Gordenn wdj Arhus, hørde wii lesse fore oss eth besegledt Papyrs Tingxwinde met fem Indsegle beseglet, wdgiffuit tiill Ebbeltoffte Byting, oc lydendis ordt fran ordt som her effther fylliger:

Alle Mend thette breff seer eller høre lesse, helse wii Peder Matzen, Foget tiill Ebbeltoffte Byting, Hans Jenssen, Borgemester ibidem, Jes Owissen, Niells Schreder oc Thomes Legy, Borgere oc Bymend ibidem, ewindelig met Gud. Aar effther Gudz byrdt Mdxxxiij, secunda feria Palmarum, tha wor skicket fore oss oc flere Dannemend, som then Dag forschreffne Byting søckte, beskeden Mand Niells Lassen ibidem, huilcken ther lofflig esket, han bedes, fick oc framlede eth fullt Tingxwinde aff viij skellige troff oc logfasthe Dannemend, som wore Jens Owissen, Niells Skredder, Rasmus Seuerensen, Per Telußen, Per Tyxißen, Mogens Schredder, Thomes Legy oc Michell Nielßen, Borghere og Bymend ibidem, huilcke forschreffne viij Logfaste troff Dannemend alle samdrectelig wonde paa theris gode troo, siell og Sandhedt, at thee hørde oc saage iiij gode gamble trofaste Dannemend fore thennom staude inden alle iiij Stocke samme Dag paa forneffnte Byting, som wore Pouell Rymsnyder, Niells Buegaardt, Jon Bentßen og Jes Willomßen, borghere oc Bymend ibidem, oc windue kyndgiøre oc syæ paa theris Siell oc Sandhedt for thennum oc menige Tingx Dom, ath thee haffue leeth oc wdspurdt met theris Foreldernæ, som myntes wdj lxxx aar, oc thennom selffuer myntis haffuer i lx Aar, at

thet haffuer werret Sedwann i forschreffne Ebbeltoffte By, wdaff Arildz Tiidt, saa lengge thee mynde eller sporie kwnde met nogher mand, at thee haffwe hafft theris Fastelagens Leeg, frij fraa Fleskesondag oc saa thee viij dage omkring: och huilcken wdenbyes Mand ther kom tiill Byenn i the samme Fastelagens Dage, tha haffue thij tagget j hwidt aff thennom, om han icke wilde giffue meere, oc giffwet hannom siidenn Øll igien pog, liighe saa som thij drwcke selffuer, thee Stwnd hannom loste at siidde oc drycke met thennom then Dag wdt; Men huilcken thet icke giere wilde met Willig, tha haffwe thee taget aff hans Farekoste, anthen Øre eller andet tiill Pant for j Huidt, tiill saa lengge han gaff thennom j Huidt, oc losthe siith Pant igien fraa thennom, oc aldrig thennom haffuer werret lywst nogher Deelssmaall till therfore, anthen i Hr. Otthe Nielssens tiidt, Hr. Erich Otzens, Jacob Krwmppens, Oluff Friisszis, Biscop Jensszis, eller nogher andre gaade framfarne gnode Leenssmendz tiidt, ffore end nu Offue Perssen paa Eggisgordt haffuer ladet thet giøre, oc then tiidt wij spurde thet wor forschreffne Offwe Perssen tiill Meslycke, thet wij toghe ij øxer fraa Seueren Jepssen i Agrij, oc Anders Magenssen i Togerwp, liige saa tiill Pant for ij Hwide i samme Fastelagens Dage, tha bood wij thennom theris Øxer igien wdenn alle Penninge, oc thij ey thennom haffwe wilde. At saa gick oc faaer i sanden, thet winde wij met wore Indzegle trykkendis neden paa thette Breff. Datum anno die ut supra.

Tiill hues Tingxwindes Vidisszes Stadfestning haffwe wii forneffnte ladet trycke wore Indsegle oc Signetther neden fore thette worth obne Breff, som giffwet er Aar oc Dag, som forschreffwit stander.

(L. S.) (L. S.) (L. S.) (L. S.)

Bag paa:

En Wdschrefft oc Widisszе beségledt epther thet Tingxwinde Ebbeltoffte Mend haffwe tagget om theris Fastelagen rc.

IV.

IV.

Kong Christian den Tredies Stadfæstelse paa Hr. Anders Bildes Moenske Lehnsbrev 1541.

(Af Originalen paa Pergament.)

Wii Christiann mett Gudtz Naade Dannmarcks, Norgis, Wenndis oc Gottis Konning, Hertug wdtij Slesuig, Holstenn, Stormarn oc Dytmerskenn, Greffue wdtij Oldennborg oc Delmenhorst, giøre alle witterligt, att Wij aff wor synnerlige gunst oc naade, saa oc fore troo oc williige Tieniste, som Oss elskelige Her Anders Bilde till Siøholm, Ridder, wor Mand oc Raadt Oss oc Riigett her tiill giortt oc beuist haffuer, oc her epther troligenn giøre oc beuisse maa oc schall, haffue wnt oc forlenntt oc nu mett thette wortt obnne Breff wnde oc forlene hannom wortt oc kronens Lenn Stege Lenn paa wortt Lanud Moen liggendis, som hand nu sielffuer i were haffuer, oc samme Stege Lenn mett all synn rette tilliggelsse, bynnder oc tienere oc anndenn rettiighedt, haffue, nyde, bruge oc beholle frij oc quitt wdenn all affgiifft eller Borgeleyer att holle, wndertagitt wor oc Kronens rettighedtt paa alle fysskeleye offuer allt Moens Landtt, som er fire ole sildt aff huer aare, som sambtygkt er for konningens Kiøb, som hannd ingthet skall befatte seg mett; Dog beholler hannd till synn Wnderholling saa megitt Sildt, som wor oc Kronens Tienere pleye aarligenn att yde ther tiill Slottett, nar thee fiske. Dog saa forschreffne Her Anders Bilde schall giøre Oss oc Riiget aff forschreffne Leen tiilbørlig Tieniste, nar behoff giøris, oc Wii hannom tiilsiigendis worder. Oc schall hannd holle Oss oc wortt dagliige Folck mett Stege Bye wtj two netter, nar wor Weye faller ther framm, oc stücke wor toldner oc salter paa Brondehøffue frij Wnderholling mett mandtt, ull oc Hestefoder; oc lade ferde oc weedtt magtt holle toldbodenn ther sammestedtz epther gammell sedwanne; oc schall hannd holle gotzett som tiill forschreffne Leen liggendis er, wedtt heffdtt oc magtt, oc tienerne som paa samme gotz boendis

boendis ere, weedtt Loug, skiell oc Rett, oc ingen aff thennom vforrette eller wdtfeste aff theris Gaarde emodtt Lougen, all thenn Stundtt oc emedenn thee aarligen tiill godhe Reedtfyde oc wdgiiffue theris Lanndgielle oc anden Rettigheedtt, oc holle theris gaarde weedtt heffdtt oc magtt, oc ey forhugge eller forhugge lade nogle thee skuoffue, som ther tilliggenndis ere tiill wplygtt, oc ey selge eller affhennde nogle thee wordnede sønner, som paa samme Gotz fødde ere, oc ey skydde, slaae ellers wdij noger Moode ødelegge adelwild eller andenn stortt wild ther paa Lannditt. Thij forbiude Wij alle, ehu thee helst ere ellerwerre kunde, serdelis wore Fogeder, Embitzmendtt oc alle andre forschreffne Her Anders Bildhe her emodtt paa forschreffne Stege Leenn eller nogen synn rette tilliggelsse, som forschreffuitt staer, att hindre eller y noger Moodhe Forffanng att giøre, wnnder wortt Hylst oc Naade. Giiffuitt paa wortt Slott Kiøpnehaffn Sanctj Søffuertz Dag Aar rc. Mdxl. paa thett ene. Wnnder wortt Siignett.

Jachim Bæck subscripsit.

(Seglet er borte.)

V.

Adskillige gamle Breve, Kiøbenhavn angaaende.

(Efter en gammel Copiebog.)

1.) Kong Christian den Første forleener Peder Unger med en Jord vesten for Høybroe. Uden Aarstal.

Wi Christiern met Guds Naade Danmarchis, Norgis, Wenndis, och Gottes Konningh, Greffue vdi Oldenborch och Delmennhorst, Giøre witterligtt alle som nu ere och komme schulle, Att mannge aff wortt Ellschelige merchelige Raadt haffue vnnderuist Oß att thenndt Jordt liggendis Westenn wed Høigbraae her i Kiøbennhaffnn, som wor Forfader Konninng Kristoffer, Hues

Siell

Siell Gud haffuer, Gaff Peder Suenndßenn, kom fry vnnder Kronenn med Kiøbennhaffnns Slott och Bye ꝛc. Som wy aff them vnderuißde ere, Att thennd tiid Biscop Knud vdi Wiborrig, som tha wor Degne her i Kiøbennhaffnn, deelte paa forne Jord paa Michell Ymmers wegne med Breff som hanns Fader ther paa liudendis haffde, Tha sette forne wor Forfader Konning Kristoffer thett y Rette for her Laxmandtt, Erchibiscop i Lundtt, Biscop Jenns i Roschildtt, Her Axell Pethersønn, Her Erich Nielßenn, Her Mortenn Jenßenn, Her Oleff Axelßenn, Her Aage Axelßenn, och flere aff hanns Raadt, Huilcke och sa vnderuißde Konning Christoffer att forne Jord kom vnnder Kronen med Kiøbenhaffnn, som før er rørdtt, och ther medtt motte hannd hennde borttgiffue eller forleene, effter sinn willie som anndre Jorde i Kiøbenhaffnn, ther thaa vnnder Kronenn komme, Thi haffue wi nu effter saadanne vnnderuyselße for Troeschaff och willige Temeste, som thenne Brefwißere Peter Vnnger wor Ellschelige Tiennere forne wor Forfader Konning Christoffer, Oß och Riigett her thill troligenn giortt haffuer Och ennd trolligenn giøre och beuyse maa och schall, vnndtt och giffuett och vnnde och giffue med thette wortt obne Breff forne Pether Vnnger och hannß hußfrue Elline forne Pether Suenndßønns Søster, och beggis theris Arffuinge thill Ewinndelig Eye forneffnde Jordtt och Grundt Och stadefeste wy forne wor Forfaders Konning Christoffers Breff ther om giffuett vbrødelige hollde schullenndis, thill Euigh tiidt som foreschreffuitt staar, Thi forbyude wi alle, ehuo the hellst ere eller were kunde forne Pether Vnnger wor Schriffuere hanns hußfrue Elline eller theris arfuinge heremoedt att hindre eller hindre lade, møde, wmage, quelie eller wforrette i nogre maade Vnder wor Konngelige heffnn och Wrede.

Datum &c.

2.) Vidisse af en Artikel i Kiøbenhavns Stadsret 1487.

Alle som dette Breff forekommer, witterligtt giøre wi effterschreffne Erick Nielßenn Degenn y Kiøbenhaffnn, Heinrich Meynnstorp Ridder, Lanndßdommere vthi Sielanndtt och Jørgenn Huid Cannick i forne Kiøbenhaffnn medtt wor Kierlige hielsenn med Gud, Att Erlige menndtt Borgemestere och Raadmenndt i samme Kiøbennhaffnn haffuer ladett os see, høre och leese thennd Naade, Fryhedtt och Priuilegia som høigbaarne Furste wor Naadige Herre, Konningh Hanns, Kiøbenhaffnns Byes Jundbyggere vnndt och giffuett, stadfest och beseglitt haffuer, J hvilche Priuilegijs enn eblanndtt flere saa liudendis, som her effter følger, Item. Om nogen forbryder sinn fred i Kiø-

bennhaffnn, hannd schall haffue sinn Fred igen paa Kiøbenhaffns Byehus, och ingen andenstedtz, Fordi huor mand bindes ther schal mand løsis, Vdenn hand forenis med Saguolderen och fanger sinn fred aff Oß. Att wi forne saa haffue seett, hørt och lest i forrørde Priuilegijs, Thett vidne wi med wore inndsegle hengende for thyte Breff, Giffuett Aar effter Christj wor herris Byurd, M.CD.LXXXVII. Manndagenn Nest effter S. Hans dagh Midtsommer.

3.) Om Peber af fremmede Kiøbmænd til Magistraten 1492.

Wi Hanns medt Guds Naade, Danmarckis Norgis Wenndis, och Gottes Konningh, wdualld Konningh thill Suerriges, Rige, Hertugh i Sleßwigh i Holsteen Stormarn och Dytmerschenn Hertug, Greffue i Oldenborgh och Delmenhorst, Giøre Witterligtt, at Aar effter Guds Byurdtt M.CD.LXXXXII. Thennd Othenns Dag wor herris vpfarellse afftenn, fore oß paa wartt Retterstingh paa Kiøbennhaffnns Raadhuß i wor egenn Nerwerelse, Nerwerenndis oß Elschelige werdigste och Werdige Fedre medt Gudtt, Her Jenns Brostorp Erchibißkop y Lundtt ꝛc. Biscop Nicolaus Schaue aff Roschilde, Biscop Karll aff Otthinse, Biscop Nicolaus Glob aff Wiborgh, Biscop Hartuig aff Ribe, Biscop Nicolaus Claußonn aff Aarhuß, Biscop Nicolaus Stygge aff Børlum, Mester Peder Prior y Andtuorschough, Mester Claus Prior y Dallum, Her Erich Otsenn, Her Axell Lagesønn, Her Henrich Meyenstorp, Her Erich Aagesønn, Her Beudtt Bille, Her Sten Bille, Her Hans Walckendorp, Her Henrich Knudsønn, Riddere, Clauß Brysche, Oluff Morthenßønn, Palli Andersønn och Nicolaus Erichsønn, wore Elschelige Mennd och Raadt, med flere ther Nerwerendis, Wore skickede Erlige och forsynnelige Mendtt, Esbern Jepsenn och Laße Lacher, wore Borgemestere y Kiøbennhaffnn, Mester Berndtt, Arild Wagnn, Erlannd Jonsønn, kallis Snare, med flere, sagde och berette, atth the och Borgemestere och Raad for them weritt haffue, haffue ynditt och vppebaaritt aff gammell tyd, och effter theris Priuilegier, Itt Pund Peber af huer fremmede Kremmere her kommett haffuer och bygtt boeder paa Gaadenn, j the tre første dage, Wilde the lenger staa tha schulle the thett haffue i Fogedenns minde Och thett ythermere holde, i theris hellgenns eedtt, och begerid att the samme frihed motte nyde her effter, som the her thill nydtt haffuer, Ther om wordte saa for rette thilsuarett och Paasagtt, att forne wore Borgemestere och Raad schulle nyde thennd Peber aff fremmede Kremmere som forre er rørdtt, som the her thill nydtt och oppebaaridtt haffue aff Arild effter theris Priuilegier, Staa de lenger thaa gaa ther om som gammell sedvane er.

4) Johanne Jenses Leyebrev paa en Boed paa Vestergade, tilhørende S. Lucii Alter 1515.

Jeg Johanne Jenssis Burgerske uthi Kiøpnehaffn, giør witterligt alle Nerwærendis oc komme skullendis met thette mit obne Breff, att ieg met myn gode frii Wilie oc wel beraadt Hu haffuer i Leyæ annammet aff Hederlig Mand Her Christoffer Andersson, perpetuo Vicario til Sancti Lucii Altere uthi wor Frue Kircke i Kiøpnehaffn, en hans forskreffne Alteris Boed, liggendis paa Westræ Gadhe i Sancti Klemetz Sogn, som jeg nu selffuer i boer, met samme Boetz Lenge oc Brede i mellem begge Strædæ, som hun nu begreben oc indhegnet ær, at haffue, nyde, bruge oc beholde uthi myn Liiffs tiid, met Forord oc Wilkor, som her effter følger. Først at jeg skal giffwe forskreffne Her Christoffer oc hans Efterkommere, Vicariis til samme Altere hwert Aar firæ Lübske Mark rede Penninge, som gienge oc geffue ære her i Byen, til ret Landgiæld aff forskreffne Boet, to Mark inden fiorten dage effter Posken, oc the andre to Mark inden sancti Dionisii dag, til gode Rede. Oc skal jeg alle the Hus, paa forskreffne Bolig og Grund bygt ære, eller effter thenne dag byggis skal, i gode Mode holde, met Foet, Weggæ, oc Stentag, Oc skal jeg holle all Konings oc Byes Thynge, som giøris skal aff forskreffne boet. Oc skal ieg ey Makt haffue, forskreffne Boet eller Bygning at seliæ, pantsette, affhende, eller noger oplade mit Breff, uden forskreffne Her Christoffers oc hans Efterkommeris raad oc samtycke. Oc naar som ieg forskreffne døt oc affgangen ær, eller oc naar forskreffne Wilkor ey holdis, oc merkelig Brøst kand findes, tha skal forskreffne Her Christoffer oc hans Efterkommere strax fuldmakt haffue, mit Breff igien at kalle, oc giøret døt oc maktløst, oc swaa annamme forskreffne Boet oc bygning quit oc frii igien til forskreffne Altere, uden all Retgang, Trætte, eller delemoel her i mot i noger Mode. Till yttermere Forwaring haffuer kiærlige ombedet beskeden Mand Oluff Østretsøn Burgere i sammested, at henge sit Indsegle neden for thette mit obne Breff i myn sted, thi jeg icke selffuer haffuer, met beskne Mendz indsegle, Anders Thomessøn oc Oluff Kiællesmidz, hwilke ieg oc kærlige ther om bedet haffuer. Giffuet i Kiøpnehaffn Sancti Thome dag de Aqvino, Aar effter Gudz byrdt Tusende femhundret paa thet femtende.

5.) Graabrødre i Kiøbenhavn afstaae deres Kloster til Magistraten, uden Aarstal.

Wi efterschreffne Broder Hannß Bruun, Minister Och Øffuerst offuer alle Graabrødere Closter i Danmarch Broder Bernardinus Gardiann i Graabrødere

dere Closter i Kiøbennhaffnn, Broder Hannuß Staffenßenn Vicegardiann och menige Conuentz Brødere i samestedz, Giøre witterligtt och kiendis med thette wortt obenne breff, Efftherthi wii ere obenbaarlige nødde thill for mannge suare Sagers schyldtt, Och meenige manndt i Kiøbenhaffnn icke wille lide oß her, for thennd Leilighed som nu paa ferde er, Och wi ere indeluct, och ey maa gaa i Termenn eller bede om Gudtz almiße for saadanne Sager och anndre flere, Thaa haffue wy alle Samdrechteligenn forlath Erlige och welfornumstige menndt Borgemestere och Raadmendtt och menige Borgere i Kiøbenhaffnn, Allt wortt Kloster her i samestedz, Och Sammeledis hues Clenodie som ther er paa wor naadige Herre Konngis wegne, som thillfornne Regesterett er, Och som thend vdschaarnne Schrifft oß ther paa emellom giortt er Indehollder och forklarer, Thill ythermere widnißbyrdtt och fastere forwaringe lader jeg forneffnnde Broder Hanns Brun trecke mitt Embedis inndsegle med forne wor Conuenntz indsegle neden for thette wortt obne Breff.

6.) Befaling til Bønderne at hielpe til Arbeidet paa Kiøbenhavns Vold 1526.

Wi Friderich mett Gudz Naade, Danmarckis, Wenndis och Gottes Konning, vduaalde Konning thill Norge, Hertug i Schleßwigh, Holstenn, Stormarnn och Dittmerschen, Greffue vthi Oldenborgh och Delmenhorst, Hilse ether alle wore kiere vnndersaatte Bønnder och menige Almue i huem y helst thilhører eller thiene, som bygge och boe vdi altt Harritzborg Læenn, Smøre Herritt, Sockelund herritt, Bieffuerschougs Herrit och Tryherrit Kierligenn medt Gudt och wor Naade, Kiere Wenner wiider atth wi nu haffue befalett Oß Elschelige wore kiere tro vndersatte, Borgemester, Raadmennd och meenige Borger vthi wore Stadt Kiøbenhaffn, atth opbygge och opsette enn Wolldtt, och befeste Stadenn ythermeere Enndtt hannd er, Thi bede wi ether alle, och huer seerdelis, strenngeligenn byude att i alle och huer seerdelis komme diidt thill Byenn thill Kiøbennhaffn, med ethers Heste och Wogenn, huer etther ther atth Aage Jordtt och Torffue enn dagh offuer, Naar forne oß Elschelige Borgemestere och Raadmend i Kiøbenhaffnn etther ther om lade thil sige, Och lader thett ingennlunde, vnder ethers faldtzmaal, och wor hyldiste och Naade, Giffuett vthi wor Kiøbsted Othenns S. Anders dagh. Aar ꝛc. M.D.XXVI. Vnder wortt Signette.

(Fortsættelsen følger.)

Nye Danske Magazin.

Andet Hefte.

I.

Fortsættelse af

Efterretninger

om

Erkebiskop Aslak Bolt i Trondhiem.

O.N.Flint del. et sc.

Længe forend Erkebiskop Aslacs Tid havde Norges Erkebisper giort den Indretning, at hver Bonde ved St. Michels Dag maatte betale noget vist til Trondhiems Domkirke til Gudstienestens Vedligeholdelse. Men denne Skik

var enten gaaet i Forglemmelse, eller og bleve disse Indkomster ikke anvendte efter Stifterens Villie. Saasnart Aslak Bolt kom til dette vigtige Embede, var hans første Forretning at faae Michels-Kornets Betaling og dets ordentlige Anvendelse bragt i Orden. Allerede 1430 finder man Exempler derpaa. Ved Visitationen i sit Erkebiskopdoms Kirker formaaede han Almuen til at udgive det, og fastsatte tillige hvortil det skulde bruges. Saaledes vidne Friderik Eilifsson og Erikr Pallsson, Præster og Erkebispens Capellaner, med to Laugrettes Mænd, at han, da han om Vinteren, S. Leonardi Dag, eller den 6 Novemb. visiterede Næstene Kirke i Sælabu, overtalte Almuen at svare deres Michelskorn til S. Thomæ Alter i Domkirken og den Kanik, som det haver, for Messehold og gode Gierninger, som skulle giøres paa Almuens Vegne[1]). Ligeledes vidner samme Friderik Elifsson, med sin Collega Barder Porkelsson at de vare i Clæppabu (Klæbo) Kirke, Søndagen nest efter Marteins Messe eller den 12 Novemb. da Erkebiskopen formaaede Bønderne til at udlove deres aarlige Michelskorn til de fiorten Altere, som det var tillagt[2]). Femte Dag Juul var han paa Laden, og modtag der det samme Løvte af Bønderne i Udstrind og Indstrind, hvis Michelskorn skulde udgives til S. Olafs Alter. Dette Vidne er 1430 die Sancti Thomæ Archiepiscopi & martiris eller den 29 Decemb. udstædt af Swein Erikson, Degn i Nidros, Gulbrander Eslingson, Officialis, med flere[3]). Og at endeel af disse Messer og gode Gierninger, som de da kaldtes, ere stiftede af Erkebisp Aslac selv, sees af et Brev, hvori Niclis Sweinsson, Sognepræst til Beitzstodh med nogle Lavrettesmænd vidner, at eftersom Erkebiskoppen med Capitelet havde stiftet en Messe hver Dag at skulle synges i Domkirken for St. Michels Alter, og dertil lagt Michelskorn, saa havde Almuen i Beitzstodh lovet, at de samme hvert Aar rigtigen vilde betale[4]).

1431 femte Dag Paaske eller den 5 April udstædte Elling, Abbed i Holm-Kloster, med flere, følgende Vidnesbyrd, om hvad Erkebiskop Aslac havde betalt Kongen paa sin Formands Erkebiskop Eskilds Gield[5]).

Allæ men, som thettæ Breff see eller horæ, Hellsæ Elling med Gudz Tolamodhe Abbot i Holm, Arwidhr Prior j Helghæsætre oc Brynike Prior at Prædicæ Kloostre j Trondem ewinnelighæ med warom Herræ

[1]) Dipl. membr. inter Magnæana fasc. 14. no. 9.
[2]) Dipl. membr inter Magn. fasc. 14. no. 8.
[3]) Dipl. membr. inter Magn. fasc. 14. no. 6.
[4]) Schøning Beskr. over Trondh. Domkirke p. 189.
[5]) Dipl. membr. inter Magnæana fasc. 15. no. 1.

Herræ Kunnicht gerande med thesso waro Breffue, at wy saghom oc in wyrdheligha iffuerlaasom waars wyrdulegs herræ oc hoghborens Konnings Eriks Breeff med heilo oc oskaddo Incigle, oc jbland anner Stycke oc Ereyde, tha kendis forscreffne hoghboren Herre Konning Erik haffua vpborit aff warom wyrduleg Herræ oc andelighom Fadher, Herræ Aslake med Gudz Naadh Erkibiskop i Nidros fyrst vppa ijCxxxij Arnoldus gyllen. Item x morskæ gyllen. Item v Beierske gyllen, Item vij Betows gyllen, Item xxxiij biscops gyllen, Item xiij arnamske Gyllen, Item xcij lætta Noblæ, Item xvj flamske skilde, Item eit Sylffbælte, som woogh v½ lodig marck oc iiij loodh sylffs colniske Wicht. Item saghom wy oc eit annet breff med heilo oc oskaddo Incigle, oc war thet Herræ Arendz Clemetzssons breff, waars Herræ Konning Eriks Camarmæster oc Dækin j Linkoping, oc kendes han j fyrnemdæ breffue haffua vpboret aa waars Herræ konning Eriks Weghnæ iijC Arnoldus Gyllen, som Ormer Thormodzsson houom affhende aa fornemdes waars Herræ Erkibiskop Aslaks Weghnæ. Item saghom wy oc iffuirlaasom en thet tridhia breff med heilom oc oskaddom Inciglom Oddz Jonssons, Jwte Knwtzssons oc Benkt Pethersssons, som ludde vppa swa mykith gull oc Sylffuer, som her effter fylgher; som waar wyrduleg Herræ Erkibiskop Aslac waarom hoghbornæ Herræ konning Erik betaladhe j thee skuld, som Erkibiskop Eskild godher Aminningar skyllughr war, forst j Gull noblæ oc gyllen till wærdz ijC noblæ oc lxxxviij lodige marck sylffuers brent j Test. Item Cxij lodige marck j giort oc brotet sylffuer som Erkibiskop Eskild leiffdhe effter sigh Till sanninde her vm settom wy waar Incigle fore thettæ breff, er giort war j Trondeme, Anno Domini Mdcxxx primo feria quinta pasce.

Samme Aar, ipso die Catedre Petri eller den 22 Febr. udstædte Amund Beinktsson sit Brev, at han havde solgt alt hvad han eyede i Lækonese i Nomedal, som var 2 Spand, til Erkebiskop Eskild, og nu af Erkebiskop Aslak, faaet sig det manglende udbetalet. Brevet er til Vitterlighed underskrevet af Hr. Swein Erikrsson Degn i Nidros, Hr. Gulbrand Elkingrsson, Officialis sammested, Niclis Knutsson[6]) og Odder Jonsson[7]).

Fierde Søndag efter Paaske eller den 29 April udgav Isuer Stalesson, Vmbodzman i Sparbo med fem Lavrettesmænd sit Brev, dateret a Thuswe i Mærene Sokn, af følgende Indhold: At da Erkebiskoppen saavel i

[6]) Den samme, som i foregaaende Brev kaldes Jwte Knwtzsson.
[7]) Dipl. membr. inter Magn. fasc. 15. no. 2.

Sparbo, som andensteds i Trondhelagen havde giort den Anordning, at Michels-Kornet maatte komme Gud til Lov, og den hellige Trondhiems Kirke til Hæder og Værdighed, samt meenige Almue, født eller ufødt, og alle christne Siele til Miskundhed, Fred og Naade, kunde de ikke andet end være fornøyede med denne Indretning, og lovede altsaa paa Almuens Vegne at Michelskornet aarligen skulde udgives til hvem Erkebiskoppen og Capitlet dertil udvælger[8]). Ligeledes udgav ogsaa Swein Erikrsson, Degn i Nidros, Jon Biornsson og Thorstein Niclisson, Kaniker sammesteds, med flere, i Stuen paa Stein i Ness, die Juliane virginis eller den 16 Febr. deres Vidne, at have været nærværende, da Erkebiskoppen formaaede Bønderne i Ness Sogn at give ham og hans Efterkommere en godvillig Gave (ein godhuilia) som forhen havde været brugeligt, og Michelskornet til det Alter, som han og hans Capitel havde bestemt dertil[9]).

I Aaret 1432, die beati Johannis apostoli ante portam latinam eller den 6 May giorde Erkebiskop Aslac følgende Jordeskifte med sin elskelige Søn Hr. Swein Erikrsson, Decanus i Nidros, paa Marie Hospitalet paa Ilevolden i Trondhiem dets Vegne, at Hospitalet fik 24 Spand Leye i Væradal i Soknadall, alt Litanes i Nidrøy, som Erkebiskoppen havde kiøbt af Jeppe Pædhersson, og en Øre Skyld i Watne i Aase, med alle deres Tilliggenheder, hvorimod Erkebiskoppen igien fik Prondanes i Werradal, som skyldey 4 Spand, alt Husaby i Bodhuik 3 Spand, en Øre i Andhnesse i Mysing, som ligger i Stioradall i Warnes Skibrede, samt 4 Spand 2 Ørtuger i Skilduirkiostodhum, som ligger i Skaun. Og skede det saa, at noget deraf blev Hospitalet fravundet, da lover Erkebiskoppen at han eller hans Efterkommere skulde skaffe det ligesaagodt Gods igien[10]).

Ipso die Corporis Christi udstædtes følgende Brev om Michelskornet med videre af Steigha Sogn, som her indføres, da det noget nær er det fuldstændigste af alle dem, Tiden har sparet os herom[11]).

Allum Mannom them som thetta bref see eller hora, heilsom wi Winaldr Steinfinzsson, Thorstein Niclisson oc Jon Pallsson, Koorsbrodhre j Nidros, Esbiorn Haralldzsson, Andor Arnesson, Biorn Olafsson Bagge oc Bardr Amundzsson Quedia Gudz oc sina. Kunnokt gerande at Anno domini Mcdxxxij° ipso die corporis Christi warom

8) Dipl membr. inter Magn. fasc. 15. no. 4.
9) Dipl. membr. inter Magn. fasc. 15. no 3.
10) Dipl. membr. inter Magn. fasc. 15. no 9.
11) Dipl. membr. inter Magn. fasc. 15. no. 7.

warom wi i Stofwone med Steighar Kirkiu, tha war wyrdeligh Herra oc andelighen Fadher Herra Aslak med gudz Myskun Erkebiskopr i Nidros hafde Samtall med flæsta godha men oc Almoghen ifuer allt Steigha Prestdome vm moug Kirkiunne oc syn Ærende. Jbland adhrom tha thaladhe han vm Olafs fe oc Michels korn, som nw langlighe hafuer vilradhis farit, worde the nw swa ifuer eine med fullo lofuoteki oc samtycht, at the vilia nu her epter arlighe vtgifue adhernæmpt Olafs fe oc Michels korn med godhom wilia Koorsbrodhrom i Nidros fore the Mossor, som the daghlighe skulu halda i Domkirkine i Nidros, eina syuglanda fore allum lifuandis Monnom, fridh oc godhom aronghum, en annor skall læsast fore allum cristnum Salum, som fram ere farner, twa fiska til gildis eller thera Wærd, oc them afhænde eller theræ Vmbodzmonnom, som the ther till skipa. Item swa lofwadhe oc forscrefne Almoghe at the vilia oc vtgifua Erkibiskops Giof herepther hwort Aar eina gilda Sperræfisk[12]) honom eller hans Vmbodzmanne. Till Sannende hervm settom wy war Insighle fore thetta Bref, er giort war i Prestgardenum a Steigh, a Aare oc Deghi som fyr segher.

Ligeledes lovede og Almuen i Brunoy Præstegield, feria quarta diebus rogationum eller den 28 May at udgive aarligen til Kanikerne i Michels Korn eina Vagh Korn eller adhre gilda Verdaura, og i Erkebiskops Giof ein halfuan ore gildan[13]). Indbyggerne i Randhoy Præstegield tilstode in festo pentecostes eller den 8 Junii Kanikerne twa fiska til gildis og Erkebiskoppen eina gilda Sperrafisk eller ein gildan Raf[14]). Samme Løfte gave og Bønderne i Alestæhaughs Præstegield, hvis Brev er underskrevet vltimo die Octavarum beatorum apostolarum Petri & Pauli eller den 6 Julii[15]) Rennabo og Fla Sogns Indbyggere efterfulgte de andres Exempel af Introndeloghum og Gaudedalls Fylke, og udstædte derom deres Brev die Valentini martiris eller den 14 Febr.[16]). Dominica prima post trinitatis eller den 22 Junii imodtog Erkebiskoppen samme Løfte af Almuen i Bodhinæ, at de aarligen vilde betale Kannikerne i Domkirken eina Vagh korn eller oc twa goda gilda Fiska, og Erkebiskoppen eina godha gilda Sperrafisk[17]).

[12]) Tør Fisk. Udentvivl kommer heraf det almindelige Ord Bergefisk, og ei som ellers menes, af Staden Bergen.
[13]) Dipl. membr. inter Magn. Fasc. XV. no. 8.
[14]) Dipl. membr. inter Magn. Fasc. XV. no. 11.
[15]) Dipl. membr. inter Magn. Fasc. XV. no. 12.
[16]) Dipl. membr. inter Magn. Fasc. XV. no. 13.
[17]) Dipl. membr. inter Magn. Fasc. XV. no. 14.

Det følgende Aar 1433 hengik og med at bringe denne Sag i Stand, som man af alting kan see, at maae have lagt Erkebiskoppen meget paa Hiertet. De paa Frosto lovede, apud Ecclesiam Laghatwm ipso die purificationis beate Marie virginis gloriose, eller den 2 Febr. deres Michelskorn til dem, som have St. Theobaldi Alter, som kaldes Einwalldz Stuka [18]; De i Titrom i Armundaraas Præstegield til St. Peters Koor [19]; de i Herøyium til S. Magni Alter [20]; de i Aasenom til St. Theobaldi Alter [21]; de i Stioradalls Fylke og Salabo til S. Thomæ Alter [22]; de af Weradall til S. Andreæ Alter [23]; de i Halkelsvik til S. Magni Alter [24]; de i Indrøy til St. Halvards Alter [25]; de i Borgund til S. Magni Alter [26] og de i Øyreskogs Præstedømme til samme Alter [27].

1434 var Erkebiskop Aslac tilstede i det vordingborgske Møde ved Fredsforhandlingen imellem Kongen og Hansestæderne [28], og udstædte der in octava apostolorum Petri & Pauli eller den 7 Julii et Afladsbrev dem til Beste, som andægtigen søge St. Maries Kirke i Staffuanger, eller give noget til dens Bygning og Prydelse; saa at han, tilligemed Erkebiskop Petrus Lucke af Lund, Biskop Naffno af Odense, Siggo af Skara, Johannes af Roskilde, Johannes af Opslo, Thomas af Strengenes, Hermannus af Viborg, Petrus af Hammer, Gerardus af Børglum og Severinus af Færøe, giver den hver 40 Dages Aflad [29].

Samme Aar i Kiøbenhavn, Fredagen efter S. Bartholomæi, eller den 27 August, har han med sit Capitel udgivet sin Revers til Kongen, at have af ham bekommet 300 Nobeler, hvorfore han og hans Efterkommere til evig Tid, skulde lade synge Psalteren og holde Messer og Vigilier i Trondhiems Domkirke, og holdtes ikke samme Tieneste, da skulde de staae til rette derfor, eftersom Norges Bisper og Prælater syntes skielligt [30]. Det herom udstædte Brev lyder saaledes:

Jach

[18] Dipl. membr. inter Magn. ibidem no. 15.
[19] Dipl. membr. ibidem no. 16.
[20] Dipl. membr. ibidem no. 17.
[21] Dipl. membr. ibidem no. 18.
[22] Dipl. membr. ibidem no. 19.
[23] Dipl. membr. ibidem no. 20.
[24] Dipl. membr. ibidem no. 21.
[25] Dipl. membr. ibidem no. 22.
[26] Dipl. membr. ibidem no. 23.
[27] Dipl. membr. ibidem no. 24.
[28] Hvitfeld Tom. 1. pag. 770.
[29] Dipl. membr. inter Magn. Fasc. XLI. no. 10.
[30] Hvitfeld Tom. 1. pag. 770.

Jach Aslack med guths nathe Erkebiskop i Nidros, gør witerlicht alle nerwerendis ok kome sculendis ok bekennes thes med thette mit opne breff, at myn nathige here koning Erik aff Norghe, Danmark, Suerighe ꝛc. antwordhethe mich nw j dagh hundreth nobele ok tw hundreth nobele slo han quitt med mich, aff the jach hanum sculdugh war wpa myn forfathers Erkebiscop Eschils weyne, for the forne trij hundreth nobele scal Jach oc myt Capitel i Nidros oc wore epterkommere lade syunge psalteren i forde Nidros kirke j suadan mate som thet breff vtuiser som Jack oc myt Capitel scule giue forde myn natige herre Koning Erik ther vpa huilkit som ludher ordh fran ordh som her epter folgher: Alle the thette breff see eller høre lese, helsse ok kungøre wij Deken oc Capitel j Nidros, at wij Guth til loff oc Rikit til bestand for wor nathige herres Koning Eriks aff Norghe, Danmark oc Suerighe ꝛc. Wilghe, Kerlichet oc bøn sculd, med wor kere herres, Erkebiscop Aslacks aff Nidros radh oc wilghe, haue optaghit oc begynnet oc til ewich tiidt vtan afsladhelsse meth guths hielp fulfolghe wele een økelsse wors herre loffs oc thienistes j sancti Olaffs Domkirke j Nidros, suasom er, at ther scal syunges psalteren ee aff two til sammen bathe nat oc dagh ewynnelica nar ellers ey syunges tidher, vigilie, eller halts messe j Kirken. Therfore hauer forde wor nathige herre Koning Erick fonget oc antwordhet oss een Sum penninge, sosom er thry hundreth nobele, til at fulfolghe oc vppeholde thenne forne thieniste meth til ewich tiidt som forescreuit star. Ware thet oc sua, oc meth schel befynnes kunne, at wij eller wore epterkommere ey lode sua schellica holde thenne forne guths thieniste som forescreuit star, huilkit Guh forbyudhe, Tha tilbiude wy oss oc wore epterkommere meth thette wort opne breff, at lidhe oc vntgielde suadane boet oc bethring ther fore som forde war nathige herre Koning Erik, hans rette arwinge oc epterkommere Konninge j norghe, Rikens radh Biscope oc Prelate i Norghe, thicke schellicht oc møgelicht ware. Ok scule allicauel holde then forde guths thieniste obrodhelich til ewich tiidh, epter thij som wij oss ther til meth wort opne breff tilbinde, vtan noken gensighelsse eller ytermer retgang entich j kirke ræt eller j wærildz ræt. Til ytermer forwaringe, witerlichet oc sanninder stadhfestilsse alle thesse forne stuckes, haue wij forde Erkebiscop Aslack, oc wij Deken oc Capitil j Nidros forde wort Capitels Incigle meth wilghe oc witscap hengt for thette breff. Datum Haffnis Anno Domini Mcdxxx quarto, Die Sancti Bartholomei Apostoli. Huilket Jech nw bescreuit heem meth mich forer vbesegelt. Thy louer

Jach

Jach vpa myne gothe tro oc sannende, at jech thet breff besegelt ok wel forwaret hiit igen sende scal innen sancti Mortens dagh nw nest kommende vm et aar, ok late thet antwordes i forne myn nathige herre koning Ericks fadabur vtan archt och alle arghe liste ok et breff aff samme ludh scal jek sende til Akershus. Til witerlichet oc stadhfestilsse alle thesse forne stuckes hauer jach hengt myt Incigle for thette breff. Datum Haffnis sexta feria proxima post festum sancti Bartholomei apostoli, Anno Domini Mcdxxx quarto[31]).

Seglet under dette Brev forestiller Kong Oluf den Hellige siddende under et Ciborio, og derunder Erkebiskoppen med et Kors, Omskriften er: Secretum: Aslaci: primatis. arciepiscopi: nidrosiensis. For næste Hefte skal det blive i Kobber forestillet, tilligemed hans Signetring, efter Tegningerne i Sal. Klevenfelds Samling.

1435 die S. Johannis ante portam latinam eller den 6 May udstædte han sit Brev, hvori han Gud til Hæder, af Kierlighed til sine Kanniker, og sig selv til Sielehielp og Bønnehold evindeligen giver til Kannikernes Commun af Bisskopstienden af Hwalwaghen i Straumoy, som af hans Formænd længe tilforn havde været skadeligen forsømt; lovende derhos ubrødeligen at ville holde baade dette og hvad andet godt, som han herefter vilde giøre Kannikerne[32]). At han i dette Aar havde berammet et Concilium provinciale, sees af Hvitfelds Beretning[33]), at han St. Hans Dag paa Bisskopsgaarden i Trondhiem bandsatte Bisskop Jens af Opslo, Thomas af Orkenøer og Peder af Hammer, fordi han havde berammet et Concilium provinciale, at rette hvis Ufskik i hans Stift fandtes, og de udvarede vilde ikke komme; saa at de ikke maatte komme sammen at vie nogen Bisp, eller forrette noget almindeligt Ærende for deres Kirker førend de paa tilkommende Synodo bleve afløste, og at de skulde blive suspenderede fra deres Embeder, saalænge til de komme, begierede Afløsning og gave Aarsag for deres Udeblivelse. Iligemaade afsatte han Abbed Salomon i Halsnøe, indtil han selv afløste ham og han giorde tilbørlig Pligt.

Det følgende Aar 1436 quarta die Pasce udgav førommelte Amundh Benktsson sin Revers, at han, for de grove Penninge som han var Erkebisskoppen skyldig, medens han endnu var Bisskop i Bergen, baade for Vare og for Penge, som han redede ham ud med, saa og for den store Skade, som for hans Forsøm-

31) Dipl. Arch. Reg.

32) Dipl. membr. inter Magn. Fasc. XV. no. 25. Schøning Beskr. over Tronh. Domkirke, Append. pag. 51.

33) Hvitfeld Tom. 1. pag. 791.

Forsømmelses Skyld skeede paa Erkebiskoppens Skib; betaler ham sin Jord Lekones i Nummedalen. Og hvad det angaaer, som han end mere var ham skyldig, da haver Erkebiskoppen ladet sig nøye med hans Tieneste, da han har ført Hans Naades Skib derhen, hvor han var bleven befalet; hvorfore han ydmygeligen takker, og lover i Fremtiden frem for alle andre at tiene hans Naade for lige Penninge, hvor og naar han befales[34]). Samme Aar ipso die sancti Ambrosii eller den 4 April giorde Erkebiskop Aslak dette Jordeskifte med sit Capitel, at han oplod under deres Commun og Bordhold Lækanesſ i Lækone i Nomadaal, hvoraf aarligen gaaer to Spand, hvilket han havde kiøbt af Amundt Benktsson, medens han endnu var Biskop i Bergen; hvorimod Capitlet igien afstod til ham Pættawikena i Lofotenom a Helgalande, som giver aarligen to Spand, hvilken Jord det havde faaet af Arwidh Ingeldson, Gud hans Siel naade. Brevet er til Vitterlighed beseglet af Hr. Gudhmundh Pædherson, Prior i Helgasæter Broder Ingewald, Priore i Swartbrødre Kloster, Oddr Jonson og Jwte Knutson, Raadmænd i Trondhiem[35]). Under dette Mageskifte hænger og Erkebiskoppens store Segl, saaledes som det foran er stukket i Kobber. Det forestiller den hellige Kong Oluf, med Rigsæble og den norske Øxe, siddende under et Ciborio, som er prydet med mange andre Helgenes Billeder. Allernederst sees Erkebiskoppen in Pontificalibus staaende i en bedende Stilling i en Celle, imellem to Vaabener, hvoraf det andet i alle Aftrykke som vi have seet, er afslidt og aldeles utydeligt, hvorvel man af et mindre Segl, hvoraf ikkun et Fragment er tilovers, seer at det skal forestille to krydsvils lagde Nøgler; det første forestiller hans Familie-Vaaben, et deelt Skiold, i første Feldt en halv Lilie, i det andet to Bielker. Omskriften er: S. ASLACI. BOLT. GRA. DIVINA ARCHIEPISCOPI. NIDROSIENSIS.

Samme Aar var Erkebiskop Aslak Bolt, tillige med flere af Norges Riges Raad tilstede i Calmar, da den bekiendte Union imellem de tre nordiske Riger, der blev oprettet og underskrevet[36]).

Torsdagen den 20 December holdtes under vor Erkebiskops Præsidio et Provincial-Concilium i Opslo, efter det store Baselske Concilii Befaling, hvis Statuter vel engang ere udgivne[37]), men da deraf ikke flere end 25 Exemplarer

34) Dipl. membr. inter Magn. Fasc. XV. no 26. Schøning l. c. pag. 56.
35) Dipl. membr. inter Magn. Fasc. XV. no. 27. Schøning l. c. pag. 55.
36) Hadorphs Svenske Riimkrøn. Tom. 2. pag. 117. Hvitfeld Tom. 1. pag. 797.
37) Statuta concilii provincialis *Asloiæ* celebrati anno MCDXXXVI. Ex membrana originali Legati Magnæani primus edidit *B. C. Sandvig*. Hafniæ, Typis *Godicbianis* MDCCLXXIX.

klarer ere trykte, indføres de her lige efter Originalen[38]), (hvorunder endnu findes ni Segl) sammenlignede med en gammel Afskrivt i Trondhiems Capitels Copiebog, tagen, som det synes, af en anden Original.

In nomine domini Amen. Aslacus miseracione diuina Archiepiscopus Nidrosiensis & apostolice sedis legatus *Audoenus* Stawangrensis *Olauus* Bergensis & *Petrus* Hamarensis eadem gracia ecclesiarum episcopi Nidrosiensis ecclesie Suffraganej Vniuersis xpi fidelibus per Nidrosiensem prouinciam constitutis Salutis eterne gaudium in filio virginis gloriose Residentes in hoc sacro Consilio prouinciali pro reparacione[39]) morum & statu ecclesie reformande & ab inimici framea animabus nostro regimini commissis eruendis prout ex iniuncto nobis officio debite seruitutis obligamur *In* Nomine patris & filij & spiritus sancti Amen. Auctoritate hujus consilij precipimus Clericis, qui pudici pacifici & modesti debent esse & contemplacioni & oracioni dediti quia de sorte dominj sunt Contenciones lites & rixas & quecunque superflua & inhonesta a se procul abicere honeste & caste viuere iuxta canonicas sanxiones *In primis* statuimus & ordinamus approbante & vnanimiter consenciente hoc sacro Consilio prouincialj quod festum Beate Birgitte Septimo die Mensis Octobris per totam prouinciam Nidrosiensem in ecclesiis sub festo duplici celebretur *Item* quod festum Sancte Anne celebretur duplex in crastino Concepcionis beate Virginjs per totam prouinciam exceptis diocesibus Asloensi Stawangrensi vbi celebretur secundum quod ibi institutum est *Item* statuimus & ordinamus quod si quis in hoc Sacrilegij genus irrepserit[40]), quod aliquem Episcopum prouincie Noricane percusserit ceperit vel banniuerit aut ei aliquem grauem iniuriam intulerit &c. prout in c.[41]) Si quis suaden.[42]) de penis in clericos plenius continetur incurrant penas c. c.[43]) promulgatas *Item* quicunque instigante Dyabolo Canonicum ecclesie Cathedralis vel prelatum Collegiate ecclesie seu clericum in sacris ordinibus constitutum per se seu alios interficj vvlnerarj membro mutilarj verberarj vel alias scandalose tractarj fecerint monicione[44]) canonica premissa reatum suum non correxerint cum effectu cum suis fautoribus & complicibus de quibus constiterit manifeste excommunicatus Et si crescente contumacia se non emendauerit sileatur a diuinis in parte illa diocesis vbi talis moram trahit *Item* statuimus & ordinamus quod decime dicte Kaupeyris tiund & warnings tiund Skipars tiund & Rudzagers tiund[45]) in Nidrosiensi Stawangrensi & Bergensi diocesi integre persoluantur sub pena duorum Solidorum Sterlingorum communis extimationis canonica monicione premissa tociens quociens

38) Dipl. membr. inter Magn.
39) recuperatione.
40) interserit.
41) capitulo.
42) feiler.
43) ex codice.
44) munitione, og saaledes oftere.
45) Lensackers.

quociens decimantes moniti fuerint & non soluerint prout in Composicione inter Coronam & Ecclesiam Regni Norwegie & in Trisnaret de decimjs predialibus est statutum, *Item* statuimus & mandamus sub obtestacione diuinj iudicij & aliis penis in iure taxatis vt Mercatores quarumcumque nacionum nupti & non nupti[46]) ubicunque in hac prouincia constituti fuerint & mercandi gracia tempore hyemali moram duxerint decimas soluant personales prout ex antiqua consuetudine olim fuerat observatum *Item* quod decimas episcopales que[47]) ecclesiarum pro fabrica deputatas nullus presumat exigere vel leuare vel quouis de eis disponere sine ordinacione & consensu Episcoporum vel prepositorum suorum & literis eorum super hoc habitis sub penis contentis in literis domini *Haquini* illustris Regis Norwegie & penis alijs in iure Canonico promulgatis *Item* pro vtilitate tocius communitatis hujus prouincie misericorditer concedimus & dispensamus quod omnes & singuli vti[48]) possint & valeant lacticinijs semel in die Qvartis ferijs & sabbatis quatuor temporum ante festum sancte Trinitatis & sancti Michaelis vesci *Item* statuimus & mandamus quod singuli parochianj nupti & non nupti vtriusque sexus expensas proprias habentes singulis annis in suis parochialibus ecclesijs ad summum altare offerent hijs diebus videlicet Natiuitatis xpi Circumsicionis Epyphanie Purificacionis Annunciacionis dominice Pasche Ascensionis Domini Penthecostes Corporis xpi, Johannis baptiste Apostolorum petrj & paulj Olauj Assumpcionis beate virginjs & Natiuitatis ejusdem Omnium sanctorum dedicacionis cuiuslibet ecclesie & eiusdem patroni sub pena duorum Solidorum sterlingorum communis extimacionis *Item* prohibemus sub eadem pena proxime predicta ne quis decetero feriando festiuet sabbatum more Judeorum *Item* statuimus & declaramus quod licet uir uel mulier ad secunda vota transiens benedici non debeant contrahens tamen secum benedici debebit quod si forsan alter eorum vel ambo eciam ad secunda vota transeuntes in primis benedicti non fuerint danda erit benedictio in secundis Et presbyteri qui scienter secundas nuptias benedixerint per suum dyocesanum a suspensionis sentencia quam incurrunt vel hactenus incurrant absolui possunt & super execucione ordinum & retencione[49]) beneficiorum per eosdem libere dispensari *Item* quicunque bona clericorum decedentium[50]) iniuste rapuerint & sibi vsurpauerint ac inbursauerint seu aliter de hijs ordinauerint vel disposuerint quam in Statuto Consilij prouincialis per Dominum *Olauum* bone memorie celebratj desuper confecto & in c. presenti de offi or li vj plenius continetur censuras ecclesiasticas ibidem contentas se nouerint incursuros Similiter & bona clericorum decedencium ab intestato iuxta formam juris dividentur *Item* omnes homicide hujus prouincie cujuscunque status fuerint sen-

 tentiam

46) innupti.
47) aut.
48) et.
49) executionis ordinem & retentionem.
50) feiler.

tenciam excommunicacionis incurrant ipso facto prout hactenus antiqua lege & consuetudine noscitur observatum Et veniant ad ecclesiam cathedralem a primario[51]) generali ibidem secundum consuetudinem cujuslibet ecclesie penitenciam humiliter recepturi & penam pecuniariam similiter soluendo[52]) Nec illi seu alij publice penitentes alibi introducantur preterquam in ecclesiis Cathedralibus temporibus a iure statutis Nec aliquis prepositorum clericorum vel Religiosorum tales reconsiliare seu absoluere vel in ecclesiam introducere presumant nisi hoc specialiter a dyocesano ex aliqua notabili causa habuerint in mandatis Si qui contra fecerint sententiam excommunicacionis incurrant ipso facto que in ipsos iam diu[53]) lata est ex Statuto *Pauli* bone memorie Archiepiscopi Nidrosiensis Nisi propter remotam locorum distanciam per ordinarium loci causa probabilj exigente aliter ordinetur Et ipsi homicide statim perpetrato homicidio ad ecclesiam cathedralem quantocius[54]) fierj potest[55]) pro absolucione obtinenda[56]) se festinent Et si quj in hoc maliciose forsan nullo detentj legittimo impedimento moram veniendi protraxerint extunc Absoluens in penam illius tardacionis tantum tempus[57]) sibi addat penitencie vltra debitam penitenciam sibi iniungendam per quantum distulerit non venire Preterea nulli religiosi uel alij presbyteri seculares homicidis ad cautelam absolucionis beneficium aliquo modo impendant Sed casu quo ad eos venerint ad ordinarios suos illos remittant absoluendos *Item* statuimus & firmiter precipiendo mandamus vt canonica porcio dicta utferd vel alio nomine Salagift hactenus seruata & porcio loco decimarum solui consueta dicta vvlgariter tidhafaup cum oblacionibus pro inductione mulieris[58]) in ecclesias dicta innargangg Et alia porcio dicta Nefreidha presbyteris parochialibus iuxta consuetudinem cuiuslibet ecclesie cathedralis integre persoluentur Et qui contrarium fecerint in pena pecuniaria iuxta dyocesani arbitrium in forma tamen iuris puniantur *Item* statuimus vt cause matrimoniales & hijs maiores vt Sacrilegium Symonia & hijs consimiles per prepositos Rurales non tractentur sed per Episcopos & suos officiales cum consensu capituli *Item* quod elymosinarum questores ignoti cuius cunque ordinis vel condicionis existant sine requisicione & licencia speciali Episcopi loci & Capituli sui vel Officialis Episcopi & Capituli si Episcopus adiri non potest ad questum habentia[59]) nullatenus admittantur Et si contrauenerint collectam[60]) per eos bene[61]) per prepositos & alias clericos impediantur & arrestentur

---

51) penitentiario.
52) persolvendo.
53) fetter.
54) quantocitius.
55) poterit.
56) tenenda.
57) temporis.
58) mulierum.
59) huiusmodi.
60) collecta.
61) bona.

tentur *Item* statuimus & antiquam consuetudinem innouando approbamus quod singuli Archiepiscopi & Episcopi prouincie Nidrosiensis qui pro tempore fuerint teneant expensas Canonicis & ceteris clericis in ecclesiis Cathedralibus presentibus qui diuinis officijs intersunt[62] in festis Natiuitatis xpi pasche & alijs summis festiuitatibus anni iuxta cuiuslibet ecclesie Cathedralis huius prouincie laudabilem consuetudinem approbatam *Item* innouamus & approbamus prescriptam consuetudinem de solucione cuiusdam subsidij vvlgariter dicti Olafs toller & alterius videlicet Michiels korn nuncupati quod integre persoluatur prout mandatum in quadam littera Regia desuper confecta pena quoque nostra adjecta vel suspensione a sacra communione paschali tempore solvere recusantibus infligenda. *Item* statuimus & ordinamus quod festa sanctorum videlicet *baluardj* martiris die consueta & primitus instituta & *Audoenj* Episcopi & confessoris in Crastino Bartholomej per totam prouinciam annuatim sub festo duplici celebrentur *Item* similiter statuimus & ordinamus vt Archiepiscopus & singuli Episcopi tocius prouincie vnum vel duos vel plures secundum ecclesiarum facultates clericos innatos ydoneos ad studia priuilegiata Et pro subsidio habeant medietatem quarte partis decimarum vvlgariter dictam Bondalut que tamen alias in vsus pauperum iuxta ordinacionem approbatam legis dicte Cristenret conuertj debeat Et quia propter paucitatem clericorum innatorum in Regno per alienigenas ecclesiastica beneficia occupantur In filiorum regnicolarum non modicum preiudicium & grauamen jdeo fiat benigna & caritatiua inductio ad Communitatem & populum per ordinarios locorum vt dictam medietatem decimarum predictarum propriis suis filijs hic in Regno genitis[63] ad Studia euntibus annuent & fauorabiliter assignent iuxta racionabilem ordinacionem Episcoporum *Item* statuimus vt singuli plebanj in ecclesiis suis parochialibus omnes solutos & solutas cuiuscumque nacionis in fornicacione publice cohabitantes ter in anno moneant nominatim vt aut separentur aut se inuicem desponsent quod si huiusmodi salutari monicioni parere contempserint ex tunc anno reuoluto in sancto videlicet festo Pasche a communione sacre eucharistie suspendantur Acta sunt hec & solempniter promulgata in generali & publica sessione sacrj Consilij prouincialis Asloie celebrati die Jouis vicesima Mensis Decembris sub Anno Domini Millesimoquadringentesimotricesimosexto *In quorum* omnium & singulorum fidem & testimonium premissorum Sigilla nostra vnacum Sigillis honorabilum & discretorum virorum dominorum Canonicorum infrascriptorum videlicet *Olaui Andree* & *Johannis Stephani* alias Krabbe Nidrosiensis & Capituli Asloensis necnon *Hiarundj Herberni* & *Magni Nicolai* Stawangrensium[64] *Hemmingi sigmundj* & *finnbogi nicolaj* Bergensium *Ellingi ericj* & *gunnarj thorstanj* hamarensium[65] qui legittimi procuratores & Sindici deputatj erant

 ex

[62]) intersint.
[63]) generatis.
[64]) Stauangrensis.
[65]) hammarensis.

ex parte Capitulorum ecclesiarum predictarum presentibus decretis & litteris duximus appendenda.

(Fortsættelsen følger i næste Hefte.)

II.

Fortsættelse af
Kongelige Breve og Befalinger
til Christopher Walchendorff fra 1558 til 1600.

(Af Originalerne i Selskabets Arkiv.)

32.) Om kornn oc anden dell, att forskicke tiill Øzell 1578.

Frederich ɪc.

Wor synnderlig gunst tilfornn. Wiider att wor Secreter Oss Elskelig Frederich Groß haffuer vnderdanigst giffuitt oß tilkiennde, huorledis paa Arnßborg schall were brøst for Rug oc anden deel till Slottens behoff, som hannd etther sielff ydermere wed att berette. Thij bede wij etther och begiere, attj wille finnde Raadt till Rug och andenn Deell hueß the effther Leylighedenn nottorfftigen behoffue, till forscreffne hußis opholdt, och kannd affladis, och attj thett med thett første framskicker till Arnßborg. Thermed gior j oss synnderligen till wilge, befaliendis ether Gud. Schreffuitt paa wortt slott Koldinghuß thennd 27 Junij Aar ɪc. Mdlxxviij. Vnder wortt Siignet.

Friderich.

33.) Om Betalling for et Danzigsk Skib 1578.

Frederich ɪc.

Wor synderlige gunst tilforn. Wiider at Borgemester og Raad thil Dantzick haffue Oß tilskreffuitt for nogen theris Indbyger om et Dantzicker Skiib wij wdj forleden Suenske feyde haffue bekommit, som en Skipper wed naffn Skipper Matz Gadde thend thid førde, Aanhollendis om nogen Bethalling thennom

endnu

endnu skulle effterstaa, som same Skib tilhørde, effther wor forskriffninges Lindelse the ther paa haffue, som J ydermere kand forfare aff the Dantzigkers Skriffuelse, saa och aff en Copie aff wor forskriffuinge wij etther her indelucht tilskicker. Thj bede wij etther och begiere at, effthersthj Wij icke wilde oß ther om at erindre, J therom wille forfare ald besked, huad heller therpaa et ydermere bethald end wort breff formelder, the therpaa haffue, eller icke, och siden med thet første therom tilskriffue Oß Leyligheden, giffuendis och thenne Breffuißer therpaa it tilbørligt andtuordt. Thermed gior J Oß sanderligen til wilge Befallendis etther Gud. Skreffuit paa wort Slot Silckeborg thend j Septembris Aar rc. Mdlxxviij. wnder wort Signet.

Friderich.

34.) Om det samme 1578.

Frederich rc.

Wor synderlig gunst tilforn. Wijder epther som wj nogen tiid siden forleden haffue ether tillschreffuit med thenne breffuißer Mathias Gadde aff dantzig, som hoes Oſſ haffuer ladit anholde om Betalling for ett Skib, som wij wdj forleden feyde aff hanum schall haffue bekommet, attj ther om schulle forfare Leyligheden om wj hanum nogit ere schyldige for forscreffne Skiib eller icke. Och j ther paa wnderdanigst haffue ladit giffue Oſſ tilkiende at thett aff Regenschabene ike saa snart kand forfaris, om hanum endnu nogit for samme Skiib hoes Oſſ tillstander, efsherdj thet er lang tiid ſiden wij samme Skib aff hannum haffue bekommit, och en deell er hannom betallit med pendinge, och icke heller saa snart kand forfaris, om hand haffuer bekommit Korn for thet andit, for Regenschabsbogerne paa Rentekammerit ydermere egenum sees. Tha bede wj ether och begere attj endnu therom wille lade forfare, och hnis thet befindis wj hannum therfore ere nogit schyldige Attj tha paa wore wegne forenis met hanum med huad wahre hand therfore kand affleggis, och attj ſiiden bliffuer till ens met hanum om nogen wiße tiider och Terminer paa huilche wj kunde lade hannum betalle huis wj hanum for forscreffne Skiib met rette skyldig ere, och therepther thet lader hannum fornoye, saa hand therfore met tiiden epther leyligheden kand bliffue tillfridsstillit. Thermet scheer Oſſ synderligen till wilge Befallendis ether Gud. Schreffuit paa wort slot Skanderborg. 25 Septembr. 1578. Wnder wort Signet.

Friderich.

35.) Om det samme 1578.

Frederich 2c.

Wor sønderlige gunst tilforn. Wiider effthersom wij nogen thid siden forleden haffue etther tillskreffuit, att skulle handle med thenne Breffuißere Matthias Gadde aff Dantzick, om huis pendinge hannom och hans Reder endnu skulle tilstaa aff Oß for ett Skib wij vdi forleden Feyde aff hannom haffue bekommit, saa giffuer forscreffne Matthias Gadde thilkiende, att hand endnu inthet haffuer bekommit aff etther vdj Bethallinge, for huis hannom rester, men att hand haffuer fangit for besked, Attj icke saasnart kunde egiennemsee Registerne, eller wide huad therpaa wor bethallit, huorfore hand vnderdanigst er begierendis, att motte wiide en enckende Besked, Thj bede wij etther och begiere, attj med thett første opsøger samme registere, och hannum enthen strax paa wore wegne fornøiger noggit paa Regenskaff, korn eller Andett, eller och forenis med hannom paa thider och therminer, om hans bethallinge, som etther best siunis, och att thett anthegnis paa wor Forskriffuinge, paa thet wij med wildere hans Offuerløb mue forskonis. Ther med skier Oß thil wilge, Befallendis etther gud. Schreffuit paa wort Slot Aakier thend vj dag Nouembris Aar 2c. Mdlxxviij. Wnder wort Signet.

Friderich.

36.) Om Instrumentister 1578.

Friderich 2c.

Wor synderlig gunst tillforn. Wiider att wij haffue afferdigitt thenne breffuisser en aff wore Instrumentister att schulle wdtage aff thett Kammer Instrumentherne henger wdj Ett foer Kober piber, ett foer Mund Zincker och itt foer Blockfløither. Thj bede wij ether oc begierre yaar hand ether mett thette breff lader besøge attj steder hannum att komme ind paa Kammerit forscreffne Instrumenter att wdtage och hidføre oc icke flere. Ther mett giør J Oss synderlighen till willige. Befalendis ether Gudt. Schreffuit paa wort Slot Kolldinghuß thend vij Decembris Aar 2c. 1578. Wnder wort signet.

Friderich.

37.) Jordbog om Sti. Oluffs closther i Norrige [*]).

Frederich 2c.

Wor Sønderlige gunst tilforn. Wiider Att wij nu naadigst Haffue wndt och forleent Oß Elskelige Johan von Allefeld wor Hoffsinder alt Setj Olluffs Closters godtz wdj wortt Riige Norge, med Bønder, thiennere, och ald theß Renthe och Rette thilliggelße, wiist och wuist, effthersom Oß Elskelige Knud Grubbe wor mand och thiennere thett thil theß wdj were och Forsuar hafft haffuer. Thi bede Wij etther och begiere, att naar forne Johan von Allefeld etther med thette wortt Breff lader besøge, J tha forskaffer och lader hannom bekomme en clar Jordebog paa alt forne Setj Olluffs Closters godtz och theß aarlige Renthe och Jndkombst, Saa hand thend med thett første maa bekomme. Ther med skier Oß thil wilge. Befallendis etther Gud. Schreffuit paa wortt Slott Koldinghuß thend jx Martij Aar 2c. Mdlxxix. Wnder wortt Signett.

Friderich.

38.) Jesper Vinnttapper nogitt til hielp til hans bygning paa then gaardtt: kon: Mait: gaff hannum 1579.

Frederick 2c.

Wor synderlige gunst tillfornn. Wiider att wij naadigst haffue wndt och giffuit Oß Elskelig Jesper Wintapper wor Kieldersuendt, nogit till hielp att forbedre sin gaard mett, som wij hanum ther vdj wor Kiøpstedt Kiøbnehaffnn nogen tiid siiden forleden naadigst giffuit haffue. Thj bede wij Ether och begere att paa wore wegne lader giffue och offuerandtworde forschreffne Jesper Wintapper nogit Thømmer, Steen och Kalck till hielp till forschreffne hans gordtz forbedring Saa møgit som Ether selff gott siønis, och hand kand were nogit hiolpen mett. Ther mett scheer Oß till wilge Befallendis Ether Gud. Schreffuit paa wort slott Frederichsborg thend 5 Augustj Aar 2c. Mdlxxix. Vnder wort Signet.

Friderich.

39.)

[*]) Originalen af dette Brev tilhører Selskabets Forstander, Hr. Kammerherre Suhm.

39.) Hues Kon. M. haffuer naadigst epthergiffuit the feriske kopmendt 1579.

Frederich 2c.

Wor synderlig gunst tillfornn. Wilder epthersom Mogens Heyneßen aff Bergen, som med hans Madskapij sont beseyglе wort Land Feree, giffue tillkiende, huorledis thend Frijbydther, som nu forleden Aar wor indfallden thet wdi Landit, skall haffue Bortthagid En deell aff godzit, som wor sammens fort, the skulle haffue hafft, belobendis sig wed iij½C ferøske gylden, huorfore the wnderdannigst erre begierindis at eptherdi the iche haffue bekommit samme ware, at icke heller therfore med Affgifft skulle besuergis. Tha wille wij epther saadan Leyglighed forschreffne Mogens Heyneßen och hans consorter med halffdellen haffue forskonnit, saa at the skulle thage halffparthen paa thennom och wij thend anden halffueparth, attj therfore saadant Lader thennom gaat giore, naar the clar giorre therris Handel paa wort Rendthekammer hoes Ether. Thermed giorre J Oß synderligen till willge. Befallendis Ether Gud. Schreffnit wdj Thodbierge thend iij Decembris Aar 2c. Mdlxxix. Wnder wort Signet.

Friderich.

40.) Om nogle Breve at forsende 1579.

Friderich 2c.

Wor synderlig gunst tillforn. Wilder att wij nu tillskicke ether her hoß thrende wore breffue som wij haffue tillschreffuitt Drotningen aff Engeland, Kongen aff Skodtland och Printzen aff Wranien, Bedendis ether och begierre athj med thet allerforste samme wore breffue hen forskicker med wiße budt och Personer, saa wij ther wdinden icke schulle bliffue forsømmidt. Thermed gier J Off synderligen till Willge. Befalendis Ether Gud. Schreffuit paa wort Slott Skanderborg thend xij dag Decembris Aar 2c. Mdlxxix. Wnder wort Signet.

Friderich.

41.) Om at møde til Hyldingen i Odense 1579.

Frederich 2c.

Wor synderlig gunst tillfornn. Wilder ephtersom j tillfornn haffuer fangitt wor Schriffuelße mett ethers Folck och Heste wel staffirede att schulle were tillstede wdj wor kiopstedt Ottenße Mandagen epther Søndagen jubilate førstkommendis,

nar

ne høyborne førster wor kiere Farbrødre og Bröder, the Hertuger aff Sleßuig Hollsten rc. thett Førstendom Sleßuig och Femernn aff Ossz och Rigitt Leenswiiß schulle anamme. Tha eptherdj nogen anden leylighed forefalder saa wij nogitt tillførn formode nogne fremmede Førster till Ossz till Ottenße, huorfore wij samme dag haffue forandritt, bede wj ether och begere attj retter ethers leylighedt epther mett ethers Folck och heste vdstafferede paa bedste Maade, Ossz og ethers Fæderne Rige till ehre, Epther som the andre wore Schriffuelßer, j ther om bekomitt haffue, formelder, att were hoes Ossz tillstede vdj wor Kiøpstedt Othenße, Mandagen nest epther Søndagen Misericordia Domini, som er thend xviij dag Aprilis førstkommendis, Thagendis ther aldelis ingen forsømmellße fore; Ther mett giør j Ossz synderligen till wilge. Befallendis Ether Gudt. Schreffuitt paa wortt slott Skanderborg thend xx dag Decembris, Aar rc. Mdlxxix. Vnder wortt Signett.

Friderich.

42.) Om guldßmeedt ßuenne til Kongens arbedtt 1580.

Frederich rc.

Wor synderlig gunst tillfornn. Wilder epther att wj haffue tillstillit wor Guldsmed Mester Hans Raadt en heell hob for Oß att forarbeide, och hannum befallit samme arbeid till thend forsambling vdj Ottenße endeligen att forferdige, och hand befrøchter sig samme Arbeid allene till samme tiid icke att kunde offuerkomme; Tha bede wj ether och begere att naar hand ether ther om besegendis worder, J tha forschaffer hannum hielpe, mett guode Guldsmed-Suenne aff werckstederne huos Guldsmeder ther vdj Byen, saa att wor arbeid maa bliffue vforsømmitt och forferdigit. Ther met scheer Oß synderligen till wilge. Befallendis Ether Gud. Schreffuit paa wortt slott Frederichsborg thend 21 februarij Aar rc. Mdlxxx. Vnder wort Signet.

Friderich.

43.) Om enn Heroldt att bestille 1580.

Frederich rc.

Wor synderlig gunst tillfornn. Wiider epther att endnu ingen Herold er egen tillskickit epther Johan Baptistis Affgang, och thett will were fornøden till thend Handell och Leens Enttfangelße vdj Ottenssze schee schall en Herold att forordnis; Tha bede wj ether och begere attj handler mett Oß elskelige Jnguord

Glad, som war Slotzfougit paa wordt slott Kiøbnehafn, att hand sig samme Heroldzbestilling offuertthager. Ther met scheer Oss synderligen till wilge Befallendis Ether Gud. Schreffuit paa wort slott Koldinghus thend xxj dag Martij Aar ꝛc. Mdlxxx. Vnder wortt Signet.

Friderich.

44.) Paa ij½ᵐ ijᶜ daler att bettalle Johan Marteborgh 1580.

Frederich ꝛc.

Wor synnderlig Gunst thilfornn. Wiider effter att Wij haffue bekommet aff Oß elskelig Johan Marie enn Loffuehud med parlesticker Arbeid omstucken och omsatt, och therfore skulle giffue hannom xvijᶜ daler: Oc hand haffuer forlaugdt och affbethalet paa wore wegne Vᶜ daler paa thet Sepultur Wij wdj Nederlandene haffue ladit bestille och giøre; Hand ochsaa her forwdenn haffuer wdtlaugdt och forstrackt Vᶜ daler till adttskillige Omkostning paa samme Sepultur att forskaffe hüd ind wdj Riigit och anndett, saa att thett beløber sig, hues Wij hannom j saa maade skiuldig bliffue, halffthridie thusinde tho hundrit daler, och wij naadigst haffue beuilgit forscreffne Summa penninge att wille hannom bethale och afflegge wdj Suoffuell eller andenn guode ware, som hannom kannd were thiennlig, effther thett Breffs lindelße, wij hannom therpaa giffnit haffue. Thi bede Wij ether och begiere atth paa wore wegne forskaffer forscreffne Johann Marie saa megenn Suoffuell eller Anndenn gnode ware, som forschreffne ij½ᵐ ijᶜ daler kannd opløbe och forstrecke, att hannd wdj saa maade medt dett første maa bliffue thilfredzstillett och affbetallet, saa hannd sig medt Billighiedt icke skall haffue therosfuer att beklage. Ther med skier Oß synnderligen till wilge. Befallendis Ether Gud. Skreffuitt paa wortt Slott Koldinghus thennd xxix dag Martij Aar ꝛc. Mdlxxx. Vnder wortt Signet.

Friderich.

(Fortsættelsen følger.)

III.

III.

Slutningen af

Adskillige gamle Breve, Kiøbenhavn angaaende.

(Efter en gammel Copiebog.)

7.) Roskilde Kapitel sælger Kiøbenhavns Stad deres Eyendom i Serritzløff 1527.

Thonnike Jepsenn Prouist, Jenns Lauritzen Erchedegnn, Hanns Oelsenn Canntor, och menige Capittell i Roschillde, Giøre alle witterligt med thette wortt obene breff, Att effter thennd hanndell som forløbbenn och besluttett er, emellom høigbaarne Furste, Her Frederich med Gudz Naade, Danmarckis Norgis rc. Konningh wor Kiereste Naadigste Herre, och Kiøbennhaffnns Borgere och inndbyggere, om Danmarkes Krones Eyenndom och Lanndzguotz i Szeritzløff som the aff hanns Naade for Euigh Eyendom forhuerffuitt haffue, haffue wy med Werdige Faders, Her Lage Vrnes Biscops y Roschillde wor kiere Naadigste herres willge fuldbyrdtt och Samtocke, Thitzligeste effter forne høigbaarne Furstis wor Kiereste naadigste Herre Konngis willie och Samtocke, och Sameledis Danmarckis Riiges Raadtz Raad saaltt schøtt och affhendtt och med thette wortt obne breff selge, schøde, och affhende fran oss, och alle woris Effterkommere Roschillde Capittell och thill forne fornumstige och beschedenne mendtt Borgemestere Raadmendt och menige Kiøbenhafnns Inndbyggere, altt thett wortt och Roschillde Capittels Landguotz y same Seritzløff, Som er sex Boele Jord med ald sinn Rennthe och Rettighedtt, Lanndgielde och Smaaretzle, som ther thill hør liggenndis y Birckett for Kiøbenhafn Och hørde thill thennd Præbende och Cannickedom, Seritzløff kallenndis, Som Mester Matz Hvitorff nu i were haffuer, med ald sinn rette thilleggelße, Agger, Enngh, Schoug, Marck, Fischewanndtt, och Fægangh, wott och tyrdtt, Ligeruiss och i alle maade som thett nu fore findett er, inthett vnndertagett i nogre maade, atth haffue, nyde, bruge och beholde, for itt friit kiøb och Eyenndom, thill Euige tiid eige schullendis, Och kienndis oß therforre at haffue fanngitt och oppe-

 baaritt

baaritt thill goede reede, goed Betalningh som er XVilj hunndrede March Dannsche Penndinge efter wore noye i alle maade, Och ther med kienndis wy oss ingen Eyendomb, lodt, deell, eller Rettighedt att haffue i forne Serritzloff guotz effter thenne dagh, Thi beplicter wi os och alle wore effterkommere Roschillde kapittell forne Borgemestere, Raadmendt, och menige Kiøbenhaffnns Borger, Inndbyggere och theris effterkommere thill Ewigh tiid forne Seritzloffs godtz wor och Capittels anpart med all sinn rette thilleggelse som foreskreuitt staar, att fry hemle och fuldkommeligenn thilstaa for oss och alle woris effterkommere Roschillde Capittell thill Ewig tiidtt och for alle andre som ther medtt rette kanndt paa tale i nogre maade, Thill this ythermere fornaringh och bedre Beuißninngh haffue wy henngdt wor Capittels IndZegell for thette wortt obene Breff, Ydmygeligen thilbedendis forne werdige Fader wore Kiere naadigste herre Bispenn att wille medt os besegle samme Breff som giffuett er, i Roschillde S. Agathæ Jomfrues dagh. Aar efter Gudtz Byrdtt, M.D.XXVII.

8.) Kong Friderich den Førstes Skiøde paa Graabrødre Kloster, til Kiøbenhavns Magistrat 1532.

Wi Friderich medt Gudtz Naade Danmarckis, Wendis och Gottes Konning ydualld Konningh thill Norge Hertug vdi Schleswigh Holstenn, Stormarn och Ditmarschen Greffue vdi Oldenborg och Delmenhorst, Giøre alle witterligtt att wi aff wor synnderlige gunst och Naade, Saa och fattige, Wannføre och Siuge mennischer, som ligge och ere i Hospitall och Helliggesthus vthi Kiøbennhaffnn, thill hielp, trøst och theris liffs nødtørfft och vpholdelße, hafue vnndit och thilladett, och met thette wortt obenne Breff vnnde och thillade, Att oß elschelige vore Borgemestere och Raadtt vdi Kiøbenhaffn maa och schulle thill theimom annamme Graabrødre Kloster, Kirche Kirchyegaardt och alle the Huuße ther paa staae och alle forne Closters Gaarde och Haffuer som thett nu forfundit er, Och sidenn forne Closter och Closter Gaarde som forschreffuitt staar att haffue nyde, bruge och behollde thill Ewigh tiid for fry Eyenndom, Dog saa att alld thennd Rennte som ther paa kanndt forbygges, vthi Huuße och Gaarde schall optageß och allene komme the Siuge och Wanføre mennischer thill opholdning och trøst, och icke bruges thill nogenn anden mandtz gaffen eller nytte vdi nogenn maade, Thi forbiude wi alle wore Fogeder Embißmenndt och alle andere, forne wor vndersaathe, Borgemestere och Raadmendt, heremoed paa forne Graabrødre Closter och Clostergaarder, Huuß och Byggetinngh som foreschreffuett staaer, att hinndre, hindre lade, mede, Platze eller i nogenn maade forfanngh att giøre, Vnnder

wor

wor hylleste och naade, Giffuett paa wortt Slott Kiøbenhaffnn Tijßdagenn nest effter S. Petri ad Vincula Dagh Anno. M.D.XXXII.

9.) Om Kiøbenhavns Befæstning 1567.

Wi Friderich thenn anden med Gudz Naade, Danmarchis, Norgis Wendis, och Gottes Konningh, Hertug vdi Schleßwig Holstenn, Stormarn och Ditmerschen, Greffue vdi Olldenborgh och Dellmenhorst, Giøre alle witterligt Att effterdi wi forfare att Wolldene, och annden Befestningh om wor Kiøbstedt Kiøbenhaffnn, er megitt forfalldit, Och paa thett att samme Befestningh mett thett første motte foretages och ferdige giøres haffue wi thill thes Behoff vnndt och thilladt Och nu medt therte wortt obne breff vnnde och thillade, Att oß Ellschelige Borgemestere och Raadmenndt ther same stedz her effter mue opbere aff alle som bygge ther y Kiøbenhofn enn Dannsche Huid aff huer schieppe Mallt, ther forbryggis, thill saa lennge wi annderledes ther om thilsigendis worder, Och same Pendinge schulle the forwennde thill Byenns befestningh att bygge och forbedre och thill inthett andett, Giffuett paa wortt Slott Fridrichsborg thend 20 Martij Aar M.D.LXVII. Vnder wortt Signete.

Friderich.

10.) Om Vægterne i Kiøbenhavn 1567.

Wi Frederich thenn andenn med Guds Naade, Danmarkis, Norgis, Wenndis, och Gottes Konning, Hertug vdi Schleswigh, Hollstenn, Stormarnn och Dittmerschenn, Greffue vdi Oldennborgh och Dellmennhorst, Giøre alle witterligtt, Att Effterthi Oß Ellschelige Borgemestere och Raadmennd her vdi wortt Kiøbstedtt Kiøbenhaffnn, haffue berett for os, Att paa thett alting met vagt her vdi Byenn saa megitt deßbedre motte bliffne besørgett, Ere the thillsindz att tage vdi thienneste saa mange duelige kaarle som behoff giøres, Huilche alltiid schulle waage vdi porthene paa Wolldenne och om Natthen paa Gaderne, Och thennom aff Byens Penndinge beløne, Tha haffue wi vndt och thilladett, Och nu medt thette wortt obbenne Breff vnnde och thillade, Att forne Kaarle, som Forne Borgemestere och Raadtmenndtt saa thill wegtere Wdi tienneftenn tagenndis worder, Maa och schulle Altiid bliffue her i Byenn thilstede, Och inngen andenstedz bruges, Vdenn huor Borgemestere och Raadmenndtt thennom behoeff haffuer, Giffuett paa wortt Slott Kiøbenhaffnn thennd første dag Octobris, Aar M.D.LXII. Vnnder wortt Signet.

Friderich.

11.)

II.) Om Kongens Klokke 1581.

Wi Friderich theund anden medtt Gudz Naade, Danmarchis, Norgis, Wenndis, och Gottes Konningh Hertug vdi Schleßwigh Hollstenn, Stormarnn och Dittmerschenn, Greffue vdi Olldenborg och Dellmennhorst, Giøre alle witterligtt Atth effter som wi nogenn tiid forledenn naadigste haffue bewilligett Oß elskelige Borgemestere och Raadmendtt wdi wortt Kiøbstedt Kiøbennhaffnn att motte bekomme och Annamme Enn wor Kloche thill wor Frue Kirches Behoff sammestedtz Som thennd nu ther vdi Kircken er oppehenngitt, och kallis Konngenns Klocke, Thaa haffue wi nu naadigst vnndtt och giffuett, och medt thette wortt obne breff vnnde och giffue forneffnnde Borgemestere och Raadmenndtt vdi Kiøbennhaffn fornefnde Klocke thill for_ wor Frue Kirche Saa thennd altiid her effter vdenn all effterмaaninng wederlaug och bethalinnge schall følge och bliffue hoeß forneffnnde Kirche, Och wille wi her hoeß Borgemestere och Raadmenndtt vdi Kiøbennhaffnn och Kirche wergerne thill forneffnnde wor Frue Kirche forelagtt och forbuddítt haffue, Att the forneffnnde Kloche icke maa eller schulle lade rinnge for nogett liigh vdenn ther fore giffuis thill Kirchenn Thij gamble Daler, saa att ther som medt samme Klocke schall Rinnges for nogett Liigh, were sigh hues thett were kanndtt, Thaa schall denn Døbis arffuinnge therfore giffue thill Kirchenn forne Thij gamble Daler effter som foreschreffuett staar, Huilcke penndinnge allenniste thill Kirchenns nytte behoeff och fremtarff och icke thill nogenn andenn brug schall forwenndis. Forbyudendis wore Fogeder, Embitzmendtt och alle andre forneffnde Borgemester och Raadmendtt vdi Kiøbennhaffnn her emoed effter thenne dagh paa forneffnnde Klocke efftersom forschreffuitt staar att hinndre eller vdi nogre maade forfanngh att giøre vnnder wor hylleste och Naade. Giffuett paa wortt Slott Friderichsborgh Thenn 26 dagh Octobris Aar rc. M.D.LXXXI. Vnnder wortt Signnete.

Friderich.

IV.

IV.

Et Stykke af Mester Henrik Harpestrengs Lægebog.

Iblant de Pligter, som allermeest paaligge vort Selskab, er og den at frelse vore ældste indenlandske Skrifter fra Undergang. At Mester Henrik Harpestræng, fordum Kanik i Roskilde, noget nær er den ældste, som har efterladt sig noget Skrift i vor nu brugelige ny danske Mundart, er bekiendt nok. De faa Efterretninger som vi hidindtil have kunnet samle om denne Mand, skulle i et af de næste Hefter meddeles, tilligemed hans saa kaldede Lægebog, som vel er et af de ældste Mindesmærker af vort nu brugelige Sprog, men hvoraf dog ingen Codex kan giøre det Stykke, som vi denne Gang udgive, Alderen stridig. Saa meget des hellere lade vi dette Stykke nu fremkomme, da det feiler i alle de Haandskrivter, som ere i Danmark, saavidt os er bekiendt; og da det for en stor Deel er diætetisk, hvilket kan tiene til at oplyse de Tiders Levemaade. Meget mærkværdigt er det, at Dialecten heri, som enten er Skaansk eller Vigisk, fra det gamle Alfheim, i Ordene overmaade meget nærmer sig til vort nu værende Sprog, skiønt Constructionerne ere ganske anderledes. Sal. Etatsraad Langebek har paa sin udenlandske Reise afskrevet den Copie, hvorefter dette Aftryk er giort. Registeret til dette Bind skal vise, hvorvidt vi have betient os af disse gamle Levninger, for at vise den store Lighed mellem vort og de dermed beslægtede Sprog.

Her byrias lækedomber aff Mæsther Henrik Harpostræng.

Hvar som krankir ær, tha scal thetta wara hans daglica fodha epther thy Mæsther Henrik Harpostræng sigher i sinom lækedom oc scriffuar, som forst ær

Lysther man æta om daghin æller om aptonin, tha scal thet wara klen mather, Swa som ær vng hons sodhin, oc stekta swina fother, oc kalt Kaluakot, vng lamb oc Kidh, wek ægh [*]), oc nyt smor, ok færk osth,

[*]) blødkogte.

osth, oc litidh aff æple ellir pærer, æller nybakath swetebrød, biugbrødh, och haffrabrødh, oc minst æta aff rugbrødh, fore thy thet bindhir mæst manz liff, then som ey haffwer stort ærffuode[2]).

§. Skært wiin scal man drikka, oc hwit oc skært trampnøl[3]), oc gamal humbløl, oc thet som skært ær. Oc scal man læta siwdha lamb, Kidh, willebradh met pæthersilia oc saluia met ætikio oc spæk[4]), oc met andra yrther. Nw scal man wakta sik fore gamalt nøtakøt, søkøt, oc bukkakøt, oc røkt harakøth, vtan salt bøste ma man wæl ætha. Oc ey man ætha lax, ørith, swthar, hornfisk, spiksild, oc rækling, oc alskons spiktmat. Oc scal man wakta sik fore gambla ærther oc bønor, gardkål oc mærke, rowor oc roffwakal oc ran[5]) Kaalstok, oc litith scal man søffua om daghin, oc betidha æta om quældin.

§ ffore howdhwærk scal man abrot tagha oc malyrth, oc siwdha til saman i starke ætikio, och ther scal man twa howdh met badhe om quæld oc om morghom.

§ ffore ørnawærk scal man tagha warma quinno miølk oc læta in i ørat, oc smøri omkring ørat met lagurbær olio. Thet ær got fore døwilse.

§ Om haar faldher aff fore howdhwærk ellir epther starka sot, tha scal man tagha wiin ætikio oc osith[6]) giort aff rosabladh, oc stampha galiga til pulwer, oc tæmpra alt saman, oc rake sidhan har aff hoffde oc gnidhe sidhan howd fast met en huitan kluth, oc smøre sidhan met thy som nw ær sakt.

§ Om madka æta haar aff hoffde, tha scal man taka ætikio oc grønt nøta myk, oc stampa thet met senaphfrø oc wiinsten lata ther til, oc twa sidhan howdith oc harit hwar dag, ta dræpir thet madkin oc gør haar wæl waxa.

§ ffor mykin waku[7]) i sotasæng eller i barnsæng, scal man taka ena yrth, som hether komella bloma, oc cassia lignea, oc biug, oc siwda alt saman i watne, lathe sidhan then emin ga op vndher howdith til thæs man swettis. Sidhan taki saffran, apium, oc bølmofrø, och

støte

---

2) Arbeide, Bevægelse.
3) Lybsk Øl, af Floden Traven.
4) Spæk, Spica.
5) raa.
6) Saften.
7) Søvnløshed.

støte til saman met quinno mielk, oc wæthe eth linnit Klædhe ther vti, oc lægge thet kring om ænnith [8]) oc thyhningena, tha gor thet wæl at sowa.

§ Om man far giæld [9]) oc tappar sith with, tha scal man forst taka haar aff hoffde oc gnidha hoffwdit met salt oc ætikio oc bade hændher oc fother. Taki sidhan en hwelp, ællir en vng Kat ellir en hana, oc klyffue mit sundher at ryggenom, oc kaste bort mælsfwm [10]), oc lægge om alt hoffwdit swa warmpt, oc binde thet fast til ællir ena heta lungo aff en wædher, oc late honum sidhan i et morkt hws, oc lykt til tæs han far sowa [11]).

§ ffore byld i oghon scal man taka arffua oc thet huitha aff æggit oc stampa till saman oc læggia thet offwir oghonin.

§ ffore Kladha oc blenior i Oghon scal man taka oos aff rutha oc komiin oc huita aff æggit, oc wridha thet genom en Klwt, oc læthi thet oghonin bade om qwæld oc morghon.

§ ffore alskons ogna wærk scal man taka aloe epaticum, oc kamfer, oc en sten, som hether tucie, oc en sten, som hetir calamin, oc gora them glod heta i eld nio sinnom [12]) oc slække thom i ætikio huart sinne. Sidhan støte thet alt saman, oc sikte thet sidhan genom en silkis Klwt threfallan [13]) oc taki thet pulwer om aptonin oc late i oghon næst a ognabranne.

§ ffore siwk oghon tak aloe, stampa smat, oc tæmpra thet met huit wiin oc læt i ogat en dropa om qwældin oc om morgonin.

§ ffore affmykin [14]) næsablodh, scal man taka hwit rokilse oc aloe oc huita aff æggit, oc stota thet til saman, oc gora en wela aff harahaar, oc stoppe thet op i næsana, oc ma man taka en frodh oc æggiascal oc brænne thet oc stote til pulwer, oc blæse thet op i næsona, oc halde thet ena stundh, sputta sidhan then blodhin vth som i munnin ær komin.

§ ffore tannawærk scal man taka biugmiøll oc salt, lægge thet in i en linnan klwt, oc brænne oc stampe thet till pulwer, oc gnidhe ther met tændherna fast, oc skyli sidhan munnen met watn.

H 2 § ffore

---

8) Panden. Enna allemann.
9) farer vild.
10) Indvoldene.
11) indtil han kommer i Søvn.
12) ni gange.
13) tredobbelt.
14) formeget, af island.

§. ffore tannawærk scal man taka bertram oc piper oc staphisagriam ingefer oc salt, oc thet scal alt lika mykit wara vtan saltit; swa mykit som hint alt samans, twa sidhan munnin met ætikio oc lægge sidhan thet ther oppa som wærkin innan ær.

§ ffore ondan andha scal man taka piper oc mynto oc litit aff salt, oc stampe thet tilsaman, thet pulwer scal man halda langa stundh i munnin, oc swælgha sidhan alt saman nidhir.

§ ffore hoffto oc brystwærk scal man taka likrisse oc biug, ysop oc siker [15]) alt lika mykit, siwdhe thet alth saman i skært soll, ellir i watn oc drike thet warmt badhe om qwæld oc morghon oc late soker ther i, om man thet haffwer.

§ ffore heso [16]) scal man taka Klofflok, oc skæra han smae i søta miolk wæl heta badhe om qwæld oc morghon.

§ Om drypel faldher nidher, tha scal man taka ætikio, oc twa munnin met, oc taki sidhan brænt salt oc thryste [17]) honom ther opp met, oc taki piper oc bertram, oc støte til pulwer, oc blæse thet oppa drypilin.

§ ffore siwkan magha oc wæmilse scal man taka anis, komin, ingefer, muscath, galica, fænikalfrø oc thorra mynto, oc stampa thet alt til pulwer, oc thet scall man ætha.

§ ffore watnsot oc sullen been oc haldh [18]) skal man tagha hyllelaff oc læggia thet i eth kar met siwdhande watne oc hyle offwir Karith met eth Klædhe, oc sætis ther i til man swettis badhe om qwæld oc morgon.

§ ffore hæfft [19]), scal man taka kattaost, oc siudha i sothe miolk met spæk oc æthi thet sidhan.

§ ffore Kladha oc ræfform [20]), scal man taka salt oc koporrok, oc siudha thet met watn, oc løghe [21]) sik ther vti, oc smøre sik ther æpther met hwit smørilse tæmprat met operiment, thet dræper ræfform, oc helir kladha.

§ ffore bolne liffwer scal man taka hwslok oc en næffua met salt, oc thet hwita aff thry æg, oc hwetemøl, oc støta thet til saman, oc gora

---

[15]) Sifer.
[16]) Hæshed.
[17]) trykke.
[18]) Sting.
[19]) Forstoppelse.
[20]) Fnat og Ringorm.
[21]) toe.

gora theraff plaster, lægge thet i et Klædhe, oc binde widh hogre sidhona thre nætther. Thet ær oc got fore watusot.

§ ffore hyld a winsthre sidhonne, scal man taka horfro, katost, fenum grecum, oc siudha thet i watne, oc stote til saman, oc late ther til mayamanat smør osaltat, oc lægge thet i et tuuth[22]) litit klædho linnit, oc bindhe thet a winstro sidhona thre nætther, oc lathe sla sik adhra a winstre handinne mællan litla fingrin oc medicum a fiærdha daghi. Thetta scal man gora huart manadha mot, til thæs miæltin sæty.

§ ffore hæfft at pissa, scal man taka petercilia fro, mærke, feniculi, lybistikko, qwesyrt, syremontanea, solkorn, millefolium, nætlofro, cariandar, amis, Kyrsebæra kærna, karni oc plomkærna, blanda alt saman, oc æte thet om qweld oc morghon.

§ ffore lænda wærk scal man sla ena adhra nidhan a ankolen ytan a fotin i warmpt watn ællir innan.

§ ffore throtna[23]) læggia oc bolna, scal man taka smidio sindher thry stykke oc læggia i eldh oc gora thet glodheet, lægge sidhan forst eth stykke i eth æmbar[24]), oc lathe ther i rot wiin, ellir starka ætikio, oc sæte fotherna ther i æmbarit, oc hyli benin wæl met klædhe omkringh, oc gori samuledh met thet andra stykkit, oc swa met thet tridhia, swa at been swetti s, oc fother swettis fast.

Hwru man scal bradoda forkoma, om ther ær nakar lækedombir innan. Tha scal man forst mærkia, ware thet swa at nakar mænniskia bolnade vndher armenom ællir ther nær, tha scal man genast[25]) læta sik sla the adrona, som hether mediana oppa them sama armenom, som boldin vndher ær. Bolnade man vndher thynningionom ællir oppa halsenom, ællir ther nær, tha scal man genast læta sla the adrona, som hetir cephalica, som ær howd adran æ oppa sama sidho, som boldin staar, oc the adra liggher mællan thuman oc thet fingher, som ther ær næst oppa handine. Wore thet swa at nakar bolnade i rosana[26]) ellir oc ther nær, tha scal man lata sik sla ena adra som hetir sophena, oc hon liggher vndher knwlunne innan a fotenom, oc thenna adra scal æ slaas a samma sidho, som boldin star, oc menniskian scal ey sompna innan thet hon kænnir wærkia,

[22]) Skal vel være trinde.
[23]) slappe.
[24]) en Spand.
[25]) som snarest
[26]) Noren, Lysken.

kia, oc til thæs hon far blodlatit, fore thy thet dugher sidhan enkte. Nw thet andra som man scal taka then tidh dodin star[27]), thet scall wara laghurbær oc thor enabær om aptonin ta man wil i sæng gha oc brænna thet badhe saman i enne panno met glodoghom kulum, oc læta sidhan sal finsther atherstoppa i thy husena man inne liggher, swa at enghin rokir kombir vth, vthan draghi then rokin at sik thet bæzsta man gither[28]). Oc manz mater scal wara mæst reddir[29]) met ætikio hælzst, then man scal om daghin æta. Oc om morghonin man forst opstar, for æn man vth aff husith gaar, tha æte færska rutho, wæl salt strodda. Ther epther æte ena walmogha ællir twa[30]). Oc alltidh scal man haffua nokot wæl loktande i sinom handom, oc ther oppa lokta antigia færsk æple ellir annor god kryddhe. ær ey annat til, tha taki bæwirgeell. Thetta scal man gora, swa længe plaghan staar.

[27]) medens den smitsomme Sygdom grasserer.
[28]) det meste man formaaer.
[29]) tillavet.
[30]) Ved walmogha forstaaes paa dette Sted vel neppe andet end Valnødder, som er et bekiendt Stykke i den Mithridatiske Antidot.

V.

Byskriver Jacob Nielsens Optegnelser om de Svenskes Regiering over Trondhiems Bye og Lehn 1658.

Efter en af Hr. Præsident Nordahl i Trondhiem til Selskabet nedsendt Copie.

12	April.	Freds-Takssigelse, her i Kirkerne, begyndt.
6	May.	Hidkom Svenskes Forbud.
8	—	Svenske Folk, ved 800 Mand, ankommen.
10	—	hidkom Commissari Lorents Creuds, logered. hos Borgemæster Lorents Bastiansen.

17 May. ... paa Raadstuen, lod læse hans medhavne Kongelig Instrux.
24 — var Major Tub, paa Raadstuen.
7 Julii. kom Capitaine & Lieutenant Eric Nielsen Ask, inqvarteret, selv anden, hos mig.
14 — skrækkelig Torden og Lynet, med Krudlugt i Luften, og Hagel.
17 — kom Regiments-Qvarteermester Peter Møller, i mit Logement, selv anden; kort efter, og i mit Logement, kom Cornet, Velb. Krigsbach, hver sin Dreng.
11 August. kom Gouverneur Friherre Claus Stiernskiold, med Skib Lammed. og mærkeligt:

1.) at Skibet, under Ankersætningen, stødte paa et Skiær her ved Munkholmen.
2.) at da Gouverneuren lod sig, med Baad, strax sætte i Land, kommendes paa Bratoren, ret som Klokken slog 12, Middags leed, skydende med Stykkerne af Brator-Blokhuus, begyndte første Skude tillige (og efter i Skuderne) klogte eller klæmtet her, i begge Kirkerne, efter 12 Slæt.

16 — Velbemt. Frih. Claus Stiernskiold, paa Raadstuen, lod læse hans Kongl. meddeelte Gouvernement-Bestalling, over Trondhiems Bye og Lehn, samt Jemtland og Herdal; med hans Proposition, til Byens og Negotiens Forfremmelse.
23 — reiste Oberst Flemmig herfra til Jæmtland, med her i Læhnet udskrevne Mandbare Soldater, saasom, foruden deres medfølgende Svenske Officierer, nemlig 41 Corporalskaber à 24 Soldater, er Soldater 984.
24 — Oberst .... atter, med et andet Regiment, til Jæmtland, af lige udskrevne Soldater, var 35 Corporalskaber, à 24 Soldater, er 840.
26 — reiste Friherre Creutz herfra bort.
1 Sept. skeede Svenske Konnings Hylding, under aaben Himmel, med stor Pragt, paa Trondhiems Gaard, hvortil alle fornemste Geistlige og Verdslige Bestillings-Mænd og Stænder, samt beste Borgerskab forskrevet og tilkaldede; som omsider, efter langvarig Knæsiddende og hørt Orats, nød herligt Tractament, paa Salene, lig største Bryllup, &c. NB. og skiønt.

9 Sept.

9 Sept. foreslaaed, om Skiøtte-Baade at beskikke, i Søe-Læhnene, samt at alle Jægter skulde blive her hiemme, og alle Danske Personer og deres Gods skulde arresteres.

Da vores her i Dalerne og paa Indsæt vel vedste af saadant, at den Danske Armee samme Tid var i March, hid Nord agtende, fik dog vi her i Byen boende ei det allerringeste at vide, førend den

28 — at de Danske Skiøtte-Baade syntes Aftenen, i klar Sol-(Maane-) Skin, ved Kikkerter, seendes, kommende uden af langs ind, mellem Munkholmen og Lexvig-Landet, hvilket der de her værende Svenske fornam, lod de straxen afbrænde alle Huuse paa Baklandet, samt Hospitals Præstegaard; de Danske, samme Nat, leired dennem paa Lade, Tyholt og deromkring.

29 — kom 2 Skibe fra Bergen, munderede og en Galioth.

1 Oct. kom de Danske paa Steenberget.

4 — begiæret Gouverneuren, paa Raadstuen, Gevehr, Fyr- eller Flinte-Rør, til 220 Mand, samt Krud, for Betaling, saa meget Borgerskabet havde, ꝛc.

7 — krydset fornt. Skibe, moxen ganske Dagen, paa Fiorden, frem og tilbage, canoniceret paa det Svenske Skib, som laae her under Byen, i Sanden. Svarendes af samme Skib vel resolveret.

9 — kom Capitaine Geier til Ihlen, til ringe Fortun.

10 — reed Ole Jensen, en Norsk Stald-Dreng, tiente Gouverneuren paa Trondhiems Gaard, med een af hans bedste Heste, over Bye-Elven, (noget næsten, ved Bye-Broen) at giøre de Danske Kundskab.

11 — Capitaine Raufft qvæsted.

13 — canoniceret mod det Svenske Skib fra Munkholmen, og fra der liggende fornte. 3 Skibe.

14 — paa Raadstuen, begiæret Gouverneuren Penge-Forstrækning, til Militiens Underhold, og paagivne Svar, samt Inquartering, Arbeid, ꝛc.

(Slutningen følger i næste Hefte.)

Nye Danske Magazin.

Tredie Hefte.

I.

Slutningen af

Efterretninger

om

Erkebiskop Aslak Bolt i Trondhiem.

Følgende Aar 1437 udgav Erkebiskop Aslak følgende Brev[1]) til alle Norges Stifter, hvoraf Originalen til Stavangers Stift endnu er bevaret, og for sin Merkværdighed her indrykkes:

Wy

---

[1]) Dipl. membr. inter Magn. Fasc. XLI. no. 19.

Wy Astach medher Gudhz Nadh Erkibiskupr j Nidharooß & sedis apostolice legatus Heelsom ydher allom Herra Abootæ oc hans Conuentobrodhre j Wtsteine, heidherlighæ Herra Canikæ capitulum i Stawangre oc allæ andræ Prestæ oc Klerkæ j Stawangers Biskupsdome kærlighen medher Gudhi oc hans sighnadhe Blezzan oc waaræ. Kunnighgeraude at wy haffwm nw haldet prouinciale concilium i Osloo, med heiderlighæ Herra waræ Brodhre suffraganeis prouincie noricane, oc allæ andræ som þer till kalladhe vaaro, oc skipat oc giort þer medh þeirra fullo raadhe oc samþykt um all Stykki, som þet helghæ Concilium i Basiliæ hafdhe oss tillbodhet. So hafwm wy oc allre vareth þer vppa riikesens i Noreghe marghfalleligæ Daghþimgen, oss allom Norghes Monnom medh Gudz Hiælp till gledhe, hughnan oc ytermeir Bestandelse. Jbland annor Ærende som wy aller offwer eens wrdho i fornemdo Concilio, þa var þetta allæs waræ raadh oc samþykt, at wy skuldom wtsændæ twa heidherlighæ Klerkæ oc Cannykæ til Concilium Basiliense at oorsakæ oss allæ fore then marghfalleghen Skat oc þungæ, som Concilium haffwer oss tillbodhet, de semidecima & aliis contribucionibus. Þy skolom nw aller Klerkar i Norghe contribueræ till þessæ sændebodh, at foruerswa allæs wart bezstæ. Nw af þy at oflanght vaare at biidhæ so lenge, at contribuciones sammankomo i Noreghe fyrer Viidhleikæ skuld riikesens, saker þes at wy vilium þæsse bodh medh forstæ Skip wtsændæ, þy haffwer nw waar vyrdhelighen broodher Herra Audhon meder Gudz Nadh Biskupr i Stawangre, i Vinaatto oc kærleikæ vidher allæ yder laght sith gull nw wt fore ydher till fulz oc reetz Vidhergialdz, vppa þet at þette ærende som oss allom ligger makt vppa skulde ey bliifwæ forsymadh vppa ydhræ siidho, þy teer honom nw kærleik oc Vinscap þes ytermeir, at han þetta fore ydhar skuld goodhuilioghen giort haffwer. Nw vppa þet at han niote sinæ Vælgerdh, þa bidhium wer ydher allæ oc hwar ydhar i sin Stadh oc fulkomligher biodhom vnder heilaghæ Lydhne vidher Gudh, oss, oc heilaghæ Nidharooss kirkiu, & sub pena latissime excommunicacionis in bulla sacrosancte Synodi basileensis contentæ, som oss var sent, at Herra Aboote i Wtsteine medh sinom Brodhrom, gefwe oc luuke greidhlighre vten alt Motemæle fornemdom waarom wyrdhelighom broodhor, Herra Audhone, iiij Arnoldus gyllen, oc siidhen hwar Canniker oc Prester i Stawangers Biskupsdome luuke oc giffwæ hanom ein Arnoldus gyllen. Oc moghen J fore sannynde vitæ, at han haffuer her nw neer oss vareth, vppa alla handæ Daghþinghen som ein heidherlighen oc wyrdelighen Herra

ra medh allom Trooskap, so at wer oc alle andre pakkæ hanom som wæll wyrdhelighet er, oc haffwer hafft nw i langæ Stund stooran Kost oc Tæring fore meenlighæ Klerkridh oc riikesens Bestandelse skuld. Till Sannyndæ hervm settom Wer wort Insciglі fore petta bref, er giort var i Oslos feria quinta proxima post Festum sancti Magni martyris Anno Domini Millesimo quadringentesimo tricesimo septimo.

Samme Aar, in Octava Sancti Johannis Evangelistæ, (skulde efter Rabe være den 4 Januarij) udgav han i Opslöe et Stadfæstelse-Brev paa det der værende Hellig Legems Gilde, samt den daglige Messe, som holdtes for det af samme stiftede Alter, til hvilket han tillige gav 40 Dages Aflad[2]).

1437 a midulkodaghen i hwitæ sunno viko eller den 22 May, var Erkebisp Aslac i Visitats-Reise i Teighum ved Tonsbergh, hvor Hr. Hiærrendir Thorildsen Canik i Oslo og Provst i Gerpene, beklagede sig, at nogle boende i Skidho i Tonsbergs Fehirdslo uretteligen tilegnede sig Fiskerettighed for bemeldte Sted; thi forbyder Erkebiskoppen saadant herved, og befaler tillige dem som boe i Skidho at give Præsterne Kaupsyrls tiund, som engin minnis annars at adhrowiss giort war, vtan nw nylegha haswa somlighe medh Pukans æggian tildyrsdeth[3]).

Efter denne Tid finde vi intet til Erkebiskop Aslaks Forretninger, forend 1439, da han den femte Søndag efter Paaske (den 10 May) giver Trondhiems Capitel Olafs-Tolden af Skøynesylke, Yttroy og Mosawik, for at bespise beskedelig Mand Jonis Olaffson, som længe havde været Skolemester i Trondhiem[4]). Brevet er vel engang før trykt[5]) men fortiener dog ogsaa Sted her:

Wij Aslac med Gudz nadh Erkibiskupr j nidros Sændhom allom mannom, them som thette Breff see ædher hora helso med Gudh oc wara andaligha bletzan. Kunnikt gerandis at sakr thess at biskedelighen man jonis olaffson som lengie haffuer warit skolamestare her j nidros haffuer wæll tiænt och arbeit oc komit manga goda man ffram med bokaligha konst swa at manger aff them ære nu badha Canika oc prestha her j helge nidros kirkio oc i Biskupsdomet oc er nw komin j then ofra aldhren swa at han gethr ey lengre skolan oppehaldhit; thy haffuom wij wnt oc giffuit warom ælskalighom synom Capitulo koorsbrodhrom warom i nidros ffore kosthaldh hans olafs tollen j skoynesylke yttroy oc mosawik oppa thet at han scall ey twingiatz till at tiggia ædher almosa bidhia Then helge kirkio till nidh-

 ran

[2]) Dipl. membr. i Selskabets Arkiv.
[3]) Dipl. membr. i Selskabets Arkiv.
[4]) Dipl. membr. inter Magn.
[5]) Statuta Synodalia &c, edidit Sandvig, Præfat. p. 5. 6.

ran oc klerkrnom till Blygdh oc efterthalan swa lengie som hans liff er oc lengre æn oss ædher warom efterkomandom swa synitz. forbiudandis huarlom manne thessa wara gerdh oc stadfestabreff ryfua ædher ryfua lata. Nema hwo thet gorer wili tuilka fyrir swa som the helge kirkio retter vtuisar Datum loco quo supra Anno dnj mcdxxx nono Dominica quinta post festum pasche. Nostro sub sigillo.

I det følgende Aar 1440 finde vi, at Erkebiskop Aslac og Biskop Olaf af Bergen have ladet en Klokkestøber forskrive fra Engelland, som skulde støbe til Trondhiems Kirke tre Klokker, den største paa tolv eller tretten Skippund, de andre mindre; og ligeledes tre til Bergens Domkirke [6]).

Vi tvivle slet ikke paa, at jo vor Erkebiskop har haft stor Deel i de Forbund, som paa disse Tider saa ofte bleve fornyede imellem Norge og Sverrig, ss. i Lødøse den 9 Febr. 1441 og Calmar ved S. Hans Dags Tid samme Aar. I det ringeste har han efter denne Tid bestandig viist sig, som ivrig svenskfindet, og en særdeles tilhænger af Kong Carl Knudsens Partie. I det følgende Aar 1442 holdte de Svenske en Forsamling i Lødøse, hvorfra de tilskreve Rigets Raad i Danmark at møde dem der [7]). Det er meget rimeligt, at de ogsaa have affærdiget et saadant Brev til Norges Riges Raad, da man finder, at der i Aar haver været en stor Mængde af Norske Biskopper forsamlet i Lødøse. Quinto Ydus mensis Junii, gave Johannes Laxman Erkebiskop i Lund, Nicholaus i Upsal, og Aslac i Trondhiem, Johannes Biskop i Opslo, Audoenus i Stavanger, Thorlauus i Viborg, Olaus i Bergen, Nicolaus i Lynkøping, Sweno i Skara, Laurentius i Wexiøe, Gotscalcus i Holum, Gunnarus i Hammer, og Hemmingus i Færøe, til det hellige Korses og S. Vincentii Martyrs Altere i Stavanger Domkirke, hver for sig 40 Dages Aflad, for alle dem som paa visse Festdage vilde besøge samme [8]). At han i de følgende Aar har fortsat sine Bestræbelser for Kong Carl, hvorvel Tiden ingen egentlig Underretning har levnet os derom, sees tydeligen af hvad som siden skal anføres.

1445 forærede Erkebiskop Aslac sin nærmeste Frende paa Faderne Side, Henrik Jensen, endeel Gods, hvorom blev udstædt følgende Brev [9]).

By

6) Kiøbenhavnske Selskabs Skrifter, Tom. 7. pag. 489.
7) Hadorphs Svenske Riimkrønika. Tom. 2. pag. 148.
8) Dipl. membr. inter Magn. Fasc XLII. no. 2.
9) Dipl. membr. inter Magn. Fasc. XVI. no. 1. a.

Wy Aslak medh Gudz Miskun Erkibiskup i Nidross, kungora medh thetta wort bref at af thy at wy nw engen nærmere skyldan Frende hafue wppa wart fædhrenæ, ther wy af witha, en thenne næruarandis Brefuisara Hinrik Jonisson [10]) oc swa fore hans langsamligha och troo Tiæniste, som han oss af Barndom till thenne Dagh odmiwkaligha beuist hafuer, som ein rætferdugher troo Dandeswen; tha badhe saker skylskopp oc hans tro Tiænist, hafua wy wnth hanom oc frelsligha gifuit swa manga wara Jorder oc Jordapartha, som her efther nempnaß, som ero forst Jubergh oc Hernes wppa Frostonnæ liggiandis, oc Somarwaala i Orchadalk, oc Ree och Aass i Mædheldals Prestdome, som Wy kopte aff Pædher Thoresson, for eith halft stykke Klædhe, som wy fingom af war eighen Gardh i Berghena, oc fore wort eighet Godz, Gembla-stadha heitandis, er ligger i Nordhfiordha, som wy erfdæ efter wor Fadher och fore eina Sysskall, som war Modher aatte, alzwaldugher Gudh beggiaß theira sæll nadhe. Hafuom Wy thessæ forscreffne Jorder och Jordapartha wnth och gifuit hanom, oc fleire andra Jorder och Jordapartha, som breffuen therwm ludha, frelsa och heimola fore huarium manne, wndan oss och warom erwingi. m och warom Efterkommandom och wnder fornempden Hinrik Jonisson oc hans Erwingia till æuerdaligha eign och alz afrædhis, medh allom theim luthum och lunnendom, som ther till liggia oc lighat hafua fra forno oc nyio engo vndan skildo efter thy som brefuen ther wm giordh sielf wtuisa. Till Sannindh herwm hengdom wy wart Incigle fore thetta bref oc thessæ heidherlighe och beskedhnæ Men till thes ytermeire Witnisburdh och betyghelse, at thetta war waar fulkomplighen gerdh och Skipan, och at wart Incigle her fore kom medh wart witskapp och Goduilia, sin Incigle medh waro, som æro herre Narfue Jacobsson, Herre Jon Biornsson, och Herre Niclis Knutsson, Kanika i Trondeim, Odh Jonsson, Olaff Biørnsson och

 Owindh

[10]) Denne Mand var dog ikke af de Bolters Familie, da der i hans Segl sees en staaende Fugl i Skioldet og paa Hielmen. 1454 giorde han, da Ridder og Hovedsmand over Trondelagen, sit Testament, dateret a konungrgardenom i Trondeim, og skienker deri Korsbrødrene til deres Bordhold Jwberg wppa frosto, renter 3 Spand, Herness ibidem, renter en halv Mark, Somarwala i Orchedal, renter 2 Spand, og en øde Gaard, som renter en Øre, item i Medaldal, renter 2 Spand, og Aass i Rennabu, renter 1 Spand, paa de Vilkaar, at de skulde aarligen, Tirsdagen for Allt Helgens Dag, holde en Messe for hans Frue Philippe, Barqward Krummedikes Dotter af Awsterath, og en anden Messe for ham selv, naar det behagede Gud at kalde ham af denne Verden. Dipl. membr. inter Magn. Fasc. XVI. no. 1. d. e.

Owindh Gulbrandzsson, radhmen ther sammastadz, fore thetta bref er giort war i Trondeim. Anno Domini Mcdxlv. ipso die Natiuitatis Sancti Johannis Baptiste.

Vi vide nu intet om Erkebiskop Aslak eller hans Forretninger, forend i Aaret 1448, da han den 20 April udgav sin Forordning om Canikernes Bordholds Inventarium, som vor lærde og velfortiente Schøning har agtet værdig at indføre i hans Beskrivelse over Trondhiems Domkirke [11]). Det følgende Aar, strax om Foraaret var han i Opsloe, hvor han die S. Benedicti Abbatis (den 21 Martii) sendte et Brev [12]) til sine kiære Sønner, Bønder og Almue, som byggede og boede i Gierpenæ Sogn, Skidhæ eller de Søgne, som laae til Gierpenæ, at han havde hørt, at Biskop Jens i Opslo, havde sat dem en til Sognepræst, som heed Sira Torkiæl Jonsson, hvilken ey var indenlands, men dog vilde opbære Kirkens Rente, og skiøttede lidet eller intet om den Tieneste, som den hellige Kirke og de ærlige Sognemænd skulde have; derfor, i Følge Kirke-Loven, da Almuen havde været ilde forsørget, siden den sidste Sognepræst, Hr. Toka Nielissons Død, gav han dette Præstedømme af Erkebispelig Magt til Sira Hanis Hanisson Kanik i Opslo, paa Livstid, saalænge han blev Erkebiskoppen og hans værdelige Broder, Hr. Jens, Biskop i Opsloe, hørig og lydig. Thi befaler han i dette Brev at yde ham alt, hvad de vare deres rette Sognepræst skyldige.

Hvad ellers Erkebiskop Aslaks rette Ærende i Opsloe har været, fortælles omstændeligen i den norske Almues, baade norden- og søndenfields, Brev til Kong Christian den Første [13]), dateret Trondhiem, Mandagen efter Clemens-Messe, i dette Aar, hvis Ord herom ere følgende:

Item, næste Sommaren effter tha war nadige Herre och Konungh Christoffer dødher war, Gud hans Siæl nadhe! tha leet war wyrdeligh Herre och Andheligh Fadher, Hr. Aslack medh Gudz Nadhe Erchebiskop i Troendem, oß Almoghan hær nordenfiæls forstanda, at nogra aff Riikzens Radh i Norge schrefue hanom til, at han skulle komma til them til Oslo, tha lethe wij alle fornæmde Almoga hær nordenfiæls bedie hanom, at han ingen Danskan eller Tydzskan skulle samtyckia i Norgis Rike til Konungh; ty at wij williom aldrigh i wara dagha hafwa nogon Tydzskan eller Danskan Konungh, hwilket han oß tha stadheliga lofvede, at han aldrigh tydskan eller danskan Konungh samptyckia wilde onodder

til

[11]) Append. pag. 61. Dipl. membr. inter Magn. Fasc. XVI. no. 4.
[12]) Dipl. membr. i Selskabets Arkiv.
[13]) Hadorphs Svenske Riimkrøn. Tom. 2. pag. 166. sq.

hannom giffue och fornøyge, och thersom hand framdeelis schall bliffue ther vdi thienniste, J tha forordner hannom till aarlig Løn och Vnderholding, effther som billigt og rett kannd were. Thermed gior J Oss synnderligenn till wilge. Befallendis Ether Gud. Schreffuit paa wort slott Frederichsborg thend 29 Septembris Aar rc. Mdlxxxij. Vnder wort Signett.

Friderich.

63.) Om Jernn till Rustwogne 1582.

Frederich rc.

Wor synderlige gunst thilfornn. Wiider Epther som wij nu haffue afferdigit wore Rustuogne thill wort slot Kroneborg, att skulle ther bliffue paa nogen thiid att føre Steen thill the Steenkar, och j anden arbeid thill bygningens behoff ther sammestedtz brugis; tha bede Wii Ether och begiere, att nar nogen Mangell paa samme Rustuogne, paa Hiulfuell eller j andre maade begiffuer, huad Smedehandtuerck anrbrendis, J thet wdj Smedien ther for wort slot Kiøpnehaffn lader besla, smedie och ferdige giøre, epther som thil theß er skiedt. Thermet skeer wor wilge. Befallendis ether Gud. Schreffuit paa wort slott Koldinghuß thend xiij dag Nouembris Aar rc. Mdlxxxij. Vnder wort Signet.

Friderich.

64.) Om Wintter kledning 1582.

Frederich rc.

Wor synderlig gunst tilforn. Wij bede ether och begiere, attj mett thenne Breffuißer framsender och forschicker till wor hoffskredder, hueß Klede som wij till winther Kleder behøffue till wore hoffthiennere, saa thett mett thett allerførste maa framkomme. Thermett skeer Oss synderligen till wilge, Befalendis etther Gud. Schreffuit paa wortt Slott Koldinghuß thend xv. dag Nouembris Aar rc. Mdlxxxij. Vnder wortt Signet.

Friderich.

(Fortsættelsen følger.)

Man seer heraf Erkebiskoppens trolige Bestræbelser for at bringe Norge under Kong Carl Knudsens Regiering, og herom findes andensteds ogsaa Vidnesbyrd. Vi ville anføre et par Steder af endeel Norske Provindsers Hyldingsbreve til Kong Carl, hvori Erkebiskopen bestandigen nævnes som den, der allermeest har understøttet hans Sag. Svend Erichsen Degn i Trondhiem, Hr. Olaff Nielsen, Hr. Erich Sæmundsen Riddere, Erik Biørnsen, Peder Nielson, Hans Krukow og Einar Fluge, Norges Riges Raad og Mænd, udgave d. d. Bahuus, die cinerum 1449 deres Hyldingsbrev[14]) hvori findes disse Ord: "Tha kunne wij ey rættere kænna æller "mærkia Norges Rijkes bæsta och bestandh, effter then Eed, som wij Noriges "Rijke och alle thes Inbyggiare plichtoge ære, æn at wij hafwe meth Swerige, "effter begges thenne Rijkes Lægelighet, som wij och hørt och vnderstandet hafvæ "aff werdugh Fadher medh Gudh, Herre Archiebiskop Aslak i Troendem, ok "flere andra wærduge Fædher, Biskopa, Prælata ok Ridderskap, ok menige "Almogans Radh och willia." Tirsdagen efter Octav. omnium Sanctorum forenede Almuen i Rommerige sig paa Vlingshof om at underkaste sig Kong Carl, og udstædte derom deres aabne Brev[15]) hvori dette endnu siges tydeligere: "Hafwa ok mange godhe Mæn her aa Romarike hørt aff wærdugom Fadher meth "Gudh Her Erkebiscopen i Troendem, tha han til Oslo foor, ok mædhan han i "Oslo war, at thet war hans fulkomlighet Radh ok wiliæ, at Hegboren Første "Konung Karl i Swerige schulde wardhe fulmectog Konung i Norge ok engen "annar. Ok hwat Siewyrdning, Trang ok Widhermødho fornefnde war Herre Hr Erchebiskopen widherfors hær i Oslo ok annorstadz, sidhan han aff Oslo "bottfoor, om then olaghliga Konungakostning om Konnungen aff Danmark, "thet ær mange Dandemen witherlighet." Disse sidste Ord synes at have Hensigt til nogle nu ubekiendte Tildragelser, maaskee Erkebiskoppen kan efter sin Reise fra Opslo, være blevet forfulgt, fanget og nøiere bevogtet af de Danske, eller noget saadant. Imidlertid finder man dog, at han tredie Pindsedag i dette Aar med flere af Norges Riges Raad haver tilskrevet Kong Christian den Første følgende Brev, hvori han antages til Konge i Norge, og hvori Erkebiskop Aslac tillige med de øvrige lover med det første at indfinde sig hos Kongen i Marstrand:

Edher høgborne oc mechtighe herræ oc werdhughe Første Her Christiern, meth Guds nadhe Norighes Danmarks Wendis oc Godhe Konung

---

[14]) Hadorphs Svenske Riimkrøn. Tom. 2. pag. 152.
[15]) Ibidem. pag. 163. sq.

Koning Grewe i Oldenborgh oc Delmenhorst, wor kære nadighe herræ. Helsæ wj Aslac meth Guds nadh Erchebiscopp i Nidros oc paweskæ sædis legat, Jones meth sammæ nadhe Biscop j Oslo. Syghwordt ionsson Riddere, Norgis rikes forstandere. Alff prouest at apostola kirko i Bergen, Syghwort biornsson, Erkeprest j Oslo, Olaf Hakonsson, Hartwich Krummedige, Kolbiorn Gerst oc Mattis iacobsson Riddere, och Symon Biornsson awapn Righs raadh j Norighe edher nadis odmyga tro thienere kerlighe meth gudh. Kunnichtgørende meth thette nærwærendis wort breff at edher nadhes meghit ærlighe sendebudt, her Eggert Frillæ Riddere oc Aghæ Axelsson awapn tede oc antwordedho oss her j dagh tw edher nadis breff, førſt eet som wor een Credentia, ludende swa at wj mattæ swlkommelighæ tro hwat the for^de^ edher nadis sendebudh wærffde vpa then tiid till oss vpa edher nadis weghnæ. Thet annet edher nades breff lydde, at wore sendebudt som wi nw til edher nade haffdhe, komme til ether nadh vm midfastæ sondagæ tiidh. Oc swa framdelis vm thet ærende meghet ærlighe, for hwilket wy ether nade meghet storlighæ thacke, oc swo fore meghet annet gott, som ether nadhe wore sændebudh beuisde. Maa ether nade withe, at for^de^ edher nades sændebudt worffue til oss som the oc giorde formeer reysæn thaa thee wore her. at wj wilde haffue edher nadhe her til Konung oc herre offuer alt Norghes righæ, oc atj wilde wissælighe besorghe oss oc alle Norgis righes Jnbyggere, bodhe klerkæ oc leghmæn meth soodant lagh oc rætt, priuilegiis oc friheyt, som gantze menighæ Norghes rikæ er bestandeligt meth. Tha haffue wij thettæ ærende oss i mellom offuerwæghet meth tilbørligh grandgiwelighеit oc ære endrechtalighe thes eens wordhne meth beradhit raadh, godhwiliæ oc ræt Kerligheit, at wj anamme ether nadhe oc welæ holde oc haffue edher fore wor rættæ Konung oc herre oc engen annen mæthen ether nadhe leffuer meth sodan hedher, ære oc werdigheit som ther til bør. Oc scal ether Nadhe wide, kære nadighe herre, at wj wele strax arbeythe ther vm hwat wj kunne, at forthe oss til Malstrand, swo at wj wore ther gerne søndagh ouer atte daghe thet er søndaghen infra octauas corporis Christi. Ether Nadhis forscreвne sendebudt haue giffuet oss til forstandende at ether nadhe er tha wæntende thiit at komme eller with the made, oc thet wele wj gerne ware taghe fore forscreffne ærendes ytermeer forfolghesse skyld. Till wissen sanninde oc witligheyt vm thesse forscreffne stykke, tha haffue wj alle meth withscap oc godhwiliæ hengd wore Jncigle

fore thette breff. Datum Asloie. Anno domini Mcdxl nono tercia die pentecostes[16]).

Den sidste offentlige Forretning, som vi finde optegnet om Erkebiskop Aslak, er at han Torsdagen for S. Catharinæ Dag, eller den 20 November, kronede i Trondhiem Kong Carl Knudsen til Norges Konge, som sees af den Svenske Riimkronike[17]):

Thorßdagen for Catharinæ swa rede ær,
Erchebiskopin aff Trondhem krønte hanom thar,
Biskopin aff Hammar hiolt med oppa
Prelata ok Clærka giorde ok swa:
Han wygdes tha ok hylladis ther
Rætt som Norgis Konung plægar ok bør.

Og efter denne Tid finde vi ikke hans Navn nævnet, hvorfore det er rimeligt, at han først i følgende Aar 1450 maae have forladt det timelige, hvilket end mere bekræftes deraf, at i dette Aar nævnes to Trondhiemske Erkebiskopper, Marcellus, som vel blev postuleret, men ei bekræftet i Embedet, og Henrik.[18])

[16]) Dipl. Arch. Reg.
[17]) Tom. 1. pag. 395.
[18]) Hvitfelds Bispekron. pag. 110. 111.

II.

Fortsættelse af Kongelige Breve og Befalinger til Christopher Walchendorff fra 1558 til 1600.

(Af Originalerne i Selskabets Arkiv.)

45.) Om Margreffuens Ankompst 1580.

Frederich 2c.

Wor synderlige gunst thilforn. Wij giffue ether hermed naadigst att wilde, att Oß nu atter er Schriffuelße thilkommen fran hogborne første Margraff Jørgen Frederich aff Anßback, wor kiere Suoger, huorudj Hans Kierlighedt wist loffuer

loffuer att wille komme thill Varßelit, her vdj Koldinge, haffuer och frambsendt en forterer Zeddell paa iij½c Heste, men stiller vdj thuiffuell huad heller hans Kerlighedt will drage thill Landz eller Wandtz att Lanthe Prysen, inden Wij sammens komme och wiidere kunde samptale. Och kunde Wij ether icke forholde, att Wij ere thilsindz att bede hans Kerlighedt att wille paa . . . . . . oß icke heller andet thil, end Hans Kerlighedt ther wdindenn giør Oß thill wilge wdj the maade, men wille hiemstillet haffue thill Hans Kerlighedt huad heller Hans Kerlighedt wil thage sit thoug egenum Siellands offuer att Rostock, eller thill Søes thill Kynningsberge, Och haffue Wij therfore forordnet natteleyere och tilschreffuit Kiøbstederne j Siellandt och Smaalandene, at the therudinden kunde were fortenckt. J wille therfore icke thesmindre lade ether were befallit met Sancti Oluffs och the andre Skibes Vdrøstning, j thilfornn haffue fangit Schriffuelse om, saa att huilcken Reigße hans Kerlighedt sielff for gott anseer att forethage, kand gange for sig. Ther met skeer wor wilge, Befallendis ether Gud. Schreffuit paa wor gaard Nygaard thend xxx May Aar ꝛc. Mdlxxx. Vnder wort signet.

Friderich.

46.) Om Hertug Karlls wnderholdung 1580.

Friderich ꝛc.

Wor synderlige gunst tilforhn. Wiider att wij thilskicke etther herhoß Hogborne Forste Hertug Carll aff Meckelborgs Forer-Seddell. Bedendis etther och Begiere, attj forordner, att thersom Hogbemeldte Hertug Carl thid thill Kiøpnehaffn ankommer, Hans Kierlighedt tha maa bekome thilbørlig Losementhe, Anthen hoß Marckus Heß, eller en anden Forneme Borgere ther wdj Byen, och att hans Kerlighedtzs medhaffuendis Folck och heste wdj bequem herberge hoß thennom maa bliffue foerit, huor the kunde, och thilbørligen wnderholdit. Huad . . . . thil hestene Belangendis . . . . af Slotted lader thennom bekomme. Thermed skier Oß thil wilge. Befallendis ether Gud. Schreffuit paa Jachten vdj Siøborre thend 22 Augusti Aar ꝛc. Mdlxxx. Wnder wort signet.

Friderich.

47.) Om hertug Karls ankumpst 1580.

Friderich ꝛc.

Wor synderlige gunst tilforn. Wiider ephter som Wij haffde med ether foraffskedit att wille paa thißdag forßkomendis haffue kommett did til Kiøpnehaffn,

Tha wille wij ether nu nadigst icke forholde, att Wii paa thenne gang icke kunde didkomme; meden Hogborne Første Hertug Carl aff Meckelborg er tilsindtz nu paa mandagh tillkomendis att begiffue seg till forschreffne Kiøpnehaffn. Thj bede wij ether och begierre athj emod Hans Kierlighedtz Tilkompst altingist wille lade forordne, saa hans Kierlighedt ther paa slottitt tilbørligen maa bliffue wnderholditt, och athj hans Kierlighedt lader komme wd paa Holmen och paa Skibbene, ther att besee hueß Hans Kierlighedt er begierrendis, och thersom Hans Kierlighedt och bliffuer tilsindtz seg att wille begiffue paa Amager seg ther forlyste, athj tha bestiller att Hans Kierlighedt therwdi bliffuer befordrit, och wdi alle maade forschaffer att hues till god førstelig wdredelße hører, thett Hogbemeldte Hertug Carll sammestedtz maa wederfaris. Thermed scheer oß synderligen till willge. Befalendis ether gud. Schreffuit paa wortt slott Kroneborg thend x Septembris Aar ꝛc. Mdlxxx. Wnder wort signet.

Friderich.

48.) Att møde i Kolling xj Nouembris 1580.

Frederich ꝛc.

Wor sønnderlige gunst thilfornn. Wiider at wii haffue forschreffuitt anndre wore Elskelige Rigens Raad att schulle were hoes Oß tilstede wdi wor Kiøbstedt Kolding thill Sanncti Mortenns dag som er thennd xj dag Nouembris førstkommendis, och haffue nogit sønderligt med etther samptligen at thalle och beraadsloe, som Oß, wore Riger och Lannde ere annliggende. Thj bede wii Etther och begiere attj ochsaa wille Rette etthers Leylighed effter paa forscreffne thiid och Sted att were hoes Oß tilstede. Thermed scheer Oß sønderligenn thill wilge, thi thager her ingen forsømmelße fore. Befallendis etther Gud. Schreffuitt wdj Anduorschouff Closter thend xv dag Octobris Aar ꝛc. Mdlxxx. Wnder wort signet.

Friderich.

49.) Om then Rydske post 1580.

Frederich ꝛc.

Wor synderlige gunst thilfornn. Wiider efftthersom j vnderdanigst haffue ladet giffue Oß thilkiende, att thill Helsingøer skall were ankommen en Rydske Post, med werff fra Großførstenn thill Oß; Tha effthertthij wij vell tencke, hand icke skullde wille giffue fra sig hues breffue eller anden werff hand thill Oß haffuer,

for

for hand thill Oß ankommer. Bede wij ether och begiere, athj bestiller ath samme Rydhe vforsømmelig med thett allerførste maa komme thill Oß, huor wij tha ere att finde. J wille och bestille att ikke stedis nogen bud eller Kunskab emellem the Rydher wdj Kiøpnehaffn ere, och forschreffne Post. Och att hanum thilforordnis nogen, som hanum wnder weyen fordre och ware kunde. Ther met skeer Oß thill wilge. Befallendis ether gud. Schreffuit paa wort slot Skanderborg thend xxj Nouembris Aar ꝛc. Mdlxxx. Vnder wort Signet.

Friderich.

50.) Om wrther att wdtage paa Apoteckit 1580.

Frederich ꝛc.

Wor sønderlig Gunst tilforn. Wiider att wij thiilskicke Ether her Indlucht en fortegnelße paa nogit, som Wij paa Apotekit vdj wor Kiøbstedt Kiøpnehaffn wille haffue wdthagit. Bedendis Ether och begere, attj Oß thett wille forschaffe och met ther første wforsømmeligen thilsennde. Ther met giør j Oß thill wilge. Befallendis Ether Gudt. Schreffuit paa wortt slott Skannderborg, thenndt 4 December Aar ꝛc. Mdlxxx. Wnder wort Signett.

Friderich.

51.) Om Hualspeck 1581.

Friderich ꝛc.

Wor synderlige gunst tilforn. Wij bede ether och begiere, atthj wille forschriffue Oß fran Wortt Riige Norghe aff Bahuß Leen eller huor thett bedst och først er att bekomme en Otting rett guod wng fersk Hualsflesk, huilckett hogborne Førstinde wor kiere Moder haffuer werritt begierendis, wij Hindis Kerlighett wille forschaffe, atthj therfore wille befordre, wij maa bekomme hueß gott er, och thett med thett allerførste mueligt er. Ther med scheer Oß synderligen thill wilge. Befallendis ether Gud. Schreffuit paa wort slott . . . . thend 30 Julij Aar ꝛc. Mdlxxxj. Wnder wortt Signet.

Friderich.

52.) Om Skiffs bygningh 1581.

Frederich ꝛc.

Wor synderlige gunst tilforn. Wij skicke ether her hoss hues wor skibbyggere Mester Bertell haffuer till Oß supplicerit om hielp och fordring hoss en galley

hand wdj Bahuss leen bygglit haffuer, Begierendis thett folck hoss wortt skib Walher brugis, therthill att mue hielpe. Oc att mue skaffis Redskaff och tilbehøring, thermed thend kunde her wnder skikes. Bedendis ether och begiere, athj saawell thill forskreffne Galleyes forferding aff Arbeidts folck forhielper, som med Redschab thend att wnderskicke forsørger, saa ther wdinden wortt gaffn och bedste maa bliffue wiidett och rammitt. Thermed skeer Oss till wilge. Befalendis ether Gud. Schreffuitt paa wortt Slott Friderichsborg thend 4 dag Septembris. Aar rc. Mdlxxxj. Wnder wort signet.

Friderich.

53.) Om en Capiteins besoldung 1581.

Frederich rc.

Wor synnderlig gunst tilform. Wlider att thenne Breffuißer Capitein Mesdrom haffuer nu atter paa ny weritt hoß Oss, anholdendis om hauns Besolding, giffuendis therhoß tilkiennde, attj tilbinder att wille fornøye hannom paa wore wegne vdj ware for iiij[c] daler. Och beklager hand seg, att were gott folck penninge schyldig her vdj Riiget, och therfore heldst med penninge war bethaldt. Thj bede Wij ether och wille, attj sielff rammer till med hannom, och giffuer hannom bescheedt therpaa saa wij kunde bliffue hannom quitt. Thermed gior J Oss synderligen till wille. Befallindis ether Gudt. Schreffuit paa wortt slott Kroneborg thend 16 Octobris Aar rc. Mdlxxxj. Vnder wortt Signet.

Friderich.

54.) Om ij[m] tagsteenn 1581.

Frederich rc.

Wor synderlig gunst tillfornn. Wij bede Ether och begere, Attj wille forschaffe Oß ther vdj wor kiøpstedt Kiøbnehaffn tho thußinde hollendische thagsteen her till wort slot Kroneborgs behoff, were sig hoes huilchen the ther vdj Byen kunde were till fangs, saa wij thennum wißeligen mue bekomme, och thennum wille enthen mett thuende wore Espinger eller andre Skibe lade hiid opføre, att the mett thett allerførste wforsømmeligen maa were her tillstede. Fornøyendis thennom, som j samme Steen bekomme hoes, huis the therfor bør att haffue och thett lader Indschriffue vdj Regenschab. Ther mett scheer wor wilge. Befallendis Ether Gud.

Gud. Schreffuit paa wortt slott Kroneborg thend 12 dag Decembris Anno Mdlxxxi. Vnder wort Signet.

Friderich.

55.) Om thystoll till fredericksborge 1582.

Frederich ꝛc.

Wor synderlig gunst tillsorun. Wiider Epther att wij fornemme att hiid till Slottitt kommer mogitt Thydstøll fast mere end (maa skee) till tilbørlig Vdspisning behoff kand giøris, eptherdj ther mett icke haffuis synderlig opseende. Och j maa tencke och kunde formene att thett schulle fordris mett wor widschab, willie och Befalling. Tha bede wj ether och wille, attj forordner att her epther inthitt thydstøll hiid skickis till wor Behoff, vden j therom bekomme wor egne schrifftlich befalling. Ther mett scheer wor Wilge, befallendis Ether Gud. Schreffuit paa wortt slott Frederichsborg thend 22 Aprilis, Aar ꝛc. Mdlxxxij. Vnder wortt Signett.

Friderich.

56.) Att taxere Henrick Brochenhus Onße leen 1582.

Frederich ꝛc.

Wor synderlig gunst tillfornn. Wiider att wij naadigst haffue bevilgit Oß elskelig Hendrich Brockenhus, wor mand och thiener, Onße Skiberede vdj wort Riige Norge, som Hugo Bedou till theß hafft haffuer, for affgifft att giffue theraff till Oß och Kronen. Thj bede wij Ether och begere, attj paa wore wegne hannum forschreffne Skiberede setter och taxerer for en billig Affgifft, och therom schriffuer fran Ether ald bescheed. Ther epther wij kunde lade giffue hannum ther paa wort breff. Thermet scheer wor wilge. Befallendis Ether Gud. Schreffuitt paa wort slott Kroneborg thend xix Maij Aar ꝛc. Mdlxxxij. Wnder wortt Signett.

Friderich.

57.) Om xx øgxne til Frederichsborge 1582.

Friderich ꝛc.

Wor synderlige gunst tilfornn. Wiider effthersom wij andenorde etther en Zeddell seniften I wore her hoß oß for herredagen, paa Adskillig Prouiant och Fethallie,

thallie, att skulle thill wort Slott Frederichsborg forskicke, och w
thett altt att were framkommen, saaner som the Øxen paa forschr
war opthegned. Tha bede wij ether och begiere attj strax wille for
Øxen thil forschreffne wortt Slott Frederichsborg, saa the med th
wforsømmeligen kunde were ther tilstede. Thermed skier Oß for
wilge. Befallendis etther gud. Schreffuitt paa wortt Slott Kro
26 Junij Aar rc. Mdlxxxij. Wnder wortt Signett.

Friderich.

58.) Om nogne Enspenner at afftacke 1582.

Friderich rc.

Wor synderlig gunst tillffornn. Wiider att wij skicke Ether her
Seddell paa nogle wore Enspendiger, huis Thieniste wj themme tiid icke behoffue,
och therfore wille haffue afftackitt Och eptherdj wor Hoffmarschalck Oß elskelige
Jørgen Wrne er forløffuit aff Oß offuer till wort land Skone, saa hand icke
er tillstede thet thenum att kunde tillkiendegiffue, tha bede wj ether och begere,
attj paa wore wegne samme Enspendiger, som paa forscreffne Seddell findis,
afftacker, och haffuer j thenum att formelde att thenne moniß besolding, som
thenum fornøyet er, och the ere plichtig att thiene fore, wille Wj till Afftack-
ning haffue thenum naadigst epthergiffuit. Wille och theris Aars besolding saa
mogitt thy forthient haffue till thenne tiid beregnendis, sammeledis theris Hoff-
kledning, huilche thett icke fornøgett er, haffue thenum naadigst giffuit och for-
nøgitt, huilchen Aars besolding j wille paa wore wegne forordne thenum mett
Hoffkledning at bliffue forlagd och tillstillitt. Och thette herudinden j alle maade
her epther wiider att forrette. Thermet giøre J wor wilge. Befallendis ether
Gud. Schreffuit vdj Thydtze thend xx dag Julij Aar rc. Mdlxxxij. Wnder
wortt Signett.

Friderich.

Paa en løs Seddel:

Wij haffue tillschreffuit wor Hoffmarskalck thill thend Leylighedt att thersom
hand er ther vdj Byen tillstede, hand tha altingist hos ether schulle forfare, och
siden wor wilge herudinden som thett hans Embit er, att schulle forrette. Thett
wj Ether naadigst icke wille forholde. Actum ut in litteris.

Thisse

Thisse eptherschreffne Enspender schall afftackes.

Hinrick Suerinn	iij	Heste.
Bertell Thies	j	
Hinrich v. Melbinng	ij	
Bertell Lolich	ij	
Jurgenn Boke	ij	
Hans von Luneborch	ij	Fodermarskalck.
Jurgenn Werner	ij	
Zacharias Wulff	ij	
Michell Winter	j	
Claues Aleff	ij	
Jurgenn v. Bremen	ij	
Jacob Pechlinn	ij	
Summa	xxiij	Heste.

Actum Lybbe thenndt 20 Julij 82.

Friderich.

59.) Aahus paa j aars byskat att were forskonit 1582.

Frederich rc.

Wor synderlige gunst thilfornn. Wiider att Oss Elffelige Borgemestere, Raadmend och meenige borgere wdj wor Kiebsted Aahuss haffue wnderdanigst ladet giffue Oss thilkiende, huorledis the aff theris by thilbagestaa med et Aars byskatt, som thill Martinij Anno 73 skulle haffue werit wdgiffuit, vnderdanigst begierendis att wij thenum samme effthersttandis byskatt wille efftthergiffue, huilcket wij thenum och naadigst benilget haffue. Thj bede wij ether och wille, attj thenum for samme theris byskat lader bliffue frij, quit och wiilthalet. Och thenum paa wore wegne therfore quiterer. Thermed skeer wor wilge. Befallendis Ether Gud. Schreffuit paa wort Slot Kroneborg, thend xj dag Augustj. Aar Mdlxxxij. Wnder wort Signett.

Friderich.

60.) Om Lantte holstens Jordbøger 1582.

Frederich rc.

Wor synderlig gunst tillforrn. Wij skicke Ether herhoes nogle Jordbøger aff nogle wore Leene wdj wore Forstendome, som er Hadersleff, Flensborg Leen,

Leen, Segeberg Leen, Krempen och Willstermersch; och som j tillforn haffue bekomitt Jordbog aff Rendisborg Leen, och wij met thet første ere formodendis Jordbog aff Dittmerschen; Tha bede wj Ether och begere att epther ether alle forschreffne Jordbøger aff alle wore Leene vdj forscreffne wor førstendome tillkommer, j tha vddrager oß en clar richtig och rett Jordbogh paa huer Leen, och huad huer vdj alle partzeler aff Korn och andit. Thernest huad huer vdj en Summa vdj penninge kand sig beløbe och Inddrage, epthersom j paa Leenene her vdj Rigiit haffue giort Oß saadanne Jordbog; och attj samme Jordbog wille lade well indbinde, och paa bedste maade tilsky, och Oß siden tillsende. Ther mett scheer Oß synderligen till wilge; Befalendes Ether Gud. Schreffuit paa wort slot Frederichsborg thend 2 Septemb. Aar ꝛc. Mdlxxxij. Vnder wort Signett.

Friderich.

61.) Om Wogxs att købe 1582.

Frederich ꝛc.

Wor synderlig gunst tilfornn. Wij bede ether och begiere, attj wille bestille och forschaffe ij½ skippund Wox till liuß till wort egit behoff. Och theraff strax forskicke till Frederichsborg ½ skippundt, och thet andit holde tilstede inndtill wor sølffuerknecht kommer thiid och henther thet. Thermed gior j oß synderligen till wilge, Befallindis ether Gud. Schreffuit paa wort slott Kroneborg thend 16 Septembris Aar ꝛc. Mdlxxxij. Vnder wort Signett.

Friderich.

62.) Om Lagards Fogeden paa Amager 1582.

Frederich ꝛc.

Wor synderlig gunst tilforn. Wilder att thenne Breffuißer Lauritz holdst haffuer vnderdanigst ladit giffue oß tilkiende, att hand en tiid lang haffuer werit Ladgaardtz fogid paa Amager, och siden ladgaarden er bleffuen bortfest for aarlig affgifft, haffuer hand werit Riidefogidt ther paa Landit. Till med heffdt vpsiun med hues thold och Siitze off ther sammestedtz kunde tilfalde, och beklager hand seg, att hand nu paa nogne Aar inthet haffuer hafft for hanns Wmage, huercken till Vnderholding eller besolding, som hand sielff ydermere kand ether berette. Thij bede wij ether och begiere, attj therom forfarer Leylighedeu, och hues hannom tilstaar och hand forthient haffuer, J thet paa wore wegne lader

hannom

hannom giffue och fornøyge, och thersom hand framdeelis schall bliffue ther vdi thienniste, J tha forordner hannom till aarlig Løn och Vnderholding, effther som billigt og rett kannd were. Thermed giør J Oss synnderligenn till wilge. Befallendis Ether Gud. Schreffuit paa wort slott Frederichsborg thend 29 Septembris Aar ꝛc. Mdlxxxij. Vnder wort Signett.

Friderich.

63.) Om Jernn till Rustwogne 1582.

Frederich ꝛc.

Wor synderlige gunst thilforn. Wiider Epther som wij nu haffue afferdigit wore Rustuogne thill wort slot Kroneborg, att skulle ther bliffue paa nogen thiid att føre Steen thill the Steenkar, och j anden arbeid thill bygningens behoff ther sammestedtz brugis; tha bede Wii Ether och begiere, att nar nogen Mangell paa samme Rustuogne, paa Hiuffuell eller j andre maade begiffuer, huad Smedehandtuerck anrørendis, J thet wdj Smedien ther for wort slot Kiøpnehaffn lader besla, smedie och ferdige giøre, epther som thil theß er skiedt. Thermet skeer wor wilge. Befallendis ether Gud. Schreffuit paa wort slott Koldinghuß thend xiij dag Nouembris Aar ꝛc. Mdlxxxij. Vnder wort Signet.

Friderich.

64.) Om Wintter kledning 1582.

Frederich ꝛc.

Wor synderlig gunst tilforn. Wij bede ether och begiere, attj mett thenne Breffuißer framsender och forschicker till wor hoffskredder, hueß Klede som wij till winther Kleder behoffue till wore hoffthiennere, saa thett mett thett allerførste maa framkomme. Thermett skeer Oss synderligen till wilge, Befalendis etther Gud. Schreffuit paa wortt Slott Koldinghuß thend xv. dag Nouembris Aar ꝛc. Mdlxxxij. Vnder wortt Signet.

Friderich.

(Fortsættelsen følger.)

III.

Slutningen af

Byskriver Jacob Nielsens Optegnelser om de Svenskes Regiering over Trondhiems Bye og Lehn 1658.

Efter en af Hr. Præsident Nordahl i Trondhiem til Selskabet nedsendt Copie.

17 Oct. Svenskens Udfald mod de Danske, som var Capitaine Seiers Compagnie, der af dennem (en Søndag Morgen under Froe-Prædiken) mange skudt, fleste qvæstet, og derfra fangne hidført, som blev her (i Raadstuen) indsat, længe og kleinlig spiset nogle i Markstuen, (et Fængsel under Raadstuen) nogle i Hr. Michaels Residents, ved Lectors Gaard.

19 — atter et lidet Udfald over Bye-Elven, som da meget frossen. Gouveeneurens Tiener med en Stykkugle fra Baklandet, skiødt paa Domkirke-Gaarden.

20 — paa Gouverneurens Erindringer paa Raadstuen, om Tilsyn med Ildsfare, 2. Almisse for Fattige, 3. Jægter og Baade vel at belægge, 4. Vagten, 5. Stormen, 6. Forstrækning.

27.28 — Skud, fra Baklandet med Fyr-Kugler, meest begge Nætter, meget stærk. Derpaa Geistliges og Verdsliges Samling og Anmodning paa K. (Kongs)-Gaarden, om at maatte supplicere til de Danske Herrer. blev da af Gouverneuren og de hosværende høye Officierer samtykt, men næste

30 — paa Raadstuen igien afslaaed ved Motiver, da protocolleret.

15 Nov. atter Gouverneurens Formaning paa Raadstuen til Indvaanerne, om Troeskab imod Cronen Sverrig.

22 — af Penge-Trang, begiæred Gouverneuren Penge-Forstrækning hos Borgerskabet, fik intet, om end nogle maatte anlove.

23 — for Mangel af Brændeveed, lod han mange Huuse og mit nye næst, til Palisater og Brændeveed neder-rive.

26 Nov. paa meenigste Borgerskabets i Gaar forsamlede, deres Begiæring, ved Eric Blix, Morten Lauritsen og Peder Christensen, hos Gouverneuren, og gunstig Raadførsel imod de Danskes skrækkelig Skyden paa denne Bye, med Fyr-Mørser som Brand-Kugler, raade han dennem nu paa Raadstuen, som nogle Gange for til god Opagt; nemlig at bruge raae Hu-der over Granater, kastende over dennem Vaser imod Brand-Kuglerne.

30 — atter for Raadstue-Retten, paa Indvaanernes Supplication, over de Danskes haarde Skyden i næstforledne 2 Dage og Nætter, med Brandkugler, Fyr-Mørser og videre, svared Gouverneuren: 1. at Borgerskabet maatte undes en Tromslager ud til de Danske Herrer, 2. dog ikke tvende Mænd, hvormed at nær-gaae Kongens Respect, vil dog udsende hans eget Bud til Sagens første og bedste Endskab, 3. Indvaanerne helst de Fattige, som trænger og begierer, forlovet at reyse paa deres Næring, 4. lovet næste Morgen at udskikke sin Tromslager til Baklandet.

1 Dec. lod Gouverneuren til sig paa (se. Kongs)-Gaarden invitere begge Borgemesterne og mig, hvor i Oberst Plantings, Oberst Svinhavds og Kongelig Secreteres . . . . Nærværelse, efter een Time eller 1½ Forløb, bedende os samtlige, til Middags-Maaltid ved 2 Slæt, med et u-tillukt Brev (os anviist dog ikke om Indholdet) en Tromslager dermed til Baklandet, forskikket, kommendes ei igien for Mørket. Hvorpaa de Danske den Nat skarpere end før canonicerede paa Byen; samt fra Broe-Bakken paa (Kongs)-Gaarden kommende en Granat, hængende over Gouverneurens Gemack.

6 — paa Raadstuen nærværende Gouverneur, Kongelig Secreterer . . . Oberst Planting, Commandant Svinhavd, Oberst Parse. Da deres og de andre Svenske Herrers forebringende Betænkende med de Danske Herrer at accordere, specificered da i 3 Poster, i Protocollen indført; lod og da læse Velbr: Oberst von Hoffvens Skrivelse og Giensvar i Gaar, hidover.
Borgerskabets Besværing over 30 Ugers store Inquartering af de Svenske og meere ꝛc.

10 — paa Raadstuen nærværende Gouverneuren Svinhavd og meenigste Borgerskab, at begiære Borgerskabets Attest om deres Forhold her, som gav's de samtlige Svenske Herrer for redelig Bevaagenhed ꝛc. og om det Svenske Skib, i Betaling for her bunden Svenskes Gield, saavidt tilstrækker.

11 — End atter paa Raadstuen Gouverneurens Begiær paa Danske Herrers Villie, at fornævnte Svenske Skib kunde kiøbes af Borgerskabet for 5500 Rdlr til de Svenskes Gield, (hvoriblandt Willem Garbert Engelstrand 1500 Rdlr.) saavidt tilstrækker at betale, den øvrige deres Gield loved Gouverneuren at skulle dennem fra Sverrig, naar han didkommer, rigtig betales. Da paa Gouverneurens Begiær og for Borgerskabet loved Byens Øvrighed, at hans Excellence og sine Officierer, uden Skæmt eller Uform med Ord eller Gierninger, maa passere her af Byen, saavel anlangende Gields Fordring, som i alle andre Maader. Hans Excellence og nu derimod belangende denne Byes Øvrigheds samt Borgerskabets Forhold, under hans Excellences Gouvernement, dennem samtlige og hver udi alle Maader gunstlig og vel beskinllende.

13 Dec. efter slutter Accord Gouverneurens lige taknemmelig Avtale og Erklæring begge Sides, hannem samt Byens Øvrigheds for dennem samt paa Borgerskabets Vegne begiæred han endnu 8 Dages Underhold for Cron Sverrigs Folk.

14 — paa Raadstuen, læst Extract af giort Accord.

IV.

IV.

Holbeks gamle Stadsret, givet af Kong Erik[1]) fornyet 1549.

(Efter Originalen paa Papiir i Selskabets Arkiv.)

Item Thætæ eer Holbechs Statutæ ßom ær beskreffuitt och fornyet och ære then gamle Statutæ tha mandt skreff anno domini 1549. St. Bendts dag vtj faste[2]).

I Gudtz nafn, Amen. Then alsommectestæ konning til loff Hedher oc ære och Holbeckis stadtz Borgeræ oc them till fredh som till them komme oc till fly y therris noodh och notherteælighett ære thessæ efftherkomne statutæ æller ræth till ßammen settæ aff holbeckis borgeræ met werdige Hærræ Konning Erick oc saa met hans Hedherlige clerkæ oc ligmendtz velbyrdige, oc andres gott oc notheligt oc fulkommeligt beraadt oc ßamtyckæ, som heer effther komme:

Item om fremmitt Mandslætth ingen frædkorsszett. j.

Forst tha skicke wi oc siæ for retthæ, At hoo som kommer fræ medhe æller wthwortes till Holbeck, oc slar ther nogell ihiel j byen, eller innen fredkorsett, han skall bodhe och giwe till konningen firæ tii mark, oc byen saa mogett om han bliffuer greben, wden han gor nodwerge. Bliwer han ikkæ greben met thet, och siær ney therforre, frii sig eller wæriæ sig met iij sinnæ xij mendt. Bliwer ther noger fremmede slagen i Byen, æller ßom tillforn saut eer, aa noger anner fremmede, som ikkæ ær borgere, han skall och saa bodhe, baadhe modtth konningen och saa byen, æller ocsaa frii seg æller werge sig ßom for ær saut, wdhen han ær foren gilbrodher j Byen. Er han foren gilbrodher, fri seg eller wærie seg met xij mendtz eedh, om han sier ther næy, foræ.

Om

[1]) Udentvivl Kong Erik Mendved, da man finder tydelige Spor til, at denne Stadsret først er skrevet paa Latin.

[2]) Translatio S. Benedicti den 21 Martij.

Om borgeræ slar hinandhen vtj hiæll. ij.

Item om een borgeræ slaaer en anden thiell, han skall bodhe oc giwæ ix marck som kallis theyngieldh, for Konningens rætt oc saa meget byen, æller frii seg met tree xij mendt, om han eer ikkæ soren gilbroder. Er han soren gilbroder, frii seg eller wærgæ segh met xij mendz eedh.

Om borgere slar nogen fræmmett yhiæll. iij.

Om noger borgeræ slaar nogel annen fremmedhe ihiell, han skall bodhe oc giwæ xij mark penninge, eller wærie seg, oc fri seg, som tillforn sautt ær oc staar.

Hoo som thager Jomfru eller quinnæ met woll. iv.

Item skickæ wij och siæ for retthe, att hoo som Jomfrw eller quinnæ thager met woll, han skall bodhe som konningen tekkes, oc lowen sier thet, Han skall bodhæ met halsen oc halshwgges, om han greben bliwær met gerningernæ. Men bliver han ickæ greben met gerningerne eller j sagen, oc kiendis thet ickæ, oc ær ickæ soren gilbrodher, frii och wærie seg met iij xij mendz eedh.

Hoo som gor herwærck ingen byen, v.

Item hoo som gor herværkæ innen byen, han skall giwe hannem, som skaden for, xl mark, oc konningen saa megett oc byen saa megetth. Om han ær borgere j byen oc sier ther næy forræ, tha werge seg met iij gange xij beskedenæ oc skellige Dannemendt. Men ær hand ickæ borgere, tha skall hand bodhe effther lantz lowen, æller verge sig.

Hoo som far vtj andhen mandz gaar met forrædherij, oc will gorræ hærwerck eller woll, vj.

Item hoo som far innen annen mandz gaar, met forræderij, innen en mandt kan gorræ herwærkæ met, oc gor ther wællæ oc nøgher skadhe, han skall giwæ hannem som wellen gors, ix marck, och konningen saa megett oc byen saa megett, ochsaa han ther skadhen haffuer giort, skall bodhe modt hannem som han haffuer giortt skade, effther som skaden ær till, æller værge sig met met iij xij mendz eedh. Men er han soren gilbrodher, tha verge seg met xij mendz eedh.

Om

Om nogell borgeræ gør andhen blodtwidhæ vti byæn eller paa gadhen, vij.

Item om nogell borgere gør anden blodwidhe j byen, paa gaden skall giwe hannem iij marck. Gør nogell annen thet, skall giwe hannem xl marck, och konningen xl mark, och byen saa moget.

Om nogell forthørner andhre paa tinge, viij.

Item om nogel forthørner andhen paa tingett, skall give iij marck.

Om noger vordher kærdher for saadan sagh, ix.

Item om nogell wordher kærder for saadan sag eller skyletth, och han sier ther nøy faare, oc ær ickæ borgere oc æy foren gilbroder, han skall wæriæ sig met iij xij mends eedh. Men ær han borgere eller gilbrodher foren, wærge sig met xij mends eedh. Ær han ickæ borgere, verge seg effther lands lowen.

Om nogell slar noger paa gadhen eller paa tingett, x.

Item om nogel slar noger paa gadhen æller paa tinghet kinghest, eller skiwder eller stødher, och ickæ gør blodhwidhe, han skall giwæ hannom som skadhen eller hwggen fick, iij mark, och konningen iij mark, och byen saa mogett, men worder han kerder, och sier ther ney foræ, wærge sig met xij mends eedh.

Om fræd paa thorgaden oc torgett, xj.

Item bør ther oc skall wæræ fredh paa thorgadhen och thoruett fraa thet ringer otthesangh, oc intill thet ringer samen till høwmessæ, oc hollis strengelegen aff allæ.

Om torgadhen, oc stedhen, oc strædhernæ, xij.

Item thorgaden skall wæræ fra the strædhæ, som liggæ noor till stranden, oc intel the strædhe, ther liggæ tell smædelwndh oc till closter.

Hoo som gøør andhen saar vdhen torgett, xiij.

Item hoo som gør andhen saar wdhen thoruetb, skal bødhe effther gamel sedhvane, oc skall giwæ then ther saar bliffuer iij mark, oc konningen iij mark, oc byen saa mogett.

Om bagerer, som bage falske begthæ brodtt, xiv.

Item hwilken bagere, som bager falske begthæ brodh, mindræ eller wærræ een som fogeden oc borgerne thockæs skælligt att wæræ oc gott, och wæyæs effther som sithwanæ er, han skall bodhe oc giwæ ix skillingh penninge, som skwllæ skifftes mellem fogettden oc borgernæ, eller wærge seg met thoo sinæ Naboos eedh. Gor han thet annen tiidh, tha skall han betalle oc giwæ iij marck penninge, som skwllæ skiffthes mellom fogettden oc borgerne, eller wærge seg met xij sinæ sognæ mendt. Gor han thet thrediæ tiidh, tha skall han ey bruge sith embedhe y thet aar, oc saa ther till pines met legemlig pinæ, som ær stodhen.

Om thæ som bryggæ falskelig oc vskællige, xv.

Item the som bryggæ falskæligh oc wskælligæ skwllæ och saa bodhe oc giffuæ, tog skwllæ the ickæ pines met stodhen.

Om fogett penningæ, xvj.

Item skall hwer borgeræ giwæ konningens fogett hwertt aar om wolborg mossæ een half grott, oc half om Hellæmossæ.

Om byskatt aff gaarræ och hawer, xvij.

Item hoo som ickæ giffuer sin byskatt aff sinæ gaare oc hawæ, oc ioræ, bodhe bygtæ oc odhæ, hwad som ther bor aff giffues, och han wordher louleghe owerwunnendh, tha skwllæ thæ gaaræ oc iordmunæ høræ till byen oc borgernæ.

Om brygeræ, som sendhe øll till krwen att sellæ, xviij.

Item hoo som brygger, oc sendher øll till krwen adtt sælljes, han skall giwæ half grot om walborgmosse, oc half om Hellemossæ.

Om konningens fogett will saga eller skyllæ noger for nogen sagh, xix.

Item om konningens fogett well skyllæ nogell for noger sag, tha skall han steffnæ æller kallæ hannem till bytingett oc ther effther lowen oc byens seeth delæ hannem, wdhen han haffuer forenth eller forligt seg met hannem tilforn met willyæ.

Om konningens fogett skyller nogen till iij mark sag, eller xl marck sag, xx.

Item om konningens fogett nogell skyller for iij marck sag eller xl, oc will hawæ borgen eller loffwæn for hannem, haffuer han gaar oc

grwnl

grwn y byen, saa gott som iij marck, tha maa then gaar oc grwn borgæ for hannem, att han ickæ tor anderlis siæ eller sætthæ ther borgen faare.

Om Jwlæ hellig, oc høst hellig, oc fastæ hellig, xxi.

Item skall ey foedden nødhe æller kallæ nogell till tingis æller for retthæ for nogell sagh fraa førstæ Søndag y Jwlæhelien æller adwent, och intill xx dag iulæ, oc fra sancti Olaui, oc intill Mickællmosszæ, som kallis Høsthelien, oc ey fraa fastehelgens søndag oc intill then Søndag nest effther paaskæ, oc æy heller førstæ konningens ærrennæ ær ther aff færræ eller han selff.

Om fremmædhæ kommer till byæn oc køber heste och fææ, eller swin, xxii.

Item hoo som fræmmædæ kommer till byen, oc køber ther hestæ eller fææ, som han vill føræ aff by, for hestæn oc fææ skall han giwæ j ß. æn for eth swin ij penningæ.

Om the borgeræ som ær vlydig, och ickæ vill føre gadhæbro for sin gaar, xxiij.

Item hwilkæn borgeræ, som ickæ gør eller fæær gadhe broo faaræ sin gaar, innæn een dag effther fogettden oc borgernæ haffue hannem thet lauith foræ, skall giwæ ij skiillingæ, som skwllæ skifftes imellem borgernæ.

Om the borgeræ som læggæ therris møg paa gadhernæ oc almindelig strædher, xxiv.

Item hwilckæn borgere som læggær sitt møg paa gadhernæ eller almindeligæ strædhæ oc fører thet icke bortt effther andre borgerris sawn, som thæ siæ hannem foræ, han skall oc saa megett bødhæ oc giwæ.

Om noger fræmedt købmandt kommer till byen met kram vill seelyæ, xxv.

Item kommær nogell købmandt till byæn fræmmedæ met kram, oc vill ther seliæ, ther aff han skall først giwæ byæn iiij skellingæ; En sæll han noget tillforn, tha skall han bødhæ oc giwæ iij marck till byæn.

Om noger kommer seylende ing for byen met noger kiøbmandtzskaff eller gotz, xxvj.

Item kommær nogell seylændæ ing før byæn, met nogær købmandzskab eller gootz, han skall først ladhæ borgernæ købæ, gør han thet ickæ oc sæll andræ, tha skall han givæ byæn halff lødhæ mark.

Om nogen købmandt kommer till byen met kram, gestinnes, oc vill vij vintherlauw, och om brygge penningæ, xxvij.

Item kommær nogel købmandt till byen met kram gestinnes oc will bliffuæ y byæn om vinthæræn, han skall giwæ byæn xij skillingæ. Meen thæ, som kommæ met skib, the skwlæ giwæ byæn ij skellingæ, som hedher brygæ penningæ.

Om nogell bliffuer dødtt vtj byen, oc haffuer icke ther neer sin retthe arffuinge, xxviij.

Item bliffuer nogell døødh y byæn, oc haffuer ickæ ther naær sinæ ræthæ arwinghæ, allth hans gooz, som hedher Danæfæ, skall een borgære vell gemæ, och forwarræ dag oc aar, att intthet minskæs eller borttkommer, oc kommæ ickæ ther for innæn hans retthe arwingæ, met godhæ oc sand beuisning, tha skall konningæns fogett thet all sammen thagæ, for wdhæn all gensielsszæ.

Ingen fremett maa steffne nogen borger for retthe andhen stedtz en som hans tilbørlig dom faller, som er for hans borgemester oc raadt, eller nogell borger anden desligest, xxix.

Item welæ wj atth om nogell borgeræ æller nogel annen fremædhæ som haffuer nogell sag mod nogell annen borgeræ y byen, han skall først stæffnæ eller kallæ then som han haffuer sag modh, till raadhuseth oc effther borgernes oc radhens rettuisæ dom skall handt fangæ retth, oc skæ retthwishett effther lowen oc byens sethuanæ, och skall ey nogell borgeræ steffnis till landtzingh, oc ey hæller for konningen eller andhen stadh wdhen then borgeræ selff vill. Meen han skall goræ effther som hans raadt siæ hannem att goræ, oc bodhe modh hannem, som hannem kærer paa, oc haffuer giortt eemodh eller wrætth.

Om at koffslaa vtj lofflig tidh paa torget, xxx.

Item strængeleghe willæ wy att thet skal hollis, att om nogell hoo som helst køber nogett j loulegh tiidh paa thorweth, hwelkett koob som gørs ey behoff eller bør ath haffue widnæ tell om nogell kommer sien oc kendis sig ther wedh och sier att thet wor hans, oc war hannem stolett, oc thagett fraa met wrettæ, han som thet køptæ met tuennæ Dannemens widendæ, som endregtelegæ widnæ oc siæ oc met xij mendz eedh, maa han frii oc weriæ sig thet goz tel met rættæ.

Om

Om nogell bliffuer kærdh aff andhen, och han faller vtj sagen, xxxj.

Item om nogell bliffuer kerdh aff annen, oc han faller y sagen, for hwilcken sagh som hannem bor att bodhæ med penninghæ, han skall først bodhæ modh sagwolleren, sien mod; byæn, oc ßaa modt fogedtthen, om hans gotz kan thell reckæ, eller han haffuer intthet at giffuæ, eller bodhæ mett, tha skall han bodhæ oc beyræ met annet hwadt han haffuer eller kan effther Fogedens och Dommernes retthwisæ dom, som the widhæ att retth ær.

Ingen bageræ maa forsømæ nogell anden fremmit bagere sitt æmbitt forræ, xxxij.

Item forbiwdhæ wij paa wor naadighæ hærræ konningens wegnæ, allæ bageræ y wor by boosatt thæ ickæ forthørnæ eller goræ om modh æller fordriffue nogell annen, som bagere embidæ wel bruge oc bieriæ them ther aff, om ther kommer nogell nyes till byæn, och skall æy goræ effther een gammell ondh setthwane, at hwilcken bageræ, som nyes kommer til byæn, han waaræ ey saa wiis oc klog, oc forsøgth y thet embittdhe, att han skwllæ ey giffue først bagernæ iij mark, oc halff tell therris gillæ, for æn han mattæ nogett brugæ seetth embittdhe. Oc haffuer Konningen afflauth thennæ ondhe oc gammell sitthwannæ, vndher konninghens hæffn. Mæn tok skall han ther først begynnæ att brugæ bagære embittdæ giffuæ konningens fogett en halff mark penningæ.

Om alle embitt skwlle hollis widh magt oc liggeßom nøtthelig ære met fogetthens oc borgenes vitt straff, xxxiij.

Item ther till att allæ stockæ, ßom er embittde, eller andræ ærrinnæ ßom aff ferræ kommæ kwnnæ till bædher fræmes bruges oc tilgaa, oc ßaa ydermeræ till fredh weliæ oc kerlighet j allæ maadhæ met allæ, tha wellæ vij att intthet skall nyes gorres eller stickes som magt paaligger, wdhen met fogetdens oc ßaa borgernes endregtig raadh oc fullkommeligt samthyckæ. Gørs ther noget her om modh i nogett æmbittdhe eller andræ stockæ eller ærrindhæ, ßom till byæn hørrer, och nogett magt paaligger, thet skall wære for intthet giortt och aff lægges ßom the villæ.

Att borgerne maa være tollfrii offuer allth Danmark, xxxiv.

Item haffuer wor naadigæ Herræ oc Konningh vndh oc giffuett oss thennæ syndherlig friihett, och waaræ borgeræ skwllæ wære tolfrii y hwor ßom the kommæ i Danmark met Kram gotz eller køpmandtzskaph,

eller hwatth ßom the haffuæ att faræ met, baadhe till boos oc fraa, kobe oc seliæ, hwatt som the willæ och them behoff gorris, forwdhen y Hoskmarcket paa Skanor oc Falsterbodhe oc Dragor, oc paa andre fyllælegge i Danmark, ther skwllæ thæ giffue tholl effther gammell seetthwannæ, saa ßom andræ y rigett skwllæ gorræ.

Att borgernæ maa thalle therris ondhe gielæger till antthen ingen byss eller vdhen, xxxv.

Item haffuer och Hans naadhæ giffueth worre borgeræ loff oc magt, till att thallæ teris ondhe betaleræ som them æræ skylligæ och villæ icke bethallæ met godhe och andræ ßom thennem got wretth vtj nogre maadhe naar ßom the findhe thennem innen therris byy och kræffue och bedhes aff thennem retthwishett met byffogettdhens hielp, ßom tha eer skicket till att være.

Om lowffs ore eller Holbeckis aaldh, xxxvj.

Item haffuer hans Nadhe oc ßaa wntth, att the iormwn paa marcken, som hedher Lowsoræ, eller Holbeckis ooldh, skall hore till Holbeck till retth æyiædom, till thærris iordreff, till therris fææ och qwegh, for hwer mandz gensielßæ, wndher konningens Heffuen. Amen.

Item hær ændhis Holbeckis stattutæ, vell corrigerett oc offuerseetth.

1549.

I. H. S.

Jesus marie filius, sit nobis clemens & propicius, In vnitate sancti spiritus, benedicat nos pater eternus. amen.

V.

V.

Om gammel Mynt- og Penge-Beregning i Norge, samt Jorddeling.

Af en gammel skrevet Norsk Lovbog paa Universitetets Bibliothek.

Om Mynt og Pendinge udi Norge.

1 Mark Guld er 8 Mark Sølv er nu 4 Daler.
1 Mark Sølv er 8 Ører Sølv er nu ½ Daler.
1 Øre Sølv er 3 Ørtuger Sølv er nu 4 ß.
1 Ørtug er 8 Pendinge er nu 4 Alb.
1 Mark Brenda 6 Mark.
1 Øre brendt Sølv er 6 Øre.
1 Mark brendt Guld 64 Øre.
1 Forngild Mark.
1 Mark Ørtug er 24 Alb.

Om Pendinge Verd i Vaare og Qvæg i gammel Tid.

Her skal man agte at udi de første Kongers Tid efter S. Oluff, (thi hvad Kiob i Landet var før hans Tid kan man nu lidet af vide) var altingest let Kiob, siden blev det noget dyrere, dog en føie Ting indtil Drotning Margretes Tid. Derefter og sønderlig nu i disse 60 Aar er alting opstigen paa høit Verd.

Nota:

Udi Kong Hagens Hagensøns Tid galt en Kov 3 Øre Sølv, men i Drotning Margretis Tid galt den 8 Øre Sølv. I Kong Magnusses Tid den sidste galt it Bukkeskind 1 Øre, 1 Hud galt 2 Øre, 1 Giedeskind ½ Øre.

1 Mark

1 Mark Brenda er udi Vare efter gammelt	9 Løber Smør Eller 1 Deger gilde Huder 300 Bergefiske eller tørre Torske. 2 Deger Bukkeskind. 4 Deger Giedskind.

En Løb galt i fordum Tid 2 Øre Sølv: derefter galt hver Mark en Pending, saa at gammel Folk kalde endnu 1 Mark Smør, 1 Pendinge Smør, det var 1 Pund Smør for 1 Øre Sølv.
Item 1 Engelsk Smør er 3 Mark Smør.

1 Mark i Vare var	1.) Et Stykke Warning, det er et Stykkeværd, det er saa meget som man kan kiøbe et Stykke nærst eller gytterst Klæde for. 2.) En Kov. 3.) 3 Lod Sølv.

Jordtal efter gammelt.

Item 1 Markeboel er 8 Øresboel.
1 Øresboel er 8 Ørtugsboel, eller 24 Penningsboel.
1 Løbs Land er 3 Øres og 4 Penningsboel.
Item 3 Løbs Land er 1 Markeboel.
Item 3 Mamattaleigir ere 1 Markeboel paa Agdsiden.
1 Hafsselboel, det er et halfsaalds Boel er ½ Mark Boel.
1 Mamattaleigu er ½ Spand i Landskyld udi Listelæn, dog ikke allestæds.

Øster i Landet.

1 Løbs Land giver 2 Meler Korn i Landskyld.
Item 3 Løbs Land giver 1 Tønde Korn i Landskyld.
1 Punds Lag er 2 Meler Korn i Landskyld.
1 Saal Korn er 1½ Tønde.
½ Saald Korn er 3 Fierdinger af 1 Tønde Korn.
1 Koleige Jord er 3 Huder i Gudbrandsdalen.
Et Notuestu Boell er en Høne i Landskyld.

(Slutningen følger i næste Hefte.)

Nye Danske Magazin.

Fierde Hefte.

I.

St. Olufs Klosters Segl i Opslo, 1461.

Haxplint del. et Sc.

Dette Segl hænger under et Originalt Pergaments-Brev af bemeldte Aar i Selskabets Arkiv, og forestiller oventil Kong Oluf, siddende paa en Trone med et Lillie-Scepter i Haanden og en Glands om Hovedet, nedentil fire bedende Munke, imellem begge Delene staaer: S. OLAWS. REX. Omskriften er: S. FRM. (fratrum) PreDICATORVM. CONVENT. ASLOEN. Dokumentet selv er merkværdigt, da det baade nævner hvormange Munke paa den Tid vare i benævnte Kloster, nemlig 11 foruden Prioren, og desuden handler om et ellers ubekiendt Gilde, nemlig St. Anna Gilde i Opslo, og altsaa i Fremtiden kan tiene til at fylde et Hul i vore gamle Gilders Historie. Brevet selv, hvorunder det første Segl fattes, lyder bogstaveligen saaledes:

Thet skal allom vitherklit wara swa æpthekomandom som nærwarandom, thet jak brodher Abraam, prior i sancti Olaffs kloster j oxlo, gor vitherlekt ollom mannom, thet jak hawer tilstat ok samtykt met alla mina brodhra radhe ok samtykto i samo klostre, som ær forst brodher

Hanis blenkasten, lector, brodher erik, brodher tordh, brodher hanis henrici, brodher Hanis daniel, brodher pedher andhersson, brodher andris erici, brodher jønis mathei, brodher pædher krok, brodher Byorn, brodher niclas olaui, thet sancta Anna gillestowa skal sætias ok stadukt bliwa nordher j samæ forneffnda klosters garde vestan oc j øster xxxvj alna længdhem, bredhin westan til xxj alna, østan til bredhin thil forstowonne xviij alna. Thæna forneffnda Jordastadh, hawer jak forneffnde priar brodher Abraam met forneffndom brødhrom vnth ok forlænt sancta Anna gillesbrødhrom borgarom j forneffnda Oxlo thil æwerdeligen tidh medh swadana skæl ok forordh, ath fornemde gillesbrødhre ok ollirmæn skwla giwa arleka fornemda Priar ok thæn som æpther hanom komber hwart ar halff thridiw mark pæninga, swadana minth, som nw gar j fornemda stadh j Oxlo. Item hawer jak fornemde Priar medh alla brødhra samtykkio wnth fornemda sancta Anna Gillesbrødhrom sancta Anna altare thil æwerdelikin tidh them ath oppehalla medh klædher messo ok liws som the best forma. Item skwlw ok fornemde gillesbrødhre hawa ok wælia sin lægherstadh j fornemda kloster æpther thy the siælwe wili i kirkio ælla kerkiogardh. Item hawa fornemda Gillesbrødhre ok ollirman thilbwndit sik gora fornemda Priar ælla thæn æpther hanom koma rækinskap om messo, begængelse ok om jordamon, om fastogangh. Thetta ær giorth ok stadfæst Anno Domini Mcd°lxj vndher mit fornemda brodher Abraams Priar j fornemda klosters Insigle met conuensins.

II.

Fortsættelse af
Kongelige Breve og Befalinger
til Christopher Walchendorff fra 1558 til 1600.

(Af Originalerne i Selskabets Arkiv.)

Paa en løs Seddel:

Post scriptum. Sammeledis bede wij ether och naadigst begere, attj och wille forschaffue och tillskicke Oss som mogitt fortt Engilskt, som kunde behoff gioris

vdj

vdj samme meening och Leylighedt till Hogborne forstindis wor kiere Hofstrues Jomfruer, att thett och mett thett forste maa Oss tillkomme. Ther mett scheer Oß till Willge. Actum vt in litteris.

Friderich.

65.) Om nogle Lavetter at beslaae 1583.

Friderich ꝛc.

Wor synderlig gunst tillfornn. Wilder att Oß Elskelige Hans Rantzou wor mand, thiener och Embitzmand paa wortt slott Rendesborg, haffuer vnderdanigst for Oß berett att hand haffuer ladítt giøre nogene Lader till thett Skiott, wij haffue skickitt thiidt till forschreffne wortt slott, och ther icke er Leylighedt att samme Lader kunde bliffue beslagen hoes hannom; tha haffue wij befallitt hannum att schulle forskicke thennum till wortt slott Kiøbnehaffn att the ther kunde beslagis. Thj bede wij Ether och begere, attj samme Lader, nar the thiid ankomme, saa och huis Hinll och andit ther till behørendis, epther thend Arkeliemesters eller Bøssesktotters Vnderwißning, som hand ther mett fremskickendis worder, wille vdj Smidien ther paa Slottitt lade paa bedste maade besla, och befordre att thett wforsømeligen maa bliffue forethagitt, och forferdigitt, och strax ther epther forskickitt till forschreffne Rendersborg. Thermett scheer Oß synderligen till Wilge; Befallendis Ether Gud. Schreffuit paa wor gaard Nygaard thend 9 Martij. Mdlxxxiij. Vnder wort Signet.

Friderich.

66.) Att taxere Mogens Goye Korßoer 1583.

Friderich ꝛc.

Wor synderlig gunst tilfornn. Wilder att Oß Elskelige Mogens Gioye, wor Manud, Thienner och Embitzmannd paa wortt Slott Korßør, haffuer vnderdanigst giffuitt Oß tilkiende, att samme Slott och Lehenn schall were hannom for høygt anslagett, saa hand ther medt wden hans schade icke kand tilkomme, for adtschillige besueringhe schyld, aff thend aarsage, att thett er beliggendis paa en adelfar weyg och almindelig fergestedt. Thj bede wij Ether och begiere, att naar hand ether medt thette wortt breff besøger, J tha taxerer och setter hannom samme Lehen for en liidelig affgifft, som hand kand komme till met. Thermet scheer oß synderligen till wilge, Befalendis Ether Gud. Schreffuitt paa

wortt slott Haderslefhuß, thend ij dag Augusti Aar rc. Mdlxxxiij. Vnder wort signett.

Friderich.

67.) Om Effuert kannestøber 1583.

Frederich rc.

Wor synderlig gunst tillfornn. Wij bede Ether och begiere, attj afferdiger thennd knecht Effuertt Kandestøber, som thienner hoes Reinholtt Kandestøber ther vdj Kiøpnehaffn, att hand begiffuer sig offuer till Land tho Meckelborg thill hogborne første wor kierre Her Fader, saa hannd mett thett første kand werre ther thilstede. Hans Kierlighedt schall ther sammestedtz lade giffue hannom ydermeere bescheedt, thereptther hannd seg schall wiide att Rette. Thermed schier Oß synderligen till wilge. Befallendis ether Gud. Schreffuitt paa wortt slott Rendersborg thennd 8 dag Augustj Aar rc. Mdlxxxiij. Vnder wortt Signet.

Friderich.

68.) Om Jacob scriffuer borgemester 1583.

Frederich rc.

Wor synnderlig gunst tillforn. Wider epthersom Oß Elskelig Jacob Skriffuer Borgemester vdj wor kiøbsted Kiøpnehaffn, er Oß schyldig en Summa penninge for nogit Kornn och Andre ware, hannd aff nogen worre Leene forgangne Aaringe bekommidt haffuer; tha haffue wij naadigst epthergiffuidt hannum halffparthen aff huis hannom Oß j saa maade er schyldig bleffuen. Thj bede wij Etther och wille attj paa worre wegne hannum quiterer for halffparten aff huis hannd oß j saa maade er schyldig, saa hannd therforre bliffuer quitt och forskomidt. Och thennd anden halffpart aff hannom indfordrer och opberer. Thermet scher wor wilge; Befallindis Etther Gud. Schreffuit paa wortt Slott Skanderborg thennd v Octobris Aar rc. Mdlxxxiij. Vnder wort Signet.

Friderich.

69.) Om rott Klede tiill Hyldingsdagen 1584. 8 febr.

Frederich rc.

Wor synderlig gunst tilfornn. Wiider effthersc.. J selff wilde, att ther behoffnis will rett klede till att bethage the Pallatzer med, wdj huer wore Lande, wdj wore Kiøbsteder Wiiborg, Othenße, Ringstedt och Lund, huor thet berammitt er, wor kiere Sons, Herthug Christians hylding schie schall, schulle forordnis. Tha bede wij Ether och begiere, attj effthersom wij och therom medt Ether affschiedit haffue, wille bestille och forschaffe saa moggitt rott klede, som till samme pallatzer att bethage will giøris fornødenn, och forschaffe att thett till huer sted bethiidligenn maa were tilstede, saa ther wdinden icke thagis nogen forsømmelße, effthersom J wiide therom er anliggendis. Thermet scheer wor wilge; Befalendis ether Gud. Schreffuit paa wortt slott Skanderborg thend rr dag Januarij Aar rc. Mdlrrriiij. Vnder wortt signett.

Friderich.

70.) Om bielcker tiill kronneborge, 19 Martij 1584.

Frederich rc.

Wor synderlig gunst tillfornn. Wiider epther att (som j selff vden thuiffuell spurtt och forfarit haffue) thett schall befindis nu ther er forethagitt att vdbrydis aff thet Hus, som wij sielff haffue wor werelße vdj, paa wort slot Kroneborg, huor Wij wille haffue thett mett huggen Steen, att Bielckerne j samme huus vdj enderne som j muren er indlagt, ere forrodnitt, saa the endeligen wille vdthagis och andre vdj thett stedt indleggis, och thertill will behoff giøris rij½ thyldt rvj alne lange bielcker iij quarter vdj Kanten, viij½ thylt Bielcker riiij alne lange, ½ alne vdj Kanten, och epthersom j selff kunde tencke huad Oß er anliggende att wij samme Bielcker mett thett forderligste maatte haffue, Ther mett wij samme hus vden wiidere forhalling kunde fange ferdig giortt, mett thett første; Tha bede wij ether och begere attj forfare, om enthen vdj Kiøpnehaffn eller Helsingøer kunde were till kiøbs att bekomme sligt thømmer vdj Lengels och bredels som forschreffuitt staar, ther till thienlig, att wij thet tha ther maa bekomme. Och thersom ther icke er slig thømmer thiil fangs, attj tha strar wforsommitt forskicke et wor Skib till wort Land Gudlandt, och medgiffue hoesliggende wortt breff till Oß Elskelige Emicke Kaas wor mand thienner och Embitzmand sammestedz, att wij ther samme thømmer mue bekomme, epthersom wij hannum therom tillschreffuit haffue, och wille j selff therhoes hanum tillschriffue, att

hand thett forderligst schie kand, tilbage afferdiger Skibitt mett sin Lad mett forschreffne thømmer, och samme skib mett thett allerilígste wille affskicke, att Wij forschreffne thømmer wforsømmeligen kunde bekomme, att forschreffne hußis bygning icke ther epther schulle opholdis. Thermett giør J Oß synderligen till wilge, Befallendis Ether Gud. Schreffuit paa wort slott Haderslefhus thend ix Martij. Aar 2c. Mdlxxxiiij. Vnder wortt Signet.

Friderich.

Paa en løs Seddel inden i Brevet:

Post scriptum: Epther Wij Oß kunde ehrindre att thend tiid wij forreigßtte fra wortt slott Kroneborg, war en gantz stoer hob Gullandske thømmer och wij icke kunde wiide huort thett kunde were henkommen. Tha bede wij ether och begere attj wille forfare om ther icke endnu schall were saa mogitt thømmer, som till Bielcker vdj forschreffne huß kand fornøden giøris, eller huortill samme thømmer er forbrugt, och oß therom tilbiude, och thersom ther icke er anden raad attj tha wille lade thet bliffue wforsømitt mett skib att skicke till Gudland epther samme thømmer och bielcker, som behoff giøris: Thermett scheer Oß synderligen till Wilge. Actum vt in literis.

71.) Om Deler til Haderslef 1584.

Frederich 2c.

Wor synderlig gunst tillforn. Wiider att wij endnu forehaffue nogen Bygning her paa wort slott Haderslefhus, och for slottit her sammestedz, huortill will behoff giøres en heell hob deeller. Thi bede wij ether och naadigst begere, attj wille bestille, forskriffue och forschaffe hiid till Slottit en ansehenlich antall thylster Deler, och att wij mett thet første vdj tilstundendis Sommer mue till thet behoff hiid bekomme ett thussind thylter Deller. Herudinden om forschreffne deeller vdj wortt Rige-Norge att bestille, och Skibe her epther att skicke, thennum att hente och met thet forderligste hiid forschaffe, wille J vnderdanigst ether mett Fliid lade were befallit, epthersom Wij Oß naadigst till ether forsehe. Thermet schier Oß synderligen till wilge, befalendis ether Gud. Schreffuit paa wort slott Haderslefhus thend xxij dag Martij, Aar 2c. Mdlxxxiiij. Vnder wort Signet.

Friderich.

72.) Om Eyller Brockenhus 1584.

Friderich etc.

Wor synderlig gunst tillfornn. Wiider epthersom Wij nogen tiid siiden forleden haffue naadigst tillschreffuit, attj schulle bestille att Eyller Brockenhus till Syndergaard, som nu for sin Mißhandling er siddendis ther paa wort slott Kiøpnehaffn till thend forstandendis almindelig Herredag, bleff ført till Ottensse, att hand ther samme tiid kunde stillis for rette; Tha haffue Wij nu om Leyligheden tallit met wor Cantzeler, och ere ther om anderledis tillsindtz worden, saa Wij welle att hand ther schall bliffue besiddendis och holdett epthersom till thes, till paa wiidere besteedt, attj komme hiid offuer till Oß. Bedendis Ether och wille attj ether wiide ther epther mett hannum att forholde. Ther met scheer wor wilge. Befallendis ether Gud. Schreffuit paa wort slott Skanderborg thend xiiij dag Maij. Aar etc. Mdlxxxiiij. Vnder wort Signet.

Friderich.

73.) Om nogit Rostockers gods er ephergiffuit 1584.

Frederich etc.

Wor synderlig gunst thillfornn. Wiider att wij for welborne Herris, wor kierre Frende, Graff Johan aff Oldenborg, hans forbøn, haffuer naadigst eptherlat och giffuit hans Broders Vnderdan wid Naffn Gert Hagedorns Søn, hans Rottskier, som hand beretter att haffue hafft inde, paa ett Rostocker Skib, som er kommen fra Bergen, och vdj Sunden opthagen foleden sommer, saa mogit som hannd kand beuiße sig att haffue tilhørt. Thj bede wij Etther och wille, att naar hand Etther mett thette wortt breff besøgindis worder, Jtha hannum samme Rottskier lader egien bekomme, thermet schier Oß thill willge, Befallindis Ether Gud. Schreffuit paa wortt Slott Skanderborg, Aar epther Christj Fødzell Mdlxxxiiij. Wnnder wortt Signett.

Friderich.

74.) Om Pipholt til Kronneborge 1584.

Frederich etc.

Wor sonderlige gunst tilforn. Wiider att Oß Elskelig Jochim Leist, wor mand, thiennere och Embitzmand paa wortt Slott Frederichsborg, haffuer wnderdanigst ladit giffue Oß thilkiende, huorledis thil Posten ther sammestedtz att

ferdig

ferdig giøre, som nu en thid lang haffuer werit wferdig, wil behoff gioris ȷᵐ Render, effthersom Wandmesteren beretter och angiffuer, och effther att wij gierne førend wor thilkomst thid thil Slottit, wille haffue samme post egien forferdiget, bede Wij etther och begiere, attj wille lade forfare, om wed Kroneborg icke bliffuer saa mange Render thil offuers, som ther till behøffues, och hues the ther ere att bekomme, attj tha wille forskaffe, att aff thennom saa mange behoff gioris, forskaffis thil Frederichsborg; Huis the och icke ere ther att bekomme, attj tha med første Leylighed same Render fran Gotland bestiller, att the saa snart mueligt er maa ankomme, og thid heden bliffue forskaffit, saa med same Wandkondst egien att ferdig giøre maa bliffue Forethagit. Och effthersom J wnderdanigst lader Oß berette, att saa mange Bielcket och andett thømmer, som behoff gioris thil thett Hus, som affbrot er paa Kroneborg, skal nu were thid skicked, saa att thil theß Behoff icke flere er Behoff samestedtz, och att ther endnu skulle were thre Skibe thil Gotland, effther gaat och langt thømmer, wnderdanigst begierendis att wide, om samme Skibe skulle indlebe for Hadersleff med forschreffne Thømmer, eller och forloße for Kroneborg. Tha effthertbj att ther er nochsom thømmer, till thett hus paa kroneborg, bede Wij etther och begiere, attj bestille att alle thre Skibe med bemeldte Gotlandske thømmer indløbe for Hadersleff, och ther forloßer. Thermed giøre J Oß Sønderligen thil wilge, Befallendis etther gud. Schreffuit paa wortt Slott Skanderborg thenn 22 Maij Aar ꝛc. Mdlxxxiiij. wnder wort signett.

Friderich.

75.) Om fetallie tiill Szilckeborge 1584.

Frederich ꝛc.

Wor synderlig gunst tilfornn. Wiider att Oß Elskelige **Henning Reffuentloff**, wor mand thienner och Embitzmand paa wort slott Silckeborg, haffuer wnderdanigst ladit giffue oß tilkiende, huorledis ther till Slotz Behoff fornødenn gioris ett Ambolt; thisligiste att hannom mangler till attskilligt Slotz behoff: nogit Stang-jern, saa och Hamp, Thallich och humble. Thij bede Wij ether och begiere, attj hannom wille forschaffe ett Ambolt, saa och nogit Stangjernn, hamp, thallich och humble, saa megit j effther leilligheden kunde tencke hand behøffuer, og thet hannom forskicker ind for Aarhuß, att hand thet ther fran kand lade henthe. Ther med giør J oß synderligen till wilge. Befallindis ether Gud. Schreffuit paa wort slott Frederichsborg, thennd 27 Julij Aar ꝛc. Mdlxxxiiij. Vnder wort Signett.

Friderich.

76.)

76.) Om enn Borgemester at sette 1584.

Friderich rc.

Wor synderlige gunst tilforn. Wilder att effthersthj wij komme wdj Forfaringe, att Mickel Remsnider, som en thid lang haffuer werit Borgemester ther wdj wor Kiøbsted Kiøpnehaffn, haffuer sig forseet wdj sin Echteskabs Stand; Tha bede wij etther och wille attj affsetter forskreffne Mickell Remsnider aff samme Befallinge, och egien thilskicker en from, skickelig och christelig Danneman thil Borgemester wdj hans Sted, thagendis paa wore wegne hans Borgemester-Eed aff hannom, som thet sig bør. Och enddog wij well haffde billig Orsage forskreffne Mickell Remsnider for saadanne Mißhandling effther Loug och Rett att lade straffe, saa haffue wij ligeuell hannom samme Forseelße, och hues hand therfore thil oß kand were forfalden, naadigst thilgiffuett. Bedendes etther therfore och begiere, attj forordne, att hand paa wore wegne for same Sag bliffuer quit, frij och wthilthallit i alle Maade. Thermed skier wor wilge. Befallendis etther Gud. Schreffuitt paa wort Slott Frederichsborg thend xiiij Augustj Aar rc. Mdlxxxiiij. Wnder wortt Signett.

Friderich.

77.) Arrildt Huitfeldt om Tryggeueylle 1584.

Frederich rc.

Wor synderliig gunst tiilforn. Wiider att epthersom Oß Elskelige Eyller Grubbe wor mand, Raad, Rigens Cantzeler och Embitzmand paa wortt Slott Wordingborg, haffuer ført attskillige bygning paa wor gaard Thryggeueld, som hand och wdj forlening haffuer, paa sin egne Omkostning. Tha haffue wij ther emod naadigst wndt och eptherlatt hannum, hues hand tiill affgifft, eller och Regenschab for wist och wnißt Indkompst aff forskreffne Thryggeueld Leen Oß schyldig er och bliffuer, bode for thett forgangne Aar och for thette nerwerendis Aar tiil Philippi och Jacobi dag førstkommendis. Thi bede Wij ether och begierre, att naar hand etther mett thette wortt breff lader besøge, J tha paa worre wegne hannum for forskreffne tho Aars plicht aff forskreffne Thryggeuelde Leen endeligen quitterer, saa handt therfore bliffuer quitt och forschonitt. Thermett schier wor wilge. Befallendis ether Gud. Schreffuitt paa wortt Slott Kiøpnehaffn then xx Septembris Aar Mdlxxxiiij. Wnder wortt Signet.

Friderich.

Lyritter eller Vagter ere de 3 Steene, som ligge omkring en Marksteen. Item under alle rette Endestaffue findes enten Koll eller Hvidsteen eller baade fordi Kul og Hvidsteen raadne aldrig uden Endestuffuen staar i Vand eller i hart Field.

Sygnemeler det er Maal eller Maad i hvert Sogn.

Item 3 Settung Korn eller Malt er 1 Mele.
Item 8 Meler er 1 Tonde.
En Melingslag Smør eller Talg er 9 Mark.
Item 4 Melingslag er ½ Lob.
En Melingslag Humle er 3 Mark Humle.
Item 3 Melingslag Erter er ½ Lob Erter.
Item 2 Sold Korn er 12 Meler eller 1½ Td. Korn.
Item ½ Halfsold 6 Meler.

Bugilde Kiørlag i huseboed udi Sogn.

For eit Kiørlag:
- 1 Lod Sølv.
- 1 Kov.
- 3 Saald Malt.
- 4 Saald Korn.
- 24 Kippe Refver, udi hvert Kippe 1 Vaag.
- 1 Pund Kobber.
- 1 Seng med Hoveddyne.
- Et slætte Aaklæd eller Sengeklæde.
- 2 Bukker.
- Item 3 Giedder.
- 6 Faar.
- 1 Td. Tiære.
- 1 Td. Lax.
- 1 Hest for 3 Kiørlag.
- 1 broget Sengklede for 2 Kiør.

IV.

IV.

M. Henrik Harpestrengs Lægebog.

I et af de forrige Hefter have vi meddeelt et Stykke af Mester Henrik Harpestrængs hidindtil utrykte Lægebog. Vi give nu et andet Stykke deraf, som er end mere merkværdigt, da dets Indhold er heelt. Det handler nemlig om medicinalske Urter, og er vel for det meste en Oversættelse af Macer de virtutibus herbarum, dog findes heri endeel, som Macer ikke har. Vi kiende tre Haandskrifter af dette Verk; det første som upaatvivleligen er det ældste, er paa Papiir i Qvart, skrevet som det synes strax efter 1400, og tilhører Hans Excellence Grev Otto Thott. Det andet paa Pergament i liden Format, men aldeles forskiellig fra den foregaaende, er i samme lærde Herres berømte Bogsamling. Det tredie paa Papir i Qvart, skrevet ved 1450, er i Selskabets Samling, og er deri merkværdigt, at det indeholder ei allene denne Urtebog, men endog desuden adskillige andre medicinske Afhandlinger, som ingen andensteds findes, men sluttelig ei alle ere af een Forfatter. For denne Gang levere vi Texten af Urtebogen efter det førstnævnte Thottiske Haandskrift, forbeholdende os i Fremtiden at udgive saavel de øvrige Fragmenter af dette ældgamle Danske Skrift, som de faa Efterretninger vi have kunnet samle om Forfatteren.

Hæræ byrghes Lægæbogh aa danskæ, then ther Mæster Henrik Harpæstrængh aff syth mæklæ mæsterskap diktæthe.

Absintium eer Malyrt. Hun eer heth innen førstæ trappæ, oc tor i annen trappæ. Hwilkæ lwndæ man ædher hennæ eller drykker tha styrker hun Mawæ oc hun dugher for mankons¹) ylt ther eer i Mawæ. Fanggher man oc ylt i Qwit²), tha dugher hun, oc gør at pissæ. Stamper man hennæ met ædikæ, oc smor sech met, tha fly hannum Lopper, oc fluer fly for hennæ Don³). Blandher man hennæ met ædykæ oc tempreth,

 oc

¹) mangeslags.
²) Underlivet.
³) Lugt.

oc giffwæ saa ofothen tha dugher hun for gulæ sot, oc thet heler sower om man ladher Nardus oc Malyrt sammen. Blander man ædykæ met Malyrt oc drikher, tha hielper thet for myræ. Malyrt dugher for Edher oc worter oc for spæther, ther man fangher aff byth. Blandher man honningh met malyrt, tha skærer[4]) thet oghen, ther smørs met. Then Eem aff sothen Malyrt gaar, frælser saar Øren, ther som wath er j. Malyrt eer goth wed grøn saar[5]) om hun stampes oc lægs wet, oc hun dugher for Klodæ om man twor sech jnnen thet hun siwdes j. Stamper man Malyrt met honningh, tha dugher thet for Tynninggæ byld, oc the swarkæ blegnæ om Øgen. Man spyer ey aff Haff[6]), ther hennæ drikker met annen Dryk for. Stamper man Malyrt och byndher om buleth anbulth[7]) met lynen Klwt, tha hielper thet. Lægger man Malyrt wet manzfengh, tha dugher hun for soffn at fanggæ, och hwar som Malyrth lægs jnnen kledher, thennem skaer ey moll. Ffor Øræn sang eer Malyrt goth met Oxæ gallæ. Er manz Nytwræ hart, leggæ Malyrt wet. Siwdher man Malyrt met Olyæ, oc smør wden geen Mawen, tha hielper thet moghet. Mws æder ey then Bogh, ther skrywæs met thet Bleg, ther Malyrt kommer til. Romæræ men gawæ therræ Forman Malyrt ath drykkæ for hans Hællændæ oc Gomslæ, och prisæ the hennæ meræ en Gul oc Solff.

Abrotanus hedher Abrukh, thet eer heet oc tywrt i trithiæ trappæ oc hennæ frø ær en hederæ. Oc hun dugher for al wærk j bryst oc j senær om man drykker thet abruth siwdes j; och thet dugher for ængæ[8]) for hostæ oc for wærk jnnen lyndæ[9]). Om thet stampes j Wyn oc driks, tha dugher thet for thet sammæ, oc renset nættæ[10]) oc hiærtærødher, oc dugher for wærk j Laar. Røn aff Abruth eltær[11]) bort hugormæ, oc er thet got for Eder om man hawer thet drukketh. Abruth er goth for koldæ sot, om drykker thet jnnen Wan, oc swa om man smør sinæ lemmæ met then olyæ ther Abrut er sothen j. Drykker man Abrut offtæ, thet dugher for spolorm. Siwdher man Abruth j Watn, oc lægher wet Øgen, thet dugher,

4) renser.
5) friske Saar.
6) Den er fri for Søsyge.
7) Avlelem.
8) Dispnoeia, Stakaandethed.
9) Fruentimmers Avlelem.
10) Urin.
11) jager.

dugher, oc swa om man stamper med Talg oc smort met. Abruth stampet met Edykæ oc drukket, thet dugher thennom ther moghet moghæ talæ j sofn. Læggher man Abrwt ondær Howeth om Nath, tha maa han moghet met Qwinnæ wære. Om man drykker hennæ, tha mener hun met Qwinnæ at wære.

Artemesia ær Bynkæ. Drykker Quinnæ, ther dot barn hawer, tha kommer barn wdh aff hennæ. Thennæ Yrt gor at pissæ, oc loser Steen j blætræ. Hun dugher oc for gwlæ soth. Om man drikker hennæ offtæ met Wyn eller Ol, tha dugher thet bothæ thermet, oc gor goth tefft [12]), oc forthe siwdomæ, som sagthæ æræ, ath thet styrker Mawæ oc heler hierthæ rodher, och eer hun nyttælygh tel mangæ andræ handæ tyngh.

Arnoglossa eller plantago er Wæybrethæ, hun eer kold j forstæ trappe oc thor j annen; Hun torrer saar ther moghet wædæ hawæ, oc renser then fulsnæ oc then rodæ i saar æræ, om hun stammpes met honing oc legs aa Saar. Siwdher man hennæ oc læggher a Saar, thet dugher. Siwdher man Kaal aff hennæ met Salt oc Edikæ oc ælter sammen, thet dugher moghet for los Bugh; kommer Gryen tel, tha worther thet en betræ. Stamper man Wæybredhæ oc læggher a Saar, tha stiller thet blot. Stamper man hennæ met klar aff Egh, tha dugher thet storligæ thet brent eer. Eleggæs hun wed Hundæ byth, tha dugher thet. Sywdher man hennæ som Kaal oc æder, thet er got for Watnsot, oc swa for engæ, oc for Brothfallyng [13]). Sqwalper man hennæ j Mwndh, tha dugher hun for allæ fullæ saræ kæ [14]) j Mwn. Hennæ Os eer to goth for ilt j Ogn oc Orn, oc for then illæ Elds oc hun er goth for Alkons Byldh, oc Hethæ j Ogn, ther met worthæ smordæ, om hun knwses oc legs met tangherd, ther bulen ærr; Hun dugher oc for tanwerk. Drikker man hennæ, tha dugher hun for Wærk j Bletræ oc j Nywræ. Ther eer en een myndræ Wætbrethæ, hun er længræ, oc hun dugher alt thet sammæ, ther then annen, oc eer got wet buldæ ther hos næsæ eller Ogn worther, om hun lægs weth met bloth wl j ix dagæ. Thoer man qwit met hennæ os, tha er thet got for Wreth j qwit. Stamper man hennæ met gammæl swynæ Ystræ, tha dugher thet for hardæ buldæ oc storæ om the smorghes ther met. Then ther hawær Qwartanæ, drykker han Os aff mynnæ

Way-

---

[12]) driver stærkt Urinen.

[13]) Slag eller Besvimelse.

[14]) Serophæ, Blegner.

Waybrethæ two tymmæ tel foren, tha foer han goth Hielp. Fangher man Wærk j Foddher aff moghel Gangh, tha hielper Wæbrethæ tempret met Edikæ. Stamper man Wæybretæ fro met thet Win, ther giort er aff the Wynbergh, ther geen solen æræ tywrthæ eller wedher Eld, tha dugher thet mankons siwkdom der j blætræ worther.

Apium ær Mærkæ, thet er tyurth j tritiæ trappæ. Hun dugher siukh lower, oc drawer fram nættæ. Mærkæfro thet eer bæst. Galienus han sigher at the Quinnæ met born æræ, oc æræ wonæ tel at ædæ merkæ, therræ born uden twiffl fangæ buldæ oc fulæ saer, oc forthi forbywdher lægæ the Quinnæ met born æræ, oc the ther born giffuæ at dij, at ædæ Mærkæ. Stampes Hwetæbros Krommæ met Merkæ, oc lægs om Nat wet Ogn, thet er got for Ogn wærk, oc er got ffor Spinæ buldh[15]), oc Mærkæ dugher bulæn Mawæ, oc for Orther oc Eder oc all siwknet j Mawæ, oc æltæt thet bort med Sweth. Merkæ gor at pissæ, oc mest om Rodernæ siwdes met. Merkæ dugher for Edær oc Ormæstyng eller Dywræbith. Dryker man hennæ, tha hielper hun for Hostæ, oc hennæs Fro dugher en bætræ. Edær man offtæ mærkæ raa tha fanger man syn rætæ lydh[16]). Blandher man ædykæ oc Watn meth mærkæ Os, oc drykker, thet dugher for moghel Losn[17]). Stamper man fænækaal met Mærkæ, oc drikker then os, thet dugher for Watnsoth, oc bulen Lower oc bulen Mylt. Gor man Plaster aff mærkæ met hwit aff Egh, oc lægghær aa, tha dugher thet for saar oc for buldh.

Aristrologia er Holyrth. Hun ær trennæ handæ kons, oc æræ allæ j fiærthæ trappæ thorræ oc hethæ j annen trappe. The forstæ Holyrt hauer langh Roth, oc hedher for thi Langrot. Annen hauer sywol rot[18]), oc træthiæ hedher Clementis. Dryks siwol Holyrt met Wyn, tha dugher hun for Eder, fwl bydh oc for Edær. Oc saa kommer hun oc fran Quinnæ thet skyn ther innen them ær[19]). Holyrt dugher for Engæ oc for Hostæ oc for sythæ wærk, om hun stampes oc lægs wet. Worther hun meth honigh stampet, tha renser hun saar. Hwn loser byldh om hun drags meth Watn, og hun dugher oc for Rydæ[20]), oc for

Fodæ-

---

15) bulne eller hovne Bryster.
16) Farve.
17) Durchløb.
18) rundagtig Rod, eller som en Zvibel.
19) Secundinæ, Efterbyrden.
20) Feber.

Fodæsoth[21]), om man drikker henna offtæ, oc hun dugher for Brathfallingsoeth, oc mogel Wærk j Bugh. Meth henna rodh heles oc een siwkdom man kaller Fistel, om the renses vel oc stoppæs innen, oc Hikken spegæs om hun ædes eller driks.

Alium eer Klofflogh Han er hæth oc tor j fiærthæ trappæ. Smor man sech mæth hannum eller æder hannum, tha heler han hugormæbyth oc scorpius Sting. Allæ Ormæ fly for hans Don. Siwdher man Klofflog met Olyæ tha er then smærielsæ for allæ ederfullæ byth. Siwdher man Klofflog met Honing oc drykker, hielper for Lwngæ soth, oc saa om man æder hannum offtæ. Gywæs Klofflog met Centaurea, er en Yrth, oc them ther Watnsoth hawæ, tha torrer thet therris moklæ Watn, ther the hawæ j them. Klofflog met Wyn drikken, gor losen, oc dugher thet for Swlæsoth. Siwther man Klofflog med bonær, oc smor thynningh met, tha eer thet got for houetwærk. Stampæ gasæ Ystræ met Klofflog, oc giwdh j oræ, tha dugher thet moghet for Oræwærk. Wordher Kloflogh sothen tha hielper thet for hostæ oc wrægher bort synkelsæ[22]), oc thet gor skæer Rost, bothæ sothen oc raa, togh meræ om man æder thet sothet. Siwdher man Klofflogh j groth oc ædær, thet hielper for Hold. Stamper man Klofflog met Swinæ Ystræ, oc læggher a byldh, tha dugher thet. Hwo som fastendæ ædær Klofflogh, hanum skadher ey dryk aff wkaawt Watn, om man komer j wghen[23]) stat.

Anetum eer Dyl. Hun er het oc thor j annen trappæ. Drikker man henna Os offtæ, tha skærer thet syn, oc hun torrer then stat, ther man skal fodes aff. Torrer man Dylfro oc stamper smat, oc legghet met Drypel, thet eer storliggæ got. Torrer man Dylroth oc stamper sma, tha hielper thet for doth Koth j saar, oc thet helær fulæ saar oc buldæ. Stamper man Dylrodher, oc legghet wet Offn oc for Ognwærk for houetwærk, och thet wrægher bwrth Kwldh.

Anisum er Anis. Han eer heeth oc tor j trythæ trappæ. Thet gor at ræbæ. Thet dugher siwkh lower oc Mylt. Thet dugher for Spolorm. Thet ogher Quinnæ molk, oc thet gor lost til Quinnæ. Brendher man thet oc gangher rogh op i Howet aff thet j Næsæ, tha dugher thet for Howet-

---

[21]) Podagra.
[22]) Suspiria, maaskee Hikken.
[23]) udentvivl ubekiende.

Howetwærk. Ffor Wærk j Oren dugher thet Wyn, thet stampes meth j olyæ oc ladis j Oren.

Alumen eer Alwn, thet eer hæt oc tywrt j fiærdæ trappæ, thet renser Ogn, oc gør skær syn. Alwn tempret met Edikæ oc Honing, thet styrkær tendher, ther løsæ æræ oc fester, oc dugher bulen tangerdh oc byndher buld aff Mwn fladher. Alwn heler Blegnæ oc skab, om the thoes ther j thet Watn, Alwn smæltes j.

Aloe eer swart, oc annet eer rot, thet swartæ er bætræ. Aloe renser grøn saar aff altt Rothæ om hun stampes sma, oc strøs j saar. Thagher man Aloe enæ, tha løser hun qwit, oc en møghet, oc hun gør at kastæ op then siwkdom man hawer j sech. Drikker man Aloe met Wyn oc lyth honning, tha renser thet hanum aff ond Siwkneth. Efſther Natwordæ skal thet drykes, thet senær Eburasius[24]), at hwa som thet gør, han skal ey offtæ fanggæ Howetwærk, och oc ey Ogenwærk, och synher han jngtæ er bætræ therfor.

Amra er Hwalsorkæ[25]). Ther er bæst ther smørugh er, och slakket. Hun er heth oc tør j annen trappæ. Hun styrkker Mawæ oc qwit, oc alle lemmæ for innen, och mest a gammelt folk, och then ther kald hawer Naturæ, och helst om Winther. Hauer man ey Amra, tha tag Cardemomum.

Amigdala er Mandelskærnæ. Hun eer tør oc heth j annen trappæ, och han eer goth wet siwk Mylt oc Lewer, oc renser Bryst. Drykker man then met Wyn tha hefftæ the Blotrunnæ[26]). Then Olyæ ther gørs aff them, dugher alt thet samæ. Blandher man then Olyæ met Honigh, thet dugher for hard Mylt. Drykker man Wyn, ther mandel eer stampeth j, thet dugher for Hostæ och brydher Steen. Paulus sagdæ at Malyrt dugher alt thet samæ.

Betonica er Jorthumblæ. Hun gør at pissæ, oc hun fordriffwer Steen i Blædræ. Meth Honigh oc Wyn blandeth och drwkken, tha dugher hun for Watnsoth. Ffangghe r man Hug a Ogn, oc gør man Plaster aff hennæ Blat, och legghe r a, thet hielper. Blandher man hennæ Oos met Olyæ aff rosen, och drøbær j Orœn, tha dugher thet for Orænwærk. Stamper man thenne Yrth wel sma, och blandher wet søthet Honing, thet hielper for Hostæ oc Siwknæth i Mawæ. Teel grønæ Saar

24) Skal være Oribasius.
25) Sperma ceti.
26) Blodgang.

Saar skal man henna blat met salt stampæ och leggæ wet, tha heles the. Stampes hun enæ, och læqs wet brwthet Howet, tha hielper thet. Æder man thennæ Yrth eller drykker, tha hielper hun moghet. For Ogn, ther rynnæ, dugher hun storligæ mork Ogn. Stamper man hennæ jæffnt wet rudæ, oc drikker hennæ met laat[27]) Watn, tha wraghes bort thet blot ther Oghen skather, oc swa frelses Ogn. Drikker man hennæ met laat Watn, tha renses Bryst oc Mawæ aff all siwkneth. Lower oc mylt hielpes aff hennæ Drik, taghen hwn worther sothen. Drykker man laat Watn met hennæ, tha dugher thet for mogæl wræth j qwit. Ffor hwer dags Rithæ tagh een Loth aff Wæybredhæ oc two lothæ aff thennæ Yrth, oc stampæ, oc dryk met laat Watn, oc dryk thet for en kulden tagher tech, thet hielper. Stampes hun oc dryks ythelig warm, tha dugher hun for Watnsoth. Stamper man hennæ Roth oc drikker met Watn oc lythet Wyn, thet renser ond Hunskæ meth opkastning. Drikker man hennæ blat eller hennæ fro, tempret meth Wyn, thet dugher for Edær. Driks hun met laat Wyn, thet dugher for gulæsoeth. Worther hun twrth oc stampeth oc ælt meth Honingh, oc æden, swa moghet som een Bon effther Natworth, tha dugher thet Mawæ, at Math maa wel smeltes j hannum. Worther een Kryngle giort aff thennæ jrth, tha torre Ormæ aldræ ywer hennæ fare, wdhen the bydæ hwer hen annen, oc slaa met therris Halæ, entel the æræ dodhæ. Hwa hennæ a sech bær, han maa aff jnggen skathaligh Lækædom fangæ skathæ, oc then ther hennæ ythelyghæ drykker, tha gangær bort blægnæ, oc fangher bætræ Lyt.

Buglossæ eer Skræppæ. Hun eer en sar Twngæ. Hun eer goth met Wyn taken, them ther moghet hethæ oc torræ. Om man drykker hennæ met laath Watn, tha drawær hun fra Lwngæ alt thet hennæ skateligt ær. Thet Wyn hun stampes j, gor got Amynnelsæ.

Bacca eer Lawærber. Thet eer heth oc twrt j annen trappæ. Thet dugher for siwkh Mawæ oc siwkh Lower. Thet styrker them oc loser byld, oc gor at pissæ. Gor man Plaster aff thet, tha dugher thet for Ogn byldh.

Cepa eer Rothelogh, oc thet er onium, oc han er thennum goth, ther hawæ kald Naturæ oc wath, oc eer goth j Mawæ, oc gor them fagher Lyt, ther hannum ædæ. Hva som hannum ædær fastendæ eller drykker, tha fangghær han then dagh jnggen Wærk. Wniens Logh gor

 at

[27]) lunket.

at sowæ oc Losn the ther hannum ædæ; oc Wnium hielper thet aff hundhæ eer bydhet om han stampes met honingh eller Edikæ, ok lægs wet i tre Dagæ. Stamper man rot logh oc salt telsammen, thet eer got for Hugormæ biit. Wnium oc Quinnæ-Molk sammenblandet, thet æltær bort moghen Wærk aff Oræn. Drikker man Vniens os met Watn, thet eer them got, ther bratheiyk mestær Maal. Drawær man op i syn Næsæ Sypuls Os, tha eltær thet bort aff Howet skatælygh Wæthæ. Thet ther hardæ solæ eller Hosar hawa knwset a Foddher, therfor dugher Sipuls Os met Hons-Ystræ offtæ smort. Hwo som synæ Tendher twor om Morgenen met Wnitens Os, fangghør aldrygh Tanwærk. Æder man Vniens met Broth, thet dugher faar Mwn oc Bulen; Siwdher man Vniens met Olyæ eller Smor, oc ædær, thet dugher for Blotsoth. Aff Vniens Os fangher man faghært Haar. Wniens er goth for ondh Døn aff Mwn, oc thet tagher bort Lethæ. Wniens Os dugher for myrk Owæn, blandæth met Honnigh.

Celidonia er Surgunnæ. Nar hun ståndher j Blomster, tha skal hennæ Os siuthes met honig j koperkar weth lythen Eld, tel Froden er al aff oc thet worther tykt som honing. Smørs ther Ogen met offtæ, tha dugher jngthæ bætræ for myrkæ Ogn. Stampes hennæ Rodh met ædykæ tha er han goth for Gulæsoth, om man drykker hennæ met hwit Wyn; oc hun ær goth for Tanwærk, om him stampes oc lægs weth Tangærdh. Stamper man hennæ blat met Wyn, og lægghør wet, tha dugh-er thet for suyttæ[18])

Cerifolium eer Kyrwel. Han er tor og moghet heet. Wordher han stampet och aalagt met Honingh, tha hyelper thet for een siwknæt, ther hedher Cancer. Drikker man Kyrwel met Wyn, tha er thet goth for sithæwærk, om ther lades honing tel. Drikker man Kyrwæl met Watn oc lythet Wyn, thet dugher for ond Humskæ, sammendragen j Mwn. Siwdes hun i Olyæ oc smørs met, tha hielper thet for Kuld. Stampes hun met stark Edykæ oc driks, thet dugher for Spolorm. Drykkær man hennæ met Wyn, tha gør hun at pissæ, oc renser Quinnæ Siwkneth. Ædær man hennæ met stark Edykæ, tha dugher thet for loes Bugh, oc for Wemmælsæ, om man drykker Kyrwel.

Ciminum er thythest kommyen. Thet eer heet och tywrt j forstæ troppæ. Thet loser ond Wæther oc Blest i Mans Mawæ oc gør at pissæ; thet dugher och for Kuld j Lowær. Worther thet tywrth eller sprakt

[18]) Fregner.

sprakt oc stampet met Edykæ, tha dugher thet for mogel Losn j Qwit, oc thet er got for Enghæ. Drykker man thet Win, hun wordher soten j, tha dugher thet for Ormæstyng. Kommyen met gammel Olyæ thet er got for blotrunnæ. Och thette Kommyen gor Lostæ tel Qwinnæ. Om thet er stampet met bønær och honyng, thá dugher thet for bulæth Anduth. Om man eder kommyen offtæ, tha dugher thet for blikh lyt.

Cinamomum er Kannel. Han er trefaldh heedh, och han er goth for Watnsot. Ladæs thet j Ogn smorrelsæ, tha mynskær thet ywerwæthes wæthæ j ogn.

Crocus er Safran, thet er heet oc tywrt j forstæ trappæ, thet forkommær siwkdom, oc gor howet twngt, oc gor at sauæ. Thet helær saræ Inwlnæ[29]) oc losn i Qvit.

Cobebæ eer een Kons Peperkorn, oc er tempret met het oc kalt. Hun gor manz hugh glath oc giffwer goth Don, bothæ aff mwn oc Mawæ, oc dugher for mogæl losn. Oc er thet got for alt thet j Manz lygomæ er kwndhet, oc gor at pissæ, og brydher steen j Nyræ.

Dyaltea er Dyaltæ. Wordher hennæ blomstær sothen j Watn oc Wyn, tha renser thet saar; Thagher man Dyaltea blomster oc stamper met Wyn, oc lægger wet Manz Bakloth[30]), ther wærk er innen, tha hielper thet. Sywdher man hennæ Rodh, oc stamper sithen met Swynæ Ystræ, thet helær buld oc andræ Wærkæ, oc saa hielper hun senær. Allæ tessæ hielpes met soten Dyaltæ, oc lemmæ qweghnæs offtæ met hennæ laa. Drikker man hennæ Rodher met Wyn, tha dugher thet for blot soth, oc thet kommer oc skyn aff barn, oc dugher for Steen j Blætræ, oc for Siwknæth j Blætræ. Siwdher man Dyaltæ met two loder Watn oc trethyngen Wyn, oc drykker, thet hielper for Eder; Worder hun soten oc stampet med honing, tha fyller hun holæ saar, om thet lægs offtæ aa, tha lenær thet. Sywdher man Dyaltæ blat j Olyæ, oc legghær wet, thet dugher for Alkons Edder oc fulæ byt, och thet ther brænt ær.

Enula er Holzyrt, hun er wath j forstæ Trappæ oc heedh j annen. Hennæ rodh om hun stamppes oc lægs a laar, tha dugher hun for laarwærk. Om Holzyrtæ blat siwtes met Wyn, thet dugher for Nyræwærk, om thet lægs ther wet. Stampper man hennæ Rodher met Honing, oc æder, thet spægher Hostæ, och thet gor ath pissæ.

29) Indvolde.
30) Rumpe.

Eruca eer Agherkaal. Han eer mathelighi heyt oc tør. Han smælther math j Mawæ, oc gør at pissæ, om man drikker eller æder hannum. Æder man hannum mæghet, tha wrægher han bort Hostæ. Wordher han met honning ælt, tha renser han Manz Hwth aff smittæ oc gør anledhæ renth. Wordher hennæ Roth sothen, oc sythen sma stamppet oc lagt weth brudet been, tha kommer thet brudhet been wdh. Wordher hennæ Rood stamppet meth Win oc saa drukken, tha dugher thet for hwærkons wathelig hug[31]). Wordher hun stamppet meth Oxægallæ oc smort paa, tha renser thet swarthæ smitther. Wordher hun met Wyn fastæ-lighæ drukken, tha maa han tholæ Bardagæ[32]) och hun gør Lystæ tel Quinnæ. Blandes Lactuca meth hennæ och ædæs swa, tha wordher thet heelswnth.

Feniculum er Fænækal. Han er heet oc tør j annen trappæ. Drykker man Fænækols Oos oc Wyn sammen, thet dugher for alt Edær. Ffænækols Rodh stamppet och Osen blandet meth honig, thet hielpær øgn aff alt myrk, om the smories afftæ thermet. Thagher man grøn Fænækalsfrø oc stampper, oc tørrer modh soel, os ther kommer aff dugher for alkons Siwknæt j Øgn; oc Fænækals Oos drepper Orm j Øgn. Ffænækols Rooth sothen j Bygsoth, dugher for Siwknæth j Nyræ. Drikker man Fænækols Os oc Wyn, thet dugher for trutnæ[33]) Lemmæ oc Wantsoth; oc saa dugher thet for edær byth, oc for lungæsoth, oc for siwk Lewær, oc swa giffwer thet Fosthermodher møghel myelk. Fænækols Roth sothen j Wyn eller Watn, tha er hun goth drukken, for soth j Blætræ, oc renser manz nættæ. Drykker man hennæ raa met Wyn, thet dugher foræ Wærk i Manz Anbuth, oc thet kwekhs thermeth, eller meth then smorelsæ ther er giort aff tempræ Fænækols Roth meth Ædykæ, thet dugher for hwerkons Buldh. Fænækols Frø, tempreth met Wyn, gør Lystæ tel Quinnæ, og saa dugher thet for Sithæwærk; eller om man drykker thet Watn ther han siwdes j. Hugormæ, ther the ællæs, tha ædæ the Fænækal oc wordæ wngæ, och for thet ma thet dugæ gammelt Folk møghet.

Floferis[34]) er Koperrøzh. Han er heet oc tør j fiærthæ trappæ. Thet nøkhær[35]) ywerwæthes Koth, oc thet forkommer eeth koth, ther

[31]) J Macer staaer, at den hærder Følelsen mod Hug.
[32]) egentligen Krig, Strid, Slagsmaal, her udentvivl Elskovs-Strid.
[33]) hovne, svulne.
[34]) læs: Flos eris.
[35]) standser.

ther woxer i Næsæ oc j Bakloet. Om thet stampes met Wyn, tha eer thet bætræ. Thempres Koperrogh meth Honningh, oc smør Gomen thermeth, tha lægher thet siwkneth a-dropel, oc then ther innen Mwn wordher.

Gariofolus eer Gorførsnawlæ. Han gør Lystæ tel Quinnæ. Worther han stamppet oc meth Komelk drukket, tha dugher thet for Manz Hiærnæ oc Amynnelsæ.

Galiga ær heet oc thør trefald. Hun dugher fore kald Mawæ, oc gør Math at smæltæ j Mawæ, oc mwn wel at danæ, oc gør løst tel Quinnæ oc for bulen Anbuth.

Isopus er Ysop. Han eer tør oc heeth j trethyæ trappæ. Ysop eer goth for Hesæ, om man holder hennæ j syn Mwn. Om man drykker Ysop, tha dugher thet for Spolorm, oc for Hostæ, oc for al siwknet i Lungæ. Allæ tessæ dugher Ysop, stamppet met Honing. Stamper man Ysop grøn met two lodæ Edykæ, oc træthyngen honing, oc drykker thet, tha løser thet bugh. En lather han tw kaar tel, thet løser bugh æn mær, om man drikker thet tywrt en gronth. Stampes han met fyken, tha gør han fagher Lyth. Ysop dugher oc bulen Mylt oc for Watnsoth om han siwthes oc lægs paa. Drykker man Ysop met Wyn, tha lægher thet Hiærtærødher, ther raudæ[36]) æræ, oc al skatelighBusdh for innæn æræ, gangæ bort. Om man twer tændher meth Edikæ, ther Ysop siwdes j, tha er thet got for Tandwærk. Siwdher man Ysop oc lather j Manz Oræ, eller j Næsæ, thet er got for Wærk j Øren, om Olyæ aff rosen blandes meth, oc lades j Øren.

Karium er Danst Kommynn, thet dræber Spolorm.

Lilium er Liliæ. Stamper man thet Howeth j Liliærødh ær met Olyæ aff Olyuæ, tha er thet goth for thet ther worther brent aff Eldh, om thet lægs aa. Siwdher man Liliæblat oc leggher aa, thet er got for brendæ lemmæ oc for Hugormæ byth. Stamper man Liliæ-Howeth oc siwdher met Wyn, oc leggher weth thet illæ næglæ ther aff Fødher oprysæ, tree Dage om, oc løser ey før, thet dugher. Siwdher man thet meth Olyæ eller Swynæystræ, oc smør thet ther som bart er, thet dugher for Harwæxt. Drykker man Liliæ meth Wyn, thet renser skathelykt blot aff Manz Qwit oc for Mylt. Blandher man Liliæ blat met honing oc Edikæ, oc læggher aa the senær ther hugnæ æræ, tha skullæ fæm Lothæ aff Osen væræ,

[36] spændte, tenſa.

wæræ, oc too aff honing oc ædikæ oc swa siwthes. Howeth aff Liliærotæ sothet oc blandhet met Oliæ, thet met Wax er giort, thet dugher for Rynkkæ i Anledhæ, oc Alkons Smittæ.

Lactuca er Lectucæ. Hun dugher for Mawæ, oc gør at sowæ, oc løser Qwit. Oc mest dugher hun, om hun wordher sothen. Lectucæ Fro er got for ondæ Drømæ. Drykker man Lectucæ met Wyn, thet er got for løst Qwit. Ædær Fostermodher offtæ Lectucæ, tha fanggher hun mogæl melk. The ther offtæ ædæ Lectucæ, the fangæ gernæ myrkkæ Oghen.

Lolium er Clyntæ. Hun er heet oc [37]) innen annen trappæ. Worther hun stamppeth oc a lagth, tha løser hun byldh aa Ogen æær.

Lappæ eer Skreppæ. Hun eer firæ kons, oc the hawæ allæ een Makt i Lyghedom oc allæ æræ the hethe oc torræ. Om man æder Skreppækal, tha byndher thet manz Qwit. Moghel Klodæ oc skurff, som huden rywer sondher, the fly for laa Skreppæ Oos, om the bages thermet. Skreppærødher, knysses the meth Wyn sotnæ, oc wether lagtæ, the dughæ for een Siwkneth, ther i Oræ worther ensæ nøt [38]). Wordher laa skreppæ os offtæ i Mwn sqwalpeth, tha dugher thet for bulen drepel oc tanwærk. Drykker man skreppæ os, thet dugher for Blotsoth. Ffor bulen Mylt dugher skreppærødher, stampet oc moghet i stark Ædikæ sothen, oc swa palagt. Sywdher man Skreppærødher meth Wyn eller Watn, oc drykker, thet dugher, oc wragher Steen wth aff blætræ, oc dugher for Swiæsoth.

Liquericia er Lykrytzæ. Hun er mathelygh heet oc wat, oc hawer i sech sotmæ. Hun er goth for Hostæ, oc wæder Manz Bryst oc Strwpæ oc lunggæ, oc mynsker hun Torst, oc dugher for alt thet, ther man skal syn andæ meth draghæ.

Laurella, Helgebernyrth. Hun er storlyghæ kaldh. Drøpær man hennæ Os i Oræ, tha dugher thet moghet for Ilth i Oren. Worther hun stampet oc laght weth thet ther woxer i Manz Ognæ, nestenkons [39]) som worthæ, tha hielper thet. Blandher man Salt oc brøth weth thennæ Yrt, oc læggher weth, thet hielper, oc thet ther woxer i Oræ, som lyten Nyt. Om hennæs Os smories paa thet ther mogel klathæ hauer,

tha

---

37) Her feiler i Haandskriftet det Ord tør.
38) som en liden Nød. See siden Laurella.
39) omtrent.

tha hielper thet. Hennæ Os for nethen lagth, dugher Quinnæ for theris siwknæth oc blotrunnæ. Stamppæ hennæ blat, oc lath polentæ weth, thet dugher for then ildæ Eldh. En lathes ther tel Siulffrotæ[40]) oc Olyæ aff rosen, tha dugher thet en meræ. Worther hun stamppeth och lagt weth hetæ buldæ, thet hielper bodæ innen oc swa wden, oc mæst for buldæ i Lyffwet. Om man drykker hennæ Dos, eller æder raa eller soten, tha dugher thet.

Menta eer Myntæ. Hun eer tor oc heeth i annen trappæ. Aff hennæ Dryk smeltær mat i Mawæ, oc styrker Mawæ, oc menær ath spy, oc æltær bort spolormæ. Myntæ hielper lønlygh tyngh for mankøns Siwkdom, om the kwækhes met thet Watn, ther Myntæ siwdes i. Stamper man Myntæ, oc legghher weth Spenæ[41]), tha læser thet meketh Brenth i Spenæ. Myntæos blandet meth honing, oc dropt i Oræ, thet ær got for Oræwærk, oc sarakæ aff twonggæ slydher, om hun giwdes ofttæ meth Myntæ. Myntæ stampet meth salt oc lagth weth, thet dugher for Hundhæ byth. Mintæ blandeth meth ædikæ hielper for Blotrunnæ.

Malua eer Salyrt æller Katostæ. Tagher man hennæ som kaal, tha løser hun qwit, oc swa dugher hun blætræ, oc swa dugher hun for Ederdryk. Stamper man Pilæloff oc salyrtæblat jeffnt sammen, tha hielper thet blothelyghæ saar, meer en dyra Plasther. Worther hun stamppeth met gammel ystræ, tha dugher thet, ther knysset ææer, oc thet ther brwdhet eer. Siwthes Salyrtæblat oc blandes met Olyæ, oc lægs aa, oc bagæs thermeth, thet dugher thet brent eer.

Myrra eer Mirræ. Hun er heet oc tor i annen trappæ. Hun er goth for Spolorm, och huu kommer doth barn fran Mother. Lather man ey meræ en een Boen i Drik, tha er thet got for langh hostæ oc trangh andæ oc for Wærk i Sythæ oc i Bryst, oc for moghel Løsen, oc om Manz Inwlnæ æræ saræ. Holder man Myrræ wndher syn Twonggæ oc swelgher hennæ i then tymæ hun rynder oc wæthæs, tha losæs then krangheth, ther twongærødher hawæ, oc gor manz Rost skær. Mirra renser sarth bryst oc strwbæ oc al carræ. Thagher man ey meræ en een bøen aff Myrræ, for en Rythæ kommer hannum, tha dugher thet for Rithæ. Tempres Mirra met Wyn och lades paa Hovet, thet dugher for howet wærk.

---

40) Sølverglød.
41) Brysterne.

wærk. Worther hun blandhet meth ogænsmorelsæ, tha dugher thet, oc gor skæræ syn, oc hun renser sar, oc lener hwassæ Brynær[42]).

Muscatum er Muskat. Thet er tywrt oc heth j annen trappæ; thet styrkær Lewær oc Mawæ, oc losær byldh j Bugh, j mylt, j Lewær, oc smæltær mat j Mawæ.

Matta eer Muscatæblommæ, oc thet eer enkons bark aff Grenæ aff Muscat træ i Indyæ Landh. Thet eer heet oc tywrt j annen trappæ, oc thet styrker Leuær, Mylt oc Mawæ, oc renser theris Fulsnæ.

Narsturcium eer Karsæ. Hun eer heth oc tor j fiærthe trappæ, thet byndher Lystæ tel Quinnæ. Stampes Karsæ met syræ, oc lægs a buldæ, tha dragher thet wth wor[43]) oc mynsker Wærk. Karsæ-os eer goth for Harfællæn. Karsæ wragher bort aff mother dot barn, om man stamper Karsæfro met Wyn oc drykker, oc swa dugher thet for Hugormæ byt oc Eder. Fanghæ Ormæ Don aff brendh Karsæ j Eldh, tha fly the. Drykker man offtæ Karsæ met Edikæ, tha dugher thet for sywkh mylt. Stampes karsæ eller Karsæ fro, oc lægs aa Laarwærk thet hielper. Kommær moghel Klathæ eller sarækæ a Howeth, tha skal thet offtæ smories met gasæ-Ystræ oc karsæ, stampet sammen, tha dugher thet for bothæ. Sywdher man Karsæ eller Karsæfro meth soth Gedæmolk, oc drykker swo laat, thet eer goth for alkons Brystwærk. Stamper Karsæ oc Honingh, oc drykker eller æder, thet dugher for hostæ.

Naupego er Bekh. Thet er heth oc tywrt j trethie trappe. Thagher man een skeedh meth Bekh oc honing, thet hielper for kranke Andæfangh. Blandes Bekh meth Honningh, ta helær thet fulæ Saar.

---

42) Randen af Saar, crepidines.
43) Rode, Materie.

(Slutningen følger i næste Hefte.)

V.

V.

Dokumenter, angaaende Hellig Trefoldigheds Alters Vikarie i vor Frue Kirke i Kiøbenhavn, fra dens Stiftelse 1464 indtil Aaret 1541. Med Adkomster og Skiøder paa dets Godser.

1.) Lasse Olufssen, Murer, sælger Jep Claussen sin Rettighed i en Gaard i Klædeboderne 1450.

Allæ Mæn thettæ bréf see eller høræ leßßes helser Jach lassæ Ollofsson muter Byman i Køpnehafn ewinnelighæ met Gudh och kunger alle nærwærendis och kome sculendis at Jach wetherkænær migh met thette mit opnæ bref met samtycke och Raadh myn kere Hußfruis Mettæ at hafue wpladhet och soldh hedherligh Man Jepp Clausen a wapen en myn Jordh och Grundh och Steenkiellere liggendis i Kiøbnehafn i thet Strædæ som løper fra Radhusit och tiil thet gamel Markit øster wedh gaden Norden nest then gaardh som Hans wogn nu boor i lengge och brede enchtæ vnnentaghet af all myn Rættigheed som Jach hauær paa myn forschrefne Hußfruis wegne innen then gardh som Hans Hinricsen nu boor liggendis i Klædeboerne østen næst forne gardh som Hans wogn nu boor til ewinnælighæ enæ hauæ sculendis och wetherkænnes Jech mich folt och alt vp at hauæ horit af forne Jep Clausen for forschrefne Jordh Grund och Kælleræ och Retticheed i forschrefne Hans Hinricsens gardh til myn folkomelighæ neghæ thii tilbynnær Jach migh och myn arfuinge forne Jepp Claußen och hans arwinge forne Jordh och kellere och Rætticheedh til at sta frii och hemlæ for hwers Mantz Tiltal waræ thet saghæ forschrefne Grund Keller eller Rætticheed i forschrne gardh forne Jep Claußen eller hans arfuinge afginggæ met Kirkæ ræt landz logh eller met Byræt for myn eller myn arfwingers hemlæ wanschelsæ schuldt thet Gud forbiudhæ tha tilbyner Jach mich och myn arfwingæ forne Jep Clausen och hans arwingæ all then schadhæ vp at rettæ, som ther af komæ kan wden al hielpærathæ eller ytermer rætgangh, Tiil en stor Forwaringh ladher Jach met weliæ och witschapp henge mit incigle for thette Bref bethendis hetherligh mænz Incigle til witnißbyrdh som æræ Her Pær Henricsen Canick i Køpnehafn, arild

Kruße Borgemester, Andreas Schulte och Gherlagh Floer Radhmen i same stet. Datum Haffniæ Anno Domini Millesimo qvadringentesimo qvinqvagesimo feria sexta proxima post Dominicam qvasimodo geniti.

2.) Christine, Michel Andersens, oplader Jep Clausen sin Rettighed i samme Gaard 1450.

Alle Man thette Bref see eller høre læßes helßer jach Cristinæ Michel Andersßens efftterlefuer, hweß sial Gudh hauæ ewinnelighæ met Gudh och kungør alle næruærendis och komæ seulendis at Jæch wetherkæner mich met thette mit opne Bref met frii weliæ och beradh Hwe at haffue sold och opladhet hetherlich Man Jepp Claussßen [1]) a wapn all myn Retticheð och Eyædom som Jæch och mynæ bern hauæ innen en gard liggendis i Køpnehafn i wor Frue Sogn i Klædebodet enchte vnnertaghet som Hans Hinrichßen nu boor tiil ewinneligæ eyæ hauæ seulendis och wetherkænes iech migh paa myn wegne och mynæ børns wegnæ solt och alt vp at hafue boret af forne Jep Claußen for forne Rættigheed och Eyedom i forne gaardh til myn folkommelighæ neghæ hworfore tilbyner Jegh mich och myn arfwinge forne Jep Claußen eller hans arfuinge afginghe met Kircke Ræt Landz logh ellær met byræt for myn eller myne arfuingers Hemle wanschelse schult thet Gud forbyndhe, tha tillbyndher Jæch mich och myne Arfwinge forne Jepp Claußen och hans arfwinge al then skadhæ vp at Rette som theraf kome kan uden al tøfring Halpærædh eller noger ydermer fordrat Tiil en store Forwaringh ladher Jeg met weliæ och wetschab henge mit Indcigle, for thette bref bethendis hetherlighe och gode Mænß Incigla til witnesbyrdh som ær Her Pær Hinrichsen Canick i wor Fruæ Kirke i Køpnehafn, Arild Kruße Borgemesther Hans Tilebek och Lassze Schredder och Ransov Bymæn i samestedh gifuit och schrefuit i Køpenhafn. Anno Domini Millesimo qvadringentesimo qvinqvagesimo, Feria tertia ante festum Corporis Christi.

3.) Hans Henrichsen sælger Jep Clausen sin Rettighed i en Grund i Saltboderne 1450.

Alle Men thette Bref see eller høre læses helßer Jæch Hans Henricssen ewinnelighe met Gudh och kungør alle næruærendis och kome seulendis at Jegh wetherkenes mich met thette myt opne bref met Samtyckæ och raad myn kære Hußfrue Karinæ at hafue sold och opladhet hedherligh Man Jep Claussßen a wapen

[1]) Fører i Skioldet et Ulvehoved og Hals; Hielmtegnet synes at være to Besselhorn.

a wapen all myn och myn hußfruis Rættieheed oc pant som wii hafuæ innen then Jordh och Grundh ligendis i Køpenhafn i solt Bodher Norden wedh then Gardh som Hans wogn nu boer met thee Kellere som bygd ær paa forne grundh tiil ewinneligha eyæ hauæ skulendis, och wetherkener mich solt och alt vp at hauæ borit af forne Jep Claußen for baggis wor Rættieheedt och Pant i fornde grund och Kellere tiil myn folkommelighæ noghæ huorfore tilbynner Jæch mich och myn arfuinge forne Rættiehedh och Pant tiil at sta frii och hemlæ som mich og myn forschrne Hußfrwe tiilhøre for hwars Manß tiltalle. Tiil ytermeræ stadfæstælsæ ladher Jæch henge mit Incigle for thette Bref bethendis hetherligh Mænß Incigle tiil witnißbyrdth som ær Areld Krußse Borgemester i Køpnehaffn, Andreas Schultr och Gerlagh Floers Radhmæn i samæ stet. Datum Haffniæ Anno Domini M.C.D. qvinqvagesimo vigesimo Corporis Christi.

4.) Pether Lund, Raadmand i Landskrone sælger Jep Clausen nogle Grunde og Jorde i Kiøbenhavn 1456.

Alle Mæn thette Bref see eller høræ læsæ helser Jæch Pether Lund Radhman i Landeßkrone ewindeligh meth Guth och kunger alle næruerendis och komendiß ath Jæch wetherkenner megh met thette myt opne Bref meth Samtycke Radh och fuldborth myn ker Hustrues Karinæ, at hafue sold och vpladhet hetherligh Mán Jep Claweßen Borgemester i Køpnehagn all myn Rættigheeth, som megh tiilfallen ær paa myn forscresne Hustruis wegne vdi ræt arf effter en goth qwines doth Citze Marquartz gudh henes siel hawe vdi rørendis goß och vrørendis meth then Kolgardh, som Jep Claußen tiilforen af mech hafuer enchet vndhertaghet tiil ewerdeligh eyæ hauæ skulendis vdhen then rættigheet som mech tiilfalle kan af then gardh som Pædher Swenæ nu vdi boer och then som Borgemesteren nu i Pant hafuer och wetherkener Jech mech paa myn och myn forschresne Hustrues wegne fult och alt vp at hafue boreth af forne Jep Claußen swo at megh altingest wæl meth noghes. Thii tilbiudher Jæch mech och myne arfuinghe forne Jep Clausen och hans arwinge forschresne Rættigheeth i forne arf tiil at sta frii och hemble for huær Manß Tiltale vdhen hielperædhæ gensiellsæ eller ythermere Rætgangh Tiil en storæ Forwaringh ladher Jech henghe myt Insegel for thette Bref og bethe wii baathe Jegh och myn forschrne Hustru gothe Mæns Ingsigelæ tiil withingßburth som ær Jes Ruth, Oluf Jensen Rathmæn vdi Landes Krone och Hagen Olssen Borgher wdi samme stedh gifueth i Landeskrone aar effther gudz Byrdh MCDL. paa thet sætæ paa Sancti Marci dagh.

5.) Jep Clausen indføres i Marqvard Tidekensens Gods 1456.

Alla Man thette bref see eller høræ læsas helse wii Jep Skrædher Byfoghet i Køpenhafn Eric Jensen a wapn Borgemester, Andreas Schulte, Ditlof van dem Borne a wapn Radhmæn, Niels Anderssen Fiærdingsman Jes Knutsen och Holger Bymæn i sammæ stet Ewineligh meth Gudh och kungøræ alle nærværendis och kome schulendis at vuner wor Herris aar M.CDL. Sex then Mandagh næst fore Sti Johanis dagh Baptiste war schichit for os pa Køpenhafns Bything och flere gode Mæn som thaa nærwærendis war hetherlig Man Jep Claussen a wapn Borgemester i Køpenhafn och bodh sich tiil lodh och laghæ schifftæ pa Per Lunds wegne, Byman i Landzkronæ met Marqwart Tidikkesen som nu ær ingifuen i Helgegestis i Køpenhafn effter hans Hussfrues dødh Citze och hafde sich och swo tiilbodhet thry samfældæ thing tilforen och war forne Marquart nærværendis første thing och anæt forne Jep Clausen kiærdæ at forne Marquart foor swo af Landhet och willæ ey sta tiil rættæ och forne Jep Clausen badh om Rættæn och war forne Marquart alle lagh daghæ owergangæ effter Bys Ræt tha vpstodh Jæch forne Jep Skrædher och til mæltæ 8 beschedne gode mæn som forne Jep Clawsen sculle inføræ i thet goss som han hafde for Marqvart tiltalet om hwilckit the och swo giort hanæ effterthy at forne Marquart af Landet foor och wille ey sta til rættæ Tiil witnisbyrdh at swo ær som forschrefuet standher ladhe wii henge wor Incigle for thette Bref gifuit och schrefuit aar dagh och stædh som forschrefuit standher.

6.) Kong Christian den Førstes Stadfæstelse paa Peder Lunds Brev (No. 4.) 1456.

Wii Christiern met Gudz Nade Danmarkes, Norges, Wendes och Godes Koning, Grefue i Oldenborgh och Delmenhorst, wither at før os wor schichit Jep Claussen borgemester i Kopinhafn met bref och beuissningh som han paa Arf och Jordegoss hauer som Per Lundh Raadman i Lanskronæ fornde Jep Claussen solt hafuer, huilckit godz ogh arf forne Per Lundh erffæt effther en godh quinnes dødh Citze Marquardz i rørende war och v-rørendis met then kollhavæ, som forde Jep Claussen førr af Per Lundh hafde iuthet vndhertaget til ewerdeligh Eyæ for vthen then Rettigheet som forne Per Lundh af rættæ tilfallin var af then gaardh, som Per Swenæ nu vti boor then som wrsuemesteren nu och i Panth hauer och bekendis forne Per Lundh s:e fulth och alth tiil nøyes for forde goss och arf vpboret hauæ af fornde Jep Claueson och hans arfuæ fornde arf och goss eller huat som helsth Nafn thet næfnæs kan som hans opnæ bref

wduissær

widisser ath nyde och beholle til ewerdeligh æghæ swo lengæ til noger bætræ Bewißningh kommer. Datum Haffniæ die translationis Sti. Kanuti nostro sub sigillo ad causas teste nostro Justitiario Domino Johanne Torberni Milite de Bringstorp.

7.) Kong Christian den Førstes Dom, at Jep Clausens Steenhuus tilhører ham med Ret 1457.

Wii Christiern meth Guß Nathe Danmarks Sweriges Norges Wendes og Gotes Koningh, Gresue i Oldenborgh och Delmenhorst gør widerlicht at aar efter Guß burdh MCDL. septimo Sanctorum Symonis & Jude affthen paa wort Slott Kiøbendhafn for wort Radh och Retterdingh kom welbyrdigh Man Jeip Clawesen Borgemestere i Københafn met Bref och bewißningh at then østerste side i thet Stenhuuß som han nu i boor och ther tiil annen Jordh liggendis Nordhen fraa for^{ne} Steenhus och sønen hos met hans eggit Stenhus, hører hannem tiil met rette, thy domme wii hannem thette for^{ne} til met thette wort obne bref at nyde bruge och beholde effter hans brefs ludelsse til ewigh tiidh huilcke breff wii wælæ weedh theres fullemakt at blifue thil thes noger komme for os met bethre Bewißningh som for^{ne} Jeip Claußons bref laghlige ryge kunne. Datum anno, die ex loco quibus supra nostro sub sigillo ad causas presentibus appenso Teste Johanne Torberni Milite de Brengstorp Justiciario nostro.

8.) Tage Mortensen sælger Jep Clausen en Gaard, vesten for Frue Kirke 1457.

Allæ mæn thettæ bref see eller hør læße helsser Jæch Taghæ Mortenßen Klærk kierrelich met Gudh och kunger allæ nærværendis och kome scul endis at Jæch wetherkener mich met thette opne Bref met frii weliæ och berodh Hug at hauæ sold vplathet och afhænt hetherligh Man Jep Clausen a wapn Borgemester i Kopenhafn een myn gardh och grwnd, Huß och Jordh ligendis i Kopenhafn westen vor Fruæ Kirkæ gardh Synden næst then gardh som Barquart Bager nu boor mit all for^{ne} gardhs lengge och Brede encste vndertaget til ewerdeligh eyæ hauæ sculendis och er i bredæ widh Gaden Østen til fra Nør til Syndhen halfsæmtendæ syællensche alen och ther til halfbrouen frii. Item i brede vesten paa Jorden fra Synden til Nør thiwæ Syelensche alne och trætten alnæ eet qwarteer mynne. Item fraa Radhwsstrædit som nu standher en Port och tiil then gardh som Borguart Bager nu boor trættæn syælensch alen och forythywæ alnæ och eet quarteer. Item i breden i Radhwsstrædhet fra øster til wester thiwæ

Syelensch

Sjelensch alen och eet halfft quarteer och wetherkener Jech mich och myn arfwinge forne Jep Clawsen och hans arfwinge forne gardh i lenggæ och brede til at sta frii och hemlæ for hwers Mantz Tiltallæ war thet saghæ forschrne gardh Hwes eller Jordh i lengge eller brede lidhet eller stoort forne Jep Claussen eller hans arfwingghe afginggæ met kirkæ Ræt Landzlagh eller meth byræt eller noger Ræt for myn eller myn arfwingers hemlæ wanschelsæ schuldh thet Gudh forbywdhæ thaa tilbynder Jach mich och myn arfwinge forne Jep Claussen och hans arfwinghæ al then skadhæ vp at rætte som theraf kome kan uden alle Tøfringh hælpærædhæ eller noger ytermer Rætgangh til en støre Forwaringh ladher Jach hengge mit Incigle for thette Bref och bedher Jæch gode Mæntz Incigle til witnißbyrdh som ære Willem Sckoning, Anders Schrifuer, Niels Anderßen, Radhmen i Køpenhafn Pær wngger Fiærdingsmand och Marten Nielßen Byman i samæstet. Datum Hafniæ Anno Domini MCDL. septimo Sabbato post festum Sti.Olavi Regis.

9.) Skiøde paa samme Gaard 1457.

Wy Christiern met Guths Nathe Danmarkis, Sueriges Norges Wendis ok godes Koning, greue i Oldenborgh och Delmenhorst gør vitherlickt at aar effter Gudz byrdh MCDLVII. then Fredagh neſt effther Sancti Pethers Dagh ad vincula i Kopmanhafn i Per wngers Huß i Neruerilse Erik Matsen, gerlagh Floor, Per wnger, Thetzill Banitz, och manghe flere gode Men, som tha nærnærendis vor for wort Radh och Rettheringh wor schichid hetherligh Klerck Tage Mortensen ok skøtthe openbar for oß welbyrdigh Man Jeip Claußen Burghemester i Køpmanhafn een sin gordh och grund vestin vet vor Frue Kirke i forne Sti. Pethers sogn liggendis som gerswæn Bager nu wdi boor till ewerdelig Eyæ forpliktinde sig och sine arfwingæ at frii hemle och tilsta forne Jeip Claußen ok hans arfuinge forschrefne gardh och grundh met all sin tilliggelse intit wndentaget effterthy som Kopebrefuit vdwiß ther paa gifuit ær uden noger Hinder eller Hielprede wetherkennendis sigh for forne gordh och grundh fæ och fult verdh effter sinæ neye ath haue vpboret, thy mæle wii thettæ forne skøde vedh sin fullæ mackt at blifue och stadikt at holdis tiil ewigh Tiidh Datum & actum Anno die et loco supradicto nostro sub sigillo ad causas Teste nostro Justitiario Domino *Johanne Torberni* milite in Brengstorp.

(Fortsættelsen følger.)

Nye Danske Magazin.

Femte Hefte.

I.

Aarhuus Capitels Segl.

Dette rare Segl eier Selskabet aftrykt under et trykt Stolebrev af 2 April 1634. Det forestiller Capitelets Patron S. Clemens, i sin Bispedragt, knælende, bedende med oplestede Hænder og en Glauds om Hovedet. Forved ham er et Bierg, hvoraf springer en Kilde, oven paa staaer et Lam med en Faine; imellem Bierget og St. Clemens er et Anker, for at betragte den

Dødsmaade, han har lidt, da han efter Traditionen er bleven druknet med et Anker om Halsen. Over ham staaer i to Linier: Orante. S. Clemente. Omskriften er: ✠ S. CAPITULI. SanCtI. CLEMENTIS. ARVSIEN. ECClesIE. Ved en anden Leilighed skulle vi meddele de Efterretninger, som hidindtil ere os forekomne om dette Capitel, hvis Historie endnu er meget mørk.

II.

Slutningen af

M. Henrik Harpestrengs Lægebog.

Origanus er Konnigh. Hun er heth oc tor j annen Trappæ, Blandher man ny lodher Wyn oc atæ lather aff konnigh oc drykker, thet hielper hannum ther Edær hawæ druketh, oc swa for alkons Edær. Thet hiælper Watnsot, om man drykker hennæ meth Watn oc lydhet Wyn, oc swa renses man aff eth ont Bloth thywrt oc kalt. Oc hun dugher for Quinnæ Siwknæth for næthen, om hun knysses eller siwdes oc lægs næthen tel, eller baghes meth. Wordher hun smá stamppeth, som dyst, meth Honing, tha dugher hun for Hostæ. Twor man sech offtæ i thet Watn, ther hun siwdæs j, thet hielper for Klathæ, oc æltær bort al the Smyttæ, ther a Manz Likomæ eer, wden Worther; oc hun hielper for Gwlæsoth. Stamper man hennæ, oc drykker hennæ grønæ Os, tha hielper hun bulnæ Qwerkæ oc Dropel, och holdher man henne i Mwn, tha helær hun saar Mwn. Blandher man hennæ meth Myelk, oc gywdher j Oræ, thet dugher for Oræværk. Knyssær man hennæ sondher meth tendher, tha dugher hun for Tanwærk, oc hun skærer Ogen.

Porrus er Purlogh. Han er goth tel Lægedom. Purlogh-Os er thennom goth ath drykkæ, thet blot spyttæ eller for Næthen wdhlather. Thagher man Purlogs frø oc Rokelsæ meth lythet Myrra oc stamper altsammen, oc drukketh, thet dugher oc for Blothsot. Stamper man Purlogh meth Wyn, oc drykker, thet løser bugh. Stamper man thet meth Honing, oc lægghet weth Buldæ, tha hielper thet. Gyffwer man Purlogh at drykkæ then ther skad er aff Hugorm, tha hielper thet, oc for alt Eder. Drykker man Purlogh-os meth Quinnæmolk sam-

sammenblandhet, thet dugher for gammel Hostæ, oc for mankons Lwnggæ siwkneth. Blander man Gedægallæ met Purlogs-Os, thet dugher foræ Wærk j Oræ. Blandher man two Lodher aff Purlogs-Os oc trethingen Honing oc lathe laat j Næsæ eller j Oræ, tha dugher thet for moghel honz Wærk. Lægghet man stampet Purlogh wed bruthet been, tha heler thet skot¹), oc lenær thet hart eer. Om man ædær raa Purlogh, thet er got for Drukkenskap, oc gør Quinnælostæ, oc blodher hardh Bugh.

Pastinaca eer Moræ. Hennæ Rodher oc hennæ Fro æræ gothæ. Siwdher man Moræ-rodher j Wyn met lythet Honing, oc drykker, thet eer goth for siwkh mylt. Siwdher man Moræ-rodher j Mylk, oc ædær eller drykker thet sooth dugher for ængæ, oc er got for los Bugh. Them ther Moræ bær paa sech, eller ædær thennom ma ey hugormæ skathæ. Om man ædær formoghet aff Moræ, tha fangghar han Lystæ tel Quinnæ. Om man sinor synæ Tendher offtæ meth Moræ-rodher, tha lenes Tanwærk. Drykker man Moræ-os, tha er thet got for Scorpius Styng. Ên stamper man Moræ meth honing, oc lægghet weth Qwith, then ther dyer²) er, tha hielper thet.

Pullegium er Pollenæ. Hun er tor och heet j tredyæ trappæ. Om Quinnæ weth Barn eer, thager aff hennæ offtæ, tha ma hun doth barn fanggæ. Drykker man hennæ meth laat Wyn, tha dragher hun wth the skyn, ther om Barn æræ. Æræ the skyn lengghræ jnnæ en Naturen kræwer, tha fangher hun syn Doth. Stamper man hennæ meth Salt och blandher Honingh weth, thet dugher the lemæ, ther krwmpnæ æræ. Worther hun meth Honing stampet oc ædæn, eller drukken, tha dygher hun Bryst, oc for thet som lym³) eer j Manz bryst. Drykker man meth Wyn, tha dugher hun for Eder byth, oc for ondh Blot, tywrt oc kalt; oc then ther siwkh eer aff Rydhæ eller aff moghel Blotrwnnæ eller andræ Lwndæ, tha skal thennæ Yrth stamppes meth stark Ædykæ, oc ladhæ tel hans Næsæ, oc aff Doen ma then ther liggher fanggæ bætræ. Worther hun tywt oc stamppeth sma, thet fæster losæ Tangerdæ. Lægs hun weth Fodæsiwkhdom, eller annen Byldh, thet eer got. Pollenæ stampet met Wyn, thet hielper wisnæ Lemmæ, om thet lægs weth. Stampes hun meth Salt och lægs wthen aa, tha dugher han Mylt. Om man thoes offtæ j thet watn, hun sywthes j, thet dugher for Klothæ.

¹) snart.
²) Hos Macer staaer fæminei ventris tumores.
³) Sliim.

Drykker man hennæ meth laat Wyn, tha dugher hun for hostæ, oc gør hun moghet at pissæ, oc meer om hun siwthes j Wyn eller Olyæ, oc stamdpeth weth. Worther stampet hennæs Roth och lagt j siwrth Wyn eller Edykæ, thet dugher storlyghæ for alkions Byldæ. Dryks hun meth Wyn, tha dugher hun for æder, oc gør Lystæ tel Quinnæ, oc eer goth tel Lunggæ oc Lewer, oc gyffwær Fosthermother moghel Myelk. Stamppes hun grøn met Honing, oc lægs weth, tha dugher han for Hundæbyth, eller om hun drygs meth Wyn.

Papauer er Walmwæ. Hun eer kaldh oc tør. Hun er trennæ Lwndh. Een hauer hwit blomster, oc annen rot, oc tredyæ eer mynst, och hun waxer j Agræ, oc hawer blekh lydh, oc brwnth Blomster. The ære best ther hwith hawæ blomsther. Aff the ther brwnth hawæ blomsther, gørs Olyæ aff hennes Fro, thet gør man ath sowæ och glath. Och then ther røth hawer blomster, gør oc søffn, saasom the andræ. Drykker man then brwnæ Walmwæ-os meth Wyn, tha gør hun hefft*), oc byndher then siwknæt, ther Quinnæ hawæ aff blotrwnnæ. Drikker man thet, tha dugher thet tel søffn, oc thet spegher Hostæ. Een Pænings Wæth skal man aff thette fro tagæ. Worther thet mere, tha ma man syn Døth aff hennæ tagæ. Stampær man Walmwæ blat oc lægher weth, tha dugher thet moghet bulnæ Qwerkæ, oc swa dugher hun then ildæ Eldh. Then hwithæ Walmwæ eer moghet bætræ en the andræ two. Lather man thette Fro oc Yrthen, oc Quinnæ molk, oc Safran, oc lægh weth skab a Fodher, tha hielper thet.

Petrocilium er Pærsilkæ. Hun er tør oc het j tredyæ Trappæ. Stamper man hennæ, oc leggher a blegnæ, thet eer goth, oc gør at pissæ, oc løsær Wædher oc ondh Blæst, och dugher for Watnsoth, oc for Ridhæ oc for Wærk j Blætræ, oc renser leuer oc saar, oc hun kommer døt barn aff Quinnæ.

Ruta er Rudæ. Hun eer tør oc heth j annen Trappæ. Hun dugher Mawæ, om hun dryks offtæ, oc menær Lystæ til Quinnæ, oc spægher Hostæ. Siwdher man hennæ j Watn och Edykæ, thet dugher for Wreth j Quit, oc thet hielper lwngæ oc Bryst, oc thet dugher for Wærk j ryff aller j sythæ, oc for Rythæsoth, om man drykker hennæ, eller siwdher hennæ grøn j Olyæ, oc thet er goth for Bullæ j Inwlnæ, om man drykker hennæ. Edær man hennæ raa, tha dugher hun myrk

Offuen.

*) Forstoppelse.

Offuen. Blandher man hennæ oos sammen meth Fænækals Os, oc Honsæ galle oc honing, oc smor offta oghen meth, tha lywsær thet Manz Oghen. Lather man sammen Rudæ-Os oc Ædikæ, thet dugher for Howethwærk. Om man lather Rwdæ-os j Næsæ, tha styllær thet blotrwnnæ. Drykkær man Rudæ-os, eller ædær hennæ raa, tha ma hannum ey Edær skathæ, oc thet kænnæ Wesla ffor thj ath naer the skullæ wether hugotmæ strythæ, tha ædæ the for aff Rudæ. Sywdher man Rudæ j Olyæ, eller lythet smør, tha dugher thet bulen-lonlygh tyngh, oc annen byldh for jnnen oc sywkdom.

Rosa er Rosæ. Hun er tør oc kaldh j forstæ trappæ. Hwar som then ylle Eld kommer, oc stamper man Rosen, oc lægghær aa, tha dugher thet. Rosæ oc Wyn stampeth sammen oc drukketh, thet dugher for moghel løsen. Allæ Ognsmorelsæ skullæ allæ slasten Os aff Rosen hawæ. Thorræ man Rosen, och stampe sma, tha dugher thet saar mwn, oc saa om man blander hennæ met Honigh. Stampes grøn Rosæ, oc lægs weth, tha dugher hun for Alkons Hetmæ, eller meth Houeth[5]), om hun dryks. Hwo som Biistokkæ wæther meth Rosen-os, tha fly byey, och lades Melk tel, tha er thet got for thet Edercoppæ hawæ skat, thet heler Rosen. Stamper man Rosen oc Salt sammen, oc lægger a orel[6]), tha dugher thet, tho at thet eer gammelt. Quinnæ ma oc rensæs meth Rosen-Os, sothen meth salt. Drykker man thet, tha forøther[7]) skatheleft Blot for jnnen, och thet dugher for Blotsot. Rosen oc Salt stampet sammen, thet dugher for Hundæbyth. Holder man Rosen-Os j Mwn, thet eer got for Tænder. Stamper man Rosen weth Honing, oc smor Ogn meth, tha gør thet Ogen wel at see.

Synapis er Senop. Hun er heth oc tør j fyærthæ trappe, oc hennæ Fro, hauer een stærk Krafft. Synop gør man hwast With, oc løser Bugh oc bryder Steen, oc renser Nettæ. Stamper man Senop met laat Watn, oc lather j Mwn, oc gæmen[8]) geen Sool, thet renser Howeth meth Næsæ. Æder man Senop, tha styrker thet Mawæ, oc læter Synkelsæ. Senop stampeth meth Ædykæ helær Hugormæbyth, om thet lægs ther aa. Senop brænnær manz Huth, oc gør man dull, och han er goth weth Ogen oc Howeth, oc Wærk j Blædræ, oc j Laar,

5) læs: Honning.
6) Bylde.
7) forøder, forgaaer.
8) læs: gomen.

oc for Lungga oc Mawæ, oc Hostæ, oc weth Buldæ j Mylt. Swa eer oc om man stampet Senops-Fro, oc kromær aff Hwethebrødh, saa at senops Fro eer two Lothæ, Hwethebrødh Trethingh, oc ther tel skal man lathæ torre Fyken oc Honing, oc Edykæ, oc e thes mere ther er aff Fyken oc Honing, och myndræ aff krommer, saa moghet worther thet bætræ, thet er offtæ proffweth, tho skullæ man ey læggæ thet weth hwer Siwkdom, wden weth moglæ store Siwkdomæ. Legger man Senops Fro oc rødher j Most, swa ath thet fangher Krafften aff senopen, tha er then Dryk moghel helsom, oc dwgher thet Manz Qwerkæ oc Mawæ oc Øgn, oc Mankons Wærk j Howeth. Aff Senops Fro gøres Olyæ. Hun dugher Lyndæwærk oc Sydhæwærk. Oc aff grøn oc mør Senop, om man ædær thet tywrth, tha dugher thet Tanwærk. Om man æder Senops Fro, tha lenær thet manz røst. Senops Røkh dugher moghet Bratffalling. Stamper man Senop meth Fiken, oc legghær a raketh Howeth, tha dugher thet for Gælnæ[9]), eller om man smør offtæ synæ Fødher. Stampes Senops Fro meth thet smørykth eer, oc smør a Skurff offtæ, tha hielper thet. Stampes Senop oc Edikæ tel sammen, tha renser thet Ligwærtwnga[10]) Saar, om the smøryes thermeth. Æder man Senopsfro, nar Rythæ thager hannum, thet dugher for Rithæ.

Satureya eer Sather. Thet eer moghet heth oc tyurth. Thet gør at pissæ, oc kommer død Barn wdh, och renser quinnæ forjnnen. Thorrer man sather oc stamper smat, oc blander weth Honingh, oc æder eller drykker thet meth Wyn, thet dugher for Brystwærk. Meth laat Wyn eer thet got for Wreth-j Qwit. Om man drykker thet moghet, tha forbywther thet søffn gernæ. Sather gør man moghet at souæ, om man sywther thet j Edykæ, oc qwekher Howeth thermieth. Qwynnæ the ther meth Barn æræ, skullæ wethersee[11]) Sather, at hun mestær ey syt Barn. Drykker man Sather meth Wyn, eller ædær j Egh, thet er goth for Wemelsæ. Om man drikker Sather, tha gør thet Lystæ tel Quinnæ.

Saluia eer Saluiæ. Hun dwgher manz Leuær; Worther hun stamppeth oc weth lagt, tha dugher hun for Edersullæ Biith. Lægh stamppeth Saluiæ a saar, ther moghet blother, tha styller thet blot. Drikker man raa Saluiæ-os meth Wyn, tha dugher thet for gammel Hostæ,

9) Sovesyge.
10) Spedalske.
11) vedersige, undsige, holde sig fra.

fæ, oc for Sythæwærk. Jfangher man Clathæ a Anbwth, tha er thet Wyn ther tel got, ther Saluiæ siwdes j, om thet qwekhes ther met, oc wor Har swort aff hennæ Os.

Sambuca er Hyl. Hun er het j forstæ trappæ oc tor j annen. Hun gør Senær at blotne, oc Mawæ, oc hun gør at spy. Swdher man Hillæloff oc læggher a Spynæbuldh, tha dugher thet. Olyæ giort aff Hillæ, helær Skab, oc opnæ Luctæ Saar, oc lener ornæwærk. Hennæ Os drukken dugher for Spolormæ.

Salyx er Pilæ. Hun er tor j forstæ trappe oc kald j annen. Hennæ Os laten j Næsæboræ er goth for Howethwærk. Pilæbark brent oc tempreth met ædykæ fordriffwer worther, Pilæ Os dugher for Blotrunnæ. Pilægrenæ-os oc Pilæ-Eblæ drukken, mener barn-fothelsæ oc Lystæ.

Sponsa Solis er Solsequium. Hun er kaldh oc tor jnnen annen trappæ. Hun styrker Mawæ oc dugher for Hugormss byth, oc alle andræ ondæ Ormæ, ther man ma skathæ.

Sedefer er trefaldh het oc eenfaldh thor, thet dugher for Edær oc Ormstyngh, oc styrker Mawæ oc gør Lystæ tel Math, oc løser ond Wæther j Mawæ, oc tagher ondh Don aff Mwn, ther worther aff Logh. Thet gør at ræpæ. Drikker man thet tha dræper thet Spolormæ.

Thus er Røgelsæ, thet er heth oc tywrth j annen trappe. Stamper man thet oc tempreth meth claar[12]) eller Quinnæ-Molk, thet skærer Øgn. Stamper man Røgelsæ meth feeth aff Swyn, eller meth Wætrætalgh, tha dugher thet for thet brenth er. Themprær man thet meth laat Wyn, oc lathæ thet j Øræn, thet dugher for Øræwærk. Tempreth man thet meth Wyn eller Ædikæ oc drykker. thet dugher mest fore Blotsot. Tempret man thet meth Quinnæmelk, oc læggher a byldh, ther worther for næthen manz Bakhloth eller annen Stat, tha læghes thet theraff. Stampes Røgelsæ oc Aloe meth hwit aff Ægh, saa at thet worther tywkt oc lægs pa Atræ[13]), ther syndher er huggen, eller a Beenbrwth, eller a the saar ther moghet blothæ, oc byndes tel, oc løses ey før en thet eer sammenganghet, ther syndher er hugghet, oc lægges a therineth, saa som førræ, e thel thet worther helth, tha hielper thet. Røkelsæ eer goth for Blotrwnnæ, och stirkær manz Mynnæ met syn Doen.

Hwo

[12]) Æggehvide.
[13]) Aare.

Hwo som æder rogelsæ meth een Irth, hedher Konningh, han ma spytæ al Siwkdom aff syt Howeth oc thet sammæ loser twinggæ aff syn Siwkdom.

Uerbena eer Jernyrth. Hun eer thwinæ kons, oc bodæ gore the moren eth. Dryks hun offtæ meth Wyn, thet hielper for Gulæsoth. Stampes hun oc lægs a Edherbyth, thet dugher, tho skal thet firæ daghæ meth Wyn gørs. Hwat kons Humskæ man hawer j Mwn, tha gangher hun borth, om hun skwalpes j Mwn, ther hun er Warm. Stampes hun oc lægs a grøn Saar, tha drawer hun Saar sammen. Drykker man hennæ met Wyn, tha standher hun geen Alkons Edher. Stamper man tree Rodher oc thry Blat aff hennæ met Watn, oc drykker for en Nythæ tagher hwer annen dagh, tha hielper thet, oc swa dugher oc for Qwartana. Om man strør thennæ Yrth jblan folk, ther som the sidæ oc dryk, tha wordæ the gladæ. Bær man hennæ j sin Hand, oc sporgh sywkh Man, hwar hannum lyther eller hwar han ma; swarer han wel, tha lewer han, en swarer han illæ, tha eer thet ey Lyffs Won [14]). Gør man Sæpel aff thennæ Yrth oc setther a sywkh mans Howeth, tha fangher han stoth Hielp. Plinius sagdæ ath hun er helsom allæ Inwlnæ, sythæwærk oc siwkhneth j lower oc j Bryst, oc meest for Lunggæ soot. Stampes hun met Gasæystræ, thet dugher for een siwkneth, ther woxer j Oræ ensæ nyt. Lather man Millefolium oc betanicam jæffnt weth thennæ Yrth, oc siwther sammen, oc drykker, Ingtæ dugher meer for steen j blæthræ.

Uiola er Violæ. Hun er wat oc kaldh j forstæ trappæ, oc hun eer thrynnæ handæ kons, oc hwer ma kennæs a syt Blomsther, fforthi sommæ æræ brwnæ, oc sommæ hwitæ, oc sommæ swartæ j blomsther, oc alle hawæ the mwren een krafft. The helpæ thennom ther brændæ æræ, om the stampes och lægges aa. Wyola dugher for Hugormæ meth syn Don, eller om man hawæ siæpel aff hennæ, eller drykker hennæ Os. Wiola ther hawær brwn blomster, dugher Brwthfalling oc helst brænth, om man drykker hennæ meth Watn. Stampæ Wiola rodher meth Myrra oc sywth oc læg weth Ogen om nath, ther moghel Hetmæ hawæ, thet hielper. Lægs Viola weth blegnæ, thet hielper. Stampes Viola met Edykæ oc dryks, tha hielper thet. Eller om man legghér thet wdhen aa, swa dugher thet for Byldh. Drikker man viola meth rent Watn, eller

[14]) Haab.

eller blomster, eller Osen, thet hielper Lunggæ och blodher ryff for siwk-neth, ther kommer aff eth het Blot och wath. Olyæ aff Wyola gyodes thet j Oræ, tha dugher thet for Oræsooth, oc for Oræwærk, oc thet dug-her for alkens Hetmæ i Howeth, och thet dugher for Spolormæ om man drykker hennæ, eller smors meth hennæ. Holdæs hwit Wiola rodh in-nen Mwn, oc swælgher in, eller hennæ Os, tha stiller thet bloth j saar, ther moghet moghæ blodhæ, ffor thet sammæ dugher Lykhryzæ.

Urtica eer Nætlæ. Hun eer moghet heth. Hun dugher for Gulæsoot, om man stamper hennæ meth Wyn oc drykker. Nætlæfro wælt j Honing, thet dugher for Siwknæth j Lonlygh tyng oc thet helær gammæl Hostæ, om man drykker thet offtæ. Oc thet wragher bort kuldh aff Lunggæ, oc er got til bulen Qwit. Ffor allæ tessæ er Nætlæ got met Honing; eller om man drikker offtæ gron Nætlæ-oos. Stamper man Salt weth Nætlæblath, tha er thet got tel hullæ oc fwlæ Saar. Oc thet eer got for Tendær och hundæbyt, oc thermeth skabes bothæ Koth oc bloth, ther borthæ er aff been. Oc nætlæfro stamppeth meth Edikæ thet dugher for Byldh j Mylt, oc for Fodæbyldh, oc for alle syukdomæ j Manz Liff. Oc for alle thessæ dugher at siwthæ Roden j Olyæ oc smoriæ ther-meth. Læggher man Nætlæ eller hennæ Os j Næsæ, tha blodher hun. Thel bloth ath styllæ, tha smor antlædhæ meth Nællæ-os. Ffor Byld i Riff oc for Sythæwærk, oc for byld j Lunggæ er Nætlæfro got, stam-peth j Honing, oc smor offtæ meth. Kaal sothen aff gron Nætlæ gor Lo-sen j Qwyth, oc nætlæ-oos, om han sqwalpes længæ j Mwn, tha dug-her hun for bwlen Dropel.

III.

Fortsættelse af
Kongelige Breve og Befalinger
til Christopher Walchendorff fra 1558 til 1600.

(Af Originalerne i Selskabets Arkiv.)

82. Om fisk oc fettallie 1584.

Friderich ꝛc.

Wor synderlig gunst tillforn. Wij bede Ether och naadigst begere, atti till wor behoff och till vdspisning tiill Oß selff, forschaffe Os och hid forskicke j lest Saltit Lax, en lest saltit Thorsk eller Klipfisk, iij thonder skrafffuit Bergerfisk, en halff lest Norge Sild, saa thet mett thett allerforste maa hiidkomme. Thermett scheer Oß till wilge, Befallendis Ether Gud. Schreffuit paa wort slott Anduorschouff thend xviij Decemb. Aar Mdlxxxiij. Wnder wort Signet.

Friderich.

83.) Att komme til K. M. og om dend franske Skomager 1584.

Frederich ꝛc.

Wor synderlig gunst tillforn. Wilder att som Wii Ether naadigst tillschreffuitt haffue, att schulle komme till Oß till wort slot Kallundborg, anden Nyt aars dag, tha ydermere att forfare, huis Wij haffue at tale met Ether; tha ere wij nu tilsindz worden samme tiid offuer her att forbliffue. Thi bede wij Ether och begere, atti wille till forskreffne tiid komme till Oß hiid till Anduorschouff, saa I wist anden Nyaarsdag ere her hoes Oß tillstede. Thermed scheer Oß synderligen till willge. I wille och hoesliggende breffue, som Wij i samme raad och mening till wore Raad och Lensmendt, the paaliuder, vdschreffuitt haffue, till huer thenum, huor the kunde were att findis, wforsommitt forskicke, att the ther epther kunde wiide thenum att rette. Wij bede Ether ochsaa och begiere, atti wille bestille, att wor thend Frantzosche Skomager begiffuer sig strax wforsommitt hiid till Oß paa hoesfolgende Pasbordt, och at hand

thager

shager mett sig Leder och Redschab, saa hand her kand for Oß arbeide och giere anfferdigt wij hannum her wille befalle och tillsige; och handt mett thett ferste maa hiidkomme. Thermet schier wor Wilge, befallendis Ether Gud. Schreff: nith paa wort slott Anduorschouff thend 20 Decemb. Anno Mdlxxxiij. Under wortt Signett.

Friderich.

84.) Om fetallie till Kronneborgh 1585.

Friderich ꝛc.

Wor synderlig gunst tillforn. Wiider att nu Wij ere hiidkomene, forfare Wij att were her synderlig brost for nogen Smer och tallig till wor behoff, midlertild Wij her kunde bliffue liggendis, saa och ellers till slottens daglig vdspisning och nottorfft; huilchitt endeligen fra andre steder maa forschaffis, och icke wiidis ellers her nogenledis att bekommis. Thi bede Wij ether och naadigst begere, atti wille forschaffe och hiid forskicke en lest Smor och thre skippundt Tallich, saa thett mett thet ferste kunde hiidt komme. Thermett schiet Oß synderligen till Wilge, befallendis ether Gud. Schreffuitt paa wort slott Frederichsborg thend iij dag Martij Aar Mdlxxxv. Under wort Signett.

Friderich.

85.) Om told oc Ziße at taxere her i Kopnehaffn oc wdj Malmoe 1585.

Frederich ꝛc.

Wor synderlig gunst tilforn. Wiider att effthersom wij forfare, att ther wdj wor Kiopstedt Kiopnehaffn, saa och wdj Malmoe, icke er giortt eller forordnitt nogen wisse Beskeedt om wor och Kronens Thold och Rettighedt att opbere, aff huis Guodtz och ware, som indferis eller wdferis och forhandlis ther sammestedtz, huoreffther man kunde wiide, aff huilcke ware som skulle fortholdis, huad och megitt som skulle giffues thill Thold aff huer slagez ther offuer Oß paa same wor Thold wnderthiiden kand were skiedt for kortt: Tha bede Wij Ether och begiere, atti paa wore Wegne ald Leyligheden forfare och offuerwehe, och siiden giore En wisse Thax och Forordning, om alle huis ware som skulle fortholdis, och huad aff huer slags skulle fordris, giffues och Opberis, thill Thold eller Sliße, och ther om tilbiude Oß ald besteed, att Wij siiden wed wort Obne Breff kunde ther om wiidere forordne. Thermed skier Oß synderligen thill wilge, Befal-

 lendis

lendis Ether Gud. Schreffuitt paa wortt Slott Frederichsborg, thend viij Aprilis Aar rc. Mdlxxxv. Wnder wortt Signett.

Friderich.

86.) Om penge fra Kongen aff Polen for dett Curlandiske Stift rc. 1585.

Frederich rc.

Wor synnderlig gunst tilfornn. Wilder att som Wij forfare aff Ethers Schriffuelße, att Oß Elskelige Breyde Rantzow wor Mannd och Raadt, schall were paa Hiemreyßenn och snart thid foruenthendis, och att hand schall haffue the pendinge medt sig, som Konningen aff Polen effther thend fordrag Oß imellom giorde er, schulle giffue Oß for thet Churlendische Stift; Tha bede wij Ether och begiere, at thersom hand et kommen, eller och naar hand ankommer, J tha annammer samme pendinge, och thennom ther effther lade indsette vdj Forwaringe vdj wortt egett kammer, ther paa wortt Slott Kiøpnehaffn. Wij haffue och ladett Oß forelesße, huiß J framsende, som thend Engelsche foregiffuer till sinn Wnndskyldninge, och som Wij thuiffler att thett jo anderledis schulle sig haffue om hannom och J aff Droitningens Schriffuelße till Oß haffue att fornimme, att Hindis Kerligheds Secreter schulle wor Cantzler haffue tilschreffuitt, huorledis thet sig schulle haffue medt hannom, och thet Breff icke er wor Cantzler tilkommenn, saa at theraff well er att thencke, att hand thet haffuer wndetslagett och beholdett hoß sig, maa well och schie att hand haffuer hafft flere Schriffuelßer till andre her wdj Riigitt, som hand och haffuer hoß sig beholden; tha bede Wij Ether och wille, attj lade opthage hans kiste, eller huiß hand haffuer sin theyg vdj forwaritt, och lader søge om ther eblandt kannd findis nogenn breffue, enthen wor Cantzler eller nogenn andre wore Wndersotter tilschreffuitt, eller och nogen andenn Schriffuelße, huaraff hans Leylighed kand were at forfare. Och thersom nogen befindis, attj tha thennom vforsømit Oß tilschicke. Wij giffue Ether och naadigst att wiide, att Wij ere tilsindt att wille schicke en wor thienere till Engelandt om samme Kirckmand och hans Sag egentligh att forfare. Thj bede Wij Ether och naadigst begiere, attj wille lade tilsty en Pincke, bode medt Folck, Fethalie oc anden deell, som kunde ligge till rede, naar samme wor thienner ankommer. Thermedt giøre J Oß synderligenn till wilge, befalendis Ether Gud. Schreffuitt paa Jachten vdj Wols, thend xvj dag Augusti Aar rc. Mdlxxxv. Vnder wortt signet.

Friderich.

87.)

87.) Om enn Pincke till Engellandt 1585.

Friderich ꝛc.

Wor synderlig gunst tilfornn. Wilder att som Wij nogen thiid forleden haffue Ether tilschreffuitt att schulle lade tilsiy en wore Pincker, Wij ere tilsindtz att forschicke och lade løbe till Engelandt, och Wij forfare, att thend Pincke, som nu fenistenn medt Oß Elskelige Breyde Randtzou wor Mannd och Raad er kommen aff Churlandt, schall were god och welbeseglitt. Tha bede wij Ether och begiere attj till forschreffne Reygße samme Pincke wille lade tilsiy och wdtrøste, saa thend till første Leylighedt, naar J wildere ther om fanger wor Schriffuelße kand were ferdig. Thermedt giøre J Oß synderligenn till wilge, befallendis Ether Gud. Schreffuitt paa wor gaardt Bonidt, thend xx dag Augusti, Anno Mdlxxxv. Vnder wort Signett.

Friderich.

88.) Om enn Skiffspreſt 1585.

Frederich ꝛc.

Wor synderlig gunst tilforn. Wilder att thenne Breffuißere Hederlig mand Her Jacob Hanßen haffuer wnderdanigst ladiit giffue Oß tilkiende, huorledis hand en thiid lang bode ßiden och forend hand er bleffuen thill Preste-Embitt ordinerit, haffuer ßinderitt indenlandtz och wdenlandtz och paa samme sin Studering anuendt sin Arffue och yderste Formue, saa hand nu inthett haffuer, theraff hand sig wnderholde kand, wnderdanigst therfore hoeß Oß ladett anlange, att motte med noggen wnderholding bliffue forsorgitt. Tha paa thett hand icke skulle liide brost for hans Opholdt, haffue wij for gott anseet och naadigst beuilgitt hannum att lade bruge for en Skibspreſt; bedendis Ether therfore och begere, att naar forschreffne Her Jacob Hanßen ether med thette wort breff besøgendis worder, J tha paa wore wegne hannum wille anthage och lade bruge for en Skibspreſt, forskaffendis hannum slig Wnderholding och Besolding, som the andre Skibs-Preste haffue. Thermed skier Oß synderligen thill wilge, befallendis Ether Gud. Schreffuitt paa wort Slott Anduorschouff thend xx. Septembris An. ꝛc. Mdlxxxv. Wnder wort Signet.

Friderich.

89) Om Klede till Kon. Mait. 1585.

Frederich etc.

Wor synderlig gunst tilforn. Wij bede Ether och begiere, attj wille lade offuerslae, huor megitt suortt englisch Klede behoff kand gioris thill alle wore Herremend och Hoffsindere, huer till en Omhengs Kiortell, och thett siden wille Oß forskaffe och tilskicke, saa thett med thett ferste kand hiidkomme; Sammeledis bede wij Ether och begiere, attj ochsaa wille forskaffe och tilskicke Oß saa megitt suortt Skellertt, som thill Binde paa huer theris Hatte, saa megitt om huer Hatt, som en handbredt, att thett och ther hoeß maa Oß tilkomme. Thermed skier Oß synderlig thill wilge, befallendis Ether Gud. Schreffuit paa worte Slott Frederichsborg, thend xxix Octobris Aar etc. Mdlxxxv. Wnder worit Signett.

Friderich.

90.) Om Penninge oc Bettalling hos Beind Sturmandt 1585.

Frederich etc.

Wor synderlige gunst tillsornn. Wiider att Oß Elskelig Casper Marckdaner, wor mandt, thiener och Embißmand paa wort Slot Koldinghus haffuer underdanigst ladit giffue Oß tillkiende, att en wor underdan och Borgere vdj wor Kiøpstedt Kiøpnehaffn wiid naffn Bernt Sturman schall haffue kiobt aff hannum paa ware wegne 50 skippund Flesk och therfor er hannum schyldig iij½ᶜ daller, dog till fastelaffuendt forstkommendis att betalle. Ligeuell eptherdj hand haffuer spurt, at mange schulle were, som forschreffne Bernt Skyrman er j ligemaade schyldig, och thenum nu at schulle hartt paathrenge om theris Betalling, haffuer hand om thenne wor gield ehrindret paa thett Wij heroffuer icke schulle liide nogen Skade eller forsomethe. Thj bede Wij ether och begere attj wille thet saa bestille, att Wij om wor betalling icke schulle bliffue forsemitt, och huer nu icke forrecke och forfore, epthersom the wille tilltalle och paatrenge aff hans godz, saa inthit schulle were eptherlatt thill thend tiid wij schulle haffue wor Betalling; men wille tencke till the middell att Wij maa were wisse om wort. Thetmett scheer Oß till wilge, befallendis Ether Gud. Schreffuitt paa wort Slot Frederichsborg thend andenn Decemb. Aar etc. Mdlxxxv. Under wort Signet.

Friderich.

91.) Om thend Engelske Friherris Fortheringh 1585.

Friderich rc.

Wor synderlig gunst tillfornne. Wiider att Eptherdj wij nu haffue bestedigitt hiidt till Oß thend Englische Her Peregrin Willughy, och hand theroffuer nogle dage aff sin rette reigße forhindris och opholdis; tha ere Wij naadigst tillsindz worden hanum aff Herbergitt ther vdj Kiepnehaffn att lade vdquittere. Thj bede Wij Ether och wille, attj paa wore wegne hannm for huis fortheringh, som hand eller hans Folk haffue vdj theris Herberg ther vdj byen giortt, vdquittering forordner. Och huis thett er, lader indschriffue vdj Ethers Regenschab. Thermett scheer wor wilge, befallendis Ether Gud. Schreffuitt paa wort Slott Kroneborg thend 22. Decemb. Aar rc. Mdlxxxv. Vnder wort Signet.

Friderich.

92.) Gods at indtloße fraa Eyller Grubbis arffuinger 1586.

Frederich rc.

Wor sonderlig Gunst tilforn. Wiider att epthersom affgangne Eyller Grubbe haffuer hafft af Oß vdj pant nogle wore och kronens gaarde vdj wortt Landt Hallandt for en Summa pendinge, hand forleden feigde till Josua van Qvalen epther ett Loffthe som hand mett andre Godemend till hannom giortt haffde for Oß, vdlagdt och forstrachtt haffuer, beløbendis sig tho thußinde halffthridie hundrede och tho daler; huilcke gaarde tilforn haffue liggitt till Soer Closter, och schulle skylde aarligen vij tønner smør, v½ pund x skipper Bing, vj tønner meell, xxviij gieß, xxviij par hens och xxv Mark iiij ß. penninge. Tha haffue wij nu hinde naadigst tilschreffuit att wij samme godz wille indløße och indfrij. Och att hun therfore skulle framsende hindis fuldmechtige mett pantebreffuene till ether, hoss ether paa wore wegne att anamme sin penninge, och ether panthebreffuene tilstille Oß att forskaffe; Och sende wij ether till thend Leilighedt och behoff aff the pendinge J aff Skatten haffue Oß tilskickett forskreffne ij^{m} ij½^{c} och ij daler. Bedendis ether och wille, at naar hindis fuldmechtige ether therom besøgendis worder, J tha hinde samme pendinge fornøiger och pantebreffuene Oß tilskicker, och siden wor Breff, som her hoeß findis, Wij Oß Elskelige Anders Bing wor Mand, Raad och Embitzmand paa wortt Slott Wardberg, haffue tilskreffuit om forskreffne gaarde och godz att annamme, hannom wille tillsende. Thermett skeer Oß sønderlig till wilge, befalendis Ether Gud.

Schreffuit

Schreffuit paa wortt Slott Kroneborg thend xxxj dag. Januarij Aar rc. Mdlxxxvj. Vnder wortt Signett.

Friderich.

93.) Om Klinckertt 1586.

Frederich rc.

Wor synderlig gunst tillforn. Wiider att ther behoff gioris nogen Klinckert her paa Slottett, thi bede wij Ether och begierre attj wille giore Ethers flid thertill, attj kunde bekomme ther vdj Kiøpnehaffn en x thusinde Klinckert, saa the kunde were tillstede, naar wij lader skicke Wogne effther thennum, saa Wij thennum wist maa bekomme. Thermed skier Oß till Willge, befallendis Ether Gud, Schreffuitt paa wort Slott Kroneborg, thend ix Martij Aar rc. Mdlxxxvj. Vnder wort Signit.

Friderich.

94.) Om Vndersotherne j nødenis Leen 1586.

Frederich rc.

Wor synderlig gunst tillfornn. Wiider att som wore Vndersotter vdj Nødenes Leen haffue vnderdanigst til Oß suplicerit, og begeritt att thenum fór theris arme Leylighedt skyld maaatte tilladis att handle mett fremmede mett Egelast, och Wij theris Suplication ether haffue ladit tilstille, attj Leyligheden wille offuerweye och siden lade Oß wide ethers Betenckende therudinden; tha haffue nu siden vdj liige maade och mening till Oß suplicerit wore vndersotter vdj Mandals Leen: och eptherdj the henge Oß epther om beskiedt, tha bede wij ether och naadigst begere attj ald omstendighedt wille forfare och betencke och ther epther Oß tilbiude huad ether sienis, Wij Oß och wor Riger och vndersaatter till bestand och bedste therudindenn beuilge och giore eller lade kunde; huor epther Wij kunde wiide att lade giffue thenum tilbørlig beskiedt. Thermett giore j Oß synderligen till Willge, Befalendes Ether Gudt. Schreffuit paa wortt slott Kroneborg thend xiij Junij Aar rc. Mdlxxxvj. Vnder wort Signett.

Friderich.

95.) Om Deler 1586.

Frederich rc.

Wor synderlig gunst tillsornn. Wiider at wij endnu beheffue en thre hundrit Thylther Deeler till nogen Leylighedt och Nottorfft her wiid wort slott Haderslefshus; thi bede Wij ether och naadigst begeré, attj wille bestille och forschaffe Oß aff wort Riige Norge thre hundrit Thylter gode Danmarckis Deeler, och selff wille forordne och skicke Skiibe epther thenum, som thenum kunde indthage och føre hiid ind for Hadersleff, och giøre thertill ethers mueligste fliidt, att the mett thett allerførste kunde hiid komme; thermed giøre J Oß synderligen till wilge, befallendis Ether Gud. Schreffuit paa wort slott Haderslefshus thend 29. Junij. Aar rc. Mdlxxxvj. Vnder wort Signet.

Friderich.

96. Att møde Kon. Mait. i Andtworskouff 1586.

Frederich rc.

Wor synderlig gunst tillsorn. Wilder att Wij haffue att thale mett Ether som machtt paaliggendis er, thj bede Wij ether och naadigst begere, attj wille møde Oß paa wortt slott Andnorschouff, nu Wij herfra thiid kommendis worder, och wille thage mett Ether Oß elskelig Simon von Salen, ther epther ydermere wor Wilge att forfare. Thermett scheer Oß synderlig till wilge. Befallendis Ether Gud. Schreffuitt paa wor gaard Giedisgaardt, thend xxv Septembris Aar rc. Mdlxxxvj. Wnder wort Signett.

Friderich.

97.) Om Bededage 1586.

Friderich rc.

Wor synderlig gunst tilsornn. Wiider att Wij haffue for gott ansehett att holdis Bededage her wdj Riigitt, saa och wdj wortt Riige Norghe, och haffue tilschreffuit Oß Elskelige hederlig och heglerdt Mand, Doctor Pouell Madtzenn, Superintendent vdj Siellandtz sticht, att schulle om samme bededage tilschriffue och bestille hoß alle Bisperne. Thj bede Wij Ether och begiere attj fordre ther paa, saa att forstreffne Doctor Pouell wforsømmeligen therom forordner, Och huiß breffue hand Bisperne wdj wor Riige therom tilschriffuendis worder, attj thennom met thet første framsende, saa the ochsaa kunde wiide then-

thennom thereffther att rette. Thermede schier oß synderligen till Wilghe. Befalendis Ether Gud. Schreffuit paa wort slot Haderslefshuß thend ir dag Decembris. Aar rc. Mdlxxxvj. Vnder wortt signett.

Friderich.

98.) Om the galleyer wnder Norrig 1586.

Frederich rc.

Wor synderlig gunst tillfornn. Wiider att som Wij tillfornn Ether naadigst tillschreffuit haffue om tho Galleier och en pincke att lade tillsly och vdruste som strax paa foraarit kunde were tillrede att vdlebe vdj Westersøen emod Fleckeroe, att ware paa att nogene Friibytter kunde hende sig ther att lade findis; tha epthervdj Wij siiden haffue Oß ehrindrit och tillsinde fertt, att saadanne Friibytter ere gemeenlig well beseglitt, saa att thett icke er att formode att mand mett en Galeye schulle thennum opsegle; Tha bede Wij Ether endnu som tillforn, och naadigst begere, attj till thend leylighedt wille forordne en welbeseglitt Pincke, enthen Lille Fortun eller en anden, huilchen Ether sielff bedst och ther till bequemligst finnis: paa huilchen wor Skibshøffuitzmand Oß Elskelig Hans Reskie, som Wij haffue betenckt att wille skicke paa thend fartt, kunde indtrede och bliffue; och ligeuell ther till mett forordner tho Galleyer, och wille samme Pincke och Galeier saa lade tillruste och wdsiye, bode mett Folck, Skiett och munition, att the kunde bestaa saadan parthj, om nogen thennum forekommer, och Oß therudinden icke Spott till Skade schulle wederfaris. Thermett scheer Oß synderligen till Wilge. Befallendis ether Gudt. Schreffuitt paa wort slott Haderslefshuus 14 Decemb. Anno 1586. Vnder wort Signett.

Friderich.

99.) Om Osterlinger 1587.

Frederich rc.

Wor synderlig gunst tillforn. Wij bede Ether och naadigst begiere, attj wille giore Ethers flit att forschaffe Oß en thende thre eller fire Osterling, enthen med thend Jacht, Wij ther effter pleye att skicke, eller wid huad anden Middell J selff bedre wilde och betencke kunde, saa Wij met thett forste thennum som guode och ferske ere mue bekomme. Thermed gior J Oß synderlig till Willge. Befallendis Ether Gud. Schreffuitt paa wor Slott Skanderborg thend j Januarij Aar rc. Mdlxxxvij. Vnder wortt Signet.

Friderich.

100.)

100.) Om Spitzerij till Kon. Mais. Behoff. 1587.

Friderich ꝛc.

Wor synderlig gunst tilfornn. Wilder att wij schicke Ether her indelucht en fortegnelße paa nogett spitzerij och vrther, som wij behoffue till wortt Kiocken, thj bede Wij Ether och begiere attj strax kiober och forschaffer Oß therwdj Kiopnehaffn saa meggitt aff huert slags paa forschreffne Seddell findis anthegnit, och thett paa wore wegne bethaler, och mett thett forste till Oß forschicker. Thermedt giore J Oß synderligen till wilge Befalendis Ether Gud. Schreffuitt paa wortt Slott Skanderborg thend v. dag Februarij, Aar ꝛc. Mdlxxxvij. Vnder wort signett.

Friderich.

101.) Att taxere Aarhusgardt paa en genantt. 1587.

Frederich ꝛc.

Wor synderlig gunst tillfornn. Wiider att Wij naadigst haffue bewilgit Oß elskelig Mandrup Parsberg, wor Mand, Raad och Embitzmand paa wor gaard wdj Aarhus, att maa till Philippi och Jacobj dag nu forstkommendis bekomme forschreffne Aarhusgaardtz Leen mett wisse och wuisse Indkompst paa Affgifft, epther hans vnderdanigst begere; thj bede Wij ether och begere att nar hand therom ether hermett belanger, J tha sette och taxere hannum forschreffne Leen paa en wisse genant Affgifft, huad hand ther epther kand och schulle giffue Oß theraff bode for thend wisse och wuisse Indkompst, saa Oß therudinden kand schie thett som skelligt och billigt er, hand ochsaa kand thermett bliffue wiid, och therom indskicke Fortegnelße vdj wor Cantzelie, huorepther wij kunde lade giffue hannum wort Breff paa forschreffne Leen. Thermett schier Oß till Willig. Befallendis Ether Gud. Schreffuit paa wor Gaard Haffreballegaard thend 19 Martij Aar ꝛc. Mdlxxxvij. Wnder wort Signett.

Friderich.

102.) Herberge att bestille til the skotske Geßandter. 1587.

Frederich ꝛc.

Wor synderlig gunst tillfornn. Wilder att eptherdj the Skodzske Gesanter ere fremmede och wbekiendt her vdj Riigit, att the icke kunde wiide paa the steder som the schulle haffue nattelegre, att soge bedste bequemme Lossamenther; tha

sehe Wij for gott an, att thennum en tillforordnis som thennum kunde forehre. Thi bede Wij Ether och naadigst begere, atj wille lade bestille Herberg for thennum ther vdj wor Kiopstedt Kiopnehaffnn, och therom tilbiude Oss Elskelig Gert Rantzou att hand kand thennum thett formelde, huor the schulle indsoge, och siden wille tillgiffue thennum en forstandig Karll, som thenum vdj Roschilde och paa Closteritt vdj Ringsted kand indforehre. Thermett schier Oss synderligen till Wilge. Befallendis Ether Gud. Schreffuitt vdj Landbytorp thend 19 Junii Aar Mdlxxxvij. Vnder wort Signett.

Friderich.

103.) Om the Lübskiis Clagemoll. 1587.

Frederich ꝛc.

Wor synderlig gunst thilforn. Huad menige Kiobmend aff Lybeck, som theris Handell og Nering soge her wdj Riigitt wnderdanigst hoeß Oss lader anlange, thett giffue Wij Ether aff hoesliggende Breffue ydermere att fornemme, bedendis Ether och begiere, att naar j med thette worrt breff bliffuer besogtt, J tha paa wore wegne therom forfarer ald Leyligheden, och siden thilbinder Oss ald Beskeedt, huorledis sig thermed haffuer; thereffter Wij kunde wiide att lade giffue thennum thilborlig Beskeedt. Thermed skier Oß thill wilge, Befallendis Ether Gud. Schreffuit paa wort Jachthuß wdj Nye thend xxv. Augusti Aar M. Mdlxxxvij. Wnder wortt Signett.

Friderich.

104.) Om hues som skall byggis paa Szilckeborge. 1587.

Frederich ꝛc.

Wor synderlig gunst thillforn. Wiider efftersom Wij nu kort thiidt siiden forleden haffne thillschreffuit Oß Elskelige Henning Reventlow wor Mandt, thiener och Embitzmandt paa wortt Slott Silckeborg effther ethers forthegnelße, som J therom haffue indskickit ydj wort Cantzelie, att schulle forschicke attschillige Fethallie thill wdspißning paa wort Slott Kiopnehaffn, paa Holmen sammestedtz, och wore Orloug Schiibis Behoff, och wij Oß nu naadigst ehrindre, att wij vdj neste thillstundendis Sommer ehre thillsindtz att lade forethage nogen ahnsehentlig Bygning paa forschreffne wortt Slott Silckeborg, och ther thill will behoffuis en stoer forraadt bode paa fethallie, paa Kalck, Staall och Jern och andit, som ellers icke kand ther vdj Lcenit bekommis, och thill samme

bygning

bygning will bekostis, thill huilcken nottorfftig Leylighede will giøris fornøden att indholde thette Aars Renthe hoß forschreffne wortt Slott Silckeborg, och haffue therfore therom serdellis befallit forschreffne Henning Reuentlow, att hand inthet aff thette Aars Indkompst schall andenstedß forwende och hensende, meden thett att holde thill bedste och therfore kiøbe och samble vdj forraad Kalck, Steen, Staal och Jern, och huis anden deell som ehr fornøden att met forschreffne bygning effthersølgende Aar thesbedre kand ghaa for sig. Thj bede Wij Ether och begiere, atij vdj thet stedt wille betencke nogen anden Raad, till huis aff forschreffne Leer wor betenckt och forskreffuit thill Holmens eller Slottens eller Orloug-Skiibis behoff. Thermett scheer wor wilge, Befallendis Ether Gudt. Schreffuit paa wortt Jachthuß vdj Nye thend xxix Augusti Aar x. Mdlxxxvij. Vnder wortt Signett.

Friderich.

105.) Om Skibenne haffde lidit nogen skade aff neste forgangen Storm 1587.

Frederich x.

Wor synderlige gunst tillforn. Wilder att effstherdj her nu nogle dage effther anden haffuer werrit mogitt høigtt Wånd og mogen stoer Storm och Vueder, saa thet end her haffuer slagitt Skuder till Lande, och Wij mene, att ther hoes Ether lige maade skall haffue werritt bode met Wand, Weder och Storm, Tha bede Wij Ether och begiere, Attj Oß wille tilbinde, om wore Skibe haffue lid nogen Nød vdj haffnen, eller och saadan Vueder paa nogen anden Skibe haffuer giordt nogen Skade. Thermed skier wor Wilge. Befallendis Ether Gud Schreffuitt paa wott Slott Koldinghuß thend viij Septembris Aar x. Mdlxxxvij. Vnder wortt Signet.

Friderich.

106.) Om Klede oc Szilcketøug 1587.

Frederich x.

Wor synderlig gunst thillforn. Wiider att som Høgborne Førstinde, Wor kiere Hostruis Skredder, Mester Hans, achter nu om nogen thild met thett første att lade giøre hans datters brøllup; tha bede Wij Ether och begere attj paa Wore Wegne forschaffe hannom thill samme brøllupskost tho gode øxen, och en amme Wiin, som Wij hannom naadigst wille haffue forehritt. Thermed schier

os synderlig thill Wilhe, befallendis Ether Gud. Schreffuit wdj Holdy thend 24 Septembris Aar rc. 87. Vnder wortt Signett.

Friderich.

107.) Om Betlere 1588.

Frederich rc.

Wor synderlig gunst thilforn. Wiider att Wij Ether nu skicke her hoeß thend Forordning som Wij haffue ladit wdgaa, huorledis med Bettlere skulle forholdis wdj Kiøpsteder och paa Landzbyer her wdj Riigitt. Bedendis Ether och begiere, attj samme wortt breff och forordning lader leße vdj wor kjøpstedt Kiøpnehaffn, och skicke wij ether wdj lige maade aff thennum ett Exemplar, attj thill Borgemestere och Raadmend ther sammestedz, som wij och ther hoeß haffue thilschreffuit, kunde thett offueranduorde, som althiid kunde bliffue hoeß thenum, att the theß bedre kunde wilde thenum ther effther att rette. Och effthérdj baade Høgborne Første wor kiere herre Fader, Salig och høglofflig Ihukommelße, saa och Wij selff wdj wor Rigiments thiid, haffue ladit wdgaa alffuorlig befalling och forordninge om saadanne Bettlere, och thett dog icke er effthérkommitt, aff thend Aarsage, att wore Embidzmend icke haffue holditt ther offuer, som thett sig burdez tha wille Ether her hoeß alffuorligen befalitt haffue, attj med største fliid wille ther wdj byen holde theroffuer, och haffue Indßeende, att thett wdj alle Maade effthérkommis, och thilholde Borgemestere, Raadmendt och byefougitt wdj forschreffne Kiøpnehaffn, att the ere forthenckt wdj att gjøre theris plicht fyldiste therwdj, saa att Imhett mod samme wor forordninge bliffuer handlitt, saafrembtt wij Icke skulle wiide thett hoeß thennum, huorfore I Ether hermed alffuorligen wille lade were anliggende. Thermed skier Oß thill Wilge. Befallendis Ether Gud. Schreffuitt paa wort Slott Haderslefshuß thend xxix Januarij Aar rc. Mdlxxxviij. Wnder wort Signett.

Friderich.

Uden paa:

Er thette Breff lest paa Raadhußett for Borgemestere och Raadt om Bettlere, thend 9 dag Februarij Anno 1588.

108.) Om siøbreffue tiill tolldernes Skibe i Helßingør 1588.

Frederich rc.

Wor synderlig gunst tillfornn. Wiider att wore Thollere wdj wor Kiøpsted Helßingøer, paa theris wegne och theris medrederis wegne, suawell som och mange

mange andre wore wndersotter, haffue wnderdanigst werit begierendis, Wij naadigst wille medelle thennum wore Paßbreffue paa nogle theris Skibe, som the paa theris Handthering och Nerring wille wdskicke, och tilbiuder att wille met noygachtige forskriffuinge forsickere, att thersom Skipperne indthager nogit fremmits godtz, tha theraff skulle giffues och bliffue fornøigitt till oß, baade rett Rosenobell, Thold, Last och Fyr penninge, som thett sig bør wdj alle maade; giffue och tilkiende, att huerckenn the eller noger wore wndersotter skulle kunde enne wdrede saadanne skib, paa slig lang Reigße och fartt, wden the paa en thid ald theris formue och welfartt wille tilsette, och ingenlunde att kunde sige eller bruge nogenn handell med mindre end thet maa skie hoes och met fremmede; och att thet will giffue Oß icke ringe Affbreck paa wor Thold, som wdj Sunditt giffuis aff fremmidis godtz, som hoß danskis eller paa Danske Skibe, saawell som ellers ther egiennum føris; Och eptherthi Wij icke aldellis kunde wide ald leylighed therudinden, bede Wij ether och naadigst begiere, attj ald Omstend wille offuerueige, och ther epther Oß tilbiude ethers Betenckende, huad Ether sunnis Wij therudinden bedst kunde giøre eller lade, och med huad Beskied och Willkor, huorepther wij siidenn kunde haffue oß att rette. Thermed giøre J Oß synderligen till wilge, befallendis Ether Gud. Skreffuitt paa wortt Slott Haderslefshuß thend xix dag Februarij Aar ɪc. Mdlxxxviij, Vnder wort Signet.

Friderich.

(Slutningen følger i næste Hefte.)

IV.

Dokumenter, angaaende Hellig Trefoldigheds Alters Vikarie i vor Frue Kirke i Kiøbenhavn, fra dens Stiftelse 1464 indtil Aaret 1541. Med Adkomster og Skiøder paa dets Godser.

10.) Andet Dombrev paa Jep Clausens Steenhuus 1462.

Wii Christiern met Gutz Nathe Danmarkis Sueriges, Norges, Wendis och Godes Koningh, Hertugh i Sletzuigh grefue i Holsthen, Stormern, Oldhemborgh

borgh och Delmenhorst giøre alle witherlicht at for oß hafuer wært beskeen Mantz budh Jepp Claußen af Køpnehafnn aa wapn met wort Dombref ludens at wii hafue tiilforne tiildømd forne Jep Claußen then esther side i thet Stenhus i Kobenhafn, som Jep Claußen sielfue wii boer och ther tiil annen Jordh ligendis Norden fra forne Stenhus och synen hos met hans eghet Stenhus effterthy som thet dombref ytthermer wdwiß och inneholler och ther emodh hafuer enghen brefue eller Bewißningh for os wærit. Thii tiildømme wii nu annen Tiidh forne Jep Claußen och hans arfuinge forne then østre sidhe i thet Steenhus och forne Jord som ther Nordhen for ligger och senden hooß met hans eget Steenhuß at hafue nydæ och behollæ tiil ewinelich eyæ estherthy som hans egue opne Brefue wduißer ock forbiude wii nogen forne Jep Claußen eller hans arfwinge ther vti at hindre eller wforrette i nogen maade swo lenge nogen kommer for oß met bether bewißningh ther wppaa. Datum Harelsburgh in Profesto beati Ambrosii Episcopi Anno Domini MCDLX. secundo nostro sub sigillo ad causas Teste justitiario nostro *Ketillo Nicolai* de Harelsborg in testimonium premissorum.

11.) Dombrev paa samme Steenhuus 1462.

Wii Christiern met Gutz Nathe Danmarckis, Sueriges, Norges, Wendes och Godes Koningh, Hertugh i Sleßuich grefue i Holzethen, Stormarn, Oldenborgh ok Delmenhorst hielße alle, som bøggiæ och boe i Danmark kierlich met Gudh och vor Nathe vither at for oß hafuer wært beskeen Man Jep Claußens budh af Kiøpnehafn af wapn met 4 wore dombrefue liudnes paa then øst sidhe i thet Steenhus i Køpnehafn som Jep Claußen sielfue vti boer och ther tiil annen Jordh lignes Nordhen fra forne Stenhus och syndhen hos met hans eghet Stenhus effthertthii som the brefue yttermeer wduissjer och inneholder och ther emodh hafuer enghen brefue eller gensvar for os wærit thy bnude wy hos eder alle i Danmark som Segh kennes noger deel eller Rettugheedh i forne goß ath hafue ati innen Sex vger och et aar kommer for os met alle eders brefue ok bewisningh som i thermodh hafue anthen weth Panth Eyendom eller annerlundh och lydher och vntgiælle therom for os swo meghet som logh och reth ær eller wy gifue ther yttermere brefue paa som wedherbørs. Datum Harelsborgh Anno Domini MCDLX. secundo ipso die Sanctorum innocentium Nostro sub sigillo ad causas Teste Justitiario nostro *Ketillo Nicolai* de Harelsborgh.

12.)

12.) Lasse Bagge sælger Jep Clausen sin Gaard i St. Clemens Sogn 1462.

Alle Man thettæ bref see eller hør læsæs helsser Jech Lassæ Baggæ Byman i Køpenhafn ewinneligh met Gwdh och kunger alle nærwærændis och komme sculendis met thette opnæ breff at Jæch wetherkener mich at hafuæ sold och vpladhet hetherligh Man Jep Claussen a wapn myn gardh Hwß och Jordh liggendis i Køpenhafn i Sti Clementz Sogn Nordhen næst Eric Jensen Jordh och syndhen næst Helge kors alters Jordh huilcken forne Gardh Jæch nu sjælf boer och ær i syn lenge fra øster til wester paa then syndre sidhe Ny och førythiiuæ Siælensche alne eet quarteer mynnæ. Item Bredhen pa then westræ ændæ fraa syndher til Nør halfsyttændæ sjælnesche thry fingre Bræt mynæ. Item i Bredhen pa then østræ ændæ fra Syndher til Nør halfsextændæ siælnische alnæ til ewerdeligha Eyæ hafue sculendis och wetherkæner Jæch mich folt och alt vp at hafue boret af forne Jep Clawsen for forne Gardh Hwß och Jordh swo at mich altingest wel met nøghes, thii tilbynner Jæch mich och mynæ arswinghe forne Jep Clawsen och hans arswinghe fornde Gardh Hwß och Jordh met alle syn Tilliggelse til at sta frii och hemle fra hwers Mänz Tiltallæ war thet saghe forne Gordh Hwß eller Jordh Lengge eller Brede forne Jeip Clawsen eller hans arswinghe afginggæ met nogher Ræt for myn eller myne arswingers Hemle wanschelsse schuldh thet Gudh forbywdhæ, thaa tilbyner Jæch mich och mynæ arswinge fornde Jep Clawsen eller hans Arswinge all then Skadæ vp at rættæ som theraf komme kan vden Hælpærædhe Gensyelsæ eller noger yttermer Rætgangh. Til en stør Forwaringh ladher Jech hengge mit Incigle for thette Bref och bedher Jæch bescheden Mænz Incigle til witnesbyrdh som ær Nielß Anderßen Radhman i Køpenhafn Pær Jonsen Fyærdingßman Mathes Jensen, Oluf Iwat och Beynt Gulsmyd Byman i Køpenhafn. Datum Haffniæ octava Epyphanie Domini Anno Domini MCDLX. secundo.

13.) Kongelig Stadfæstelse paa Tage Mortensens Skiøde, (No. 8.) 1462.

Wy Christiern met Gutz Nathe Danmarkis, Sueriges, Norges, wendis och Gothes Koningh, Hertugh i Sleßuigh, grefue i Holtzen, Stormern, Oldenborg ok Delmenhorst. Gør wytherlicht alle at for os hafuer wærth bescheen Mantz budh Jep Clausen i Køpenhafn af wapn met eth schødebref ludendis at hederligh Klerck Tage Mortensen wor for oß paa wort Rettertingh i Køpenhafn och skete forne Jeip Claußen en sin Gordh och Grundh vesthen wedh vor

Frua Kirkæ i Sti. Pæthers Sogn liggendis som thette bref vduißer ok therom yttermeer innaholder thy tiildomæ wi nu forste Tiidh for^ne^ Jeip Clausen then for^ne^ Gardh ok Grundh at hafue nydhe brughæ och beholde tiil ewygh tiidh swo lenge ther kommer noger for oß met bedhræ bewißningh ther vppa. Datum Harelsborgh Anno Domini MCDLX. secundo nostro sub sigillo ad causas teste Justitiario nostro *Ketillo Nicolai* de Harilsborgh.

14.) Bytingsvidne om Lasse Bagges Skiode, (No. 12.) 1462.

Alle Mæn thette Bref see eller høre læß helsßze wii Eßbern Brantzsen Byfoghet i Køpenhafn Ditløf von dem Borne, Magnuß Schrifuer Radhmen, Pær Jensen, Hans Jensen, Marten Nielßen och Jes Knutsen Bymæn i samestet ewinneligh met Gudh och kungør alle nærnærendis och komendis met thette opne Bref at vnner wor Herris aar MCDLX. secundo then Mandagh næst effther Ste. Dorothee Dagh virginis war schichet for oß pa Køpenhafns Bythingh och fler gode Mæn som tha nærværendis war beschedeen Man Lassæ Baggæ Byman i Køpenhafn, huilcken som vplodh hetherligh Man Jep Clawsen a wapn och schøte en gardh Hws och Jordh liggendis i Køpenhafn i Sti Clements Sogn som for^ne^ Lassæ Baggæ nu paaboor Nordhen næst Eric Jensen grwndh och Jordh och syndhen næst Helge Korß alteris Jordh meth all for^ne^ gardhs lengge och brede som thet Howetbref wduiser som for^ne^ Jep Clausen giwit ær pa for^en^ gordh til ewerdeligæ eye hafue sculendis och war for^ne^ Gardh Hws och Jordh loghligh laubudhen, och skøde war statudht mælt och war om forschr^ne^ ærændæ pa then tiidh engen Gensielse at wii swo haue hørt och seet som forschrefuit standher thet withne wii met wor Inzigle hengde for thette Bref gifuit och schrefuit aar dagh och Stædh som forschrefuit standher.

15.) Jep Jensens Pantebrev til Jep Clausen paa 30 rinske Gylden 1463.[1])

Alle mæn thette breff see eller høre læsis Helsser Jach Jepp Jensson Ridder i Sandby[2]), Ewinneligh met Gudh oc kungør alle nærværendis oc kome sculendis met thettæ opne Breff At jach wetherkenner mich aff Ræt witherligh geld schuldigh at wære hetherligh man Jepp Clawsson a wapn Thredwæ Rynske gylden gode aff gul Aff de firæ korn forste slagh Som køpman kan annæn solt met gøre i godh betaling j Syæland ffor hwilke xxx Rinske gylden Jach ipantsætter for^ne^ jepp clawsson en myn gordh ligendis i syæland j Skowerlund j Smørum herrit

[1]) Dipl. membr. inter Magn. Fasc. IV. no. 3.
[2]) var af Familie en Sparre.

herrit Som porsse nw pa boor Meth ager æng Schow oc mark wot oc thywrt enchte vndentaghet Oc skyller aarligh aars tw pwnd korn met penninge oc andræ smaræhlæ Meth swodane wilkor at forne Jepp clawsson oc hans arffwinge scule vpbære frucht oc landgille hwat forne gardh Ræntæ kan Swo lenghe han wordher loghlighe løest weth mich eller myne arffuinge aff forne Jepp clawsson eller aff hans arffuinge landgillet enchte regne sculendis i howitsumæn Oc skal forne Jepp clawsson oc hans arffuinge haffue fulmacht vdj at sættæ oc aff at sættæ i forne gardhefft hans folkomelige welie Naar jæch eller myne arffuinge wele forscreffne goß igenløse Tha skal thet kungøris openbarlighæ tw thing fore Sci. Johannis Baptiste dagh paa forne smørum herriß thing oc eet thing effter oc løssningdaghen skall wære Sti. Martini Dagh there næst komendis, oc tha at løse for swodanne een swm oc mynt som forscreffuit standher landgillet skal følge howitsumæn enchte regne sculendis i howitsumæn Oc tilbynner jæch mich oc myne arffuinge forne jepp clawsson oc hans arffuinge forne goß met all syne tilliggelse for eet brugelicht pant til at sta frii oc hemle for hwærs manß tiltalæ swo lengge han wordher loghligh igenløst som forscreffuit stander, wore thet saghæ forscreffne gordh eller noghen thes tilliggelssæ forne Jepp clawsson eller hans arffuinge affgingæ met kirkæ ræt landzlogh eller noghen Ræt førre han wordher thøm loghlige affløst ffor myn eller mynæ arffuingis hemle wanskelsse schuld Thet Gudh forbywdhæ Tha tilbynner jæch mich oc mynæ arffwinge forne jepp clawsson oc hans arffwinge all then skadhæ vp at rættæ Innen eet halfft aar thernæst komendis som ther aff komme kan vden alle helperæthæ Gensielsse Thøffring eller noger ytermere Rætgang. Til een støre forwaring ladher jæch hengge mit Incigle for thette breff oc bedher jæch kerlighen myn kæræ Fadher Her Jens Thorbernsson Ridder i Brenrstorpp, Grubbe aff Helsinge, Johan fikson oc Marten winsterman a wapn hengge theris Incigle her fore til withnisbyrdh Giffuit oc Screffuit i køpenhaffn. Anno Domini Mcdlx. tercio Die Sanctorum Mouricij & Sociorum eius.

16.) Kongelig Stadfæstelse paa Stiftelsen af Hellig Trefoldigheds Alters Vikarie 1463.

Wy Christiern met Guß Nathe Danmarckis Suerigis Norgis, Wendis ok godes Koningh, Hertugh i Sleßwigh, grefue i Holstein Stormern Oldenburgh och Delmenhorst. Gør vitherlicht alle at aar effter guß Birdh M.CDLX. tercio paa Sti. Mathei Apostel ok Ewangelistæ dagh vti Keldh Nielsens Gordh i Køpenhafn nærueerendis Her Kornewetß Ronoff, hosborn Førstynnis wor ker Hustrues Hofmester Hr. Jens Torbornson, Her Torborn Billæ,

af abranstrop, Her Johan Biornsen Rydder, Eric Billæ af sannæ, lasske Henricsen af Skafftelsf ok mange flere gode Men, som ther tha neruerendis wor, vor-schichit for os welbirdigh Mand Jep Claussen i Kopenhafn vor Ekskelighe Tienner vetherkenendis sigh ath hafue stichtet nylige then helge Trefoldigheds altær till et vicariidømæ vti wor Frue Kirkæ i Kopenhafn for Guds Tienistis ogelsche skildh Tiil huicket Alters Eyær och vicariidemmæ han thesse effter^ne gorde ok gotz met all theris rettha tilligelsæ met hwat Nafn thet helst nefnes kan enchtet vnnertaget effther thi som Eyendoms Bresue ther wppaa rør ydermer Inneholle vnttæ gaf ok friith fraa sygh ok synæ arfuinge antwordedæ ok skøthe tiil emerdelighe eyæ forst then gordh som han nu self vti boor liggendis vti vor Fruæ Soghn sonnen nest Apostoli Alters Jordh tiil Saltbodher och swo pa then anden sidhe vdh til Klædæbodæ. Item en Gyrd Nordhen nest wedh Henric Bondmagers Stenhusgord i Sti. Pethers Sogn liggendes som Lydika Bager nu vti boer som ganger fran for^ne Stenhussgordh och swo wdh tiil Radhusstrædet. Item en gordh i Sti Clementz Sogn liggendis emellom Helge Korsis Altæris gordh ok Iene Kortz Kolhafue. Item 2 gordhe i Ferslosue i Hornsherrit liggendis som gifuer 3 Pund Korn ok 12 ß. arlige tiil landgilde vthi then ene boer Jes Samsingh ok vti then annen boer Joen Christiernsen. Item 2 Kolgordhe i for^ne Køpnehafn i Sti. Pæthers Sogn liggendis bodhe tiilsammen nest vedh then Gordh som Nis Staffensen wongukarl nu vti boor ok Nordhen hos Lauritz Sasses gordh at swo er ganget och farith for oss i alle madhe som for^nit standher, tha hafue wy hength worth Incigel til sagher neden for thette worth bref, som gifuit er aar dagh ok Stedh som for^nit standher welbyrdigh Man Keld Nielssen af Harelsborgh vor vch Rygens Canceler och rættær til Vitnessbirdh in Testimonium premissorum.

17.) Fundatz for Hellig Trefoldigheds Alters Vicarie 1464.

For alle som thette Breff seer eller høre lesses kungiør och kiendis Jeg Jep Claussen af Waben mik met berod Hw i myn welmagt effther verdughe Fader meth Gudh Her Oluf Mortenssen Byscop vti Roschyllæ Samtickhe och fuldborth for Guds Tienneste Ogelssæ schildh ath hafue Stiethet eth ewicth vicariedømme och alther som bight er wed then syndhre sydhe i wor Frue Kirche i Køpnehafn tiil huilched alther och vicariedømme ewerre Jegh thessze effter^ne Garde och iordhegotz eyædom och rettughet suo och andhet gotz och Renthe som her i thette bref ey benesnes, men i andre myne sølle bref met alt thes tilliigelse i lenge i brede och i vidhe inthet vnderetageth gifuer och skiødher fryt fra mig och myne arfuinger antwordher met thette myth obne bref tiil ewinneligh eye først myt Stenhus

gard

gard och grwnd vd till Saltbodherne och thet. Hws och Grund till Kledebodherne som nu er i en gard och Jegh selwer i bodher i vor Frue Soghn, lighendis harth op tiil wor Frve Kirches Stenhus paa Hiørneth och syndhen nesth Apostlen althers gard. Item en gardh Nordhen nest. Henrich Buntmagers Stenhus gard, och saa vd till Radhus Strædhet i Sancte Pæders Soghn. Item en Gard ligendis i Sancte Clement Soghn imellem Helligh Korssis althers gard och Lænne Kors Kalhasue. Item 2 Kolhasue gardhe i Sancte Padhers Sogn som liggæ bodhe tiilsammen, syndhen nest then gard som Niels Stefsenßen voghen Karl nu i bodher och Nordhen nest Laurß Saßzæus gard. Item 2 gardhe i Fersløf i Horns Herrit, som gisue 4 Pund Korn och tolff ß. tiil langylle i then enne boer Jens Samsing och i then andhen Jon Christiernsen met sodant skickelsæ at forne alters perpetuus vicarius schal holle eller holle ladhe daulig siunghen Messzer af then helugæ Tresoldighet, som althers Patrone er och en artid som Kannicke sculle holle met Messzer och vigiliis for myn Siel och alle Christnæ Sielæ paa huad Tid som hand indschrisues i aar Tidhe Boghen at hollis for huilche them schal gisues tho ß. groth, och schulle perpetui vicarii holde en aar Tiidh ligheruis och hasue 2 ß. groth och schal forne perpetuus vicarius schiche Lius och anden Redschaf tiil althereth och indlegge huert adr en lødhe Marc tiil sodane althers ornamentum som thes behof giørs meth oppa ath holle effter hans vilgæ och schichelsæ som forne vicari Domme hasuer ad pretendere och wil Jegh forne Jep Claußen ..... megh och myne arwingher och slecth Jus patronatus och presentandi saalenge nogher af os tiil er som thet kand forsta och naar slecth afganghen er thaa schullæ Burgemester och Rad i Køpnehasn hasue then samme Magt ath presentere och werdigh Fader meth Gud Biscop vti Roschilde schal altiid tiilhøræ ath gisue ther poe vocation och naar vicarius tiil forne alther ladher falle Messzer eller hasue andhen Forsømmelße och ey holler eller ladher holle forne Vilchor eller ey nøyes met thene Beneficio thaa schall forne Burgemesther och Rad hasue fulmagt ath gisue en andhen huem thom teckes at thessze forne ærendhe och articler wbrødelighæ holle scullæ som før er rørth tiil ewigh Tiidh thaa hasuer Jegh hength myt yndzeylle nædhen for thette Bref meth fler godhe mæns indzeyle som er Her Jachem Grits Ridder Hosuetzman paa Køpnehasn Anders Nelßen Burgemester, Gerligh Flaar, Dytløf van dem Born och Nelß Anderßen Rodmand ther samme sted gisuet och schresuet i Kiøpenhasn arr effther Gudz biird M.CCCC. Thrysindstiusue paa thet fierde wor Frue affthen Nativitatis.

18.) Sex Ugers Brev paa Jep Clausens Steenhuus 1464.

Wii Christiern met Guß Nathe Danmarckis, Sueriges, Norges, Wendes ok Godes Koningh, Hertug i Sleßuigh, grefue i Holsthen Stormern Oldenborgh och Delmenhorst helse ether allæ som byggæ och boe i Danmark kierlige met Guth och wor Rathe Widher at for oß hafuer wæret Beschen Manß budh Jep Claußen i Køpnehafn af wapn met worth almynnæ Stefningsbref ludendis paa theu estræ sidhæ i thet Stenhus i Køpnehafn som Jep Claußen nu sielf vti boer, och ther til annen Jordh liggendis Nordhen fraa forne Steenhus och synnen hos met hans eghet Stenhus effterthi som thet bref therom yttermeer vdwiß och inneholder. Tii biude wii ether alle som i Danmark ær, som sigh kennes nogen dæl eller Rettigheed i forne Goß at hafue engtigh for panth Eyendom eller nogen ander lundh at i innen sex vger effter at thette wort bref ær lest kome for oß therom met alle ethers Brefue och Bewißninger som i ther eemodh hafue ok lidher ok vndgiæller therom for os swo meget sam lagh och reth ær komme ther engen anden forne tiit thaa gifuer wi then ydermer bref wppaa som os af retthe hører at gøre effter Loghen. Datum Harelsborg Anno Domini MCDLX. qvarto.

19.) Fr. Marine Nielsdatter sælger Jep Clausen 2 Gaarde i Fersloff. 1454.

Allæ Man thettæ bref see eller heræ læsæs helßer Iæch Marina Nielß Doter i Thorup Anders Jensens efftherlefuer som Landß Domer war i Siæland ewinneligha met Gudh och kunger alle nærwærændis och kome sculendis at Iæch wetherkener mich met thettæ mit opne Bref frii weliæ, Samthyckæ Radh ok foldbordh myn kære Sons Axel Anderßen och flere myn weners at hauæ soldh och vpladhet hetherligh Man Jep Claußen a wapn Borgemesther i Køpenhafn two myuæ gardhæ liggendis i Færslef i Hornßhærrit i Siælland som nu paa boer Jes Samsingh pa then enæ och Anders winter pa theu anden met allæ forschrne gardis Tilligelsse Ager ængh Skow och mark wot och thywrt huat thet hælßst næfnæs kan enchte vnnen taghet til ewerdelighæ Eyæ hauæ sculendis och wetherkæner Iæch mich fæ och solt wardh vp at hauæ borit af forne Jep Claußen for forne gardhæ och goß met alle theris Tilliggelsæ swo at mich alt ngest wel met noghes, thy tilbyner Iæch mich och myn arfuinge forne Jep Claußen for forne gardhe och goß met alle theris tilliggelßæ til at sta fri och hemlæ for hwers Manß Tiltalæ, waræ thet saghæ forne gardhæ eller noget theris Tilliggelsæ forne Jep Claußen eller hans arfuinge afgingæ met Kirkæ Ræt Landz logh

eller

eller met nogen anden Ret for myn eller myn arfuingers hemke wanschelsæ schuld, thet Gwdh forbyndhæ, tha tilbynner Jæch mich och myn arfuinge forne Jepp Claußen eller hans arfuinge all then skadhæ vp at rættæ som ther af komme kan vden alle halpæradhæ thyfting gensiellße eller nogen ytermer Rætgang. Tiil et stor Forwaringh ladher Jæch met weliæ och witschap hengge mit Incigle for thette bref betendis welbyrdighæ och hetherlighæ Mæntz Incigle til witnesbyrdh som ær Her Olaf Axelßen Ridder Howitzman pa wyßburgh Axel Anderßen myn Søn, Eggert Randsow, Eric Jensen Borgemester i Køpenhafn a wapn och Pær Swene Radhman i samæstet. Datum Haffniæ Anno Domini MCDLIIII vigilia omnium Sanctorum.

20.) Stevning til Vor Frue Kirkes Capittel om en Jord ved Jep Clausens Steenhuus. 1465.

Wi Christiern met Guts Nathe Danmarkis, Sueriges, Norges, Wendes och Godes Koning, Hertugh i Sleßuigh grefue i Holsthen Stormern Oldhenborgh och Delmenhorst Helse edher som bygghæ och boo i Kiøpenhafn kierlige met gudh och wor Nathe vn byndhe hos edher hetherligh Men, Mæster Jæsper Deghn i Køpenhafn och Her Hans Persen Canik i samme stedz och alt eders heterlige Capittel ibidem at i innen sex vger nest effter at thette wortt bref ær læst kome for oß met alle ethers bref och beuißning som forne ethers Capittel hafuer paa en Jordh liggendis emellom wor Fruæ Stenhuß ok Jep Claußens Stenhus i Køpnehafn som han nu sielf vti boer huilcken i toge gienbref paa af oß modh forne Jep Claußen och swar hannom ther wppa som ether af rættæ hører at gøræ och lyær ok vndgiæller therom hwat lof och reth ær vnder ethers falzmol effter Logen. Datum Harelsborgh. Anno Domini MCDLX qvinto craſtino die Beati Benedicti Abbatis Noſtro ſub ſigillo ad cauſas Teſte Juſtitiario noſtro *Ketillo Nicolai* de Harelsborgh.

21.) Jep Tygesens Pantebrev til Mathias Pedersen paa 100 Mark lybsk. 1466.

For alle som thette Bref see eller hør kunger ok kennes Jek Jep Tygesen Borgher i Køpenhauen myk rettelige gield schuldigh ath war beschethen Man Matis Pethersen Borgher ther same stedz hundrethe lubß marc i swodan Mynt och Penninge som i Køpenhauen genge och geue ære som han myk och myn kær Hußfru Marinæ Thues Dotter til wor sthore Nottorfft ok behof wenlige ok kerlige lent hauer for huilke 100 Lubß Marc Jek met forne myn kær Hußfrues

Raath

Raath weste ok samthykke hanom i Pant sætter een wor Gardh liggendis i Ratshws Stredet i Sti Pethers Sogn i Køpenhafn som Olaf Brygger nu i boor met alle forne Gards tilhoriske hws och Jordh i lenge och i brethe wppe och nethre. engtet vndertaget for et brugelig Pant Fruct och Landgilde op at bære swo lenge forne Gordh wordher hanem eller hans arwinge skellige afløsder af os eller af wore arfuinge for forne hundrethe Marc och Landgilde schal følge Howtsommen och engtet afslaas af Howtsommen och tilplichte wii oß och wor arfuinge forne Matthis Petersen och hans arfuinge forne gardh och grund frii hemble och tilsta for hwars Mans Hinder eller Genfielske som therpaa kan talæ met nogher Ret swo lenge han worder hannem eller hans arfwinge afløsder som forschrefuet ær, toogh met swodan wilkor at thet bref som forne Olaf Briggers Hußfrue Cecile har tilforn paa forne gard schal blifue wyt syn Makt Til større Forwaringh ladher Jek henge myt Jncenyle met fler Dandemens sam Jek och forne myn kær Hußfrue haue ther til bedhet som ær Jenß Olßen, Matz Olßen och Erik Adamßen Borgher thor samestæds for thette bref gifuet ok schrefuet i Køpenhafn aar effther Gudß burd MCDLX. paa thet fæte Mandagen næst effther then Søndagh som qvasimodo geniti syunges i then helge Kirke.

22.) Biskop Oluff Mortensens Stadfæstelse paa H. Trefoldigheds Alters Vicarie. 1466.

Wii Oluf Morthensen met Guß Nade Biskop i Roschilde gøre witherlicht for alle at wii haue tilladeth och stadfesthet, och tillade och stadfesthe met thette wort opne Bref Messer och Gudhthieneſt som Jep Claußen af wapen steffthet hawer af then helye Trefoldighet for forne thii helyg Trefoldighetz Alther i wor Kapnehafns Domkircke sondhen i Kirken mod Sti Knudtz Alther liggendis effther the brefues wtwiselske ther paa gifne ær och stadfesthe wthen mer at ther schal wære patrocinium och høsthiit met siungen Meße och Predichen for forne alther Trinitatis Søndagh hwert aar. och give wii ther til 40 Dage aflat thee som tiith tha paa forne tiith søghe for aflat och Guß Tieneſt schyld. In cujus rei testimonium secretum nostrum presentibus est appensum. Datum Haffnie Anno Domini millesimo qvadringentesimo sexagesimo qvinto, feria qvinta proxima post festum Beati Dionisii Martiris & Confessoris Anno M.CDLXVI. Die beati Kanuti Regis & Martyris.

(Slutningen følger i næste Hefte.)

Nye Danske Magazin.

Siette Hefte.

I.

Nogle Efterretninger om Kunstner-Familien Grotschilling.

[illegible] del. et sc.

Ligesom i det gamle Danske Magazin ere anførte et par Levnets-Beskrivelser af danske Kunstnere, saa have vi og i Sinde undertiden at give nogle til vor Danske Kunsthistorie henhørende Efterretninger. Denne Gang levere vi et Stykke, som af en Hændelse er faldet Udgiveren i Hænder, og det saa meget des hellere, som der om denne Familie ingen Efterretning haves og det Kongelige Danske genealogiske og heraldiske Selskab i sit udgivne Adels-Lexicon ganske har forbigaaet den.

Den første, saavidt vides, af denne mærkelige Familie, var **Bendix Grodtschilling**, fød i Holsteen, men hvad Tid vides ikke. Vor berømte Digter, den Keiserlige Pfaltzgreve, **Johannes Rist** i Wedel, gav ham som en særdeles Kunstner i Snedker- og Dreier-Arbeide ved et Patent, af 1655. Tilladelse at føre Vaaben, nemlig: Et Fruentimmer forestillende en Muse i guld Felt, holdende en Vinkelhage i den høire Haand, og omfavnende en rød flammed Støtte med den venstre. Dette Brev, hvoraf en Afskrift er bleven os meddeelt, indeholder adskilligt merkværdigt, og lyder saaledes:

Ich Johannes Rist, Prediger des Heiligen Göttlichen Wohrtes zu Wedel an der Elbe, Römischer Kaiserlicher Maiestät Pfaltz und Hoff-Grafe, auch vom deroselben Kaiserlichen Hofe aus Edel gekröhnter Poet, bekenne hiemit und mache kund und offenbahr Jedermenniglich.

Demnach der Allerdurchlauchtigster und unüberwindlichster Fürst und Herr Herr Ferdinant der Dritte dieses Namens, Erwehlter Römischer Kayser, zu allen Zeiten Mehrer des Reiches, In Germanien, zu Hungarien, Bohaim, Dalmatien, Kroatien unnd Schlavonien König, Ertz Hertzog zu Osterreich, Hertzog zu Burgundien, Brabandt, Steier, Kärnten, Krain, Lützenburg, Würtenberg, Ober- und Niederschlesien, Fürst zu Schwaben, Marggrafe des heiligen Römischen Reichs zu Burgou, Mähren, Ober- und Nieder Lautznitz, Gefürsteter Graf zu Habsburg, Tyrol, Pfiert, Kyburg und Görtz, Landgraff im Elsas, Herr auf der Windischen Marck, zu Portenou und Salins et cæt. Mein allergnädigster Kaiser unnd Herr, auß Sonderbahren Beweglichen Uhrsachen unnd Hohen Kaiserlichen Gnaden, mit wohlbedachtem Muhte, guthem zeitlichen Raht, eigener Bewegnisse unnd rechtem wissen, auß Römischer Kaiserliche Macht und vollenkommenheit, Mir Obenanten, unter anderen staatlichen Begnadigungen und ansehenlichen Privilegien, auch diese besondere Freiheit allergnädigst hat verliehen und mitgetheilet, daß Ich, auß Kaiserliche Macht und Gewalt, Ehrlichen, redlichen und wolverhaltenen Leuten, die Ich solcher Ehren würdig und dazu tüchtig achten werde, Sonderbahre Zeichen, Wapen und Klenodien, mit Schilden und verschlagenen Helmen geben, mittheilenn und verleihen könne, solle und müge, alles mehreren Inhaltz Ihrer Kaiserlichen Majestät, mir hierüber allergnädigst ertheileten Diplomatis und Freiheit Briefes, welches Anfang in diesem Stükke also lautet:

Porro tibi sæpe nominato JOHANNO RISTIO, liberam potestatem et facultatem damus, ut possis et valeas, honestis personis,

soris, illud à te petentibus; Insignia seu arma concedere et elargiri idonea et convenientia qualitati Personæ (quod ex tuo Judicio et arbitrio dependere volumus) eosdemque Insignium & armorum capaces reddere, und so weiter. Welches mit deme, so in mehr hochbesagtem Kaiserlichen Diplomate auf diese worte folget, in Teutscher Sprache ungefehr also lautet: Ferner geben wir dir offtbenanten Johanni Ristio, auch diese besondere Macht und Freiheit, daß du Ehrlichen, redlichen Personen, die Solches von dir begeren, Zeigen, Wapen und Klenodien mittheilen, verleihen und geben mügest, die sich nach Beschaffenheit der Personen zu derselben wol fügen und schicken (welches wir deinem eigenem Gefallen, Urtheil und Bescheidenheit wollen anheim gestellet haben) auch solche Personen zu wapen- und Lehnsgenossen machest, und Ihnen Zeigen, Wapen und kleinother, mit Schild und verschlossenen Helm gebest und verleihest, also und dergestalt: Daß dieselbe Personen, die du, Johannes Rist, als Unser Keiserlicher Pfaltz- und Hoff Grafe, mit wapen, Schild und Helm, wie obstehet, würdest begaben, beides sie, als auch Ihre Eheliche Leibes Erben und deroselben Erbens Erben, Mann und Weibes personen, solche für und für in Ewigkeit führen, auch sich deren zu allen und jeden Ehrlichen, redlichen Sachen, Handlungen und Geschäfften, zu Schimpf und Ernst, in Streiten, Sturmen, Schlachten, Stechenn, gefechten, Pannieren, Gezelten aufschlagen, Insiegeln, Pettschafften, Begräbnüssen, Gemählden, und daß aller örter und Enden, nach Ihren Ehren, Notturfften, willen und wolgefallen gebrauchen, auch alle und Jede Gnade, Freiheit, Ehre, Würde, Vortheil, Recht und Gerechtigkeiten, mit Amtern und Lehns Geistlichen und weltlichen haben und tragen, mit anderen, unseres und des Heiligen Römischen Reiches, auch unserer Erb Königreiche, Fürstenthümer und Landen, Lehns- und Wapensgenossen leuten, Lehens- und alle andere Gerichte und Recht besitzen, urtheil zu schöpfen und Recht zu sprechen, auch des alles theilhafftig, würdig, empfänglich und dazu tauchlich, schichlich und guth sein, sich dessen alles in Geistlichen und weltlichen Ständen und Sachen freuen, gebrauchen und geniesen sollen, von Recht und Gewohnheit, von allermänniglich unverhindert et cæt.

Wenn mir den nun unter andern, guthen Ehrlichen und wolbegabten Leuten, auch vorkommen, der Ehrenvester, viel achtbare und Kunstreicher Herr Benedictus Grotschilling, welcher nicht allein von Christlichen und Ehrlichen Eltern ist erzeuget und gebohren, Sondern auch

nach gehendes von den selben in allen Tugenden erzogen, fleißig zur Schulen gehalten, entlich auch Ein Ehrlichs und reinlichs Handwerck zu fassen, und dadurch redlicher weise, Seine Nahrung und Brodt zu erwerben, zu einen Schreiner oder Tischer ist gebracht und in die Lehre gethan worden; er aber bey Fassung oder Erlernung sothanen löblichen Handwerkes, solchen Fleiß hat angewendet, daß er in demselben Ein erfahrner Künstler worden, so gahr, daß auch fürnehneme und grosse Herren, Ja die Königliche Majestät zu Dännemarck selber, seine Kunst und Wissenschafft gerühmet, seiner Arbeit sich allergnädigst gebrauchet und dieselbe Ihr sonderlich gefallen lassen, Ich auch für meine wenige Person, als ein Grosser Liebhaber aller rechtschaffener Künstler mit verwunderung seiner Hände werck habe angesehen, gestalt ich den auch daß Müster solcher seiner Kunst, sonderlich vonn schönen, über die mahssen nett und sauber ausgearbeiteten Ramen, und dergleichen Sachen, Einem Jetweden Kunstliebenden kan vorzeigen, und da benebenst vermerket, daß mehr erwehnter Benedictus Grotschilling seines Christlichen, Ehrlichen und aufrichtigen Gemythes halber, von allen Ehr- Kunst- und Tugendliebenden, sonderlich wird geliebet, gelobet und gerühmet. So habe Ich, dero Römischen Kaiserlichen Maiestätt Pfaltz- und Hoff-Grafe, auch Edelgekröhnter Poete, nicht nur auf sein fleissiges Ansuchen, sondern auch aus eigener, sonderbahren Zuneigung gegen seiner Person, Kunst und Geschichligkeit, mit wohlbedachten Muth, rechten wissen und guter Betrachtung, Jhme Benedict Grothschilling, wie auch seinen Ehelichen, itz- oder künfftigen Leibs Erben, und dero Erbens Erben, Mann- und Weiblichen Geschlechtes dieses nachgeschriebenes Wapen, mit Namen: Einen goldgelben Schildt in demselbem Eine Jungfrau, welche sich fast Einer Musen der Urania vergleichet, in einem blauen kleide, Einen grünen Krantz von Rosmarin auf dem haubte tragend, die rechte Hand empoorhebend, und Ein Winkelmahsse der in haltend, mit den linken Arme aber eine rothe Flamseule, von den Griechen Pyramis genennet, umfassend, und sich gleichsam ein klein wenig daran lehnend; Auf dem Schilde Einen verschlagenen oder Stechhelm, mit einer blauen und gelben durch einander gewundenen Helmdecken: oben auf dem Helm ein andere rothe Flamseule oder Pyramis, welcher Spitze fast oben, oder nicht weit von dem Gipfel mit einem schönen Rosenkrantze ist umgeben und gleichsam bekröhnet, wie den sothanes newes wapen und Kleinodt in der midten dieses Gnadenbriefes klärlich gemahlet und

mit

mit seinen eigentlichen Farben ist außgestrichen, gegönnet, erlaubet, verliehen und gegeben.

Gebe, gönne, erlaube und verleihe Ihn auch solches von und auf mehrberührter, von der Römischen Kaiserlichen Maiestät, Meinem allergnädigstem Kaiser und Herren, mir allergnädigst verliehen freiheit, Macht unnd Gewalt, mit Uhrkund und inn Kraft dieses ofnen Briefes, also:

Daß mehr besagter, Benedictus Grothschilling, seine Eheliche Leibs Erben und Erbens Erben, Mann- und Weiblichen Geschlechtes nun hinführo zu ewigen Zeiten, das hier in beschriebene und beigemahlte Wapen führen, und sich dessen in allen und Jeden Ehrlichen, redlichen Sachen, Handlungen und Geschäfften, zu Schimpf und Ernst, in Streiten und Sturmen, Schlachten, Kämpfen, Gestechen, Gefechten, Panieren, Gezelten aufslagen, Insiegelen, Pettschafften, Begräbnissen, Gemehlden, und sonst aller Enden und Ohrten, nach Ihren Ehren, Notturfften, willen und wolgefallen gebrauchen, auch alle und Jede Gnade, Freiheiten, Ehre, würden, Vortheil, Recht und Gerechtigkeiten, mit Amtern und Lehn, Geistlichen und Weltlichen haben und tragen, mit anderen, des Heiligen Römischen Reichs auch Ihrer Majestätt Erb Königreichen, Fürstenthümen und Lande Lehns unnd wapen genossen Leuten, Lehn, und alle andere Gericht und Recht besitzen, Uhrtheil zu schöpfen und mit Recht zu sprächen, auch dessen alles theilhafftig, würdig, empfänglich und dazu tauchlig schicklich und guht sein, Sich dessen alles in Geistlichen und Weltlichen Ständen und Sachen freuen, gebräuchen, geniesen, von Recht oder Gewohnheit von allermänniglichen gantz unverhindert.

Alles und jedes bei vermeidung der Römischen Kaiserlichen Majestätt, unsers allergnädigsten Kaisers und Herren schwerer, unnachlässiger Straffe und ungnade, da benebenst auch einer gewissen, und in Meinem Kaiserliche Diplomate, Freiheits- oder Gnaden-Briefe namentlich ausgedrückten Pöen von funffzig Marck Löthigen Goldes, wovon ein Jetweder, so viel Gedachten Benedictus Grothschilling, auch allen dessen Ehelichen Erben und Erbens Erben, Mann und Weiblichen Geschlechtes, in diesem verliehem Wapen und Kleinothe freuentlich Inntrag thäte, oder auch zu thun begehrte, zum halben theile mir, als Kaiserlichem Pfaltz- und Hoffgrafen, dem andern Theil Ihme, ofternanten Benedictus Grothschilling, oder aller desselben Ehelichen Leibes Er-

 ben

ben und Erbens Erben unnachläßig zu bezalen, verfallen sein soll: jedoch anderen, die vieleicht obgeschriebenen Wapen ein gleiches führeten, an Ihrem Wapen und Rechten, in alle wege unvorgriffen und ohne Schaden.

Mit Uhrkund dieses offnen Briefes, den Ich zu ewiger Besagung, Bekräfftigung und Bestättigung mit eigenen Händen unterschrieben, und Mein Hoff-Pfaltz Gräflisches Innsiegel, dessen ich mich in dero gleichen Handlungen pflege zu gebrauchen, daran gehänget. So geschehen und gegeben in den Königlichen Dennemarckischen Holsteinischen Flecken, Wedel amb Elbe, am zwölfften Tage des August Monats, Im Jahre nach Christus unseres Herren und Seligmachers Gebuhrt, Ein Tausend, Sex Hundert und Fünf und Fünfzig.

Johannes Rist.

Sacri Lateranensis palatii, Aulæque Cæsareæ & Imperii Consistorii Comes mppria [1])

Han havde sin Bopæl i Itzehoe, men da samme Bye 1657 blev afbrændt, begav han sig, efterat have mistet Huus og alt hvad han eiede, til Hamborg. Efter et par Aars Forløb lavede han sig paa at reise til Wien, hvor han havde Løvte at blive taget i Tieneste af Keiseren, men blev i det samme kaldet til Kiøbenhavn af Kong Friderich den Tredie som Hof-Kunstdreier, omtrent i Aaret 1660. Derefter brugte Kongen ham, som en Mand, der havde adskillige Indsigter, til fra først af at indrette sit Kunstkammer, hvormed han 1680 kom i Stand. Til en Erindring herom lod Hans Majestet hans Portrait opsætte paa Kunstkammeret, hvor det endnu sees, med Kunstkammer-Neglen i Haanden.

Hans Søn Bendix blev født 1655 den 1 December. I Haab at han skulle succedere sin Fader, lod Faderen ham lære Malerkonsten, og derforuden reise til Frankerig og Italien for at tage de udenlands befindende Konststykker og Sieldenheder i Øiesyn. Efter hans Faders Død blev han ogsaa af Kong Christian den Femte anseet for den meest skikkede til at være Kunstforvalter, og fik Kongelig Bestalning paa samme Embede.

Hvad hans Malerie angaaer, da maae man allene ansee ham for en Liebhaber, og som noget, hvorefter han havde lagt sig meest for at kunne domme

[1]) I Seglet staaer Ristes Vaaben, som er et fiirdeelt Skiold af Sølv og Blaat, i det første og fierde Feldt en Halvmaane omfattende en sexoddet Stierne, i andet og tredie Feldt en svømmende Svane. Paa Hielmen som er kronet, en heel opstaaende Jomfrue med et Belte om Livet og Krands paa Hovedet, holdende i den høire Haand en Laurbærkrands, i venstre en Maane og en Stierne.

[illegible] Malerier; dog har han malet efter hoi Ordre Kong Christian den Femte til Hest, som staaer paa Apartements-Salen, endeel Tapeter paa Rosenborg ere forfærdigede efter hans Malerier, og paa det Kongelige Kunstkammer findes et optisk Stykke, forestillende Kongerne af den oldenborgiske Stamme, og i Midten Kong Christian den Femte.

Han efterlod sig 12 Born, hvoraf de fleste døde i deres Ungdom; Selv døde han 1707 den 10 Martij og blev fulgt i Embedet af sin ældste Søn, som iligemaade havde det Navn Bendix.

Denne Bendix blev fød 1686 den 12 August, og af sin Fader oplært med største Flid i alt hvad der kunde giøre ham til en duelig Kunstforvalter.

Foruden de almindelige Studia skal han have havt en tilstrekkelig Kundskab om Malerie, Antiqviteter, Mynter, Mineralier ꝛc. Han har ogsaa selv malet, og endskiønt han kun drev det som et Biværk, saa har han dog iblant andre Sager forfærdiget i Vandfarve et Stykke 1½ Alen i Længden og 1 Alen i Høiden, forestillende Kong Friderich den Fierdes Salving i Friderichsborg Kirke, hvorpaa man kunde kiende alle Personerne der bivaanede denne høitidelige Act, hvilket behagede Hans Majestet saa meget, at han, uagtet der vare mange Medbeilere til Kunstforvalter-Tienesten, dog foredrog den unge Bendix Grothschilling for dem alle, uagtet han kuns var 21 Aar gammel, og hvoraf kan sluttes, hvad han med Tiden kunde have præsteret i denne Kunst, hvis det havde blevet hans Studium.

Men Kunstkammerets Forbedrelse var Formaalet for alle hans Bestræbelser, hvorom vor flittige og indsigtsfulde Hr. Spengler har aflagt Vidnesbyrd i det første Bind der Beschäftigungen der berlinschen Gesellschaft naturforschenden Freunde ved Leiligheden af Historien om den ægte cedo nulli pag. 413. 415.

Man maa saa meget mere undre sig over denne hans Iver, for at forbedre Kunstkammeret, naar man veed, at han i de sidste 10 Aar af hans Levetid bar paa et sygeligt Legeme, og var elendig plaget af Steen, foruden andre Huusbekymringer. Han døde den 23 Martii 1737, uden at have efterladt sig Livs-Arvinger.

II.

II.

Slutningen af
Kongelige Breve og Befalinger
til Christopher Walchendorff fra 1558 til 1600.

(Af Originalerne i Selskabets Arkiv.)

109.) Om Skibenes Udrustinge, 25 Febr. 1588.

Friderich etc.

Wor synderlig gunst tillfornn. Wij bede Ether och naadigst begere, attj strax anschendis thette wortt breff forskicker wore Liff-Skibe Raphaell, Michaell och Gabriell wforsømmeligen forskicker ind vdj Bellt, mett altingist well tillfiidt och vdstafferit. Saa the thet allersnariste mueligt er kunde were ther tillstede. Sammeledis bede Wij Ether och begere attj the andre wore Liffskibe och orlougskibe ochsaa lader berede och vdstaffere, och mett ald behøring vdrustit lader thenum vdlegge paa Strømmene, epther som Wij tillforn Ether ther om naadigst tillschreffuitt haffue. Thermett giøre J Oß synderligenn till Wilge, befallendis Ether Gude. Schreffuit paa wort slott Hadersleffhus thendt xxj dag Februarij Aar etc. Mdlxxxviij. Wnder wortt Signett.

Friderich.

110.) Winn till Fredericksborge 1588.

Frederich etc.

Wor synderlig gunst thillforn. Wij bede Ether och naadigst begiere, attj wille forschaffe och schicke thill wortt Slott Frederichsborg Fire Fad Wiin, saa the strax kunde thiid komme, och were thillstede naar Gud will Wij thiidkomme. Thermett schier Oß synderligen thill Willge, befallendis Ether Gud. Schreffuitt paa wortt Slott Anduorskouff thend 16 Martij Aar etc. 1588. Wnder wortt Signett.

Friderich.

111.) Paa en løs Seddel uden Aarstal.

Theitte thømmer fattis thil Kon. Mat: s. Bygning paa Krogenn.

x^c Bielcker, stocked xvij Alne lange.

j^c Sparrer, stocked xx alne lange, thycke paa thend store Ende en foed.

lxxx Bielcker, stocked xij alne lange, en foed paa thend Lille Ende.

j^c Sparrer, stocked xvij alne lange.

xx thalther themmer stortt och smaatt thill hanebielcker och Losholtt, thill att forbinde Sparwerck, och thill allehande Schielrom.

ij^m Legther.

Friderich.

112.) Et Postskript til et andet Brev.

Post Scriptum. Wij giffue Ether naadigst att wide att siiden Wij ere hiidkomne, haffue Wij Oß bespurt och forfaritt, huorledis nu er holden hus for Oß her samestedz, epther wore Lensmendtz forandring, siden Oß Elskelig Hans Blomme, wor Mand och Raad, er kommen hiid epther Eualtt Woye; tha fornemme Wij att paa thend tiid, som Hans Blomme her werit haffuer, icke mindere men mozen saa megen Bygning er skeedt bode paa Slottit och vdj Ladegaardene, saa och paa mange møller her vdj Leenitt, som tilforn vdj Euald Woyes tiid paa liige termiin. Och haffuer hand ligeuell presenterit vdj wor Kammer att wille Leuere aff samme tiidz Renthe och Jndkompst, som hand thett haffd haffuer xiiij^m Daller reede penninge offuer ald bygnings Omkostning, eller beholdene forraad, som J well selff wiidere forfare aff hans Regenschab, nar thend fremkommer. Och haffuer hand Oß vnderdanigst beret, att thersom icke werit haffde thend bygning bode her wiid Slottit, och paa en vj eller vij møller och anden attskillige notuendig vdgifft och bekostning, wilde hand haffue vdført Oß thette aars Jndkompst paa thett neste till thiuffue thussind daller; och fortrøster, att nar hand thett haffuer skaffitt vdj sin rette Swang, skall thett aarlig Oß icke wiid fra thend Sum unddrage till wiße Jndkom offuer Slottens bekostning och fortheringStille therfore till ethers Betenckinde, huilcken Oß throliger meent och wor gaffn bedst wiidütt och rammitt haffuer, enthen thend som Oß en Aar eller thre fierding Aars tiid saadan en ansehenlich Summa Penninge offuer anden attskillig bekostning och wdgifft haffuer heraff leenitt vdj reede penninge leffuieritt, end thend som vdj fem forledne Aar, icke allene inthitt haffuer leffueritt, men thill Leenens Jndkom bekommitt en merckelig Summa penninge aff wor egen Kammer, offuer thett antal, wij nu haffue aff thette Aars Jndkom, som forskreffuit staar,

och icke fort andit end Bleck och papir till Regenschab, och giffue Ether ther epther endnu att kiende och domme, om Oß tillforn er skiedt Skell och Rett eller Wrett. Thett Wij Ether naadigst icke forholde willde. Befallendis Ether Gud. Actum ut in Litteris.

Friderich.

Herhos staaer med Kongens egen Haand skrevet:

Hant ert goet entnu, wmd hant wyl bliwe so sum ieg hobist tyl, och noch ert sorrit apae.

113.) Om Markesskiel imellem Beldringe og Hastrup 1590.

Christian thend Fierde med Gudtz Naade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis wdualde Koning.

Wor synderlig gunst thilforn. Wider att Oß Elskelige Casper Paslig thill Rosbechshollm wor mand och Raad, haffuer wnderdanigst ladett giffue Oß thill-kiende, huorledis att Oß Elskelige Lange Beck thill Forßleff wor mand och thiener schall paafore hannom nogen thrette med Oldinge, som han haffuer ladit opschriffue thill att giore rett Marckskiell emellom Beldring paa thend ene och Hastrupe Bye, som forschreffne Casper Paslig naadigst er med forleentt paa thend anden side, och therfore wnderdanigst begierendis att motte therudinden thill Rette forhielpis, att hannom icke paa wor och Kronens Eiendom schulle schie forkortt; Och epther att samme Bye och Eyendom er liggendis ther wdj Ethers Lehen, tha bede Wij Ether og wille, attj reter Ethers Leilighed epther att were ther hoeß thillstede paa Marcken, naar Oldinge schall giore och fuldende theris thoug och haffuer flichtig Indseende med, att Oß paa wor och kronens Eiendom wid samme Oldinge gang icke skier nogre maade forkortt, widere end som loug och Rett kand giffue. Thermed schier wor wilge, befalendis Ether Gud. Schreffuitt paa wortt Slott Koldinghus thend xxiij Nouembris Aar Mdlxxxx. Wnder wortt Signett.

Hogbemeldte wor Allernaadigste wdualde Herre Prindtz och Konings thillforordnide Regierings Raad, som nu thillstede ere

Nils Kaas. egen Hand.

Jorgen Roßenkrantz. egen Handt.

Udskrift:

Udskrift:

Oß Elskelig Erlig och welbiurdig Christoffer Walckendorff, wor Mand, Raad och Embitzmand paa wort Slott Wordingborg.

114.) Om Norske Jordebøger 1591.

Christian ꝛc.

Wor synderlig gunst thillforn. Wij bede Ether och wille, attj strax inden Sctt. Michaelis dag førstkommendis wdj thet allerseniste fran Ether offuergiffuer och wdj wortt Renthekammer indschicker en clar richtig och summeritt Jordbog, paa ald wor och Norgis Kronis Renthe och Indkomst aff ethers Lehnn, I naadigst med forlehnitt er, och ther hoß giører clar och wisse beskeed och forklaring om wechten och maalitt ther wdj samme Ethers Lehnn giengs och seduanlig er, och althid gings och seduanlig haffuer weritt, sammeledis attj och giører god Beskeed paa huad Stigtens Indkomst aff samme Lehen aarligen kand inddrage, huad huer sogen eller Prestegield renther, och huem som nogitt aff Stigtens wdj Forleuing haffuer, enthen paa Affgifft, eller och quitt och frj, och huad ther aff frj følger kronen, och er endnu heden wforlehnitt. Wdj lige maade och indskicker god och Richtig forthegnelße och beskeed om ther wdj Lehenen brugis nogen Aaregangs sanger eller Flomsauger, huortill paa Kronens och Kirckernis eller Capittels Skoffue bliffuer wdj nogen maade huggen thømmer. Thersom I och haffuer nogen wore och Norgis Kronis gaarde wdj brug och sielff lader auffle thill, I tha och om samme gaardz seed, Auffuel, Engebierring och alld anden Herlighed wdj samme Register clarligen ald omstendig leilighed lader formelde; thißligiste och saa clarligen lader optegne om ther brugis nogen Laxefiskind eller anden synderlig Fiskerij ther wdj Lehenene, enthen for eller paa wor och Norgis Kronis Eyendomme, och om alle forskreffne punchter och Artickler och inden forbemeldte thid wdj thett allerseniste och endeligen wden ald Forhaling indskicker clare och richtig Forthegnelße och Register, epther som forskreffuit staar, wdj wortt Renthekammer wnder Ethers Haand och segell beschreffuit. Thermed skier Wor wilge och befaling, thi thager her aldelis ingen forsømelße fore, befalindis ether Gud. Schreffuit paa wortt Slott Kiøpnehaffn thend xxv Aprilis Aar Mdlxxxxj. Wnder wortt Signett.

Høgbemeldte wor Allernaadigste wdvald Herre Printz och Konnings thilforordnide Regierings Raad.

Nils Kaas. Peder Munck. Jørgen Roßenkrantz.
egen Haand. egenn Hand. egen Handt.

115.) Om Münstringen i Roskilde 1591.

Christian rc.

Wor synderlig Gunst thillforn. Vider at som Wij nu for nogen Thidt siden haffue laadit wore obne Breffue wdgaa offuer vorre Lande Siellandt, Laalandt och Falster, at schulle met thieris folck och heste, saa mange the plichtige ere at holde Oß och thieris federne Rige thill Thieniste, mode thillstede wdj vor Kiøpstedt Roschilde thridie Vgges dang effter Sancti Michaelis, som er den 20 Octobr. feerstkommendis, och ther at laade themnum münstre; och wille Vij Ether thill samme thidt hauffue bethroit och thillforordtnit themnum paa worre Vegne at schulle mustre. Thi bede Vij Ether och naadist begiere, attj rette Ether effter at mode thillstede vdj forschreffne vor Kiøpstedt Roschilde thill forschreffne thidt och forschreffne wore Vndersotte ther sammestedtz aff Addell at mustre, hauffuendis Indtsehende thermet, at the ere thillbørligen met harnischer och Verger staffecit, och forreholdendis themnum at the altidt ere och bliffue vdj schlig thillbærlig Rystning beredt, at thersom nogit vforsehendis paakom, thet doch Gudt naadelligen affuende, the thaa thieris eigne och thieris Federne Rigis schaade at kunde forekomme, hindre och affuerge, och thereffter themnum for schlig thieris vnderdhanigst villighedt paa Vorre vegne betacker. Thermet giver J Oß thill Wilge, befallendis Ether Gudt; Schreffnit paa wort Slott Kiøpnehauffn den 6 Septembris Anno 1591. Vnter voert Signet.

Høgbemeldte vor Allernaadigste Herre Printz och vdtualde konnings thillforordtnede Regieringsradt, som nu thilstede ere.

Nils Kaas. Peder Munck. Jorgen Roßenkrantz. Hack Wistand.
egen Hand. egenn Hand. Egen hand. Egen Hand.

Vdskrift:

Oß Elskelige Erlige och Velbiurdige Christoffer Valckendorrff thill Glorup, Corffuitz Viffert thill Reeß, och Arildt Huitfeldt thill Odersberg, Rigens Cantzeller, wore Mendt och Raadt samptligem

116.) Om Samuel de Cartegnys tilgodehavende 1591.

Christian rc.

Vor synderlig gunst thilfornn. Widder eptersom thenne Breffuißer, Samuel de Cartegny aff Franckrige, wnderdanigst thill Oß haffuer supplicerit och giffnit

nit thilkiende, huorledis thendt thiidt J war Rentemester, schulle J werrit bleff-
uen en danscher Skipper wed nauffn Henning Lauritzøn, som nu wed døden
schall werre Affgangen, otte hundrede och fyrgethiuffue marck schyldig, epter-
som eders breff och Segell widere therom schall formelde; och forschreffne affgang-
ne Skipper Henning Lauritzøns Arffuinge, forschreffne Samuel de Car-
tegny schulle haffue antuordit forschreffne eders Handschrifft wdi betaling for huis
the hannom schyldige ware; vnderdanigst begierendis att hand therudinden maa
thill rette forhjelpis, eptersom J aff huoßliggendis hans Supplicatz ydermere
haffue att forfare. Tha bede wij eder och wille, attj hannom for forschreffne
Summa penninge tilfridßstiller, eller ochsaa emoed wore Elskelige thilforordnede
Regierings Raad eder erklerer hnor sig dermed haffuer, att the paa wore wegene
kunde wiide angiffue thilbørlig bescheedt, om der giøris wiider Anfodring om,
Thermed scheer wor wilge, befalendis eder Gudt. Skreffuit paa wort Slott
Kiøpnehaffn, thendt 24 Novembris Anno 1591. Vnder wortt Signett.

Hogtbemeldte wor allernaadigste vdualde Herre Printz och Konnings
thilforordnede Regierings Raadt.

Nils Kaas. egen Handt. Peder Munck. egenn Handt. Jørgen Rosenkrantz. Egen Handt. Hack Wlstand. Egen Handt.

117.) Om Mester Hans Radtzs Regnskab 1591.

Christian etc.

Wor synderlig gunst thilforn. Wiider att thenne Breffuiserske, Anna Me-
ster Hans Radtz epterleuerske, haffuer vnderdanigst ladit for Oß berette,
huorledis Hindis afgangne hoßbunde skall haffue offuergiffuett vdj Rentheriett
sitt Regenskab paa huiß Sølff och guld hand haffde anammitt att skulle forar-
beide, huorvdj hand befindis att werre bleffuen Oß skyldig, och hand skall haff-
ne begierett att huiß hand haffde thill Oß leueritt och forarbeidt thett motte ther-
emod bliffue affregnitt och affkortbitt, och J Ether herwdj schulle befuere saadant
att giøre vden mett wor naadigste wilge och thilladelße eptherdj J icke endnu haff-
ne leueritt Ethers Regenskab fra Ether; Thj bede Wij Ether och begiere, attj
mett thett første Ether therom emod Oß wille erklere, att mand siiden ther epther
kand lade giffue hinde paa wiidere anfordring thilbørlig beskeed. Thermett skier
Oß thill wilge, Beffallendis Ether Gud. Schreffuitt paa wortt Slott Kol-
dinghuß thend 27 dag Decembris Aar epther Christi fødzell 1591. Vnder
wortt Signett.

Hogbemeldte Wor allernaadigste Vdualde Herre Prindtz och Konnings thilfordnede Regierings Raad, som nu tillstede ere.

Nils Kaas. egen Hand. Peder Munck. egenn Handett. Jorgen Roßenkrantz. Egen Handt.

118.) Om Bededage 1593.

Christian 2c.

Wor synderlig Gunst thilforn. Wiider epther Gud Almechtigste nu med hans faderlige Riis och Straff naadeligen haffuer hiemsøcht oß wdj wore Lande och Riiger vdj nogle Aar medt Dyrthiid, och paa mange adschillige Steder her wdj Riget medt Pestilendtz och andre hefftige och farlige Siuger, huorfor wij haffue for raadeligt och gott ansehtt och forordnett att schulle holdis bededage her wdj Rigett thend 4. 5 och 6 Februarij førstkommendis, Gudtz rettferdige Vrede och vore mangfoldige Synders velfortiente Straff att affbede; thi bede Wij Ether och wille, attj bestiller ther wdj Ethers Lehn, att wdj samme Bededage Jcke holdis Thing eller Steffne eller anden slig werdslig forsamling och handling, meden att samme Bededage med Christelig och thilbørlig Ere, Reuerentz och christelig Andacht och Aluorlighed maa bliffue holden. Thermed schier wor wilge, befalendis Ether Gud. Schreffuit paa wort Slott Koldinghuus thend 17 Nouembris Aar 1593. Wnder wort Singneth.

Hogbemeldte vor Allernaadigste Vdualde Herre Printz Och Konnings thilfororduede Regierings Raadt.

Nils Kaas. egen Hand. Jorgen Roßenkrantz. Egen Handt. Sten Brahe. Egen handt.

Manderup Parsberg. egen handt.

Udskrift:

Oß Elskelig Erlig och Welbyrdige Christoffer Walckendorff, wor Mand, Raadt och Embidtzmand paa wort Slott Helsingborg.

119.) Om Markeskiel imellem Broby, Tydinge och Oderup 1594.

Christian 2c.

Vor synderlig Gunst tilfornn. Wilder eptersom ther nu wdj langsommelige thiid haffuer begiffuit sig thrette och wenighed emellom Eder paa wor och Kronens

lens wegnne paa thend ene, och oß Elskelige Jørgen Daa till Snedinge paa thend anden-siide, om Marckeskiell emellom Broby, Tydinge och Oderup, huorom och wore Befalinger nogen gange till guode Mend ere wdgangen om samme Sag att schulle forfare och therwdinden kiende och dømme; huilcke wore Befalinger endnu icke ere fuldkommen, aff thend Aarsage, att the guode Mend, som wdj samme befalinger haffuer werrit thagen, icke alle haffue mødt thilstede, huorfore och forschreffne Jørgen Daa, underdanigst er begierendis, att Wij naadigst wille were hannom behielpelig, att hand engang for alle motte komme med forschreffne Sag till Ende. Tha bede Wij eder och wille, att J begge nu strax med det allerførste huoß the guode Mend, som paa wore siider wdj thend siiste befalning om samme threttе haffue werrit thagen, giører Anfordring, att the endeligen vden ald forhaling eller opßettelße med det allerførste wille beramme ett Møede med de andre guode Mend, som paa førskreffne Jørgen Daaes wegnne wdj-samme Sag ere thagen, saa att engang for alle therpaa kand bliffue dempt, kiendt och ordelt, och giort therpaa en endelige ende, eptersom wor befaling, som thill thennom er wdgangen, thennom nocksom och ydermere thilholder. Thermed scheer wor Wilge och Befalning, befalendis Eder Gud. Skreffuit paa wort Slott Kiøpnehaffn thend 30 May Anno 94. Wnder wort Signett.

Høgbemeldte wor allernaadigste wdualde Herre Prindtz och Konning tilforordnede Regierings Raadt.

Nils Kaas.
egen Hannd.

Jørgen Roßenkrantz.
Egen handt

Steen Brahe.
Egen Hand.

Manderup Parsberg.
egen Handt.

Udskrift:

Oß Elskelige Erlige och welbiurdige Christoffuer Walckendorff, wor Mand, Raad och Embitzmand paa wort Slott Helsingborg, och Thorben Mattzen till Heßleholm, wor Mand och Thienner, samptligen.

120.) Om Naadsens Aar efter Superintendenten paa Gulland 1594.

Christian 2c.

Wor synderlig gunst tilforne. Wilder att thenne Breffuiserschе Dorritte Hanßdaatter affgangne M. Peder Hansens fordum Superintendent paa wortt Land Gottland hans Efterleffuersche, haffuer wnderdanigst ladett giffue Oß tilkiende huorledis hende skall forholdis huis hun effter Ordinantzen wdj Naadsens Aar baade ther wdj wor Kiøpstedt Wesby och paa Slottidt effter forschreffne hendis affgangene Hoßbunde met Rette bør att haffue, huorom hun ochsaa tilforne haffuer forhuerffuitt wor Schriffuelse till Oß Elskelig Niels Bild, wor Mand, Thiener och Embitzmend paa wortt Slott Wiisborg, att skulle hende therudinden till Rette forhielpe, hun dogligeuell till theß enn ringe thing eller och inthett theraff skall haffue bekommett; Tha efterdj Wij nu naadigst haffue Ether tilforordnett wdj wor och Riigens Bestilling thid hedenn till forschreffne wortt Land Gottland, bede Wij Ether och wille, att naar J thid till forschreffne wor Kiøpstedt Wisby ankommer, J tha thenne leylighedt forfarer, och thersom befindis hende wdj Naadsens Aar enthenn ther paa Slottedt eller i Byenn nogett att tilstaa met Rette, J tha thett saaledis forordner, att hun wdenn widere forhaling bekommer huis hinde y saa maade wdj Naadsens Aar effter Ordinantzen medt Rette bør att haffue, saa hun sig widere therudindenn icke skulle haffue for Oß att beklage. Thermedt skeer wor Wilge, befalendis Ether Gud. Schreffuitt paa wortt Slott Kiøpnehaffn thend 26 Julij Aar 1594. Wnder wortt Signett.

Hogbemeldte wor allernaadigste wduaalde Herre Printz och Konnings tilforordnede Regierings Raadt.

Jergen Roßenkrantz.	Sten Brahe.	Manderup Parsberg.
Egen Handt.	Egen Hand.	egen Handt.

Udskrift:

Oß Elskelige Erlig och welbiurdige Christoffer Valckendorff till Glorup, og Albertt Friiß till Harritzkier, wore Mend och Raad, samptligen.

121.) Om Viin at forsende til Odense 1596.

Christian ic.

Wor synderlig gunst thillsornn. Wiider att Wy naadigst ere thilsindtz thill schiibs att wille lade forschicke ind for wor Kiøpstedt Kiertemiinde och ther samestedtz lade leffuere thiuffue Ammer Win, som thill the fremmede Herrers, som hiid ind wdj Riigett thill Oß ere foruentendis, och theris medhaffuendis folckis Tractions Behouff, baade paa Reigßen hiidt Ind wdj Landett, saawellsom och paa Reigßen thilbage egien, paa wor gaardt wdj Othenße kandt forbrugis. Bedendis Ether therfore och begiere, attj giører thend forordning, att samme Viint vdj forschreffne wor Kiøpstedt Kiertemiinde bliffuer annammidt, och siiden frembferdt thill forschreffne wor Gaardt vdj Othenße, saa thend ther sammestedtz wdj Kielderen vdj goud foruaring kandt bliffue indlagdt, och icke thill anden brug end forschreffne the fremmedis tractation anuendis. Thermedt skeer Oß thill Wilge, Befallendis Ether Gudt. Schreffuitt paa wortt Slott Kiøpnehaffn, thendt 29 Junij Anno 1596. Vnder wortt Signett.

Hogbemeldte wor allernaadigste Vduolde Herre Printz och konnings thilforordnede Regierings Raadt,

Christoffer Valckendorff. E. Handt. Christian Friiß. egen Handt. Sten Brahe. Egn Hand.

Manderup P. egen Handt.

Udskrift:

Oß Elskelige Erliig och Welbiurdig Christoffer Valckendorff; wor Mandt, Raadt, Riigens Hoffmester och Embitzmandt paa vor Gaardt vdj Otenße, eller hans Fougitt paa Odensehe Gaard vdj hans frawerelße.

122.) Om Havre og Tømmer til Friderikshorg 1596.

Christian ic.

Wor synderlig gunst thilforn. Wider eptersom her er mangell paa haffre thill wore heste, som Wij her sammestedtz paa en fiorten dags thiid endnu wille haffue staaendis. Tha bede wij eder och naadigst begiere, att J wille giørre thend Forordning, at ther nu strax maa bliffue hiid forßendt halfftredie hundrede thon-

II.

Slutningen af Kongelige Breve og Befalinger til Christopher Walchendorff fra 1558 til 1600.

(Af Originalerne i Selskabets Arkiv.)

109.) Om Skibenes Wdrøstinge, 25 Febr. 1588.

Friderich rc.

Wor synderlig gunst tillforn. Wij bede Ether och naadigst begere, attj stran anschendis thette wortt breff forskicker wore Liff-Skibe Raphaell, Michaell och Gabriell wforsommeligen forskicker ind vdj Bellt, mett altingist well tillfliidt och wdstafferit. Saa the thet allersnariste mueligt er kunde were ther tillstede. Sammeledis bede Wij Ether och begere attj the andre wore Liffskibe och orlougskibe ochsaa lader berede och vdstaffere, och mett ald behøring vdrustit lader thenum vdlegge paa Strømmene, epther som Wij tillforn Ether ther om naadigst tillschreffuitt haffue. Thermett giøre J Oß synderligenn till Wilge, befallendis Ether Gudt. Schreffuit paa wort slott Haderslefhus thendt xxj dag Februarij Aar rc. Mdlxxxviij. Wnder wortt Signett.

Friderich.

110.) Winn tiill Fredericksborge 1588.

Frederich rc.

Wor synderlig gunst thillforn. Wij bede Ether och naadigst begiere, attj wille forschaffe och schicke thill wortt Slott Frederichsborg Fire Fad Wiin, saa the strax kunde thiid komme, och were thillstede naar Gud will Wij thiidkomme. Thermett schier Oß synderligen thill Willge, befallendis Ether Gud. Schreffuitt paa wortt Slott Anduorskouff thend 16 Martij Aar rc. 1588. Wnder wortt Signett.

Friderich.

111.) Paa en løs Seddel uden Aarstal.

Thette thømmer fattis thil Kon. Mat:s. Bygning paa Krogenn.

j^c Bielcker, stocked xxvij Alne lange.

j^c Sparrer, stocked xx alne lange, thocke paa thend store Ende en foed.

lxxx Bielcker, stocked xij alne lange, en foed paa thend Lille Ende.

j^c Sparrer, stocked xvij alne lange.

xx thalther thømmer stortt och smaatt thill hanebielcker och Losholtt, thill att forbinde Sparwerck, och thill allehande Schielrom.

ij^m Legther.

Friderich.

112.) Et Postskript til et andet Brev.

Post Scriptum. Wij giffue Ether naadigst att wilde att siiden Wij ere hiidkomne, haffue Wij Oß bespurt och forfaritt, huorledis nu er holden hus for Oß her samestedz, epther wore Lensmendz forandring, siden Oß Elskelig Hans Blomme, wor Mand och Raad, er kommen hiid epther Eualtt Woye; tha fornemme Wij att paa thend tiid, som Hans Blomme her werit haffuer, icke mindere men moxen saa møgen Bygning er skeedt bode paa Slottit och vdj Ladegaardene, saa och paa mange møller her vdj Leenitt, som tilforn vdj Euald Woyes tiid paa liige termiin. Och haffuer hand ligeuell presenterit vdj wor Kammer att wille Leuere aff samme tiidz Renthe och Indkompst, som hand thett haffd haffuer xiij^m Daller reede penninge offuer ald bygnings Omkostning, eller beholdene forraad, som J well selff wiidere forfare aff hans Regenschab, nar thend fremkommer. Och haffuer hand Oß vnderdanigst beret, att thersom icke werit haffde thend bygning bode her wiid Slottit, och paa en vj eller vij møller och anden attskillige notuendig vdgifft och bekostning, wilde hand haffue vdført Oß thette aars Indkompst paa thett neste till thiuffue thussind daller; och fortrøster, att nar hand thett haffuer skaffitt vdj sin rette Swang, skall thett aarlig Oß icke wiid fra thend Sum unddrage till wiße Indkom offuer Slottens bekostning och fortheringe. Stille therfore till ethers Betenckinde, huilcken Oß throliger meent och wor gaffn bedst wiidiitt och rammitt haffuer, enthen thend som Oß en Aar eller thre fierding Aars tiid saadan en ansehenlich Summa Penninge offuer anden attskillig bekostning och wdgifft haffuer heraff leenitt vdj reede penninge leffuerit, end thend som vdj fem forledne Aar, icke allene inthitt haffuer leffueritt, men thill Leenens Indkom bekommitt en merckelig Summa penninge aff wor egen Kammer, offuer thett antal, wij nu haffue aff thette Aars Indkom, som forskreffuit staar,

och icke fört andit end Bleck och papir till Regenschab, och giffue Ether ther epther endnu att kiende och dømme, om Oß tillforn er skiedt Skell och Rett eller Wrett. Thett Wij Ether naadigst icke forholde willde. Befallendis Ether Gud. Actum ut in Litteris.

Friderich.

Herhos staaer med Kongens egen Haand skrevet:

Hant ert goet entnu, wmd hant wyl bliwe so sum ieg hobist tyl, och noch ert sorrit apae.

113.) Om Markeskiel imellem Beldringe og Hastrup 1590.

Christian thend Fierde med Gudtz Naade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis wdualde Koning.

Wor synderlig gunst thilforn. Wider att Oß Elskelige Casper Paslig thill Ronbechsholm wor mand och Raad, haffuer wnderdanigst ladett giffue Oß thillkiende, huorledis att Oß Elskelige Lange Beck thill Førßlef wor mand och thiener schall paaføre hannom nogen thrette med Oldinge, som han haffuer ladit opschriffue thill att giøre rett Marckskiell emellom Beldring paa thend ene och Hastrupe Bye, som forschreffue Casper Paslig naadigst er med forleentt paa thend anden side, och therfore wnderdanigst begierendis att motte therudinden thill Rette forhielpis, att hannom icke paa wor och Kronens Eiendom schulle schie forkortt; Och epther att samme Bye och Eyendom er liggendis ther wdj Ethers Lehen, tha bede Wij Ether og wille, attj reter Ethers Leielighed epther att were ther hoeß thillstede paa Marcken, naar Oldinge schall giøre och fuldende theris thoug och haffuer flichtig Indseende med, att Oß paa wor och kronens Eiendom wid samme Oldinge gang icke skier nogre maade forkortt, widere end som loug och Rett kand giffue. Thermed schier wor wilge, befalendis Ether Gud. Schreffuitt paa wortt Slott Koldinghus thend xxiij Nouembris Aar Mdlxxxx. Wnder wortt Signett.

Hogbemeldte wor Allernaadigste wdualde Herre Prindtz och Konings thillforordnide Regierings Raad, som nu thillstede ere

Nils Kaas. egen Hand.

Jørgen Roßenkrantz. egen Handt.

Udskrift:

Udskrift:

Oß Elskelig Erlig och welbiurdig Christoffer Walckendorff, wor Mand, Raad och Embitzmand paa wort Slott Wordingborg.

114.) Om Norske Jordeboger 1591.

Christian rc.

Wor synderlig gunst thillforn. Wij bede Ether och wille, attj strax inden Sett. Michaelis dag førstkommendis wdj thet allerseniste fran Ether offuergiffuer och wdj wortt Renthekammer indschicker en clar richtig och summeritt Jordbog, paa ald wor och Norgis Kronis Renthe och Indkomst aff ethers Lehnn, J naadigst med forlehnitt er, och ther hoß giører clar och wisse beskeed och forklaring om wechten och maalitt ther wdj samme Ethers Lehnn giengs och seduanlig er, och althid gings och seduanlig haffuer weritt, sammeledis attj och giører god Beskeed paa huad Stigtens Indkomst aff samme Lehen aarligen kand inddrage, huad huer sogen eller Prestegield renther, och huem som nogitt aff Stigtens wdj Forleuning haffuer, enthen paa Affgifft, eller och quitt och frj, och huad ther aff frj følger kronen, och er endnu heden wforlehnitt. Wdj lige maade och indskicker god och Richtig forthegnelße och beskeed om ther wdj Lehenen brugis nogen Aaregangs fanger eller Flomsauger, huortill paa Kronens och Kirckernis eller Capittells Skoffue bliffuer wdj nogen maade huggen thømmer. Thersom J och haffuer nogen wore och Norgis Kronis gaarde wdj brug och sielff lader auffle thill, J tha och om samme gaardtz seed, Auffuel, Engebierring och alld anden Herlighed wdj samme Register clarligen ald omstendig leilighed lader formelde; thißligiste och saa clarligen lader optegne om ther brugis nogen Laxefiskind eller anden synderlig Fiskerij ther wdj Lehenene, enthen for eller paa wor och Norgis Kronis Eyendomme, och om alle forskreffne punchter och Articler och inden forbemeldte thid wdj thett allerseniste och endeligen wden ald Forhaling indskicker clare och richtig Forthegnelße och Register, epther som forskreffuit staar, wdj wortt Renthekammer wnder Ethers Haand och segell beschreffuit. Thermed skier Wor wilge och befaling, thi thager her aldelis ingen forsømelße fore, befalindis ether Gud. Schreffuit paa wortt Slott Kiøpnehaffn thend xxv Aprilis Aar Mdlxxxxj. Vnder wortt Signett.

Hogbemeldte wor Allernaadigste wdwald Herre Printz och Konnings thilforordnide Regierings Raad.

Nils Kaas. egen Hand. Peder Munck. egeun Hand. Jørgen Roßenkrantz. egen Handt.

 115.)

115.) Om Münstringen i Roskilde 1591.

Christian rc.

Wor synderlig Gunst thillforn. Wider at som Wij nu for nogen Thidt siden haffue laadit wore obne Breffue wdgaa offuer vorre Lande Siellandt, Laalandt och Falster, at schulle met thieris folck och heste, saa mange the plichtige ere at holde Oß och thieris federne Rige thill Thieniste, mode thillstede wdj vor Kiopstedt Roschilde thridie Vgges daug effter Sancti Michaelis, som er den 20 Octobr. foerstkommendis, och ther at laade thennum münstre; och wille Wij Ether thill samme thidt hauffue bethroit och thillforordtnit thenum paa worre Wegne at schulle mustre. Thi bede Wij Ether och naadist begiere, attj rette Ether effter at mode thillstede vdj forschreffne vor Kiopstedt Roschilde thill forschreffne thidt och forschreffne wore Vndersotte ther sammestedtz aff Addell at mustre, hauffuendis Indtsehende thermet, at the ere thillborrligen met harnischer och Verger staffierit, och forreholdendis thennum at the altidt ere och bliffue vdj schlig thillbaerlig Rystning beredt, at thersom nogit vforsehendis paakom, thet doch Gudt naadelligen affuende, the thaa thieris eigne och thieris Federne Rigis schaade at kunde forekomme, hindre och affuerge, och thereffter thennum for schlig thieris vnderdhanigst villighedt paa Vorre vegne betacker. Thermet giver J Oß thill Wilge, befallendis Ether Gudt; Schreffnit paa wort Slott Kiopnehauffn den 6 Septembris Anno 1591. Vnter voert Signet.

Hogbemeldte vor Allernaadigste Herre Printz och vdtualde konnings thillforordtnede Regieringsradt, som nu thilstede ere.

Nils Kaas. egen Hand. Peder Munck. egenn Hand. Jorgen Roßenkrantz. Egen hand. Hack Wistand. Egen Hand.

Udskrift:

Oß Elskelige Erlige och Velbiurdige Christoffer Valckendorrff thill Glorup, Corffuitz Viffert thill Reeß, och Arildt Huitfeldt thill Odersberg, Rigens Cantzeller, wore Mendt och Raadt samptligem

116.) Om Samuel de Cartegnys tilgodehavende 1591.

Christian rc.

Vor synderlig gunst thilfornn. Wilder eptersom thenne Breffuißer, Samuel de Cartegny aff Franckrige, wndertanigst thill Oß haffuer suppliceerit och giffnit

mit thilkiende, huorledis thendt thiidt J war Rentemester, schulle J werrit bleffuen en danscher Skipper wed nauffn Henning Lauritzøn, som nu wed døden schall werre Affgangen, otte hundrede och fyrgethiuffue marck schyldig, eptersom eders breff och Segell widere therom schall formelde; och forschreffne affgangne Skipper Henning Lauritzøns Arffuinge, forschreffne Samuel de Cartegny schulle haffue antuordit forschreffne eders Handschrifft wdi betaling for huis the hannom schyldige ware; vnderdanigst begierendis att hand therudinden maa thill rette forhielpis, eptersom J aff huoßliggendis hans Supplicatz ydermere haffue att forfare. Tha bede wij eder och wille, attj hannom for forschreffne Summa penninge tilfridßstiller, eller ochsaa emoed wore Elskelige thilforordnede Regierings Raad eder erklerer hnor sig dermed haffuer, att the paa wore wegene kunde wiide angiffue thilbørlig bescheedt, om der giøris wiider Anfodring om, Thermed scheer wor wilge, befalendis eder Gudt. Skreffuit paa wort Slott Kiøpnehaffn, thendt 24 Novembris Anno 1591. Vnder wortt Signett.

Hogtbemeldte wor allernaadigste vdnalde Herre Printz och Konnings thilforordnede Regierings Raadt.

Nils Kaas. egen Haand. Peder Munck. egenn Hand. Jørgen Rosenkrantz. Egen Handt. Hack Wlstand. Egen Hand.

117.) Om Mester Hans Radtzs Regnskab 1591.

Christian ꝛc.

Wor synderlig gunst thilforn. Wiider att thenne Breffuiserschе, Anna Mester Hans Radtz epterleuerschе, haffuer vnderdanigst laditt for Oß berette, huorledis Hindis afgangne hoßbunde skall haffue offuergiffuett vdj Rentheriett sitt Regenskab paa huiß Sølff och guld hand haffde anammitt att skulle forarbeide, huorvdj hand befindis att werre bleffuen Oß skyldig, och hand skall haffue begierett att huiß hand haffde thill Oß leueritt och forarbeidt thett motte theremod bliffue affregnitt och affkorttitt, och J Ether herwdj schulle befuere saadantt att giøre vden mett wor naadigste wilge och thilladelße eptherdj J icke endnu haffue leueritt Ethers Regenskab fra Ether; Thj bede Wij Ether och begiere, attj mett thett førsthe Ether therom emod Oß wille erklere, att mand siiden ther epther kand lade giffue hinde paa wiidere anfordring thilbørlig besked. Thermett skier Oß thill wilge, Beffallendis Ether Gud. Schreffuitt paa wortt Slott Koldinghuß thend 27 dag Decembris Aar epther Christi fødßell 1591. Vnder wortt Signett.

Hogbemeldte Wor allernaadigste Vdualde Herre Prindtz och Konnings thilfordnede Regierings Raad, som nu tillstede ere.

Nils Kaas. egen Hand. Peder Munck. egenn Handtt. Jorgen Roszenkrantz. Egen Handt.

118.) Om Bededage 1593.

Christian ꝛc.

Wor synderlig Gunst thilforn. Wiider epther Gud Almechtigste nu med hans faderlige Riis och Straff naadeligen haffuer hiemsocht oß wdj wore Lande och Riiger vdj nogle Aar medt Dyrthiid, och paa mange adschillige Steder her wdj Riget medt Pestilendtz och andre hefftige och farlige Siuger, huorfor wij haffue for raadeligt och gott ansehtt och forordnett att schulle holdis bededage her wdj Rigett thend 4. 5 och 6 Februarij forstkommendis, Gudtz rettferdige Vrede och vore mangfoldige Synders velfortiente Straff att affbede; thi bede Wij Ether och wille, attj bestiller ther vdj Ethers Lehn, att wdj samme Bededage Icke holdis Thing eller Steffne eller anden slig werdslig forsamling och handling, meden att samme Bededage med Christelig och thilbørlig Ere, Reuerentz och christelig Andacht och Aluorlighed maa bliffue holden. Thermed schier wor wilge, befalendis Ether Gud. Schreffuit paa wort Slott Koldinghuus thend 17 Nouembris Aar 1593. Wnder wort Singneth.

Hogbemeldte vor Allernaadigste Vdualde Herre Printz Och Konnings thilfororDnede Regierings Raadt.

Nils Kaas. egen Hand. Jorgen Roszenkrantz. Egen Handt. Sten Brahe. Egen handt.

Manderup Parsberg. egen handt.

Udskrift:

Oß Elskelig Erlig och Welbyrdige Christoffer Walckendorff, wor Mand, Raadt och Embidtzmand paa wort Slott Helsingborg.

119.) Om Markeskiel imellem Broby, Tydinge och Oderup 1594.

Christian ꝛc.

Vor synderlig Gunst tilforn. Wilder eptersom ther nu wdj langsommelige thiid haffuer begiffuit sig thrette och wenighed emellom Eder paa wor och Kronens

Wens wegnne paa thend ene, och oss Elskelige Jørgen Daa till Snedinge paa thend anden siide, om Marckeskiell emellom Broby, Tydinge och Oderup, huorom och wore Befalinger nogen gange till guode Mend ere wdgangen om samme Sag att schulle forfare och therwdinden kiende och dømme; huilcke wore Befalinger endnu icke ere fuldkommen, aff thend Aarsage, att the guode Mend, som wdj samme befalinger haffuer werrit thagen, icke alle haffue mødt thilstede, huorfore och forschreffne Jørgen Daa, underdånigst er begierendis, att Wij naadigst wille were hannom behielpelig, att hand engang for alle motte komme med forschreffne Sag till Ende. Tha bede Wij eder och wille, att J begge nu strax med det allerførste huoß the guode Mend, som paa wore siider wdj thend siiste befalning om samme thretté haffue werrit thagen, giører Anfordring, att the endeligen vden ald forhaling eller opßettelße med det allerførste wille beramme ett Møede med de andre guode Mend, som paa forskreffne Jørgen Daaes wegnne wdj samme Sag ere thagen, saa att engang for alle therpaa kand bliffue dempt, kiendt och ordelt, och giort therpaa en endelige ende, eptersom wor befaling, som thill thennom er wdgangen, thennom nocksom och ydermere thilholder. Thermed scheer wor Wilge och Befalning, befalendis Eder Gud. Ekreffuit paa wort Slott Kiøpnehaffn thend 30 May Anno 94. Wnder wort Signett.

Høgbemeldte wor allernaadigste wdualde Herre Prindtz och Konning tilforordnede Regierings Raadt.

Nils Kaas. egen Haand. Jørgen Roßenkrantz. Egen handt. Steen Brahe. Egen Haand.

Manderup Parsberg. egen Handt.

Udskrift:

Oß Elskelige Erlige och welbiurdige Christoffuer Walckendorff, wor Mand, Raad och Embitzmand paa wort Slott Helsingborg, och Thorben Madtzen till Heßleholm, wor Mand och Thienner, samptligen.

120.) Om Naadsens Aar efter Superintendenten paa Gulland 1594.

Christian ꝛc.

Wor synderlig gunst tilforne. Wilder att thenne Breffuisersche Dorritte Hanßdaatter affgangne M. Peder Hansens fordum Superintendent paa wortt Land Gottland hans Efftérleffuersche, haffuer wnderdanigst ladett giffue Oß tilkiende huorledis hende skall forholdis huis hun effter Ordinantzen wdj Naadsens Aar baade ther wdj wor Kiøpstedt Wesby och paa Slottidt effter forschreffne hendis affgangene Hoßbunde met Rette bør att haffue, huorom hun ochsaa tilforne haffuer forhuerffuitt wor Schriffuelse till Oß Elskelig Niels Bild, wor Mand, Thiener och Embitzmend paa wortt Slott Wiisborg, att skulle hende therudinden till Rette forhielpe, hun dogligeuell till theß enn ringe thing eller och inthett theraff skall haffue bekommett; Tha effterdj Wij nu naadigst haffue Ether tilforordnett wdj wor och Riigens Bestilling thid hedenn till forschreffne wortt Land Gottland, bede Wij Ether och wille, att naar J thid till forschreffne wor Kiøpstedt Wisby ankommer, J tha thenne leylighedt forfarer, och thersom befindis hende wdj Naadsens Aar enthenn ther paa Slottedt eller i Byenn nogett att tilstaa met Rette, J tha thett saaledis forordner, att hun wdenn widere forhaling bekommer huis hinde y saa maade wdj Naadsens Aar effter Ordinantzen medt Rette bør att haffue, saa hun sig widere therudindenn icke skulle haffue for Oß att beklage. Thermedt skeer wor Wilge, befalendis Ether Gud. Schreffuitt paa wortt Slott Kiøpnehaffn thend 26 Julij Aar 1594. Wnder wortt Signett.

Hogbemeldte wor allernaadigste wduaalde Herre Printz och Konnings tilforordnede Regierings Raadt.

Jorgen Roßenkrantz. Egen Handt. Sten Brahe. Egen Hand. Manderup Parsberg. egen Handt.

Udskrift:

Oß Elskelige Erlig och welbiurdige Christoffer Walckendorff till Glorup, og Albertt Friiß till Harritzkier, wore Mend och Raad, samptligen.

121.) Om Viin at forsende til Odense 1596.

Christian ꝛc.

Wor synderlig gunst thillfornn. Wiider att Wy naadigst ere thilsindtz thill schiibs att wille lade forschicke ind for wor Kiøpstedt Kierteminde och ther samestedtz lade leffuere thiuffue Ammer Win, som thill the fremmede Herrers, som hiid ind wdj Riigett thill Oß ere foruentendis, och theris medhaffuendis folckis Tractions Behouff, baade paa Reigßen hiidt Jnd wdj Landett, saawellsom och paa Reigßen thilbage egien, paa wor gaardt wdj Othenße kandt forbrugis. Bedendis Ether therfore och begiere, attj giører theud forordning, att samme Viin wdj forschreffne wor Kiøpstedt Kierteminde bliffuer annammidt, och siiden frembferdt thill forschreffne wor Gaardt vdj Othenße, saa thend ther sammestedtz wdj Kielderen vdj goud foruaring kandt bliffue indlagdt, och icke thill anden brug end forschreffne the fremmedis tractation anuendis. Thermedt skeer Oß thill Wilge, Befallendis Ether Gudt. Schreffuitt paa wortt Slott Kiøpnehaffn, thendt 29 Junij Anno 1596. Vnder wortt Signett.

Hogbemeldte wor allernaadigste Vduolde Herre Printz och konnings thilforordnede Regierings Raadt,

Christoffer Valckendorff. E. Handt. Christian Friiß. egen Handt. Sten Brahe. Egn Hand.

Manderup P. egen Handt.

Udskrift:

Oß Elskelige Erliig och Welbiurdig Christoffer Valckendorff, wor Mandt, Raadt, Riigens Hoffmester och Embitzmandt paa vor Gaardt vdj Otenße, eller hans Fougitt paa Odensehe Gaard vdj hans frawerelße.

122.) Om Havre og Tommer til Friderichsborg 1596.

Christian ꝛc.

Wor synderlig gunst thilforn. Wider eptersom her er mangell paa haffre thill wore heste, som Wij her sammestedtz paa en fiorten dags thiid endnu wille haffue staaendis. Tha bede wij eder och naadigst begiere, att J wille giørre thend Forordning, at ther nu strax maa bliffue hiid forßendt halfftredie hundrede then-

der Haffre. Sammeledis epter at Planckewerckit omkring Diurehaffuen her sammestedh mogit er forfalden och brøstholden, tha bede Wij eder, att I thill thes Behoff wille bestille och lade forschriiffue fran wort Rige Narge thuende schibsslad thomber till 12, 14 och 16 Alne threer, och en Foed wdj Kantten, huor eder sinnis best beleiglig att were, och at samme thomber kand bliffue wdj thiide huggen, och siden till lade stedit nederfordtt, saa thet kand werre ther thilstede paa Foraarit, naar Wy schiibe derepter schickendis worder. Thermed scheer Oß till Wilge, befalendis eder Gud. Schreffuit paa wort Slott Friderichsborg, thend 3 Octobris Anno 1596.

Christian.

123.) Om Suin her i Kopenhaffn 1596.

Christiann thennd Fierde med Gudz Naade Danmarckis, Norgis, Wenndis och Gottis Konning.

Wor synnderlig Gunst thilforn. Wider att som wor kierre Herre Fader, Salig och hoglouflig Ihukommelße, for synnderlig Aarsage schyldt, hafuer giortt thenndtt alffuorlig forordning, att ingenn Suin inden Porttene her wdj wor kiopstedt Kiopnehaufnn aff worre Wndersotter, meenige Borgere her sammestedtz, schulle holdis; och Wij nu komme wdj forfarrinng, hogbemeldte wor kierre Herre Faders Forordning fast riinge att achtis; tha bede Wij eder och naadigst begierre, atthj wille alffuorligenn tilholde, att Borgemestere och Raad her sammestedtz, att dj sielff, saawellsom Meeniige Almue her wdj Byenn, retter dennum effter samme Forordning. Och thersom Forstannderne for thett almindelig Hospithall her wdj Byenn findis forsommelig, att Indtage samme Suin, som i saa maade ere forbrudtt, atthj tha befaler wor Lenußmand her paa wortt Slott Kiopnehaufnn, att hanndtt dennum paa worre Weigne lader Inndthage, haffuendis flittig Inndßeende, att hogbemeldte wor kierre Herre Faders Forordning, saa och denne wor alffuorlig Wilge och befalling, i alle Maade bliffuer holdett och effterkommett, som det sig bor. Thermedt schier wor Wilge, befallendis eder Gud. Schreffuitt paa wortt Slott Kiopnehaffnn thenndt 17 Octobris Anno: 1596: Wnnder wortt Signett.

Christian.

124.) Om adskillige Restantzer af Fyens Stift 1597.

Christian ꝛc.

Wor synderlige gunst tilforne. Wilder att som Wij forfare, huorledes Niels Jacobßenn, Byefougitt vdj wor Kiøpstedt Odenßee, rester med hans Regenskaff fra Palme Sondag 95. oc till Palme Sondag 96. Thisligiste er Hans Lauritzenn, Byefougitt vdj wor Kiøpstedtt Bogensee bleffuen oß skyldig aff hans Regenskaffuer till Philippj oc Jacobj dag 96. xlj daler ½ ort. Wdj lige maade er Jens Bang, Tholder vdj wor Kiøpstedt Aßens bleffuen oß skyldig paa hans Regenskaff fra den 12 Augustj 94. oc till den 12 Augusti 95. iij Roßenobeler, iiij^c xlvij daler, x skilling j alb. oc Rester frembdelis med hans Regenskaff fra denn 12 Augusti 95. oc til den 12 Augusti 96. Herforuden er Lauritz Anderßenn Byefougitt vdj forschreffne Aßens, bleffuenn Oß skyldig aff hans Regenskaffuer till Nytt Aars dag 94. lxxxix daler j ort ij skilling oc rester med hans Regenskaffuer wforklarett fra Nytt-Aars dag 94. oc til Nytt Aarß dag 96. Tha bede Wij Eder oc begiere, attj alffuorligenn tilholder forschreffne Byefougitter oc Tholder, att de endeligenn tilthencker strax med thet allerførste wdj wort Renthe-Cammer samme deris Regenskaffuer att forklare, oc affbethale huis de Oß derpaa skyldig bliffuer, saaframpt de herudindenn findis forsømmelige, Wij da icke skulle foraarsagis wor Rettighed med Retten hoß dennom att lade fordre. Thermed skeer wor Willie, befalendis Eder Gud. Schreffuitt paa wortt Slott Koldinghuß theud 23. Januarij Aar 97. Wnder wort Signett.

Christian.

125.) Om thet skotzske skiff, som er bygt i Norrig wdj mit Leenn 1597.

Christian ꝛc.

Wor synnderlig Gunst tilforn. Wider att Wij naadigst haffuer bewilgett thenne breffuißer, Walter Elßendorf, paa denne gang att maa frij och wbehindritt lade wdføre enn Kreger paa 24 lester stortt, som haund wdj Eders Lhenn wdj wortt Rige Norge, J naadigst er forlenndt med, schall haffue ladett bygge och opsette, och eders fougett der sammestedz schall hafue arresteritt och beslagett; bedenndis Eder derfore och naadigst begierrendis, att naar J hermet besøgis, J tha giørre thenndtt alfuorlig Forordning, saa att forskreffne Walter Elßenndorpff icke bliffuer formeennt med samme Schib att begifue

sig theraff Rigett, och hannum therpaa wdj nogenn Maade icke att schie nogenn Forhindring. Thermed schier wor Wilge, befallendis Eder Gud. Schreffuitt paa wortt Slott Kiøpnehaffn thenud 1 Julij Anno 1597. Wnnder wortt Signett.

Christian.

126.) Att komme til Kronneborge 1598.

Christian rc.

Wor synnderlig Gunst thillfornn. Wy bede Eder och Naadigst begerre, att J wille rethe Etherß Leylighedt effther, saa y vdj Morgenn affthenn kanndt werre her hoß Oß tillstede, thj Wy haffue att talle medt Eder, som Oß magt paalig ger. Termedt gior J oß till Willge. Befallenndis Eder Gudt Schreffuitt paa wortt Slott Haderslefffhuß den 24 Februarij anno 98. Wnnder wortt Signette.

Christian.

127.) Om Haandverksfolk til Friderichsborg 1600.

Christian rc.

Wor synnderlig Gunst tilfornn. Wij bede Eder och naadigst begierre, adt J wille lade befalle, adt nu strars hidt till Slottedt bliffuer forsenndtt Thoe Snedsdicker Suenne och Thoe Saufffchierrer. Thermed gior J Oß till Wilge, befallenndis Eder Gud. Schreffuitt paa wortt Slott Friderichsborg, thenud 9 daug Aprillis Anno 1600. Wnnder wortt Signedtt.

Christian.

III.

Slutningen af Dokumenter, angaaende Hellig Trefoldigheds Alters Vikarie i vor Frue Kirke i Kiøbenhavn, fra dens Stiftelse 1464 indtil Aaret 1541. Med Adkomster og Skiøder paa dets Godser.

23.) Bytingsvidne om den af Jep Tygesen pantsatte Gaard, (see No. 21.) 1477.

Alle som thette bref see eller høre laß witherligt gøre wii Hans Jenßen Byfoghet i Køpmanhauen Claus Nyeman Borghemester Niels Anderßen Radhman Anders Jenßen Oluf Thueßen Michel Swenßen och Jens Michelßen Borger i samestedh at aar effther Gutz burdh MCDLXXVII Mandagen Sancte Catrin affthen pa Køpmanhauns Bything for oß och mange fler Dandemen som tha thing søgte wor skikket bescheeden Man Mattis Pedhersen Borger i for^ne Køpmanhauen berætte och bewißde met mange Dandemen tha neruerendis at han hafde offte for thu eller try aar nest forledhen och tiil then tiidh bodhe pa Tingh och Radhuß lowlige wpbodet et Pant som ær en gard liggendes i Radhuß Stredet i Sti Pedhers Sogn her samesteds som han i Pant hafuer af Jep Tygesen fordom Borger i for^ne Køpenhafn som thet Pantebref therpa gifuet vthwiser och at han hafde forsolt for^ne Pant met al ræt och bewiißde at thesse efftherschrefne Dandemen Niels Anderßen Radhman Hans Jenßen Byfoget Laurens Magnsen Greyers Magnsen Fierdingßman Anders Jenßen och Efuert Matzen Borger i samested wore lowlige tilmelte pa for^ne Tingh at besee och wurde for^ne Pant som the wille suare for Guth, huilcke som tha Nærværendes wor pa for^ne Ting sagde och withnedhe pa Siell och Saningh, at the hafde øfuerseet grandschet och wurdet for^ne Pant, och at the ey kunne retter kenne en at thet Pant wor engtet bethre æn the Penning som thet staar fore som forrørde Pantebref therpaa gifuet inneholder och effther thet at for^ne Matis Pedherßen hafde so skellige wpbodet forsult och ladet wurde for^ne Pant som forræ ær rørd tha wore hannom so for rættæ faret at effter thet at

the som nest ær at løse forne Pant ær her innenlandes och nerwerendes om the ey løse thet pant innen sex wger nestkommende, tha ma forne Matthis Pedhersen till Eyendom hafue nyde och bruge selie och afhende same Pant syg och syne arfwinge til gode som han best kan at saa er ganget och faret for os thet witne wii met wore Insigle hengde for thette bref gifuet som foreschrefuet er.

24.) Matthias Pedersens Skiøde paa fornevnte Gaard til Hr. Peder Henrichsen, Vicarius til Hellig Trefoldigheds Alter 1479.

Alle som thette Bref forkomer witherligt gør Jek Mattis Pedersen Borger i Køpmanhauen, at Jek hauer sold och vplabet hederlige Man Her Peder Henricsen perpetuo vicario til Helghe Trefoldighetz alter i wor Fru Kierke i samme Køpmanhauen til same forne helghe Trefoldighetz altar en myn gard och Grund liggendis sønden weth Radhus Strædher westen nest then Helge Trefoldighedz altaris Gardh som forne Her Peder Henricsen nu selsuer iboor och østen nest then sancte Margrete Altaris gard som Her Niels Brun perpetuus vicarius til same sancte Margrete Altar nu selsuer i boor i sancte Peders Sogn i forne Køpmanhauen huilcken forne Gard och Grund ær i syn lenge fra forne Radhuß Strede af Nør och i søndher pa bode sydher Ny och foretiwe Selendsche alne och eth quarter. Item i syn brede wth met forne Radhusstræde af øster och i wester halfthredie och tywæ Selendsche alne. Item then sønder Ende af øster och i wester halfattende Selendsche alne met all forne gards och grundtz tilhørilse i forne lenge och brede Huß och Jord wp och nedher engtet vndertaget met alle the bref och Rettigheet som Jegh therpaa och wdi hafuer til ewinnelige eye eye schullendes och kenes Jek myk fult och alt ath hafue wpboret gooth betalingh af forne Her Pedher Henricsen pa forne Helge Trefoldighetz altar then forne gard och grund for hwars Manz Hinder eller genfielßhe till myn sulle noghe ok tilplichter Jek myk met myne Arwynge at frii hemle och tilsta forne Her Pedher Henricsen och hans efftterkomer perpetuus vicarius tiil forne Helge Trefoldighetz altar then forne gardh och grund for hwars Manß hinder eller genfielse som ther pa kan tale met nogen Ræt, Til een ydermeer wederkenilse och fastheed her om ær myt Insigle met fler godhe Menß som Jek ther til bedhet hafuer som alle nærværendis wore ofuer wort køp och at forne Gardh och grund wort maalt som forschrefuit er som ære hedherlige Man Her Jeip Jensen perpetuus Vicarius til Sancte Birgitte altar i forne wor Frue Kirke Ysac Mathissen werkmester laurens Jeipsen Skredder, Bo Jensen Kremer Jens Andersen Skomager

maget och Jens Hesleʃen B... mester her ʃamestedh til witnesburd for thette bref gifuet aar effther Guʒ burd MCDLXXIX. Fredagen neʃt effter Tywende dagh Jule.

25.) Tingsvidne om samme Skiøde. 1479.

Alle ʃom thette bref forekommer witherligt gøre wii Nafne Jenʃen a wapn Høuitzman pa Kopmanhauen Slot Clauʃʒ Nyman Borgemeʃter Dethlef van dem Born Nielʃʒ Anderʃzen och Bertil Jeipʃzen Radman Jens Michelʃzen och Michel Suenʃzen Borgher i ʃameʃted at aar effter Criʃti wors Herre burdh MCCCCLXXIX Mandaghen neʃt effter Kyndelmiʃe dagh pa Kopmanhaʃns Bything for oʃʒ og mange flere dandemen ʃom tha Thing ʃoghte war ʃchicket beʃkedhen Man Mattis Pedherʃzen Borgher her ʃameʃtedʒ ʃom met lowlige Thingʃlynd ʃkøte och wplodh hederlige Man Her Pedher Henricʃen perpetuo vicario til Helge Treʃoldighetʒ alter i wor Frue Kirke i Kopmanhauen til ʃame altar een gard och bolegh liggendis ʃonden weth Radhus Stredet weʃten neʃt then helge Treʃoldighetʒ altars Gardh ʃom forne Her Pedher Henricʃen nu ʃelʃuer i boor, och oʃten neʃt then Sancte Margarete altars gord ʃom Her Nielʃʒ Brun i boor i Sancti Peders Sogn i forne Kopmanhauen met al forne gords och Bolegs tilhørelʃe Huʃʒ och Jordh i lengge och i brede wppe och nedhre i alle made ʃom Købebreʃuet, ʃom therpaa giʃuet er inneholder engtet wndentaget til ewynneligthe eye eye ʃeulendis och tilʃtod forne Mattis Pedherʃen at han haʃde fult och alt wpboret goot betalling af forne Her Pedher Henricʃen pa forne altaris weyne for forne gard och boleg til hans fulle nøge och wor forne gard och bolegh landbodhen tilforn pa forne Thing och wor engen Genʃielʃe met forne ʃkøde i nogen Made til witnesburd herom ere wore Inʃegle hengde for thette bref giʃuet ʃom forʃchreʃuet er.

26.) Qvittering for xxx Rhinske Gylden, hvorfore Jep Jensen havde pantsat en Gaard til Jep Clausen (see No. 15.) 1480.[1])

Jek pether henricʃʃon preʃt oc perpetuus vicarius till then helge treʃolleghedʒ altere j wor frowe kirke wdi kopenhaffn gør alle wederlight met thette mitt opne Breff ath aar effter gudʒ byrd mcdlxx decimo die beati mathei apoʃtoli et ewangeliʃte nerwerendis hedherlege oc welbyrdege men Effuert grubbe j tryggewelle Her per hwid Kantor j Kopenhaffn hans keldʃʃon forʃtander j ʃte clare

cloʃter

[1]) Dipl. membr. leg. Magn.

closter j roskylle Mester Berind Borgemester j Kopenhaffn Oc Skelm Tha opbar Jek oc annammede aff hedherligh oc welbyrdigh man her Johan oxe ridder pa torsoo xxx gode rinskegyllene som i Danmark geffue oc genge ære oc en kopman kan en annen fullest met gore, for en gord i skowlunde j smorumherrit liggendis som porse j bor giffuet tiw pund korn met penninge oc auden smaretzle till artight landgille, huilken gard her Jeip Jensson ridder aff sandby haffte i pantt sæth Jeip claussen borgemester j kopenhaffn hues siell gud nade for forne xxx rinskegyllene effter thet panttebreffs ludelse som forne her Jeip Jensson forne Jeip clausson ther pa giffuet haffde huilket panttebreff Jek nw opladher oc antwordher forne Hr Johan oxe oc kendes Jek mik enghen ydermere retteghed i forne panttebreff eller gard at haffue effter thenne dagh Oc ladher Jek forne her Johan oxe qwitt oc aldelis lediigh oc loss for forne xxx rinskegyllene oc tacker Jek hanum for god betalingh Till ydermere withinnesbyrd oc bedre forwaringh hengher Jek met wilge oc witskap mith Incigle nedhen for thette mit opne breff met forne gode mendz Indcigle som er Effuert grubbes Her per hwidz hans keldssons Mester bernidz Oc Skelms som Jek ther till bedhet haffuer. Datum haffnia vt supra.

27.) Hr. Peder Henrichsen skienker sin iboende Gaard (see No. 24. 25.) til H. Trefoldigheds Alter, 1504.

Jeg Per Henrichßen Prest och perpetuus vicarius til the Helge Trefoldigheds altær i vor Fruæ Kirke i Købnehafn gør vitherlicht allæ och kendis i thette mit opnæ bref at Jeg met frii veliæ och welberodh Hwg hafuer skøt och afhend, och met thette mit opnæ bref skøder och afhender vnder och oplader fra meg och mynæ arfuinge och till then Hellitrefoldighedz altær i forne vor Fruæ Kirkæ i Køfnehafn en myn Gord, legendis i forne Køpenhafn i Sti Pedhers Sogn i thet gamlæ Radhws Strædæ vesten nest op tiil then gord som Jeg nu selfuer i boor och østhen nest op tiil then gord som ligger tiil Sanctæ Margrethæ altær i forne vor Fruæ Kirkæ och Dochther Per skothæ nu i boor, hwilcken Jordh och grwn Jeg self for mynæ egnæ Penningæ køfftæ och theßligesth bygdhæ at hafuæ nydhæ brwghæ och behollæ skullendis i lengæ och i bredhæ som thet bref Jegh hennæ køffthe met wdwiisßer och iunehollær met Huß Jord och Grwn bygt och wbygt enthet vnnentagendis tiil ewiigh tiidh eyæ schullendis dogh met swodant schel och welkor at hwilken Prest som forlent wordher forne altær han schal tiil ewiigh Tiidh hwert aar fiorthen daghæ effther Poschæ . . . . och tha 2 ß grot skædæ thet swo at Gudh forbivdæ at then Prest som forne altær forlenæs effther

myn

myn bodh vilæ ey ladæ hollæ swodan Tienistæ tha fulmagt giifuer Jeg priori vicariorum met theres vedschaf som tiilstædæ ær at aname forne bodher met Huß Jord och Bygningh i lengæ och i bredhæ tiil vicariorum Capittel och ladhæ hollæ forne Tieneste och byggæ thessæ bodher och hollæ tym wed Magt i allæ modhæ. Till ydhermer Bewilßningh och større Forwaringh hengher Jegh meth Indzeyglæ met hedherlig Mendz som Jeg ther tiil bedher som ær Doctor Eric Dægn i Køfnehafn, Mester Anders Friis . . . . . ibidem Henningh Pedersen och Hans Moensen Presther och vicarii ibidem nedhen for thette meth opnæ bref, giifwet wdi Køfnehaffnn Tiißdagen nest effter Sti Kalixti Pape & Martyris Dag, Anno Domini Millesimo qvingentesimo qvarto.

28) Tingsvidne om det samme, 1504.

Alle som thette Bref forkomer hilse wii Pæder Jonßen Byfoget i Køpnehafn Johannes Meßen Hern Kalles Bogebinder Borgemesther, Berthram Heckeller Pædir Henricsen Kalles Buntmager Raadmen och Hemyngh Nielßen borger och schriffner i Zamestedt ewindelighe meth Gudt och gøre wii witherligt at aar effther guß byrdt M: D: qvarto Mandagen the 11 Tusinde Jomfruers dagh pa Køpnehafn Bything for oß och meninghe Tingmen som then dagh thing søghte war schicket hederlig och reenliswelig Man, Her Peder Henricsen perpetuus vicarius til the hellige Trefoldighetz alther i wor Frue Kirke i Zamestedt huilken som meth loulig Thinglyudt skøtte och vploedt fraa hannom och alle hanß arfuinge och til forne the hellige Trefoldighetz altær een hans gord som han køffthe met hans eynæ Peninge i forne køpnehafn liggendis vdi thet gamle Raadhwesßthrædæ vesten nest op tiil then gordt som han nu sielf vdi boer och østhen nest op till then gordt som nu Doctor Pær Schotte vdi boor i Sancte Pæders Sogn her samestedz meth Hwß Jordt grundt och bøgning vdi lenghe och bredhæ vppe nedhræ i alle maade som nu forne gordt Jordt och grundt indheegneth och begreben ær met al hanß retthe tilhørelße inthet vndenthaget som schal blifue til forne alther effter gafue brefs Innehollelße som ther wppa gifuet och giorth ær, til ewindelige eye æye schulendis togh meth swo schæl at then Person som effter hannom sanggendis worder forne alther schal arlige aar tiil gode reedhæ gifwæ och fraa sigh antworde alle vicarii i samme Kirke 4 skylling grot Peninghe som the strengelige schulle forehollæ thwennæ aar tider hwert aar tiil ewiigh tiidh. Item kan och swo schee thet Gudt forbiwde at swo æy holles som forschrefuit staar tha schullæ hans arfuinge theß fuldmacht hafuæ til them at taghe och annamme forne gordt eghen vden all Hindher eller nogher gensielße ther emodt vdi nogher maade

her wppa bedis forne Her Pæder Henricsen och lovlige fik eeth wwilligt thingßvithne af thessze 12 efterne Dandemen som tha ære Pær Bagher, Swendt Bager Hans Bager Bo Pungemager, Syer Matsen Anders Olsen Mathiiß Jensen Morthen hodeller, Jens laurensen, Jens Nielsen Oluf Skotte, och Oluf Amage Borgere i samestedh, huilcke 12 forne Dandemen af Fogedens Befalningh i sambregteligh beraadt vtginghæ och met lowlig thingßliudh ighen indkome, och alle eendregtelige withnede pa theris gode thro Siel och Sandheet at the hørde och saghe zamedagh at forne Her Pæder Henricsen war innen 4 Thing Stocke pa Køpenhafuens bythingh oplood t och skøtte fraa hannem och alle hanß arfuinge och tiil forne the hæligæ Trefoldighetz alter tiil ewerdelig eye forne gaard thog met swo schel at swodan Tienisthe ther for tiil ewige tiidt holles schal som føræ ær rordt at swo ær fareth ganget och withnet for oß i Sandheet som forschresuit staar Thet withne wii forschrne met wore insigle nædhen for thette bref hengendis som gifwet ær aar dag och Stædt som forschresuit staar.

29.) Mathis Laurentzens Leyebrev paa en Hellig Trefoldigheds Alters Gaard 1527.

Jeg Matz Laurensen Remmesnidher Borger i Kiøbnehafn gior witherlict och kendis met thette myt obne bref at Jeg hafuer i Leye annamet af hederlig man Mesther Jens Terning perpetuo vicario och rette Eyær tiil St Trinitatis alter wti wor Froe Kirke i fornde Kiøbnehafn en fornde Hans Alters gardh och grundth liggendis i Kledebodherne østen wpp tiil Lauritz Scrifwer och westhen op till Jorghen Tomießen, som nu fornde Matthis Laurensen wti boer met ald syn retthe Tilligelße wtii lenge och brede som han nu begrefuen och indthegnet er at hafuz ynde och i leye beholle wtii wor lifs Tiidt en epther then andhen met saadant scheldt och wilkoer at wii schulle were then hellig Kirche och hennes Personer theeß weliger och staa i welie och wendtschab och got Naboschaf met thennem och af wor idherste Macht afwerge och emodtstaa Luthers Kettherie och wilfarelß och schulde wii fornde same gardt bigge och forbeydre besyndheligen eth Steenhws thw lofft høyt indt tiil algadhen eller om wii thet ikke formue eth merckelicht Hws tw lofft høyt muret imellem Stolpe met andhen godt Kiøbstedts Bigning indhen i gardhen och met Stentag och same gardt och bigning wtii gode Made wedt macht holde och giifue theraf then som eyer er tiil forne St Trinitatis Alter aarlighen tiil Leye och landtgille thii ₰ Dansche Penninghe, som her i Landet genge och geefue er halfdelen til Paaschen och halfdeelen tiil Sti Michels

Dag

Dag betimelig till gode rede idhe och betalle schulendis. Item Schatt och al andhen Kongelig eller Stadtz Tynge, som nu sedtwonelig er eller herefther paalegges kan schulde wii self nu wdigifue och icke therfor afkorthe i samme Leye. Item scheer thet saa at wi fornd Mattis Laurensen myn Hußfrue wore Børn eller arfuinger effther wii saa merckeligen paa samme gardt bigdt hafuer trengis met armodt, Fattigdom, Siugdom eller for noghen andhen redelig och nyttherthelig Sag at selie panttsetthe och afhende same gordt och Bigning en besidhen Borger i Kiøbnehafn som skatther och skildher war kiereste nadige Herre och ingen andhen, dog thet scheer met fornde Alters Eyers widtschab och Samticke och fornde Leye tiil fornde Alters Eyer widt Macht blifuer, och schal then fornde alters Eyer hafue alleeneste tree march Dansche sedtuonlige brefe Penninge och ey meere beger for samme siith Samticke. Item huar och saa scheer at wii forne Matthis Lauritzen myn Hußfrue wor Børn eller arfuinge eller huem fornde gardt af os fangendis wordher hannem iche bigger forbeydrer och i gode Made holder och forne Landtgille och leyer theraf ey tiill gode rede betalle wille, tha schulde the vdtwises en andhen borgher effter the 16 Dannemendtz Ticke och besthe scholde indsettis ighen som ther af beyder scheldt och fyllest giøre wil met alle andre wilkoer som previlegierz therom vdtwiser tiil ithermere Forwaring och beydre wytnesbirdt herom hengher Jegh mith indseylæ medt beschedtne mendtz indseyle, Severin Posche Jørgen Byschrifuer myn kiær medtbroder her samestedt som Jeg them therom kiærlighen bedhet hafuer at henge lade nedhen for thette myt obne bref gifuit i Kiøbnehafnn Hieronimi dag aar effther Gutz birdt Tusynde, Femhundrede thiiwe paa thet sywende.

30.) D. Christiern Torkildsens Leyebrev paa en samme Alters Gaard paa Nørregade 1541.

Jeg Cristiern Torkilsen Doctor och Lesemester her i Kiøpnehafn bekiendis for alle vdi thette myt obne bref at hederlügh Mandt Her Hans Hendrichßen vicarius til Trinitatis alter i wor Frue Kircke her i Kiøpnehafn, mett the andre vicariorum vilge och Sambtycke hafuer wnth och i leige ladit meg myn Hustrw som Jegh nu hafuer begges wor Børn och arfuinge en fornte althers gaardt och grundt liggendis paa Nørregade Norden nest wpp tiil thend gaardt Poul Bager nu besydder, och synden nest wp tiil thend gaardt Greuer Bager nu besydder huilcken gaardt Jep Olßen Schomager och Birgitte Lauris Daatter nu iboer met al sin rette Tilliggelse vdi lenge och brede, som handt nu indhegnith och begrebit er, som er i then wester Ende af synnder och i Nor 18

Siellands alne och en quartheer Item myt i gaarden fra Brynden och tiil thend Norr side 17 Siellandz alne Item i thend ester Ende wdt tiil adelgaden 14 Siellands alne och en quarther at hafue nyde och vdi lenge beholde i alle wor Liifnis Tiidt thend ene epter thend anden met saadan wilkor at wii schulle forne gaardt bygge och forbedre besynnerligen eth steenhuß tuo losft høigth wdt til adelgaden eller huo thet iche formuer eth merckeliigt Huß murit emellom Stolper met anden goedt Kiøbstads Bygningh inden i gaarden och met Steentack och samme gaardt och Bygningh i gode maade widt magt holde och gifue forne Her Hans och hans epterkommer Vicarier tiil samme alther aarligen tiil leige Tolf March dansche Pendinge som her i Landet genge och geefue er hallufdellen til Pasche och hallufdeelen tiil Sti Michels Dag betimeligen tiil gode rede yde schullendis. Item Skath och al anden Kongelig och Stadz Tynge som nw sedwanliig er eller her epther paaleggės kandt schulle wii selluf wdtgifue och inthet therfor afkworthe i samme Lenge. Item scheer thet ochsaa at Jeg myn Hustrue wor børn eller arfuinge epter wii saa merckeligen paa samme gaardt bygdth hafuer trengis med Armodt och fattugdom Siugdom eller pantsette samme wor egen Bygning och thet kandt forfaris i sandheet tha mue och schulle wii ther tiil hafue fuldt macht at sellige pantsette och afhende samme gaardt och bygningh dog at wii schulle fyrsth tilbiude hanem eller hans eptherkomer Vicarier tiil forne Alther om the samme Bygningh kiøbe wille, tha schulle the werre hinde negesth at kiøbe for schellugth werdt. Men huor the iche wille tha mue wii sellige hinde en besidden Borger i Kiøpnehafn som skatther och schyldet wor kiereste nadige Here och ingen anden och forne leighe tiil hannem och hans epterkomer saa lenge forne altheris vicarier widt magt blifuer. Item huor och saa scheer Jegh myn Hustrue wore børn och arfuinge eller huem forne gaardt af os fangendis worder hannem ey bygger och forbedrer och i gode Maade widt magth holder och forne Leige theraf ey tiil gode rede bethalę wille, tha schal thet bref wer dødt och magtløs och handt och hans eptherkommer forne Vicarier fuldtmagt hafue en andenn Borger thend igen at bebrefue paa leige epther Stadz previlegier ther paa gifuet er som bedre skiel och fyllist giøre wil. Tiil ydermer windesbiurdt at saa er i sandingen som forschrefuit staar lader Jeg henge myth Segneth her nedhen paa thette myth obne Bref, meth hederlighe Mends Christiern Schrifuers och Anders Jensens Borger i Kiøpnehafnn, som Jeg kierlige ther tilbedit hafuer at besegle met meg giifuit i Kiøpenhafn. Die Nativitatis Beati Johannis Baptiste Anno Domini M DXLI.

IV.

IV.

En gammel Efterretning om Grønland.

(Af en god og nøiagtig Afskrift.)

Da der nu atter i vore Tider føies Anstalter til at opsøge det gamle Grønland, eller rettere sagt, den af Nordmænd bebygte Østrebygd, kunde det maaskee ikke være unyttigt at meddele vore Landsmænd følgende meget gamle og derhos, som det synes, meget tilforladelige Beskrivelse derover, saa meget des heller, som Indholdet viser at dette Skrift er meget gammelt, og det, saavidt vides, aldrig er trykt:

Om Grønlandt.

Saa siger wiße Mend som fød er paa Grønnlandt och sist kommen aff same Land at Nordenn af Stad vdi Norge er 7 Dags Segling ret vdi Vester paa Ißlandt et Bierrig Horres ligger allerønerst paa Ißlanndt.

1. Item fra Sneffuel Neß af Ißlannd er stackit thill Grønnlandt 2 Dagis och 2 Netters Segling ret vdi Vester at segle och da ligger Gubernes Skerff ret paa Veien imellom grønlandt och Ißlandt, thet er gammell Seigling, men nu er kommit Iß af Trollebotnen saa ner forne Gubernes Skerff, at ingen den gammel Leid seigle kand, vden stor Liffs Fare, som her effter følger.

2. Item fra Langeneß som ligger øsuerst paa Ißlannd wed forne Horris er 2 Netter och 2 Dags Segling thil Sualene Haffborne.

3. Item de som vill segle retledis och icke komme thil Ißlannd, da schulle de segle ret wester saalenge de kommer Synden ved Ißlannd thill Rogeneß och da skulle verre 12 weger Soes synden y Hafuit af forne Rogenes och sa met Vester lede skall komme vnder det høige land wdi grønland som heder Huarreff, Endog før men seer same Huarref skall see ett Huitbierrig som kallis huidtserck och forne field, som heder Huarff, och ligger it Neß som heder Heroldnes, och der vedt ligger en Haffuen som heder Sand och er en almingelig Hafnn for Kiøbmendt.

4. Item segler man vdaf Ißlandt, tha schal hannd tage sin Kaas, fra Snefuels nes som ligger en thyllt Soes fra Vester lenger paa Ißlannd, end forne Rockenes och schall da segle ret Vester wdi en Dag och enn Nat gantzske ledig west Sudvest, och at fly forne Iße som ligger vedt Gubernes Skerff och sidenn en Dag och Nat i Nordvest och saa kommer hand retleds vnder forne Høie Lannd huarf i grønnlandt, som forne Heroldneß och Sandhafuen ligger wnder.

5. Item Østerbyenn som ligger paa Grønlanndt ligger ret wed Østen Heroldneß och heder Skagefiord, thenn er enn stor Bye. Item langs øster af Skagefiord er icke bygt, och frem i fiorden ligger et langt Reff for ingangen, saa ingen stor Skif kand der indkomme wthen stor Strøm løber, och naar der løber nogen stor Strøm, ta løber och mange wtallige wallfisk vdi same fiord, och er almindelig Hualfisket dog met Biskopens Orloff thi Fiordenn hørte Domkircken til.

6. Item vdi den Fiord ligger en stor Hølle och heder Hwalls Hole ochførste Søen wdganger, da løber alle Huallfisken y same Hole:

7. Item Øster lenger fra forne Fiordt ligger en Fiord, som heder Almuslingen hand er small vdenn for och mogit bredt inden for, hannd er saa lanng at ingen ved Enden paa hannom, handt hafuer ingen Strøm i sig, hand er fuld met smaa Holme, teere er nock Fulle och Eeg, hand er flet Land, wo er paa alle Sider mett grønnt greß saa lanngt nogenn mandt der fare kandt.

8. Item Østerlennger thill Ißenn ligger enn Hafnn som heder . . . . . saa kallet fordi St Olluffs thiidt, brød der itt skiff, som allmindelig regete gaar af paa denne Dag vdi Grønlandt, och paa samme Skib var St Olluffs smaa Suenndr, och hand druckuit met sine anndre Stalbrødre i samme Hafnn, och der er opreist store och høie Steen paa deris Graffuer, dersom de er begraffuene huilcke Stene, her stander endnu paa denne Dag.

9. Item Øster lennger thil Ißbergene ligger en stor Øe som heder Kaar Øe, der er almendelig weiesskoff och Jacht epther huide Biørnne, och dog met Biskopens Forlof, thi den Øe hører Domkircken thil, och da er inthet øster lennger vden Iiß och Sne baade thill Land och vannd ther mand kand see.

10. Item at komme thill Martherien som for var sagt om byer i Skagefiordt, och da ligger Østerby, Østen Heroldnes, westen Heroldnes ligger Kedelfiordt och der er fuldt biug och paa Hoiere Handt, som mandt indseglir i fiorden der ligger en stor aa, som enn stor Elff vdi løber.

11. Item hos den aa stander en Kircke, som heder Deuoslie Kircke som veiet er thil den hellige Kircke, hun eiger allt Herioldz hellige Kors met Holmer och wrag inthil Petherwigh.

12. Item ved Peterwig ligger en stor bye som heder Versdall Norden for Byen er it stort Vand, som er thou vegßes brit och er fuldt met Fiske, och Peterwigs Kirke eiger alt wers Dalls bye, fra den bye ligger itt Chloster som Canicker Regulares er wdi som St: Olluff Konge weide och St: Augustini Closter eiger all Botnen ind i Landet, och allt wdi paa den anden side.

13. Item nest Kallio Fiord ligger Rampe Fiord och langt ind i samme Fiord ligger it Syster Closter thet Closter eiger allt den, som er inden i botnen, och fra Vege Kircke som weit er thil St Oluf Koning.

14. Item Voge Kircke eiger alt landfiorden vdenn for och inden y Fiorden er mange Hollmer och Closterit eiger halffdelen met Dom Kircken, paa same Holmer er mogit warm wand, som er paßzeligtt warm at men vel kan bade y

same

same vandt, och mange sange deraf bedre som var suge och Kranck, och om Winteren er det saa het, at ingen kand der bade.

15. Item dernest ligger Eigner Fiordt ther nest emellom ligger Ranne fiordt, och der er enn stor Houffgaardt som horer Kongen thill, den heder Foße, ther staar och en Kircke ther hos, som er weigt til St Nicolaum som Kongen och eiger och der hos ligger en stor So som er fulld met Fiske, och naar stort wandfaldt er, effter stor Regenn, ta ligger wallige mange Fisk paa thend thorre Grunndt.

16. Item naar man indsegler paa Vester Hannden ind y samme fiordt, da ligher der enn wig, som heder Torwalls wig, och indlenger y Fiorden paa same side er it lidet Neß, som heder Clemeuig, ind lenger y same fiord ligger en Jenn wig, som heder Granne wig, och fra granne wig och innd lenger ligger enn stor gaardt thend heder Gaard och horrer Kirckenn thil, och paa Hannden som mann indsegler i Egner Fiorden mod Dom Kirckenn som stander vdi Botnen, ligger en stor Skouff, huilcken Dom Kircken eiger allsammen.

17. Item Dom Kirckenn eiger all Eigner Fiord, och sameledz den store Oe, som heder Renes Oe, saakallit, fordi om Hostenn lober her mange wallige Renis Diur paa samme Oe, och der almindelig weigskaffe, dog met Biscopens Forloff, paa samme Oe findis den beste Steen som kallis Tallge Stenn, huilcken Steen de gior Kannder och Gryder och storr Kar aff, vdi huilcke der kannd gaa 10 eller 12 Tonder, och da Vester for Landitt Lennger ligger enn Oe som heder lange Oe, och paa samme Oe ligger 8 store bunde gaarde, Dom Kirckenn eiger all oen wndertagen de 8 bonde Gaarde, di horer thill Vallßo Kircke.

18. Item nest Eigner Fiord ligger Huals Fiord der ligger enn Kircke, som heder St Arons Kircke hun eiger all Fiorden, och saa allt Rannsted Fiord vdi den Fiord ligger en stor Houffgaardt, som heder Tuedhillistad och horer Kongen thil.

19. Item thernest ligger Ericks Fiord och forst y fiorden ligger en Oe, som heder Heroe, hand horer halff Dom Kircken thill och halff Diurneß Kircke, Diurneß Kircke er den forste Kircke Sogen, som ligger paa Gronlandt thennd same Kircke ligger paa Vester Hannden som man inndseglir, och same fiordt Diurnes Kircke eiger allt ind mit i Midfiord ret y Nordueft, och ind lenger i Ericks Fiord till ligger Sallefiordz Kircke hun eiger al midfiord, tha lenger ind y Fiorden, ligger en liden Kircke, hun eiger allt ind i Botnen, och saa vd paa den anden side thill Burfolld, och allt wd fra Burfold, horer Dom Kirckenn thill.

20. Item der ligger en storr gaardt som heder Bratteland nu vester lenger fra Langoe ligger fire Oer, som heder Lambstund, fordi at de ligger emellom Lambon, da end lennger thill Ericks Fiordt ligger Foße Sundt, thisse forne Oer ode och horer Dom Kircken thill, och forne Foße sundt ligger vdi Inndgangenn thill Ericks Fiorden.

21. Item da Norden fra Ericks Fiord ligger 2 wiger, thend ene heder indre wig thennd andre ythre wig, di ligger saa thil ther Norden lenger ligger

brede-

Bredfiord, och thill den Fiord ligger Rydfiord, thernest borger Fiord, thernest Iodmunder Fiord, thernest aff Øster Bygdenn liger Isse Fiorden, alle disse erre bygte.

22. Item fra Øster Bygdenn och thill Vester Bygden er en thylft Sves och allt wdbygtt och vdi Vester Byen, staar en stor Kircke, som heder Stenes Kircke, hun var en stund Dom Kircken i gammel tidt och Bischops Sæde nu haffuer Skrellinger all Vesterbyen, och er der ingenn Folck huercken Christen eller Hedninger, men der er nock villt Fee, Heste, och Gieder och alltsamenn willt.

23. Item dette alltsammen sagde os Issuer Baardtsen, som født vor paa sämme Grønnlandt, och hanndt vor Forstanndere paa Bischops gaarden y mannge Aar, at hannd hafde allt dette seet, och hannd vor en af dennom som vor wdnefnd aff Lanndit at fare thill Vester Bygden emodt de Skrellinger at fordriffue dennom aff Øster Bygden, och da de komme did, da funde de ingen Skrellinger eller Hedninger, wden nogen willde Fee och Faar, ther wdaff lade de dieris Skib och seglede der met hiem, och forne Issuer Baardtsen vore der mett.

24. Item Norden lenger aff Vesterr Bygdenn ligger itt stor Fielld och lennger aff enn thill det Fielldt maa ingenn Mand segle, som vill behollde Liffuit, for di mange Haff Suell som ligger om Haffuitt.

25. Ret Kaasenn thill Grønnlandt, som vise och fordoms Mend skriffue och sige wdi Bøger som Bischop Errick Wallkendorff, som vaar Bisp vdi Trundhiem willde lade forsare met sin egen Kibs Folck, ther som Kongen Christiann thennd annden aff thet Nafnn hagde willt wunt hannom same Land quitt och fri vdi 10 Aar, och der Konningen icke villde det inndgaa bleff hannd thillbage.

26. Først fraa Stadzmøllen rett y fulld wester, der wdaff finnder mandt Huattis nes i Grønnlanndt, och der er minst Strøm och Haff Suelger men Strømen och Haff-Suelgerne er ther Nordenn for, och skall hand haffue de . . . . aff Haffuit thill Jirlannd och wenndingen thil Islanndt, drager hanndt saa lanngt Vester och er thet gott seilet, och Clart weier tha sees Sneffuels Jøckell i Nordoust lennger paa Islanndt, och Huidserck lennger paa Grønnlandt.

27. Item fanger mann Storm y Swenn aff Nordenn, tha schall man legge by det beste man kanndt och foruare sig vell at weirett forsetter hannom icke ind y denn store Strøm som er vester under Jislanndt.

28. Item fannger man Storm y Svenn aff Synnden, tha hollde sig rett Kaas, da bliffue Vester thet beste man kannd menn icke formøgitt aff Kosen, saa lennge at Huidsercken drager y Nordt, ta maa man hollde sig vnder Lanndit, och da met Gudz Hielp finder en Haffnn som heder Ericks Fiorden hart Nord som yderste ligger.

29. Item nar man er mit imellom Grønnlanndt och Islanndt da fanger man i et Klart sigtett weder ett ganske høygt field at see, som heder Sneffuels Jøckell liggendis paa Islanndt och Huide Serck i Grønlandt, och sigis foruist, at der er icke 30 weger Sves paa huillckenn side mand vill segle.

30. Kosenn fra Islannd och thill Grønlandt. Item er men Synden Brende fiordt ligenndis fra Islanndt tha schall man Prise Vester saa lennge, att mann kanndt see Huidt Serck i Grønnlanndt, och siden priße Sydvest, saalennge at forne Huidserck staar y Nordt, saa met Gudz hielp maa mand friligenn søge Grønnlanndt foruden Is, och foruden stor Liffs Fare, finder men da Ericks Fiordenn, Item er mand Norden for Brendefiordenn som ligger paa Islanndt, da schall man priße Sydvest, saa lennge mannd seer Huidtserck drager y Nordt, tha kanndt manndt søge Lannd foruden Liffs Fare for Is som forschreffuit staar.

Finis.

NB. Grønnlandt er it rigt Lanndt paa villde vare, Huide Biørne, Sabell, Maardt, Marmorsten, Christall, Fisk, Vadmell, Smør, store Skouffue, Hiorter, Renner, der er mange slags Vadmell, Hualler och vnderlig Diur.

Nye Danske Magazin.

Syvende Hefte.

I.

Samlede Efterretninger
om
Biskop Owe Bilde af Aarhuus.

De Bilders Familie er en af de ældste og ypperligste Adels Slægter, som have været i Dannemark, og den har fordum været saa blomstrende og vidtløftig, at der neppe kan nævnes nogen anden adelig Stamme i Dannemark, som jo med Bilderne haver været besvogret og beslægtet. Vel har man ingen Vished om denne Familiers første Oprindelse og Udspring, men dog kan man gaae dermed saa høit tilbage i Tiden, som med de fleste andre vore Danske Slægter, og finde visse Spor af den allerede i det 12te og 13de Aarhundrede, da de første Bilder, man veed af at sige, have boet her i Siælland, eiet Allinde Gaard og Gods *), og uden Tvivl staaet i nær Forvantskab med den store Biskop Absalons da blomstrende mægtige Familie, som var adlet ved ældgammel Kongeligt Blod.

Denne Bildernes Familie har i fordum Dage, især i det 14de, 15de og 16de Aarhundrede, givet mange fortræffelige Mænd af sig, som ved deres Troskab, Forstand, Tapperhed og andre høie Egenskaber have banet sig Veien til Ridderlig Værdighed, beklædet de høieste geistlige og verdslige Embeder i Dannemark, og ladet sig bruge, saavel inden som uden Landet, i Freds og Krigs Tider, udi de vigtigste Rigernes Forretninger.

Det er ikke vort Forsæt, ikke heller er det fornødent til denne ene Mands Historie, som vi her i Anledning af Kobberet berøre, at indlade os i det hele Bildernes Slægtregister, at anføre alle de nedstigende Grene, og skrive om enhver især, som af denne brave Familie haver giort sig frem for andre berømmelig. Dog kan vi ikke efterlade at opregne saa mange deraf, som tiene til at oplyse det foran satte Gravmæle, og de derpaa anførte adelige Vaabener og

*) Af Herregaarden skal endnu findes Levninger i Allindemagle Sogn. Pontoppidans Danske Atlas VI Tome pag. 315.

og Ahner, for deraf at vise Herr Owe Bildes anselige Byrd baade paa Fæderne og Moderne Side.

Hans Fader, hvis Vaaben er det øverste paa høire Side, var Peder Bilde til Svanholm, som døde 1508 og er begraven paa Antvorskov, hvor hans Ligsteen fandtes med de Bilders og Gyldenstierners Vaabener midt paa, og derom i Randen denne Indskrivt: Hic jacet nobilis vir PETRUS BYLLE Armiger de Suanholm qui obiit Ao. MDVIII. cum uxore sua Dna. ANA, que obiit Ao. MD

Hans Moder, hvis Vaaben er det øverste paa venstre Side, var Fru Anna Gyldenstierne, som døde 1521 og ligger begraven i Odense [2]).

Hans Farfader var Herr Torben Bilde til Søeholm og Egede i Siellaud, der levede i Kong Christophers af Bayern og Kong Christiern den Førstes Tider. Han haver 1440 Søndagen for Philippi og Jacobi, som Væbner, med andre forseglet det Lehnbrev, som Kong Christopher gav Grev Adolph paa Hertugdommet Slesvig [3]). Aar 1448 sad han i Danmarks Riges Raad, da Kong Christiern den Første blev udvalgt, og uden Tvivl er han til Høibemeldte Konges Kroning slagen til Ridder. Aar 1450 har han med endeel af de andre Danmarkes Riges Raad bivaanet det Møde, som holdtes til Halmstad med den Svenske Kong Carls Fuldmægtige [4]). Aar 1458 var han med paa Rettertinget i Roeskilde at afsige den Dom, at hvad Kirken havde havt i 30 Aar uildet og ukieret, skulle den beholde med Lavhævd, og hvad Bonden havde havt i 40 Aar uildet, skulde han beholde med Lavhævd. Aar 1465 haver han med andre været overværende i Graabrødre Stue i Kiøbenhavn, den Tid Kong Christiern den Første tog Erkebiskop Jens af Upsal igien til Naade, og forseglet det Brev, som Kongen til Segeberg S. Birgittæ Dag gav Erkebispen paa samme Forligelsemaal [5]). Han døde 1468 og er begra-

 ven

[2]) Her have vi rettet den Feil, som hos adskillige er indløben i Følge den Gravskrivt, som ved hendes Mand foran er anført. Aarsagen til Feilen maae være den, at hun har ladet Gravstenen opsætte over sin Salig Mand, og da havt i Sinde at begraves hos ham, hvorfore hun allene paa Stenen har ladet sætte MD, overladende til deres efterlevende Børn at sætte det øvrige af Aarstallet til, naar hun var død, hvilket endnu i de nyere Tider ofte skeer. Men at hun levede 1520, sees af et Brev, som hereftter er indført, og at hun først er død 1521, og begraven i Odense, bevises af den Gravsteen, som findes nederst i den nordre Gang i St. Hans Kirke af brunagtig Marmor med denne Paaskrivt: Sepultura venerabilis Domine ANNE, que filia erat Domini CANUTI HENRICI militis de Iversnes & uxor PETRI BILDE armigeri de Svanholm, que obiit Anno Domini 1521 altera Die beati Jacobi.

[3]) Hvitfeld pag. 819.

[4]) ibid. pag. 850.

[5]) ibid. pag. 902.

den paa Antvorskov [6]), hvor hans Liigsteen fandtes med en Inscription paa, hvoraf dette allene var læseligt: Hic jacet nobilis vir Dns. THORBERNUS BILLE miles de Syöholm, qui obiit anno Domini MCDLXVIII..... cum uxore sua perdilecta Domina CECILIA AWES|DOTTER.

Hans Farmoder, hvis Vaaben er det nest øverste paa høire Side, var Fru Sidsel Oves Datter Lunge af Basnes, som hviler hos sin Herre i Antvorskov Kirke; Hun maae være død omtrent 1503, thi udi en Dom af 1541 meldes om noget Gods i Werløs i Faxe Herred, hvorom Herr Hans Bilde havde Trætte, hvilket han beviste, at han havde faaet 1503 paa Skiftet efter sin Fader-Moder.

Hans Farfaders Fader var Herr Bent Bilde til Allinge, Ridder. Han haver levet i Dronning Margretes og Kong Erichs af Pommern Tider. Denne Herr Bent Bilde har 1436 med Erkebisp Peder af Lund (der ogsaa var en Bilde, endskiønt han kaldes Lykke) og andre forseglet NICOLAI ESBERNI dicti BYLLÆ in Haldeloff armigeri Stiftelse paa S. Catharinæ Alter i S. Lucii Domkirke i Roeskilde [7]).

Hans Farfaders Moder, hvis Vaaben er det nederste paa den høire Side, var Frue Else, en Datter af Herr Jon Litle til Vobek og Touskov, Ridder, som med andre har forseglet det Forbund, der 1419 in vigilia nativitatis Johannis Baptistæ blev oprettet mellem Kong Erich af Pommern og Kong Uladislaus af Pohlen [8]). Ligeledes haver han været med i Ribe Mandagen for S. Laurentii at udstæde det Vidne om Sønder Jylland, at det altid har ligget under Dannemarks Krone [9]).

Hans Farmoders Fader var Herr Aage eller Owe Lunge til Basnes, Ridder og Danmarkis Rigis Raad, som ofte findes nævnet i Kong Erichs af Pommern, Kong Christophers af Bayern og Kong Christiern den Førstes Historie.

Hans Farmoders Moder, hvis Vaaben er det nestnederste paa høire Side, var Frue Maren Basse, Herr Tyge Basses til Basnes, Ridders, og Frue Ellen Grubbes Datter.

Hans Morfader var Herr Knud Henrichsen Gyldenstierne til Iversnes, Ridder og Danmarks Riges Raad, som nævnes hos Hvitfeld pag.

[6]) I Wielands Lærde Tidender for 1724 siges pag. 703, at Herr Torben Bilde døde 1465, og er begraven til Soer, hvilket er urigtigt.
[7]) Orig. Membr. inter Magnæana.
[8]) Hvitfeld pag. 678.
[9]) ibid. pag. 682.

pag. 887, 896 og 902. Hdn var i sine yngre Aar saa anseelig en Mand, at Dronning Dorothea efter sin første Herres Kong Christophers Død havde havt i Sinde at indlade sig i Egteskab med ham [10]), dersom ikke Rigens Raad havde afvendet det og tilveiebragt hende et hendes Stand mere værdigt Partie med Høilovlig Kong Christiern den Første. Han døde omtrent 1468.

Hans Mormoder, hvis Vaaben staaer lige under hans Moders paa venstre Side, var Frue Hilleborg Skinkel af Frøbierg, som levede i Enkestand paa 26de Aar og døde 1494 [11]).

Hans Morfaders Fader var Herr Henrich Knudsen Gyldenstierne til Resstrup og Iversnes, Ridder og Danmarkis Riges Raad, som haver levet og været meget anseet og afholden i Dronning Margretes, Kong Erichs af Pommern, Kong Christophers af Bavern, og i Begyndelsen af Kong Christiern den Førstes Regierings Tider, i hvis Historier man finder ham ofte i offentlige Documenter, dog uden Stammenavn, nævnet.

Hans Morfaders Moder, hvis Vaaben staaer nederst paa den venstre Side af Gravmælet, var Frue Anna Munk, af de Munker med den gule Bielke i Vaabenet, en Datter af Mogens Munk og Frue Kirstine Thott.

Hans Mormoders Fader var Berneke Skinkel til Frøbierg, en paa de Tider riig og anseelig Herremand, som døde 1408, og er begraven i St. Hans Kirke i Odense.

Hans Mormoders Moder, hvis Vaaben forestilles nest nederst paa den venstre Side, var Frue Karen Sture, Bendix Stures Datter til Gammelgaard paa Als, der er begraven hos sin Mand i Odense.

Af denne Stamme er Herr Owe Bilde kommen til Verden, en Søn, som var saadanne Forældre værdig, i det han ei allene har lignet dem, men endog overgaaet dennem i Dyder og Ære. At han er fød i Siælland, veed man tilvisse, og det uden Tvivl paa sin Faders Arvegaard Svanholm i Horns Herred; Men hvad Aar have vi ingensted kundet finde, dog kan man slutte sig til, at hans Fødsel er indfalden mod Enden af Kong Christiern den Førstes Regiering, som indtraf 1481, eftersom han ved Reformations Tiden ansaaes blant Bisperne for en aldrende Mand, og altsaa den Gang maae have været i det mindste over de halvhundrede Aar, og endda levede en Snees Aar efter den Tid, nemlig til 1555.

10) Hamsfort Series Episcoporum Otthoniensium MSS. Det er ogsaa ham, Hvitfeld sigter til pag 843, skiønt han ei nævner ham.

11) Hamsfort loc. citat.

I sin første Ungdom er han af sine Forældre, der havde mange Børn, udseet til den geistlige Stand og holdet flittig til Studeringer, men i hvad Kloster og paa hvilken Høiskole vides ikke, dog er der ingen Tvivl paa, at han jo, som andre unge Herremænd, haver reist og besøgt Høiskolerne i Italien og Frankerige, og bragt det saa vidt, at han paa en af disse er bleven Magister in artibus, som paa de Tider ansaaes for noget besynderligt.

Ved sin Hurtighed og Lærdom skaffede han sig tidlig Adgang til Ære og offentlige Forretninger, thi Aar 1501 blev han investeret af Johanne Jacobi Electo Roscildensi med den Præbenda canonicali de Rota Roskilde Kirke tilhørende. Brevet lyder saaledes efter Originalen, som findes blant Arnæ Magnæi Samling paa Universitets Bibliotheket:

JOHANNES Dei gracia electus Roscildens. nec non per sedem apostolicam confirmatus dilecto filio Magistro *Avoni Bille* Clerico nostre dioces. paratum affectum in Domino cum salute. Tue probitatis & aliarum virtutum tuarum merita, quibus apud Nos fidedigno commendaris testimonio, Nos solicitant & inducunt, ut personam tuam prosequamur fauore gracie speciali. Quapropter premissorum meritorum tuorum intuitu Canonicatum & Prebendam canonicalem de Rota in prescripta nostra ecclesia roscildensi ad presens per mortem honorabilis viri domini Magistri *Esgeri Broch* immediati possessoris eorundem de jure & facto vel antea una cum omnibus & singulis eorundem Canonicatus & Prebende juribus fructibus prouentibus redditibus & obuentionibus quibuscumque presentatione nobilis & strenui viri Domini *Lagonis Broch* militis, ad quem suosque heredes quotiens vacantia contigerit jus presentandi personam ydoneam dinoscitur pertinere, Tibi tanquam benemerito in nomine Domini conferimus, Teque per bereti nostri impositionem inuestimus presencialiter de iisdem Teque in & ad realem corporalem & actualem possessionem juriumque & pertinenciarum omnium eorundem cum omnis juris canonici plenitudine tenore presencium inducentes. In quarum collacionis, investiture & inductionis robur, testimonium & firmitatem sigillum nostrum duximus presentibus appendendum. Datum Roscild. ipso Die beati Olaui Regis & Martyris A^o. Dni MD primo.

Aar 1505 finder man ham med Tyge Vincentius som Vidner at have forseglet den Dom, som Danmarks og Norges Rigers Raad til Calmar fiortende Dagen for St. Hans Baptistæ Dag affagde, hvorudi det svenske Raad og deres Tilhængere bleve frakiendte deres Gods, Ære og Adelskab, og til-

komte at overantvorde Kongen Riget, og Dronningen hendes Livgeding [22]), og synes det, at han da allerede haver havt Sted i Cancelliet, hvilket han siden som Cantzler med Berømmelse har forestaaet baade i Kong Hanses og Kong Christiern den Andens Tid, indtil han blev Biskop i Aarhuus.

Anden Dagen efter Jacobi Apostoli Dag Aar 1509 var Mester Aghe Bilde, som Kongens Cantzler, tilstede ved det Forhør, som Borgemester og Raad i Kiøbenhavn holdt over Torkil Simmensen Borger i Marstrand, angaaende noget Jern, han havde været med at opgrave i Styræsøe og om Nattetider indføre til Marstrand.

Aar 1510 var han baade Kongens Cantzler og Provst i Lund, thi saaledes nævnes han i et Mageskifte, som Herr Steen Bilde paa Lyungisgaard Mandagen nest efter Quasimodogeniti Søndag giorde med sin Broders Peder Bildes af Svanholm Børn, blant hvilke han først nævnes. Det samme sluttes og af efterfølgende Avo Bildes Brev til Herr Acho Jepsen Kanick i Lund, der er trykt efter Originalen i det Kongl. Geheime Archiv, som lyder saaledes:

Salutes plurimas cum fraterno amore & affectu in Domino semper premissas. Kiære Mester Aage synderlige gode wen. Som i nw skriffue meg till begerendes at ieg villde sende ether myn qwittanz paa the twynne Aarss Affgifft som i meg giffuit skullde aff thet procuratorio i haffue paa myne weigne ex parte preposíture & prebende canonicalis ieg haffuer vdi Lundt. Hwilckild ieg nw sender ether pro anno presenti & proxime futuro. Som i och skriffue meg till at then thildt i meg swadan affgifft giffue skulle ær icke førre ænd wor Frwe dagh nativitatis Marie. Tha fortæncker ether vell, at then Thiidt wii forentes vdi Lundt tha sagde i meg till at giffue och fornøge meg swadan Affgifft om Paasken som ieg formoder i vell findendes worde vdi then ethers Regenskabs bogh wii tha tillstede haffde lydendes paa then Dell till forne. prouesty liggendes ær. Men hwarledes om all tingh ær tha welæ wii vell fordragis om ett fierdinge aar forræ eller syder mere nar Gudh vill wii komme samen till ordz. Kiære frende som i skriffue meg till om at mester Torben haffuer nogen Dell vpborett aff forne. prouesty paa myne weigne tha ære wii ther om vell fordragne swa ieg kræffuer hannem inthet. Kiære mester Aage. Tacker ieg ether gerne fore godt fornøginge och betalinge aff forne. procuratorio oc wdi hwæs maade ieg kand wære ether till williæ

skulle

[22]) Hvitfeld pag. 1053 og Petri Parvi historia Regis Johannis fol. gg 4.

skulle i allthiid finde megh velluillighe till. In Christo valete. Datum Kiogæ ipso Die Sanctorum Marci & Marcelliani Anno &c. MDX.

Ano Billde.

Udskrift:

Nobili ac venerabili viro domino Achoni Jæpssön ecclesie lundensis canonico Fratri & amico suo.

Magister Christen Erichsen i sin Beskrivelse om Viborg beretter, at han dette Aar ogsaa har været Domprovst i Capitelet i Viborg, som da var et anseeligt Prælatedømme, hørte Kongen til at bortgive og gaves til ingen uden velfortiente Personer. Samme Værdighed beholdt han indtil 1520, da han af Kierlighed for sit Fødeland Siælland byttede den bort for Degnedømmet i Dom Capitelet til Roeskilde.

Aar 1511 Fredagen efter hellig Tre Kongers Dag haver Ove Bilde [13]) Cantzler med andre Riddere forseglet det Brev, hvorved Niels Brahe til Vandaas oplod til Kong Hans det Brev, som Oldermændene til Bergen havde givet hans Mormoder Frue Elise [14]) paa en Summa Penninge, Guld, Klenodier og Klæder, som de af hende havde til troer Haand, saa at Kong Hans maatte fordre og opbære det af dennem efter samme Brevs Indhold [15]).

En priselig Troskab og en utrættet Flittighed lod Herr Ove Bilde see i alle sine Forretninger, og ved de samme havde han giort sig nesten umistelig og saa yndet af Kong Hans, at Hans Majestæt, da han til Aalborg 1513 laae paa sit yderste og beskikkede alting til Landets Velfærd, sagde iblant andet til sin Søn Kong Christiern den Anden, at han for alting skulle see at beholde Herr Ove Bilde til Cantzler, som en Mand, hvis Ærlighed han i alle Ting kunde forlade sig paa. Endskiønt han nu vel ved sin fromme Herres Død kunde havt Lyst og Anledning til at søge Affskeed fra Hove og Cantzler Embedet, saa dog fordi Kong Hans havde den Tillid til ham og lod indstændigen bede hannem, han dog vilde paa en Tid lang forblive i samme Tieneste, om ikke for hans Søns, saa dog for hans egen Skyld [16]), lod han sig over-

[13]) Hos Hvitfeld kaldes han urettelig Bisp, thi han blev det først 1520.
[14]) Hendes Mand var Oluf Nielsen til Talge, som blev dræbt i Bergen af nogle tydske Kiøbmænd.
[15]) Hvitfeld pag. 1079 og Originalen i Archivet.
[16]) Hvitfeld pag. 1090.

overtale til at blive, og endda nesten i otte Aar under Kong Christiern den Anden forestod Cancelliet til Kongens Fornøielse og Undersaatternes Beste, indtil han endelig for sin lange og tro Tieniste blev belønnet med en Biskop Stav.

Aar 1513 da Herr Ove Bilde var tilstede i Aalborg ved Kong Hanses Død, har han med endeel andre af Rigens Raad givet sin Stemme og Raad til den Sielemesses Stiftelse, som Dronning Christina og hendes Herr Søn, Kong Christiern den Anden, anordnede at skulle holdes i hellig Aands Huus i Aalborg for Høibemeldte Kong Hanses Siel, tilleggende bemeldte hellig Aands Huus Kronens Hospital, Sancti Jørgens Gaard der sammested uden for Byen liggende, med al sin Rettighed, Rente og Tilliggelse for samme Sielemesse's Holdelse. I Fundatzen, som derpaa er giort, nævnes han Mester Awo Bilde Domprovest i Lund og Viborg, og haver Rang over Ridderne nest efter Biskopperne [17]).

Udi det Brev, som Mester Christen Pedersen, Kanik i Lund, 1514 fra Paris tilskrev Biskop Lago Urne i Roskilde, melder han at have erholdet Frihed af Kong Christiern den Anden til at lade Saxonis Grammatici Historie trykke, men at Kongen derhos efter Erkebispens af Tronhiem Erich Walckendorffs og Mester Awo Bildes Raad udtrykkelig havde befalet, at den maatte trykkes med smuk Stil og af en lærd og forfaren Bogtrykker, og ved denne Leilighed nævnes Ove Bilde baade som Kongens Cantzler og som Provst til Domkirkerne i Lund og Viborg [18]).

Samme Aar Torsdagen nest efter St. Pauli Dag conuersionis blev han sendt til Bisp Godsche ab Alefeld i Slesvig, Herr Mogens Giøe og Albert Jepsen med Instrux at handle med dem om det Gesantskab, de paa Kongens Vegne skulle paatage sig til Keyseren for at begiere den spanske Princesse Elisabeth til Ægte for Kong Christiern den Anden [19]).

Aar 1515 da Carl Knudsen af Sverrig tilsagde Kong Christiern den anden Huldskab og tro Tieniste, indstillede han til Kongen, Mester Ove Bilde, og tre andre af Danmarkes Riges Raad, den Tiltale, han og hans Broder, begge deres Slegt og Venner havde til Herr Henrich Krummedige eller andre for hans Faders Knud Alfsøns Død, og haver da Herr Ove

17) Fundatio data Aalburgi die S. Petri Apostoli in Cathedra 1513 ex Copia Langebekiana in Archivo.
18) Stephanii prolegomena ad Saxonem Grammaticum pag. 5.
19) Origin. Pap. in arch. reg.

Ove Bilde ogsaa forseglet det Brev, som derover i Kiøbenhavn Sancte Olefs Konges Dag blev forfattet, hvori han kaldes mester Aghe Bilde vor naadige Herres Cantzler [20]).

Dette Aar melder Hvitfeld [21]), at Kong Christiern den Anden fordrede hos Pave Leo X, at Mester Ove Bilde, som udi lang Tid havde været hans Herr. Faders Cantzler, efter Herr Niels Clausens Resignatz maatte befordres til Bisp i Aarhuus. Men da vi finde, at han først resignerede Aar 1520, da Rygtet om det Stokholmske Blodbad indjog Dannemark ikke en mindre Frygt end det havde indjaget Sverrig, maae dette hos Hvitfeld være en Feil i Tidsregningen.

Aar 1516 haver han forseglet Mogens Gioes Selgebrev til Kongen paa sin Gaard, med Huse, Jord og Grund i Kiøbenhavn, hvor han kaldes Mester Offue Bilde, Kongens Cantzler.

I Archivet findes et Brev fra Bisp Johan af Reval til Kongen, dateret Rom den 2 Februar. 1517, hvori han beder, at det Gods, som laae i hans Stift og tilhørte Ruma Kloster paa Gotland, maatte legges til hans Stifts Eiendomme, da det laae saa langt fra Klosteret og ham saa nær og beqvemt, imod at Klosteret igien fik derfor andet lige saa godt Gods, som laae samme nærmere og mere beleiligt, men kunde dette ei uden for stor Besværlighed skee strax, tilbyder Bispen sig, naar han for en fastsat Pris kunde faae det kiøbt, deraf aarlig at svare nogen Afgift, indtil den accorderede Sum var betalt, hvorom han beder med Klosteret maatte handles ved Biskop Lago Urne af Roskilde og Herr Avo Bilde, som han kalder Provst i Lund og Kongens Cantzler.

Hvor stor Yndest Kongen har baaret for Ove Bilde, sees deraf, at han uden at vredes tog imod Irettesættelser af ham, thi da han 1517 havde ladet Torben Oxe henrette, kom Bilde til Kongen, siger Hvitfeld [22]), og sagde: at han havde dermed giort sig en ont Gierning oc bract sig alt Ridderskabet paa Halsen, saa at Kongen derover begyndte at frygte sig.

Aar 1518 har Ove Bilde forseglet det Mageskifte, som Claus Podebusk giorde med Herr Anders Bilde, Ridder paa Søholm, om noget Gods i Skaane, ved hvilken Leilighed han kaldes Mester Offue Bilde vor kiere nadige Herres Cancellere. Hvilken Titel han ogsaa faaer i det Brev, hvor-

---

20) ex copia Langebekiana juxta Orig. Membr.

21) pag. 1111.

22) pag. 1118 hvor han urettelig kalder ham Bisp.

hvorved Oluf Persen Borger i Malmøe 1519 skiøder Kongen nogle Gaarde i Jylland, som han havde arvet efter sin Hustrues Fader Niels Skriver.

Hos Bartholin[23]) findes en Udskrivt af et Brev, som Kong Christiern den Anden har tilskrevet Pave Leo X, hvori han beder om Confirmation paa det Bytte, som Ave Bilde har giort med Andreas Glob, hvorved han afstaaer Provstiet i Viborg for Degnedommet i Roskilde. Brevet er uden Aarstal, men henføres af Bartholin til 1520, og lyder saaledes:

Ad Summum Pontificem Rex Daniæ.

Post devota Pedum oscula beatorum reverentiam debitam & obediëntiam filialem. Beatissime Pater, certis rationabilibus de causis, ut accepi, coram me in parte deducitur omnes suos ad id monentibus *Avo Bilde* Cancellarius meus prepositus vibergensis & *Andreas Glob* Decanus Roskildensis, artium Magistri & ex utroque parente nobiles, aliciente natali solo unumquemque, prenominatas prelaturas & dignitates in eorum meliorationem ac ecclesiarum cathedralium prenominatarum utilitatem personarumque commoditatem invicem permutare proponunt & desiderant. Vnde est, quod ipsi me in presentia Notarii & testium tanquam patronum, apud quem dudum de benignitate apostolica locatum est ius presentandi easdem quotiens vacauerint nuperrime accesserunt & pro permutatione hujusmodi facienda consensum meum debita cum instantia optaverunt, postulauerunt & finaliter obtinuerunt & deinceps ad resignandum respective dictas suas prelaturas & dignitates ex causa permutationis tantum, ut prefertur in Cancellaria Apostolica & permutatione facta illas a Sanctitate Vestra de novo reciproce impetrandas suisque nominibus acceptandas & literas desuper pro utraque parte expediendas procuratores solenniter constituerunt, prout & quemadmodum in publico quodam instrumento desuper confecto plenius continetur & habetur. Ad pedes igitur Sanctitatis Vestre recurrentes ob prefatorum Magistrorum merita necnon grata & fidelia obsequia, que per multos retroactos annos tum Illustrissimo *Johanni* pie memorie Regi Dacie &c. genitori meo tum mihi & regnis meis impertiti sunt eorum saluti & prosperitati plurimum consulentes, rogamus & obsecramus, quatinus eadem Sanctitas Vestra permutationem huiusmodi ad humiles preces meas ex parte utriusque personarum prenominatarum

[23]) MSS. Bartholiniana Tom. III. pag. 831.

rum familiarium meorum continuorum commensalium admittere & postea M. *Avonem* de decanatu Roskildensi & M. *Andream* de prepositura Vibergensi, quos ad easdem dignitates modo quo prefertur eidem Sanctitati Vestre tenore presentium offero presentatos, Dei & mei intuitu misericorditer providere dignetur de gratia speciali literas utrique eorum desuper necessarias & oportunas in forma uberiori concedendo & decernendo. Reddentes me per hoc sacrosancte Romane Ecclesie & Sanctitati Vestre semper ad vota tanto promptiorem & benigniorem. Ex arce mea Haffnensi &c.

Er det Aar rigtigt, som **Bartholin** sætter ved foranførte Brev, har han ikkun kort været Degn i Roskilde, thi vi finde endnu tvende pavelige Buller daterede i August samme Aar. I den første absolverer Paven **Avo Bilde** fra alle Bandsættelser og andre Geistlige Domme, som kunde være ham hinderlige i hans Forfremmelse, fordi han ei havde efter Statuterne været tilstæde ved Capitlerne, og i den anden tillader, at han maae lade sig af hvilken Catholsk Bisp, som han lyster, indvie til Bisp i Aars, naar han først havde aflagt Eed efter den Forskrivt, som staaer i dette Pavens Brev. De pavelige Buller lyde saaledes:

Den Første:

Leo Episcopus Servus Servorum Dei dilecto filio Magistro *Avoni Bylde* Diacono Roskildensis diocesis Notario nostro salutem & apostolicam benedictionem. Apostolice sedis consueta clementia ne dispositiones per eam de cathedralibus ecclesiis pro tempore facte valeant quomodolibet impugnari sed persone ad eas promovende illis puro corde & sincera conscientia presidere possint, remedia, prout convenit, adhibet oportuna. Cum itaque nos hodie ecclesie arusiensi ad presens certo modo [24]) pastore carenti de persona tua nobis & fratribus nostris ob tuorum exigentiam meritorum accepta de fratrum eorundem consilio auctoritate apostolica providere, teque illi in episcopum & pastorem preficere intendamus, nos ne provisio & prefectio huiusmodi, si forsan aliquibus sententiis & censuris ecclesiasticis ligatus sis, valeant invalide reputari providere volentes te à quibusvis excommunicationis, suspensionis & interdicti aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris & penis a iure

[24]) Nemlig ved det at Biskop Niels Claussen nu resignerede, forbeholdende sig, ligesom hans Formand, noget af Indkomsten.

iure vel ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existis, ad hoc duntaxat ut provisio & prefectio predicte ac singule desuper conficiende littere suum consequantur effectum auctoritate prefata tenore presentium absoluimus & absolutum fore nunciamus, non obstantibus constitutionibus & ordinationibus apostolicis ac dicte ecclesie juramento confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis statutis & consuetudinibus ceterisque contrariis quibuscumqve. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre absolutionis & nunciationis infringere vel ei ausu temerario infringere. Si quis autem hoc attemptare presumpserit indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Rome apud sanctum Petrum anno incarnationis Dominice Millesimo quingentesimo vigesimo sexto Idus Augusti Pontificatus nostri anno octavo [25]).

Den anden:

Leo Episcopus Seruus Seruorum Dei dilecto filio *Avoni* Electo Arusiensi salutem & apostolicam benedictionem. Cum nos pridem ecclesie Arusiensi tunc certo modo pastoris regimine destitute de persona tua nobis & fratribus nostris ob tuorum exigentiam meritorum, accepta de fratrum eorundem consilio auctoritate apostolica duxerimus providendum preficiendo te illi in Episcopum & Pastorem prout in nostris inde confectis litteris plenius continetur. Nos ad ea que ad tue commoditatis augmentum cedere valeant favorabiliter intendentes tuis in hac parte supplicationibus inclinati tibi qui in diaconatus ordine constitutus existis, ut a quocumque volueris catholico antistite gratiam & communionem apostolice sedis habente aliqvo die dominico vel alio festivo etiam extra tempora a iure statuta ad sacrum presbiterorum ordinem te promoveri facere necnon ab eodem vel alio catholico antistite similem gratiam & communionem habente accitis & in hoc sibi assistentibus duobus vel tribus aliis catholicis Episcopis similes gratiam & communionem habentibus munus consecrationis recipere valeas ac eidem antistiti ut ordinem presbiteratus huiusmodi tibi conferre necnon eidem vel alteri antistiti predicto ut recepto prius per eum nostro & romane ecclesie nomine fidelitatis debite

[25]) MSS. Bartholiniana Tom. III. pag. 584.

solito iuramento iuxta formam presentibus annotatam munus predictum auctoritate nostra impendere libere tibi possit plenam & liberam auctoritate apostolica prefata tenore presentium concedimus facultatem. Volumus autem ac dicta auctoritate apostolica statuimus & decernimus quod si non recepto a te per ipsum antistitem iuramento predicto idem antistes munus ipsum tibi impendere & tu illud accipere presumpseritis, dictus antistes a pontificalis officii exercitio ac tam ipse quam tu ab administratione tam spiritualium qvam temporalium ecclesiarum vestrarum suspensi sitis eo ipso. Preterea volumus quod formam huiusmodi a te tunc prestiti iuramenti nobis de verbo ad verbum per tuas patentes literas tuo sigillo signatas per proprium nuncium quantocius destinare procures quodque per hoc venerabili fratri nostro Archiepiscopo Lundensi cui prefata ecclesia Arusiensis metropolitico iure subesse dinoscitur nullum in posterum preiudicium generetur. Forma autem iuramenti quod prestabis hec est.

Ego AVO Electus Arusiensis ab hac hora in antea fidelis & obediens ero beato Petro, sanctæque apostolice romane ecclesie ac Domino nostro Domino *Leoni Pape X.* suisque successoribus canonice intrantibus. Non ero in consilio aut consensu vel facto ut vitam perdant aut membrum seu capiantur aut in eos manus violenter quomodolibet ingerantur aut iniurie alique inferantur quovis quesito colore. Consilium vero quod michi credituri sunt per se aut nuncium seu litteras ad eorum damnum me sciente nemini pandam, papatum romanum & regalia Sancti Petri adiutor eis ero ad retinendum & defendendum contra omnem hominem, Legatum apostolice sedis in eundo & redeundo honorifice tractabo & in suis necessitatibus adiuvabo, iura, honores, privilegia & auctoritatem romane ecclesie Domini nostri Pape & Successorum predictorum conservare, defendere, augere & promovere curabo nec ero in consilio facto seu tractatu in quibus contra ipsum Dominum nostrum vel eandem Romanam Ecclesiam aliqua sinistra vel preiudicialia personarum, iuris, honoris, status & potestatis eorum machinentur, & si talia a quibuscunque procurari novero vel tractari impediam hoc pro posse & quotocius potero commode significabo eidem Domino nostro vel alteri per quem ad ipsius notitiam peruenire possit. Regulas sanctorum patrum, decreta, ordinationes, sententias, dispositiones, reservationes, provisiones & mandata apostolica to-

tis

tis viribus observabo & faciam ab aliis observari. Hereticos, schismaticos & rebelles domino nostro & successoribus predictis pro posse persequar & impugnabo. Vocatus ad Synodum veniam nisi prepeditus fuero canonica prepeditione, Apostolorum limina romana curia existente citra singulis annis ultra vero montes singulis trienniis visitabo aut per me aut per meum nuncium nisi apostolica absolvar licentia, possessiones vero ad mensam meam pertinentes non vendam neque donabo neque impignorabo nec de novo infeudabo vel aliquo modo alienabo etiam cum consensu capituli ecclesie mee inconsulto romano pontifice. Sic me Deus adiuvet & hec sancta Dei evangelia. Datum Rome apud Sanctum Petrum anno incarnationis dominice millesimo quingentesimo vigesimo quarto Idus Augusti Pontificatus nostri anno octavo.

Efter denne Eed var Ove Bilde forbunden til hver tredie Aar at aflegge en Besøgelse hos Hans Hellighed i Rom, men at Bispen har staaet i stor Naade hos ham, kan man slutte deraf, at han endnu i samme Aar fritager Bispen fra denne Punkt af hans Eed ved følgende Brev, hvoraf en Udskrivt findes blant Bartholiniana, saaledes lydende:

Leo *Papa X.* Dilecte fili, salutem & apostolicam benedictionem. Nuper ecclesie Arusiensi tunc certo modo vacanti de persona tua apostolica auctoritate providimus, preficiendo te illi in episcopum & pastorem, tuque ratione iuramenti per te in susceptione muneris consecrationis prestiti seu prestandi limina apostolorum singulis trienniis visitare tenearis. Cum autem sicut nobis exponi fecisti, propter loci maximam distantiam ipsa limina singulis trienniis huiusmodi visitare posse non speres, nos volentes personam tuam nobis & apostolice sedi devotam, ut ab expensis, laboribus & oneribus quos propterea te subire oporteret relevetur specialibus favoribus & gratiis prosequi tuisque in hac parte nobis porrectis supplicationibus inclinati tibi quod limina predicta ad quadriennium per te vel alium visitare minime tenearis, nec ad id a quoquam invitus compelli valeas, apostolica auctoritate tenore presentium concedimus & indulgemus teque a iuramento predicto quoad huiusmodi visitationem faciendam pro dicto quadriennio absolvimus, non obstantibus premissis ac constitutionibus & ordinationibus apostolicis ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Rome apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die XII Octobris MDXX pontificatus nostri anno octavo.

Ud-

Udskrivt:

Dilecto filio Avoni Byldhe Electo Arusiensi.

Hvad Tid han er bleven indviet til Bisp og af hvem sees af efterfølgende hans egenhændige Brev, der giemmes i det Kongelige Geheime Archiv, og lyder saaledes:

Sønlich ydmygeligh och kerligh Hellssen tillforrenn sendh met Gudh. Kere Modher tacker ieg eter kerliigen oc gerne fore moderlig kerlighed oc fore all goth i megh altiidh giorth oc bewiisth haffuer Huilcket i skulle findhe megh velvillighen till ath wille forskylde met all sønligh kerlighedh som meg boor at giore. Kere Modher nw i wiidhe at i the hellige Treefoldighedz Naffnn epter then alsommectigste gudz forsyyn bleff ieg nw i søndagz indførdh i Aarss Domkircke oc haffuer min Her Bispen aff Aarss antwordheth meg Aarss Domkircke oc Biscopsdom then allsommectiiste gudh oc her sancte clemen oc alle waare Patroner vnde meg then nadhe at ieg maa saa forestaa mith embedhe oc regemente ath thet maa waarde Gudh her sancte clemen till loff hædher oc ære oc then hellige kircke till bestandh oc meg till lycke glæde oc sallighed till siell oc liiff. Jeg kand alldriig fultacke then allsommectiiste gudh her sancte Clemen oc alle waare patroner fore theres velgernynger the meg bewtist haffue oc tesligz kand ieg oc icke fultacke then gode herre myn herre bispen fore the faderlig velgernynger hans nade meg giorth haffuer. Kere Modher sagde Peder Stigssen fore megh ath wor herre haffuer giorth synn nade meth eter saa i nw vaarder mogeth bedre till paassz oc helbrede æn i waare then alsommectiiste gudh dess loff haffue oc vndé meg fremdeles teth at sporige om ether. Kere Modher nw i wiide at her Jachim Lycke fick i thesse Daghe myn Fruess scriffuelsse at hennes Nade er begerendes hanss datter Cristine till seg at haffue haass segh. Thii bether Herr Jachim ether gerne at i ville well giore och waare ther till behelpelig at hanss datther matthe meth allerførste komme till hannem till østrup. Kere Modher i huilcke made ieg kandh bewiise eter sønlig Kerlighedh skulle i nest Gudz help oc her sancte Clemen findhe meg fore en villigh oc kerligh sønn mod ether som meg boor at waare mot myn kere modher. Gud vndhe meg then glædhe ieg maa findhe ether karsker glad oc helbredhe. Hermet ether gud oc sancte

Cle-

Clemen befallendes. Screffuet i Aarss othensdagen nest epter sancte Severini Dagh anno &c. MDXX.

Offue Bilde
electus och confirmatus till
aarss Domkircke.

Udskrivt:

Erligh och velbyrdigh qwynne frwe Anne Peder Billdes syn kere modher kerlig oc ydmygeliigh sendes thette breff.

Da nu **Avo Bilde** var udvalgt, confirmeret og indviet til Bisp i Aarhuus, og Tiden nærmede, at han skulle holde sin første Messe som Bisp, lod Paven atter see et nyt Beviis paa sin synderlige Gunst for denne Mand ved at giøre bemeldte hans første Messe mere høitidelig, i det han under dato 15 December 1520 har fra Rom udfærdiget et Brev, hvorved han giver alle dem 40 Dages Aflad og Synds Forladelse, som bivaanede samme Messe, og udstrækker det ei allene til dem, som vare i Kirken, men endog til dem, som for Mængdens Skyld ei kunde komme ind i Kirken, men maatte staae uden for [26]).

Hans Troskab og Hengivenhed til den catholske Religion, som vist ikke har været Hans Hellighed ubekiendt, har uden Tvivl tilvendt ham alle de ovenanførte Benaadinger, da man har ventet i ham at have en ivrig Forfægter for Religionen just paa den Tid, da den Lutherske Lærdom begyndte at udbrede sig, og Udfaldet viste, at man ei heller havde bedraget sig med et falskt Haab, thi da Mester **Morten** [27]), som efter Kong **Christiern den Andens** Anmodning af Churfyrsterne i Saxen var sendt her ind, begyndte at prædike og lære i St. Nicolai Kirke den lutherske Religion, og fik af Almuen stort Tilløb, bestak Bisp **Avo Bilde** af Aarhuus og **Lago Urne** af Roskilde Broder **Povel Eliæ**, en Carmeliter Munk (som prædikede og lærde af første retteligen og klart som de Evangeliske), med et Cannikedom, saa han vendte om og blev kaldet Doctor **Povel Vendekaabe** [28]).

Aaret

---

[26]) Pontoppidan annales Eccles. Danicæ. Tom. II. pag. 769.

[27]) Martinus Reinhart Herbipolensis Diœceseos, conf. Thura infantia & pueritia academiæ Havniensis pag. 35.

[28]) Hvitfeld pag. 1152. Hvad Kannikedom det egentlig var, han blev bestukken med, er uvist, da Helvader i sin Sylva chronologica pag. 70. kalder ham Thumpfaffen zu Odense, Moller i hans Bibliotheca Septentrionis eruditi pag. 371. siger ogsaa, at det

Aaret derefter 1521 faldt ommeldte Povel Eliæ i Kongens Unaade for den Oversættelse af Rasmus Rotterdams Skrivt, kaldet en kristen Førstes Lærdom, hvilken han havde forferdiget og sendt Kongen, og som han siden 1534 lod trykke, saa han blev forviist Kiøbenhavn, hvorpaa han drog til Bisp Lago Urne i Roskilde og siden til Aarhuus, hvor han efter Bisp Ove Bildes Befaling 1522 foretog sig i et haardt Brev at giendrive Mester Morten Reinharts Disputats, der paastod, at det Babyloniske Fængsel var et Forbillede paa Pavedømmet og dens Lærdom [29]).

Aar 1523 forskrev Kong Christiern den Anden Adelen af Jykland til en Herredag i Aarhuus, da den havde undskyldt sig for at møde paa den, som sidst i Aaret 1522 blev holdt til Kallundborg, men i Steden for at oppebie den, forsamlede den Jydske Adel sig i Viborg, og forfattede et Brev, som er dateret Viborg Fabiani og Sebastiani Dag 1523, i hvilket den opsiger Kongen Huldskab og Troskab, sendende Landsdommer Mogens Munk dermed til Kongen, som han forefandt i Veile. Efterat denne Opsigelse var skeet, lod det jydske Raad under samme Dag deres Breve udgaae over hele Jylland, [illegible] hver Mand, som var over 18 Aar, blev paabuden at være i Gevær, hvilke Breve Biskop Avo Bilde, som Medlem af det jydske Raad, har med de andre forseglet [30]).

Efterat Kongen havde faaet ommeldte Opsigelse-Brev, holdt han sig ikke længer sikker i Veile, men begav sig til Kolding, hvor han raadførte sig med Herr Mogens Bilde, Befalingsmand paa Koldinghuus, Herr Oluf Rosenkrands og Øversten Hedenstrup, om dem syntes, at de Krigsfolk, Kongen havde i Fyen, vare tilstrækkelige nok til at holde Jyderne Stand, og blev da besluttet efter Mogens Bildes Raad at afferdige Sendebud til det jydske Raad, og tilbyde sig i Rette om nogen havde sig over ham at besværge. Ved hvilken Leilighed Hvitfeld [31]) siger, at Kongen tilskrev Bispen af Aarhuus, hvilken han endda forlod sig paa, menendes at være tilbragt til den Opskrivelse

det var i Odense, hvormed Pontoppidan i hans Dänische Reformations Historie pag. 160 kommer overeens, leggende dette til, at han havde desuden paa andre Steder oppebaaret Beneficier; Men Holberg i hans Danmarks Riges Historie II Deel pag. 240 siger, at det var i Roskilde.

[29]) Pontoppidan Annales eccles. Dan. Tom. II. pag. 775.

[30]) Hvitfeld pag. 1198. 1246.

[31]) pag. 1205.

skrivelse mere hannem end af hans egen Villie [32]). Men Raadet berammede et Møde til Horsens, hvor det sammenkaldte Adelen, Kiøbstæderne og Almuen, og i fælleds Navn gav Christiern den Anden det Svar, at de ikke troede hans Løfter, da hon havde overtraadt sin Haandfæstning og derfor havde udvalgt Hertug Friderich af Holsteen, hans Farbroder, til Konge.

At Biskop Ove Bildes Troskab og Oprigtighed maae have været den nyvalgte Kong Friderich bekiendt, sees deraf, at han strax efter sin Udvælgelse i samme Aar Palme Løverdag i Viborg tildømte Bisp Ove Bilde og hans Efterkommere Biskopper i Aarhuus, efter hans Breve og Beviisning St. Catharinæ Gaard og Hospital sammested at annamme, nyde, beholde og forlene med al sin rette Tilliggelse, som hans Forfædre den tilforn forleent have, dog Kronens Rettighed uforkrænket, om nogen Beviisning hos Kronen forefandtes.

Samme Aar Fredagen nest for St. Johannis Baptistæ Dag bevilger Kong Friderich Biskop Ove Bilde i Aars, at om han overlevede Bisp Niels Clausen, han da maatte nyde, bruge og beholde uafløst i sin Livs Tid Hatzherred, Endelagen med de andre Gaarde og Gods, som Kong Hans havde sat Niels Claussen i Pant for en merkelig Sum G[illegible] Pendinge, han hannem til Rigens Nytte og Behov laant havde, imod at give deraf 60 Rinske Gulden til aarlig Afgift til Kronen, og efter hans D[illegible] hans Efterkommere Bisper i Aars, saa længe indtil det af Kronen blev afløst med den Sum Guld og Pendinge, som det staaer i Pant for.

Endnu samme Aar Onsdagen efter St. Knuds Konges Dag forlener Kong Friderich udi Feldtleiren for Kiøbenhavn Bisp Ove Bilde af Aars Kronens Herreder, Støffringe Herred, Halld Herred og Othensild Herred i Aars Biskopdom liggende, qvit og fri uden al Afgivt i sin Livs Tid.

Aar 1524 beatorum Petri & Pauli Apostolorum Aften har Biskop Ove Bilde forseglet den Forbindelse, som Danmarkes Riges Raad, Prælater og Ridderskab paa den almindelige Herredag i Kiøbenhavn indgik med hverandre om at handthæve den catholske Religion, og med Taarn, Fængsel eller anden tilbørlig Straf efter Kirkeloven, Keiserloven og andre christne Constitutioner at straffe dem, som lærte Luthers Lærdom.

Samme Aar Mariæ Magdelenæ Aften bevilgede Rigens Raad Kongen en Landehielp til at betale 100000 Gylden med af den Gield, som han var kom-

[32]) Dette lader til at være en Omsætning af Ordene hos Hvitfeld, og bliver Meningen, Kongen tilskrev Bispen af Aarhuus, som han endda forlod sig paa, menendes hannem at være tilbragt til denne Opskrivelse mere, nemlig af andre, end af hans egen Villie.

kommen udi ved den lange Feide, hvilket Brev Bisp Ove Bilde har forseglet og derudi lovet for sit Stift at erlægge den Andeel, som det tilkom at svare. Brevet lyder saaledes:

Wii effterschreffne Lage Urne till Roschilde Iuer Munck tiill Riipe, Jens Anderssen tiill Othenße, Stygge Krumpen tiill Burlwm, Offue Biilde tiill Aars, Jorrgen Friis tiill Viborg met Guds Nade Biscoper, Oghe Jepssen electus tiill Lund, Henrich Abbett tiill Szor, Eskiildt Prior tiill Andtworskoff, Knud Henrichssen Prouest i Wiborg, Mogens Gøy Danmarckis Riigis Hoffmester, Tygge Krabbe Danmarckis Riigis Marsk, Niels Høg, Prithiorn Podebusk, Henrick Aagessen, Henrick Kromedjige, Hans Bilde, Albregt Jepssen, Mattis Ericksen, Peder Lycke, Joachim Lycke, Otthe Krumpen, Jehan Oxe, Jehan Vrne, Anders Biilde, Axell Brae, Holger Gregerssen, Oluff Holgerssen Riiddere, Mogens Munck Landzdommere i Norrejuttland, Offue Vincen, Oluff Nielsen, Otthe Holgerssen, Jehan Biornssen, Laures Skinckell, Niels Biildt, Henning Wolkendorp, Eyler Erickssen, Hans Kraffze, Niels Vincen, Maures Jepssen, Knudt Biilde, Esge Biilde oc Truedt Gregerssen Danmarckis Riigis Raadt Giore alle witherligt, at Høgborne Forste oc Høgmectigste Herre Herr Frederich met Guds nade wtuoldt konning tiill Danmarck oc Norge, Hertug i Slesuig Holsten, Stormarn oc Ditmerschen, Greffue i Oldenburg oc Delmenhorst wor kiereste nadige Herre haffuer oss tiilkiende giffuett oc storligen bekierdt oc beklagett seg fore oss alle menige Danmarckes Riigis Raadt wtij thenne almyndig Herredag then store swore gieldt oc beswaringe som Hans Nade er wdty kommet fore Hans Nades Danmarcks Norges Riigers oc førstendoms wdtij thenne swore feide emodt konning Christiern oc theßligest fore Konning Christierns Gieldt skiildt, som Riiddere oc gode mendt her wtij Riigett oc førstendom forloffuet haffue, bethendes oc begerendes, at wij wele alle welwilligen hielpe tiill at Hans Nade motte komme aff sliig swor gieldt oc beswaringe met menige Danmarcks oc Norgis Indbyggeres hielp oc trøst. Therfore paa wore egne oc alle wore kiere mettbrødres menige Danmarcks oc Norgis Riigers Raads oc Indbyggeres wegne haffue wii herom offuerwegett besindett oc betrachtett hans nades Leilighiedtt oc Riigens oc theß Indbyggeres euige gaffn oc bestand oc haffue welwilligen paa wore egne oc

menige

menige Danmarcks oc Norges Indbyggeres wegne samtyckt hans nade en Landehelp at fange offuer all Danmarcks oc Norges Riiger tiill at betalle met ett Hundrett twsinde guldene wdt aff then gieldt, som hans nade er saa wdtij kommen fore Danmarcks Norgis Riigers oc førstendoms skiildt wtij thenne lange feide Reyssieners oc Landzknechtes besoldinge oc thesligest at betalle konning Christierns gieldt mett, paa thett hans Nade wiill annamme hans nades krøning søndagen nest for Sti Laurentij dag nestkommendis, oc skall forne Landhielp skee wtij sliig maade som her nu effther følger Forst schulle huer tiwge bønder bryder oc krone tiennere giffue trediuge marck danske offuer all Danmarcks Riige then Riige hielpe then fattige oc schall engen wære frij fore swadan hielp paa thenne tiidt huerken møller eller andre øden Prestegorde Degnegorde som Presten oc Degnen selffue wtij boo oc hyrder. Schulle oc engen Gordsede eller wgedagx mend wære frij wtij thenne hielp som aarlige Landgilde giffue, wndertagne the gordsede som silde paa Hoffuetgordzens rette gords iordt, dog mwe theres Herre oc Hoßbonde huer wdtgiffue fore them, om the wille ijcke haffue them i wor kieriste nadige Herris Register, oc huer købstadt her wtij Riigett schall giffue en dobbeltt skatt, oc alle biscoper, Prelather, Riiddere, Riiddermænds mend offuer altt Riiget som kronens Len haffue i forlening, pantt, paa affgifft eller tieniste, schulle giffue tridie Deell aff all theris kronnes lennes wisse Renthe, Smor Rug byg oc pendinge effther clar Registers lydelsse, Regnendes huer tonne Smør for thij marck danske, oc huer tonne rug oc byg for tolff skiillinge danske, oc haffue wij bisper oc prelather paa thenne tiidt samtygt at huer sognekircke offuer alt Riigett som kornetyennde eller anden Ingeldt haffuer schal giffue huer sempthen marck danske, then riige hielpe then fattige vtij huert stygtt. Wele oc wii forscreffne Lage Wrne tijll Roskyllde Jwer Munck tiill Riipe Jens Anderssen tiill Othensse, Stygge Krumpen tiill Burlwm Offue Biilde tiill Aars Jorgen Friis tiill Wiborge med guds nade biscoper oc Aghe Jepssen Electus tiill Lund welwilligen giffue Hans Nade paa thenne tiidt fierde part aff all wor biscops sedis wisse Rentte, som er Smør, byg oc Rug, oc giore thet wtij Rede Pendinge, huer tonne smor regnendes for thij danske marck och huer tonne korn Rug oc byg fore tolff danske skiillinge oc schall all forne Landhielp antwordis Hans Nade eller huem Hans Nade ther tiill skickendes worder wtij Kollinge fiorthen dage for Jull nestkommendes

at thet seniste. Vele oc wij forne. Danmarcks Riigis Raadt, schulle oc tesligest wor kieriste nadige Herrjs Lenßmend gøre huer syn ytherste Fliit oc beste forne. hielp at forwende wtij godt myntt thet ytherste wij kunde. Haffue wij oc loffuett oc tiilsagt oc met thette wor opne breff loffue oc tiilsige wor kieriste nadige Herre paa wore egne menige Prelathers, Ridder, Riddermendz mend, fruer, Jomfruer, Cannicker, Vicarier oc alle andre theris vegne som Jordegodz her wtij Riigitt thet forne. Landhielp schall betijmmeligen oc tiill gode Rede wdtkomme aff theris bønder oc tiennere oc offuerantwordes wor kieriste nadige Herres fogether, Embesmend oc schriffuere bode aff kirckerne bønderne oc andre som forne stor. Oc ther som nogen aff wor kieriste nadige Herris egne bønder oc krounetiennere seg forherder oc forne hielp ijcke wdtgiffue wele tiill gode Rede; Tha wele wij met wor kieriste nadige Herres hielp oc trost woffue ther wdtoffuer Liiff oc Leffnett oc straffe thennom som saa offuerhørige sidendis worde, oc thesligest schulle oc wor kieriste nadige Herris fogether oc Embeßmend tiilhielpe om nogre aff wore eller andre gode mends tienere siide offuerhøriige met forne. skatt oc thersom forne. Landhielp met then hielp wij fangendes worde aff Norgis Riige ijcke kand wpfylle forne. ett hundrett twsinde gyllene, regnendes huer gyllen fore fiire oc tiwge lubsk ß wtj godt myntt, eller oc sex danske huide fore huer lubsk ß. Tha beplichte wij oss wore efftherkommere oc arffwinge paa mene Danmarcks Indbyggeres wegne at fornøge wor kieriste nadige Herre eller hans Nades Arffuinge then Part som egen standendes bliffuer aff forne. ett hundrett twsinde gyllene neskommendes omslag tiill Kijll paa thet xxvi Aar wden all forhalling oc hielperede oc holle Hans Nade oc forne. Hans Nades Arffuinge thet altingist wden skade oc thersom forne hielp løber seg wdtoffuer ett hundrett twsinde Gyllene tha skall thet komme wor kieriste nadige Herre tiill gode wtij betaling tiill forne. guldt, dog at swodan wwonlig tynge oc beswöring som kircker, Ridderskabett, gorsede, wgedagx mend, møller oc andre som frij plege at wære ijcke herefftter emodt gamble friiheder oc priuilegier fore nogen paalegge eller sedtwone eller oc emodt wor kieriste nadige Herris Recess nogen tiidt begeres schall, wden Danmarcks Riigis Raadt kand openbarlige kiende swodan skinbarlig nødt wære for øgen, oc thet tha samtycke tiill at beskierme Land Riige folck liiff oc gotz met, dog thersom Hans Nade i fremtijden hielp behoff haffde tha schulle thesom wonlige ære at

skatte,

skatte, hielpe hans nade effther all tiillborligheedt. Oc paa thet Hans Nade kand thes bethre wpholle Hans Nades Kongelige Stadr, haffue wij met gode oc frij wilge wnodt oc wtrengt loffuet oc tiilsagt oc nu mett thette wort obne breff loffue oc tilsie wor kieriste nadige Herre at antworde Hans Nades Hoffmester oc Marsk alle the breff oc segell, som Hans Nade paa kronnens slott gorde gotzs oc Len offuer all Danmarcks Riige oc thesligest panthebreff som hans Nade seden hans Nade kom til Riigens Regement her i Riiget oc Riigens leilighiedt ijcke wiste wdtgiffuet oc forleutt haffuer, inden then Loffuerdag nest effther Sti. Peders ad vincula Dag nestkommendis at allersenište, dog at hans Nade lader handle mett them om theris pendinge som hans Nade haffuer giffuet Panthebreff paa slott gorde gotzs oc len for en the samme panthebreff fran thennom antworde. Sammeledes loffue oc tilsie wij wor kieriste nadige Herre at wij met hans Nades Raadt vilie oc samtycke effther Riigens Leilighiedt wele wdtlegge oc bebreffue Hogborne Forstijnne oc frue frue Sophie wdtuoldt dronning tiill Danmarck oc Norge, Indboren Hertuginne tiill Stetin oc Pomeren, Hertuginne i Slesuig Holsten Stormarn oc Ditmerschen, Greffuinde i Oldenburg oc Delmenhorst wor kieriste nadige frue Hennes Nades Liiffgedinck her wtij Danmarcks Riige oc wele wij selffue personligen tilstede komme her wtij Danmarcks Riige paa wor egen kost oc tæring nar wij therom tiilschreffne worde, hendes Nade at kronne. Thette forne. beplichte wij oss alle oc huer besonderligen fast oc vbrødeligen at holde dog met saa skell at hans Nade forswarer oss fore offuerwoldt met hans Nades wore egne oc menige Riigens Indbyggeres Hielp oc trost effther hans Nades egne artickles oc Recesses Lydelse och hans Nades Recess her mett wforkrencket wtij alle maade. Tiill ytthermere forwaring oc windesbyrdt lade wij met wor wilge oc widtskaff henge wore Secrether Ingesegell oc Signether met andre wore flere metbrodres Ingesegell som wtij thenne herredage ycke tillstede wore som er werduge faders Her Niels Stygges tiill Burlwm Her Niels Claussens tiill aarss met guds nade biscoper, Erick Ericksens oc Kundt Vrnes. Giffuit wtij kopnehaussn Ste. Marie Magdalene affthen aar effther guds byrdt Twsinde femhundrett tiwge paa thett fierde.

Aar 1525 Torsdagen nest efter vor Frue Dag Assumptionis paa Kiøbenhavns Slot dømte Bisp Ove Bilde med Danmarks Riges Raad Niels Brahe til Wandaaß at have forbrudt alt sit Gods rørendes og urørendes-

des, Arve- Eie- Pante- og Kiøbegods, Møllegods og andet hvor det findes her i Riget til Kronen, og de som Legmænd vare i Raadet dømte ham tillige fra Hals, Liv og Ære, fordi han havde ført Avindskiold mod Riget.

Samme Aar Søndagen nest efter Bartholomæi apostoli Dag har han forseglet det Brev, hvorved Kong Friderich I. gav Serrislef Mark til Fæegang for Kiøbenhavns Bye til evig Tid imod XX Marks aarlig Afgift.

Nidkierhed for Religionen og Overbeviisning om, at det var hans Pligt at holde den Eed, han ved Tiltrædelsen af Bispeembedet havde aflagt, nemlig at stride imod alt det, der var den catholske Lærdom og dens bestandige Fremgang og Flor til Hinder, vare Grunde nok for vores Ove Bilde, da en Præst ved Navn Simon Skaaning begyndte 1526 i Aarhuus at prædike den Lutherske Lærdom, at tilskrive Borgemester og Raad sammesteds følgende haarde Brev [33]).

Kiere Wenner mo J wiidhe, att wij haffue spurdt oc forfarett, att ther skal være kommen en Prest til etherss by, som kaldis Her Simon, huilken som skal haffe seg fortagett att predicke ther i etherss by nw i thesse daghe noger ketterske oc luterske sticker emodt then cristelige skickelse som haffuer værítt holditt oc brugt i Christendommett oc besinderlig i thette gamle cristne Koninghe Rige i mange hundrede aar, achtendis ther mett att vildhe drage thet mennige folk fro gud og then hellige cristne Kirke, som vij oc alle vore forelder haffuer værett vndergiffuit i saa lang tiidt, huilkett vij oc andre Riigens indbygger ere plichtiige oc skildiige att affwerge oc affstille som vore cristne forelder for oss gort haffue, oc er oc sadanne ny Lærdom oc vnderwisning emodt vor kiere nadige Herris koniglig eedt oc recess, som hans nadhe then alsommegtigste Gud oc Danmarkis raadt oc indbygger sworett oc giffuett haffuer oc vi alle Danmarkis Raadt beseglett haffue met hans nadhe. Thij bedhe wij ether oc fulkommelig raade oc formane som wij po wor embitz vegne plichtige ere, atthi icke stedhe eller opholde forne. persone eller andre hans liige her effter vti ethers by som sodanne vkristelige Lerdom bruge ville, Gud alsommæchtigste oc hans werduge benedide hellene til bespottelsse oc oss oc andre flære Danmarkis Raadt oc indbygger til Hoffmodt oc forachtelse. Oc huor J thet her effter gøre ville, tha ville wij mett wor kiere nadige Herris hielp oc andre wore kiære metbroders Danmarkis Raadts oc indbyggeres

33) Ex copia Langebekiana in archivo.

geres raadt oc hielp tencke ther til andre sind, som the oc wij plichtige ere, begerindis oc att viidhe nu mett wor Official oc Anders Jacobsen om I ville opholde forne. Prest ther lenger i ethers by off til Hoffmodt, off tyckes oc vel gott være atthi betencke hvad skade oc swar forderffue, skam oc skiendsel som skeedt ere vti andre Lande aff Luthers oc hans partthiis regimentte, oc I ville oc betencke, om I oc ethers by oc borger kunde haffue mere gott oc bestandt aff off oc andre flere Danmarkis Raadt end aff then drawelssmand oc hans liige. Vden al twiel haffuer ther værett i cristendommett saa mange twsinde lærde mend i femten hundrede aar, som vel haffue været saa lerde i scrifften oc saa kiære att Gud oc theris sielff salighedt, som then Drawelssmand nw begynder at predicke i ethers by emodt gud oc then hellige kirkes skickelse, oc vor ther noget personer i ether by som off hobess ther icki er, ther saadant ketterii vilde modt Gud oc vor kiære nadige herris kongelig recess bruge vildhe, tha bwrde thennem icke at være eblantt ether vstraffett. Som vij haffue yttermere befalett wor Official oc wor tiener Anders Jacobsen att siige oc vnderwiise ether po vore vegne, atthij therom ville betencke ethers eghen velfferdt oc bestandt oc scriffue off ether swor oc villie til ighen, huorefter vij off skulle retthe. Kiære venner hvor vij kunde være ether til villie, giore vij altiid gerne. In Christo valete. ex Arhusia feria qta pentecostes anno Domini MDXXVI. nostro sub signeto.

Det følgende Aar 1527 besluttede Kongen at indskrænke Bispernes Magt efter sin Naboes Sverriges Exempel og aabnede i den Anledning en Herredag til Odense, hvor han holdt en Tale, formanende Bisperne til at forestaae deres Embede bedre end hidtil, og see til, at Guds rene Ord prædikedes uden Sammenblanding med Mirakler, Fabler og opdigtede Historier, tog dem, som bekiendte sig til Luthers Lærdom, i sin Skyds og tillod begge Religioner at læres, indtil et almindeligt Kirke-Mode bestemte, hvilken der var den rette. Denne Tale klingede ikke synderlig godt i Bispernes Øren, endskiønt Kongen lovede dem, at de skulle blive i deres Stand, men som Adelen var paa Kongens Side, kunde det ei hielpe dem at sætte sig derimod, hvorfor det og blev bevilget, at de Geistlige herefter maatte gifte sig og at Kongerne skulle confirmere Bisperne, som Capitlerne valgte, og ikke Paven. Paa denne Herredag bilagte Kongen ogsaa den Tvistighed, som var mellem Adelen og Bisperne om jurisdictionen, Sagefald og Tiende hos Adelens Bønder, og derover udgav

en Anordning, som Herr Ove Bille tillige med de andre af Raadet har forseglet [34]).

De jydske Bisper, blant hvilke Ove Bilde var een, vare allerede før denne Herredag betænkte paa at standse den Lutherske Lærdom og forekomme den Pavedommet her truende Undergang, de meente, at gode Disputatores vare nok dertil, og til den Ende affærdigede de Mag. Henrich Gerkens for at indbyde enten Johann Cocleum eller Johan Ecchium eller og begge til at drage herind for at forfægte den catholske Lærdom, da de begge vare berømte Mænd, som de ansaae for duelige til at giendrive de Lutherske Lærere. Saavel det Mag. Gerkens medgivne Reisepas som Creditiv og det Brev, han skulle overlevere hvilken af dem, han fandt, findes anført af Pontoppidan i hans annales ecclesiæ danicæ [35]).

Aar 1528 neste Løverdag for Bartholomei Apostoli Dag paa Herredagen i Odense var Biskop Ove Bilde en af de Voldgivtsmænd, som paa Biskop Jens Andersens af Odense Side skulle dømme mellem ham og Frue Mette, Marquard Rønnows Efterleverske, og hendes Børn for al deres Arv han havde fra dem og for det Band, han uskielligen havde paafort deres Fader Marquard Rønnow [36]).

(Fortsættelsen følger i næste Hefte.)

---

[34]) Hvitfeld pag. 1302.
[35]) Tom. II. pag. 808.
[36]) Hvitfeld pag. 1307.

II.

II.

Christian IV. egenhændige Breve fra 1630 [1]).

1.

Wdi denne morgen for predicken uaar den tydtske Chanseliist Philip [2]) huoß mig, och mig paa ederß uegne Refererede allehande, som Myndtzlach skulle haffue giffuen for, aff adskiillige sager, at uille haffue copie, hueraff ieg mig allehande suspitiones presummerer om ded sig saasom forbeuente Chanseliist berettid haffuer, huorfor ij hannem till Eder skall lade kalle, och hannem berette mig hannem icke at haffue beuyst Naade, och hannem aff hanß Custodie forleffuid, for att hand mig sliigdt skulle anmode, huormed hand siin sag kunde Smycke, Och hannem siiden lade forarristere paa Slottid indtill wyder beskeen, Valere aff Frede: den 24 Januarij Anno 1. 6. 3. 0

Christian.

Udskrift:

Chanseleren Och Stadtholderen tiill hande.

2.

Ich habe dii schreiben ahn den kø: in frau: durchgeseen. vnd sii meiner meiinung nach nit befunden Alß sollestu dich darüber machen, vndt den briiff den bewusten sciidenhandell betreffende, in dii meiinung stellen, daß man dem gesanten, in allen mugelichen dingen wiilfehret habe Miit zueiifflen solches

[1]) Vi begynde fra dette Aar, da Schlegel endte, thi vi troe, at Læserne heller ønske, at see disse trykte end dem, som allerede enten hele eller udtogsviis ere dem bekiendte.

[2]) Philip Julius Borneman, J. U. Licent., der i 26 Aar tiente i det tydske Cancellie og døde 1652.

würde dem ko: nit allein wollgefallen, Sondern auch daß er seiine Wnther-than, daahin halte daß sii solcheß gebührlich auffnemmen, vndt interpretiren wii eß von mihr gemeinet ist. Auff Fride: den 31 Janu: Anno 1630.

Christian.

Udskrift:

Friderich Günther zu handen.

3.

Daa soll ein Schreiiben ahn H: Detloff Randtzou gemacht Werden daß er dii Maaskleuthe ddahin halthen Soll, daß sii sich strax in Martio wber dii beiide Einbrüche in der Wiildtnuß machen Sollen, Weiill ihnen, nuhmer keiine endtskuldigung zu statten kommen kan, daß sii keine gelder auff borrich bekommen können, aldiiweil man vernommen, daß beii deß Stadthalters, Seligen erben ein ziimliche Summa verhanden von welchen H: detloff alß ein curator, ihnen woll dii Nodturfft kan zuwege bringen, Auff Ibstrup[1]) den 7 Febru: Anno 1630.

Christian.

Dissem Briffzeugeren soll ein paß gemacht werden naher Lantzuholstein.
Item eiin Schreiben an den graffuen v: Skowenburch daß seine Leuthe geleiich mit meiinen Seiinen Einbruch zudrüchen.
Ihn H: detloffs briff muß befohlen werden, daß er den greffuelichen zusagen lesset wan dii meiinige anfangen wollen.

Udskrift:

Dem Sekretario Gunter zu handen.

4.

Creditif vndt instruction Auff den Landtkanseler daß er sich nach dem her: v: Ey: so zu hiidtziger Residirt verfügen soll, vndt ihn disponiren daß er beii dem hausse Zelle zuuege bringet daß sii dii sache so sii einmahll, am keiiserlicher kammer gewunnen, dii freie Navi: auff der Elbe betreffende Reasumiren,

[1]) Nu Jegerspriis.

fumiren, Man wolle ihnen alle müglichè assistens leiisten wndt pro interesse einladen, daß dii Reuision müge cassiret werden Diß soll er so schleunich inß werck setzen vndt mihr beskeiidt daruon sagen Wan ich in holstein komme

Du sollest auch alleß daß so sich beii der sache zuiisken meinem sohn wndt dem Reiingraffuen fohrgelauffen zusammensuchen, vndt eine Instruction darüber machen, auff den so selbigen Reiingraffuen; führ daß kriigssrecht besprechen Soll, waß alhii nit verhanden darnach muß nach Malmoe bndt gesandt werden Auff Rossenburch den 1 Martii Anno 1630

Christian.

Opskrist:

Den Sekretario Gynther zu handen.

5.

Der skall en aff professoren ansiigiß at predicke latine tilkommendiß Onsdag paa Slottid tel køben textus skall uerre Pater noster qvi es in Coelis, Sanctificetur nomen tuum, den Onsdag derepther skall en anden tage Adueniat Regnum tuum, fiat voluntas tua sicut in coelo sic & in terra, Vale Aff Frede: den 7 Martij Anno 1630.

Christian.

Udskrist:

Chanseleren till hande.

6.

Epthersom Jeg loffuede ij gaar, at laade frue Kyrsten, unde, huessom ieg hinders moder tilskreeff, Boller og Rossenuold angaaendiß, saa er dette ephersølgende ret Copie deraff

Kerre Ellen, ephersom ieg stackid syden talede med dig, at du fru kyrsten boller, och rossenuold, skulle lade bekomme, saa epherdi hun nu paa nije derom, huoß mig haffuer giordt, anfoddering och sig forplichtid, deraff att holle rosstiienisten, som deraff gaar, Och inted deraff at forkomme børnen till skaade udi nogen made, menß huiissom, deraff erøffriß kan, ded at anuende, børnen samdtlig till beste Huorfor du sliig anordning skaldt gørre, at forbe-

nente gaarde, hinder till philippi Jacobi førstkommendiß vden nydere anfoddering eller besuering bliiffuer folgachtiige. Vesa: &c

Och eptherdi samme breff sig paa hiinderß Reuers refererer, saa vyl samme hinderß Reuers in optima forma med det første mig tilskickiß epther herhoes føiiede copie.

Om myt klenodiie som ieg taalede med Eder om, ded skall ochsaa haffuiß y acht att ded kommer vdi sijn forrige Staand ygen Vale Aff Rossenborrig den 13 Martij Anno 1.6.3.0.

Christian.

Udskrift:

Biisspen aff Aarhuß Stiicht till hande.

7.

Instruction auff Enhaussen[4]), ahn den Wallenstein

Weil eß alhii erskollen alß wolthe der keysser, dii herren van Meckelenburch Restituiren, wohruon müglich bei den tractaten zu Dantzich Erwehnung gesken muge a parte Suec:

Daa nun der keysser, dessen zu thun geneiiget wehre, so wehre dem keysser eiine grossere Reputation, daa er solches fohr derselben tractation thethe alß des der suede sich einbilden solthe Er hette solcheß dem keysser abgedrungen.

Inter alia hatt er anzubringen daß man dii Hamburger mit ihren querelen nit hore, wan sii sich Eynes Newen Zollen auff der Elbe sich besuehren, dan mihr bewust daß solches ohne deß keyssers consens nit gesken kan, daß aber so ihnen itzo aufferleget wiirdt kommed daaher, daß sii viill Jahr her in dehm Oresundt frey gewessen, Wohrkegen sii van meinem Eiigenen güthern Zollen genommen haben, wii sii mit meinen Leuthen ihn der stadt, auff der Elb, vndt woh sii dii geringste gelegenheit gehabdt vmgegangen vndt noch vmgeen das ist notorium, Muß derohalben meiineß ihnen geborgetheß geldt solcher Restanten halben von ihnen fodderen, vndt nit etwaß neweß zuchen wii sii ohne Zuiiffuell eß außdeuthen wollen.

Ahn

[4]) Er den Obristlieutenant von Oynhausen, som var i Folge med Prinds Ulrich, da han reiste til Tydskland for at gaae i Krigstieniste.

Ahn den keysser soll nomine graff Waldemar Christians ein schreiben gestellet werden, worim Er seiine diinste dem keysser præsentiret, mit Erbiithen &c. daa nun Ehnhaussen vnn obgemelthen wallen: mercken kan, ihn geneiiget zu sein, solches Schreiben den keysser presentiren zu lassen, alß soll er vernemmen ob eß nit zu practisiren seii, daß auff daß schreiben geantworthed wurde daß ihm der keysser ihn in seiine hulde vnd schudtz nehme pro Comite Hol:

Solcheß schreiiben solthe von graff Wall: mit Eiigenen handen geschriben werden.

Waß nu führ solches schreiben Zu geben ist in Chanseleria Im: so uern eß zu erhalten steed dessen soll Er sich erkundigen.

Daa er auch vermercken wiirdt daß der von Wallenstein Lust hatt zu den kleiinen Stycken, so soll er ihm Zueen daruon versprechen

19 Martij 1630.

8.

Eiin schreiben ahn dii stadt ham: daß nachdem man verursachet worden.

Daa auch Enhaussen mit offtgenanten v: Wallenstein van wegen meinß Sonß h: Wldrich in discurs kommen muchte daß Er sich beii der Staadiske Armei auffhalthe, vndt daß man ihn beii der key: Armei viill höger Estimiren Wurde alß in Nyderlandt zu hoffen sey, so soll Er andtworthen Er wurde sollchß übell thun können weill Er so seiines stiiffts endtrussendt, vndt muste nun suchen, daa Er etwaß wiiderum Erlangen konthe.

19 Martii 1630.

9.

Aarsagen huorfor uij Riigens Raad, som udi engden erre, hiid häfsuer ladid kalle, er denne at uy erfarer, en friidtz tractation ymellom Key: och Kon: y Suer: at uerre forhanden, Saa eptherdi der menis, at Key: skulle uerre inclinerit, til att restituere dii herrer af Mecke: huilckid muéligdt a parte Sue: pro baci tractationis till Dandtzig uill bliffue proponerit, huorfor uy oss bemøiier at, safremdt Key: uil restituere samme herrer, att sligdt da motte skee førend den tractatus angiick.

Safremdt

Safremdt nu sliigdt aff oß formedelst gud ij himmelenss biistand tilueie bringiß, sa uil sligdt uysseligens fortriide Kon: y Suer: Och hel liidid eller inted siden achte om samme tractation til daudtzig, menß continuere syn roffuen och pliinderen udi Østersøen, dette Riige till største Skaade och preiuditio, huorfor uyl fornøden uerre att man lucker Øien op udj tiide, ty erlanger Kon: y Suer: friiden miinis da er Kon: y Suer: totaliter meiister udi Østersøen, och om uy skandt udi dag eller udi Morgen uille gørre nogid dertill, saa laader uy oß all uerden paa halssen med stor Spott, nam vigilantibus non dormientibus iura sunt data. Huorfor uorriß mening Er at saframdt Key: bii Mecke: herrer Restituere uyl førend den-dautziger tractatus angar at man da sig skulle obligere at holle Danmarckes Strømme fril for huerman, huilckiid optimo titulo skee kan. Kon: y Suer: telstand er oß uel bekend Erlanger hand den reputation at hand Key: haffuer truyd fridden aff, uy beholler ycke friid for hannem Ett haaldt Aar, och mener uy oß megid bedre nu at kunde komme tilrette med hannem, end paa andre tiider, ty nu haffuer dy alle som enten kan eller gerne saa hannem hulppid henderne sulle, dertelmed er der huoß Suerrig liiden formue eller credit, hans folck er mall contant, och dem ganske inted mechtig, haffuer ganske inted feldt Artholorie, om hand endskendt kan saa dy suenske op ymod danmarck som dog uyll halle haardt, saa kan dog udi denne sommer lidid eller inted ske eller och ganske langsom, Inden denne sommer løbber til ende, daa uyll mueligdt skee allehande mutationes, der saurlsom andenstedß.

Och endog uy for uorriß person ynted forlengis epther Wroe, och uell ued att disse Riiger mehre med friid och roelighed tiend er end med kriig, sa seer uy dog inted, huorlediß man cum Reputatione & saluo honore kan privere Riigerne ued derriß Regalia och høyheder, huorfor uy Riigens Raadtz betenckende deroffuer uille fornemme, Och eptherdi oß nocksom beuiſt er, att dy som nu tilstede erre icke allene vdi sliggen wychtige sag kunde concludere; och der er periculum in mora, saa skall y Ederß betenckende, dy andre som till Hadersleff forskreffuen er 3 April: laade forstaa, Valete Aff Frede: den 21 Marty Anno 1. 6. 3. 0.

Christian.

Udskrift:

Riigenß Raad till hende

(Fortsættelsen følger.)

Nye Danske Magazin.

Ottende Hefte.

I.

Slutningen af

Samlede Efterretninger

om

Biskop Ove Bilde af Aarhuus.

Vi begynde i det Aar, hvor vi i det foregaaende Hefte slap vor Biskop, nemlig 1529, hvor vi finde et af ham til Anders Jacobsen udstædt Forlehningsbrev paa Holbekgaard i Rogseherred, under hvilket det for paa dette Hefte i Kobber forestilte Segl hænger, der forestiller et Skiold med det Bildiske Familie-Vaaben, oven paa hvilket, i Stedet for Hielmen, er sat en Bispehue; Hele Skioldet staaer op til en Bispestav, hvoraf Kryggen staaer op bag oven over Bispehuen. Fra Staven hænger ned paa begge Sider af Vaabenet et Baand, hvorpaa læses: S ⁑ D ⁑ AVONIS ∗ BILDE ⁑ EPI ⁑ ARVSIE ∗ ɔ: Sigillum Domini AVONIS BILDE Episcopi Arusiensis. Brevet lyder saaledes:

Wii Offue Biilde mett gudz nade Biscop tiill Aars giorre alle vittherliicht, at wii aff synderlig Gunst och Nade for lang williige och troo tieniste Oss elskelige Andhers Jacopssen wor Forfader Her Niells Claussen then hellige Kiercke oc oss giordt haffuer oc her effther troliigenn maa oc giorre skall, haffue wii mett wortt elskelige Capitels samtycke wndt oc forlent, oc nu mett thette wort opne breff wnde oc forlenne forskreffne Anders Jacobssenn en wor oc Kierckens Gordt paa Røgsø liggendis, som kaldis Holberkgordt mett syn retthe tilligelse, som er Agger, Eng, Skoff, Marck, Fiskeuand, Arbedt oc Eygt aff tiennerne, som the aff gammell tiidt giordt haffue till samme gordt, at nyde, bruge oc beholde syn liiffs tiidt, oc ther tiill Stedzmaall at haffue aff samme tiennere vdi oc aff at setthe, oc ther fore giøre oss oc wore eptherkommere hwert Aar redeligt regenskaff. Oc schall aarliigenn giiffue aff samme gordt 1 Tonnæ Smør tiill gode rede oc then ytthe paa Aarss gordt, dog mett saadant Wilkoor oc forordt, at han schall werre oss oc wore Eptherkommere hwld, troff, horriige, lydige oc tiennisteactiige, nar oc hwor han tiillsiigis at fylliige oß personliige vdenlandz dog paa wor egen kost oc terriighe. Tesliigt her i Landett at wandre tiill tinge oc steffne at swaare oc thalle fore kierckens godtz oc tiennere och ramme och wiide wortt oc then helliige Kierckis gaffn oc bestæ huilcke maade thett wdi hans macht werre kand oc tillsiigis. Sammeledis schall och bygge oc forbedre forskreffne gordt mett godt oc redeliige bygning, och holle hannom oc hans tilliggelse oc tiennere wedt macht wdi alle maade. Schall han oc lade vphollde then tieniste, som boor at holdis wdi Wdby Kiercke, liggendis tiill samme Gordt wden all forsommelsse, och engen forplecthe eller siighe siin tienniste, then stund han besidder samme gordt wden oss eller wore eptherkommere Biscoper vdi Aarss. Skeer thet oc saa, at forskreffne Anders Jacobssons Hwsfrwe lefftwer hans døø, tha skall hwn vdi ligge Maade behollde samme gordt X samfiltt aar epther hans døø. Oc nar then tiidt forgangen er, tha schall samme gordt egenkome wdenn all hinder tiill oss eller wore eptherkommere. In cuius rei euidentiam Sigillum nostrum vna cum sigillo dilecti capituli nostri presentibus est appensum. Datum in curia nostra episcopali Arhusiensi Anno Domini MDXX nono, Sabbato post festum Exaltationis sancte crucis.

Samme Aar Løverdagen nest efter St. Nicolai Episcopi Dag gav Kong Friderich Bisskop Ove Bilde og Efterkommere, Bisper i Aars, Sortebrødre

brødre Kloster i Aarhuus, som Munkene nu havde forladt, til Eiendom til Aarhuus Kirkes Sæde til evig Tid.

Aar 1530 die beati Jacobi Apostoli har Bispop Ove Bilde overdraget Joachim Ronnow, Electus til Roskilde Domkirke, jus patronatus til Stoufsby og Wriigsted Kirker, og Sogne i Biirgeherred liggendis, med det Vilkaar, at den Prest, han kaldede, skulle være Biskoppen i Aarhuus hørig og lydig og give saadanne subsidia hospitalitatis og al anden Givt og Rettighed, som Præsten der sammesteds pleier at give og giøre Biskopperne i Aars.

Aar 1531 Tirsdagen nest efter Palme Søndag pantsætter Kong Friderich Biskop Ove Bilde og hans Efterkommere, Biskopper i Aarhuus, Ottensildherred, Støffringherred og Norhaldherred for 3000 Mark danske Penge, som han Kongen til Rigens store Nytte og Behov laant havde.

Samme Aar Tirsdagen nest efter St. Martini Dag stadfæster Kongen det Brev, hvorved Convents Brødrene udi Jomfrue Mariæ Kloster i Aarhuus, paa Brobierg liggendes, venligen og samdrægteligen havde overgivet og opladt fra sig og til Biskop Ove Bilde og hans Efterkommere, Biskopper i Aarhuus, fornævnte Jomfrue Mariæ Kloster og Sted, med Grund, Kirke, Kirkegaard, Huse, Bygning, Tost og Humlegaard, og al anden Tilliggelse og Eiendom, intet undtaget, at have, nyde, bruge og beholde til evig Tid.

Samme Aar Mandagen nest efter St. Luciæ Jomfrues Dag har Ove Bilde med flere af Rigens Raad besluttet, at Kirkerne skulle afgive deres Sølv til Kongen, at han deraf kunde slaae Mynt til at lønne de Landsknægter med, som han til Landets Forsvar var nødsaget at holde, da Kong Christiern var falden ind i Norge. Brevet lyder saaledes:

Wii Aue Bilde med Guds Naade Biscop till Aars, Aage Sparre till Lund, Joachim Rønnau till Roskilde, vdualde Biscopper, Hendrich Abbet i Sorre, Eskildt Prior i Anderschon, Magnus Gioe Danmarckis Rigis Hoffmester, Tygie Krabbe Marsk, Hans Bilde, Peder Lyckij, Albrit Raffnsberg, Matz Bollie, Anders Bilde, Johan Vrne, Axell Brahe, Aaue Lunge, Johan Biørn, Oluff Rosenkrantz, Johan Oxe, Holger Vlffstandt, Knudt Bilde och Knudt Rudt, Riddere, Laurens Skenkell och Niels Lunge Danmarckis Rigis Raad, helser Eder, menige Almue, som bygge och boer i Sielland, evindelig med vor Herre. Kiere Wenner giffuer Wij Eder kierligen tilkiende, att nu wij effter Kongl. May. wor kiere Naad. Herris Befahling war her i Kiøbenhaffn forsamlede, att offver-

weie hans Naadis Danmarckis Rigis och alle des Indbyggeris gaffn, beste och bystand, da iblandt andre erinde haffve wii alvorligen forhandlit och raadslagit, huorledis wii best den menige Mand uden skatter och tynge kunde paa denne tidt komme till pendinge att lønne disse Landsknechte med her nu i Riget er, och wii holde och optagit haffve, menige Danmarkis Rige till beskytning och beskermelse, paa det Kong Christiern icke skall komme her ind ij Riget igien, och tuinge Eder och menige Rigens Indbyggere fra frihed och privilegier, arffve och rige, gamble danske sædder och seduanne, och føre Eder den vsedvanlige besuering och tynge paa att skatte och siise af korn, Smør, øll och brødt, och kortelig att skriffve, aff aldt dett vdi eders boe och bygge erre, och ij, eders hustruer och børn schulle leffve och bierge eder aff, saa att J icke skulle were mechtig att bage eller brygge aff eders egett, uden skatt och siise, men tuinge eder under fremmede seder och beskattinger, som i Westerlandene erre, som hand tilforne giorde, der hand her i Rigit war, och derpaa schreff den ny louff, som icke andet holder end tynge och besuering paa fattige Almue och wilde nu som han da fordreff de fattige Mend paa Amager och sette Hollender i steden igien, huilckit Gud Almechtigste kiender, wii nødicht wille, att naagen tidt skee skulle, Eder, eders fattige Hustruer och børn till euig schade och forderff. Saa haffver wii for saadanne och andre merckelige sagers skyld, som langt war aff att skriffve, ij denne store nød och trang wii nu haffve, till forskreffne Landsknechters soll och Løn, dette saa offverweigett, att alle sogne Kirker offver all Danmarchis Rige skulle laane och undsette os till Mynt de fleste Clenodier och sølff i kirken erre, och de naagenledes ombære kunde. Dog vndertagen udi det minste een Kalck med sin Dysk och it pixis, som huer kircke igien beholde skall, att foruare det wærdige Sacramente Guds benedidede Lægome udi, Thi bede wii kierligen och gierne aff Eder alle och huer serdelis begierre, att J wille lade eder herudi velwilligen findis att hielpe och laane os samme sølff och Clenodie, anseendis saadan wor større nød, trang och denne harde tids leilighed, som nu paa ferde erre. Wii wille (nest Guds hielp) naar denne Feyde med Konning Christiern ende fanger wære der behielpelige och velwillige till, att alle Kircker skulle komme till deris sølff igien enten vær sølff eller pendinge (een halff Gylden for huert lod sølff) och haffue derpaa allesammen och huer særdelis wor helligens Edt och beden den Almechtigste Gud saa sandeligen hielpe och trøste os vdi samme

Feyde,

Feyde, som wii wille werre welwillige och tilhielpe att Kirckerne skulle vdi fremtiden komme till deris sølff och betalling igien, naar Gud Allermechtigste will, att forskreffne Feyde ende tager och affstilles, och wii och Rigens Indbyggere maa komme till fred och rolighed igien, och skall sogne Præsten, baae Kirckewergene och tuo de achteste Mend aff huer sogn offverwerre, naar samme sølff weyes och annammis skall, och tage schrifffter och forwarring igien paa saa møget sølff de aff huer kircke fra sig laanit och antwordit haffver. Till huis windisbørdt och ydermeere forwaaring tricke wii worre Indsegle och signete paa dette wort obne breff. Giffuit i Kiøbenhaffn Mandagen nest effter Sanctæ Luciæ Jomfruis dag Anno M, D. XXXI.

Udi dette samme Aar den 15 Decembr. døde Biskop Niels Claussen, Ove Bildes Formand, til hvem han nu i 11 Aar havde svaret Pension, hvorved denne nu kom i Besiddelse af hele Bispestolens Indkomster og især af det Slot Silkeborg, som Niels Claussen ved Afstaaelsen havde forbeholdt sig.

Aar 1532 feria quinta post Laurentii fik Ove Bilde Kongelig Stadfæstelse paa Øre Kloster, med alt det Gods, Eiendom og Tienere, som dertil ligge [*]), hvilket Abbed Thomas Pedersen og menige Convent hannem befalet og tiltroet havde udi hans Levetid.

Aaret efter 1533 den 10 April døde Kong Friderich den Første. Han blev beklaget af alle, dog mest af dem, der ønskede, at det nys antændte sande Evangelii Lys maatte vedblive og videre udbredes, thi da ingen Tronfølger var i Kongens levende Live bleven valgt, kunde de let forudsee, at Bisperne og de som havde de rige geistlige Præbender i Besiddelse, vilde af al Magt sætte sig imod, at hans ældste Søn, Hertug Christian af Slesvig Holsten, skulle blive Konge i sin Faders Sted, da han allerede, som Statholder udi Hertugdømmene, havde viist Prøver paa, at han var den lutherske Religion hengiven. Følgerne beviiste ogsaa, at de ei toge Feil, thi da Rigsdagen, som for at vælge en ny Konge var berammet at holdes til Kiøbenhavn St. Hans Dag dette Aar, aabnedes, paastode Bisperne, blant hvilke Ove Bilde var den nidkieriste, at Religionen og dens Sager først burde tages i Overveielse og afgiøres, bragte det og dertil, at Torsdagen efter visitationis Mariæ

[*]) Er det samme, som Voor Kloster, og har ligget i Voor Herred under Skanderborg Amt, til hvilket Slot dets Gods efter Reformationen blev lagt. Pontoppidans Atlas IV. pag. 239.

Dag blev i hele Raadets Navn giort den Anordning i Kirkesager, hvis Indhold Hvitfeld[2]) anfører, skiønt Mogens Giøe og Erik Banner med flere af deres Mening ikke ville forsegle den. Derneſt foretog man Kongevalget, hvor det verdslige Raad foreslog Hertug Christian, som den ældste af den afdøde Konges Sønner, men de geistlige derimod Johan, der endnu ikkun var elleve Aar, saasom de mente, at de kunde lade ham opdrage efter deres Sind, og erholde i ham en Forfægter for den catholske Religion; Men da de ikke kunde drive dette igiennem, fik de Valget opsat i et Aar, paa den Grund, at ingen af det norske Rigsraad var tilstede, hvorover Mogens Giøe og Erich Banner med flere forlode Raadet med Forbittrelse. Derefter forfattedes den Anordning om Rigets verslige Tilstand og Rettens Forvaltning i Mellemriget, hvilken tilforn er indført i det ældre Magazin[3]). Endelig indgik de verslige og geistlige Rigsraader Søndagen efter St. Knuds Konges Dag denne Forbindelse mellem sig, hvorved vi finde mærkværdigt, at uagtet den er udſtædt i hele Raadets Navn, og Voxet, hvori deres Sigiller skulle trykkes, hænger derved, er den dog kun forseglet af de ni geistlige Prælater og tre verslige, som er Beviis paa den Uenighed, der da har herſket i Raadet. Foreeningen lyder saaledes:

Wii Jwer Mwnck till Riibe, Stygge Krompen tiill Borglom, Offwe Bilde tiill Aarhws, Jorghen Friis tiill Viiborgh, met guds naade Biscoper, Torben Bilde Archielectus tiill Lundt, Joachim Rønnow Electus tiill Roskilde, Knwdtt Gyllenstern Electus till Odhens, Henrich Abbet i Sore, Eskil Prior i Andworskoff, Moghens Gøye Danmarckis Hoffmester, Tygge Krabbe Danmarckis Riiges Marsk, Probern Podebusk, Hans Bilde, Peder Locke, Mattis Bolye, Offwe Lunghe, Mogens Mwnck, Erich Banner, Oluff Rosenkrands, Otthe Krompen, Johan Oxe, Johan Wrne, Johan Biørn, Anders Bilde, Axell Bragde, Niels Lunge, Knudtt Bilde, Holgher Wlffstand, Trwitt Wlffstand, Claus Podebusk, Claus Bilde, Axell Wggropp, Riddere, Niels Arenfeldt Riighens Canceler, Erick Kromediige, Niels Brock, Eyler Rønnov oc Knud Gyllenstern, Danmarckis Riigis Raadtt nw forsamblede i thenne almendige Herredag her udi Koffnenhaffn, Giore alle widerliigtt, att effther then leylighed som seg nw begiiffver her wdi riigiitt, att then allmegtigste gudtt haffwer nw kallit aff thenne Werden

[2]) Pag. 1396.
[3]) III. Deel pag. 106.

den Høgboren furste oc herre Koningh Frederiich &c. alles wor herre och Koningh, hwess siell gudt allmegtiste werdis tiill seg naadeligen offver att forbarme, och effther att thette wort fæderna riighe er nw wden Herre och Koningh, och riigen och riighens regemente nw henger hooss Danmarckis riiges Raadtt. Thá haffwe wii nw wdii thenne almendige Herredagh her i Koffvenhaffn offwerweijtt betenckt och raadtslagiitt riighens och thess indbyggeris welfar och bestand, och sameledis then mangfoldig och attskillig forderffwe, som her tiil i Riigett i nogre Herrers och Koninghers thiidt warejt haffver, besynderligh at nogre haffve thiitt och offthe dragiitt tiill them Riighens Prelather och then geystelige statt modh adelen och ridderskabitt, och wnderstwndom e liige maade adelen och riidderskabett modh Riighens Prelather och then geystelige statt, paa thett att the kwnde thess beyre och snarere forderffwe begge stather geysteliige och wersliige, och riigitt och alle thess indbyggere till ewig skade och forderffwe. Och kwnde och mwe wii som alle wiisse mendt betencke och welformerke, att inthet riighe kand well regheris och forstaaes och icke heller lenghe wedt syn magtt att bliffwe uden goedtt sambdregtt och enighet er och holdes emellwm them som riigit regære och forestaa skulle. Therfore haffwe wii forne Danmarkis riigis Raadtt nw sambdregteligen i the hellige threfollighets naffn, then allmegtiste gud till loff och ære, oss, wortt fæderna riighe och alle riighens indbyggere tiill heelp trosth och ewigt bestandt, giort saadan skickelsse emellom oss, att wii haffve loffvit och tilsagtt hwer andhen, och mett thette wort øbne breff loffve och tiilsiighe, bepligtindes oss paa alles wor gaade thro och loffve, att wille bliffve tiillsamen wdi losth och nodtt mett liiff och gots, mod woris och alle riighens fiendher, ehwo the helst ære eller bliffwe kwnde, troligen att affwerghe alles wor och riighens skade och forderff aff all wor magt och formwge, och inghen aff oss fran then andhen att trædæ i noghen maade hemelig eller obenbarligh, Och icke att wille noghen thiidtt sambtycke noghen tiill Herre och Koningh offwer riigitt att bliffve wden mett alles wortt raad, fuldburtt och sambtycke. Wille och noghen indtlensk eller wdenlensk giore noget anfaldtt eller opplob mod Danmarkis riiges raadt, thet gud forbiwde, tha skulle wii alle forne Danmarkis riiges raadt wære pligtuge paa throo och loffve thet affverge met Liiff och gots. Och sameledis att hielpe hwer mandtt, som fore oss komendis wordhe log skell och rett. Och skall inghen aff oss hereffther fore noghen

feyde

feyde moed then andhen for iord, eyædom eller i andre maade men hwer mand skall tale seg tiill retthe tiill Hæritstingh, Landstingh, Riighens Canceler eller Danmarkis Riigis Raadtt. Och hwer mand att nyde sytt gots och eyædom, hand i wære haffver, saa lenge thet ej windis ham fraa mett retthe. Och sker thet saa, thet gudt forbiwde, att ther komme noghen thrette eller uwilliæ emellom noghen aff Danmarkis riigis raadtt, gestlig och werslig tha skall Danmarkis riigis raadtt haffwe fuldmagtt och forpligt wære samme thretthe och uwilge att forhandle och fordrage tiill en endelig endhe, enthen tiill mynde eller mett retthe, wden all forsommelse och wden all willd och wenskab. Item nar som nogen sliig thretthe eller uwilghe kwnde hendhe eller begiffve seg emellom noghen aff Danmarkis riigis Raadtt gestliig eller wersliig, tha skall strax noghen aff riighens raadtt som sliig thrette furst formerker och forfarindes wordher, i hwilket Land thet seg hende och skee kwnde, thett strax mynttlig eller schrefftliig, och mett ernstliig budtskabb att optaghe och forhandle hoss begge parther, som sliig thrette anrørindes er, i fredh och fælig daghe och tiidtt, tiill saalenge att riighens Raadtt i samme landtt furst forsambles, eller och tiill en almendeliig Herredag, och ther mett skall begge parther som sliig uwille och thretthe emellom kommer være forpliigtig, wnder krafft thette theris breff och segell sliig fredtt och fælig daghe och thiidtt erligh och wbrødeligen att holle. Alle thesse forne Artikle loffver wii forne Danmarkis riigis raadtt och hwer aff oss besynderligen oss bepligte paa throo och loffve fasth och wbrødeligen att wille holle, som forschreffvitt stander i alle maade. Thiill ytermere widnisbyrdtt, haffve wii alle ladet henge wore incegler och signether nædhen for thette wortt obne breff, hwilket schreffvitt och giiffvit er i Kiøffvenhaffn søndaghen nesth effther sancti Knwds Konings dag, anno domini MDXXXIII.

Da nu Rigsdagen var ophævet og ingen Konge bleven valgt, indgik Hertug Christian Fredagen efter Andreæ Apostoli Dag den bekiendte Union mellem Danmark og Hertugdømmene, som Hvitfeld *) anfører, for derved at vinde de Danskes Yndest. Lybekkerne, som paa samme Tid havde forgieves anholdt om Forbund med Danmark mod Hollænderne, besluttede derimod at hielpe den fangne Kong Christiern paa fri Fod og sætte ham paa den danske Trone igien. Grev Christopher af Oldenborg valgte de til at udføre dette.

Han

*) Pag. 1407.

Han gik 1534 med sit Folk til Søes og landede ikke langt fra Kiøbenhavn; Denne Bye var strax ferdig at modtage Greven og hylde ham paa Kong Christierns Vegne, og dens Exempel fulgte alle Øer, Skaane, Halland og Bleking. Adelens tiltagne Myndighed havde sat den gemene Mand i Harnisk, og alle vare eendrægtige og villige til at forløse den fangne Konge, der under sin Regiering havde viist sig meer gunstig mod Almuen, end mod alle andre. Rygtet om denne Grev Christophers Fremgang kom snart de jydske verslige Rigsraader for Øre, som derfor strax tillige med Mogens Gioe lode forskrive Bisperne og den ganske Adel i Jylland at møde den 4 Julii til Rye ved Skanderborg, for at beraadslaae om deres og Rigets Tarv, hvor de da tilkiendegav, at det var nødvendigt i disse Omstændigheder, at Riget havde en Regent, og at det ikke var tient med en ung Herre, men med den, der var kommen til moden Alder og havde Erfarenhed, hvorfor de gave deres Stemmer til Hertug Christian af Holsteen, som laae for Lybek og havde en stor Krigshær paa Benene, hvormed han kunde undsætte Landet. Imod dette Valg satte endnu nogle af Bisperne sig, menende at de ei kunde vente sig noget godt af ham, da han var luthersk sindet. Men da den ringere Adel kom løbende ind i Raadsforsamlingen, og sagde, at de vilde have Hertug Christian af Holsteen til Konge, og at de vilde vide, hvem der satte sig derimod, thi med dem vilde de have at bestille, bad Raadet dem at træde lidet uden for, den Sag skulde faae en god Ende, hvorpaa Bisperne, siger Krag [*]), giorde deres Undskyldning hos Raadet, at deres Beslutning om Kongevalgets Opsættelse havde sigtet til Rigets Beste, men siden Raadet var til Sinds at have Hertug Christian til Konge, vilde de ei længere være derimod, de bade allene Raadet at besørge, at Hertug Christian vilde stadfæste Stændernes Rettigheder og Friheder og forsvare Religionen, thi skede det ei, vilde Gud kræve dem til Regnskab derfor. De ønskede i øvrigt, at det maatte falde ud til Rigets og enhver Undersaats Beste, at han blev valgt. Den fynske Adel fulgte snart Jydernes Fodspor, valgte Hertug Christian, og tillige med dem hyldede ham ved Horsens. Strax efter Hyldingen sluttede Kongen et Forlig mellem Lybek og Hertugdømmene, at han med sin Krigshær, som laae for Lybek, kunde komme Riget til Hielp.

Ove Bildes Redelighed, Duelighed og de tro Tienester, han under de fremfarne Konger havde giort Riget, vare ikke den nysvalgte Kong Christian

[*]) pag. 58.

stian ubekiendte; De Hindringer, Bilde havde lagt i Veien for hans Ophøielse paa den Danske Trone, ansaae han som Virkninger af hans Religions Iver, og disse betoge ham ei heller de gode Tanker, han havde fattet om Bilde, hvorpaa han og snart fik et tydeligt Beviis, thi da Kongen drog med Krigshæren ind i Jylland for at dæmpe det der begyndte Opror under Skipper Clements Anførsel, satte han Ove Bilde tilligemed Mogens Gioe som Statholdere i Jylland, befalede dem at opholde sig i Aarhuus, og derfra at forsyne Armeen med hvad den behøvede til Underholdning og Besolding.

Aar 1535 Tirsdagen efter Palme Søndag haver Kong Christian III. undt og tilladt Borgerne i Randers, at de maatte nyde og beholde til fri Eiendom til deres Bye til evig Tid de 10 Kirker med Præstegrund og Abildgaard, liggendes for Randers uden Byen, som var St. Peders og St. Lauritzes Kirker, hvilke Biskop Bilde for Kongens Begierings Skyld havde forladt, dog skulle de være ubevaret med den Eng, som til forne Kirker ligget haver, hvilken Ove Bilde og efterkommende Bisskopper i Aarhuus selv skulle nyde saa længe, til nogen hannem eller dennem den kunde afvinde med gamle Breve, Bevilsning og Rettergang.

Aar 1536 feria quarta post festum b. Ketilli Confessoris har Abbeden og menige Convent i Øm Kloster overladt og solgt Bisskop Ove Bille noget Klosterets Gods i Framlev Herred for 100 rhinske Gylden i Guld og 300 Lod Sølv i Jochumsdalere.

Da Kongen dette Aar, medens Kiøbenhavn var beleiret, reiste til Holsteen, var Ove Bilde en af dem, Kongen betroede til at være Statholder. Han skulle opholde sig i Roskilde, i Kongens Fraværelse udstæde Befalinger og give Svar paa hvad der blev forelagt. Her udmærkede atter Bilde sig ved en ny Prøve paa Troskab mod Kongen og Riget, der geraader ham til megen Ære; thi da han merkede, at der var Mangel paa Penge til Krigsfolkets Besolding, sendte Bilde Kongen alt sit Taffel-Sølv og hvad mere han havde af Sølv Geschir (ɔ: Sølv Kar) for deraf at lade mynte Penge til at betale Folket med *).

Strax efter at Kongen havde faaet Kiøbenhavn og saaledes var bleven Mester af hele Riget, anvendte han allene sine Tanker paa at ophielpe samme, til hvilken Ende han sammenkaldede Raadet, som da var nærværende, og holdt med de verslige en Forsamling, hvor da blev besluttet, at Bispernes Myndighed skulle haves, og deres Godser lægges under Kronen, hvilket strax blev sat i

Værk,

*) Hvitfeld pag. 1494.

Værk, da alle Bisperne i Danmark deels med List deels med Magt bleve fængslede.

I Betragtning af de Tienester, Biskop Ove Bilde havde giort Landet, og den Troskab, han stedse havde viist mod det Kongelige Huus, var Kongen i Begyndelsen til Sinds at ville have sparet hannem og derfor lod ham anmode om godvillig at afstaae sin Værdighed og sit Slot Silkeborg, men da han ingen Øren havde hertil, lod Kongen ved Johan Rantzow Slottet beleire, (som Hans Stygge havde inde og holdt uden at overgive), medens Bispen skrev Kongen til og bad, at han dog maatte beholde det, eftersom han havde ved dets Modtagelse aflagt sin Eed, ei at overlevere det til andre end Capitelet i Aarhuus, haabede derfor, at Kongen ei ville giøre ham til Meeneder ved at tage det fra ham. Uagtet Kongen ikke bevilgede Bilde denne sin Begiering, havde han dog saa stor Godhed og Høiagtelse for ham, at han afferdigede Johan Friis og Oluf Rosenkrands til ham for at overtale ham til at ydmyge sig og underkaste sig Kongens Villie, hvortil de ogsaa fik ham overtalt, ligesom og til at følge med sig til Siælland, hvor de ved Ankomsten til Roskilde toge Steenberg til Hielp, som med nogle Krigsfolk fængslede ham og Søndagen efter nativitatis Mariæ henførte ham til Dragsholms Slot.

Saa ivrig i sin Religion var Ove Bilde, at han heller leed end gav efter, hvorfor og Kongen i de Klager, han paa Rigsdagen fremførte mod Bisperne overhovedet og mod hver især, siger: Bispen i Aarhuus er nesten Hovedet for den catholske Religion, og har desaarsag sat sig imod Kongevalget, hvorved Riget et geraadet i saa stor Ulykke. Havde han i denne Sag viist sig saa tro, som i andre Begivenheder, saa havde vi ikke havt saa meget over ham at klage, og kunde have ladet hans Person urørt; Men da vi af hans Fremgangs-Maade ikke haver kunnet formode andet, end at han ivrig vilde sætte sig imod den Forandring, vi i Kirken have foresat os at ville giøre, ligesom han ei heller med det Gode har villet overgive Silkeborg Slot, saa have vi været nødt til at gaae frem med ham paa en anden Maade, end vi havde ønsket og havt i Sinde. At dette virkelig var Kongens Alvor, seer man deels deraf, at han befalede dem, som skulde gribe Bisp Ove Bilde, at de skulle fare læmfældig med ham, deels og af den Medfart, han nød i Fængselet, hvorom Knud Gyldenstiern, Danmarkes Riges Marsk, melder i et Brev til Eske Bilde, Bispens Broder, saaledes: Kiere Eskij maa thu wijdhe att thijn Broder Her Owe Bille hand er paa Drousholm och gaar ther leddig och løß ind och ud paa Slotthet tidth och offthe som hannom lesther, och handlis ther

 mellom

mellom Kongl. Matt. och hanom so ieg hobis meth Gudz hielp att hans sag bliffuer snartt fordragen disligist ochsaa nogen flere aff the gode herrer hans Medbrøre.

Enten endnu dette Aar eller og strax i Begyndelsen af Aaret 1537 maae Ove Bilde være bragt fra Dragsholm til Nyborg, thi udi et Brev fra Mogens Bilde Ridder til hans Broder Eske Bilde, der er skrevet i Kolding Mandagen nest fore Conversionis Pauli 1537, melder han: Myn brodher Bispen er karsk och helbred gud thes loff haffue och haffuer Kongelig M. vor kiere naadige herre send myn broder Bispen till Nyborg ther att fortøffue till Hans Naades Hogmechtighed kommer aff Lantte holsten och er Hans Naades Hogmechtighed formoct hiid i Landett igien mett thet allerførste Och tha hobes meg mett then almechtige gud hielp att myn Broder kommer i hans stycht och fryhett vdi igien som hans Naade tillforn veredt haffuer och ladher vor kiere naadige herre holde myn brodher erlig och vell saa Hans Naade ingen Brost haffuer for nogen deell thet Hans Naade begier och maa Hans Naade gaa paa Slotthett och neer huor Hans Naade selff løsther, saa Hans Naade thet icke formeniss i nogher maade.

Hvorledes Kongen haver holdt ham i sit Fængsel og hvad Yndest, han har beviist ham, kan desuden sees af Oluf Rosenkrandses Brev til Eske Bilde, skrevet fra Kiøbenhavn første Søndag efter Midfaste 1537, naar det heder: Kiere Eskell som thu schryffuer ath ieg wille werre thyn Broder behielpelig nu vdi Hanss elendighett, daa skall thu wide ij sandijngen, ath ieg haffuer giortt saa megett som y myn Formue haffuer werijt, och will gierne giøre saa yderlig som han war mynn egen Broder, saa santt hielpe meg Gudt och moo thu wide ath han er erlig och well hollen och moo goo vdt och yn ner han will och haffuer Hanss Kanseler och kock hoss seg och ma thu wide ath Hanss Nodess byspgortt och gorve haffuer hanss egett Folck och emmessmen enn ynde och alle hanss nodess suene ryde enn y Forryng som the pleger ath giøre och haffuer Kongl. Maytt. latt gyffuitt thennom kle och penge och kan thu icke throet ath huer thiidt hanss thalle kommer for kongl. Maytt. daa kan thu aldryg throett huor megett ere och gott Han thall ham paa thy thor thu nesth gudtz hielp yngenn thuell haffue paa ett ath Hanss Nodess sag blyffuer ey godtt.

Saaledes hensad Biskop Ove Bilde paa Nyborg indtil man i dette Aar 1537 begyndte at giøre Anstalt til Kongens Kroning, thi da saae Hans Ma-

yestæt

beskærme vel, at Bispernes Fængsel vilde betage denne Høitideslighed noget af sin Glands, eftersom adskillige af de fornemste Mænd i Riget vare beslægtede og besvogrede med dem, hvilke altsaa vare nedslagne over deres Fængsel, hvorfor han besluttede at løslade saa mange af dem, som ikke vare beskyldte for nogen grov Misgierning og Forbrydelse eller i Fængselet havde brugt trodsige Ord mod Kongen, dog paa det Vilkaar, at de i Forveien skulle forpligte dem til ikke at tragte efter, at komme til deres forrige Regimente igien, eller stifte noget Oprør i Henseende til Religionen. Ove Bilde, hvis Troskab Kongen havde havt saa mange og store Prøver paa, og som i sit Fængsel stedse havde viist sig føielig og taalmodig, var altsaa een af dem, Kongens Naade faldt paa og som fik sin Frihed, efter at han først havde udstædt denne Forpligt.

Jeg Offwe Bilde gior alle witthæligt och kiendes met thette myt obne Breff ath effther thii Hogborne Forste och Herræ Her Christiann met Guds Naade wduold Köning tiill Danmarck och Norge Hertug wdi Sleßuig Holstenn Stormarnn och Dytmerskenn Greffwe wdi Oldenborig och Delmenhorst met menige Danmarckis Riigis Raadt, Adell, Kiopstedemend och meniige Almwe haffue nu wdj thenne neste forgangne Herredag wdi Kiopnehaffn mandagen nesth effther Sanctorum Symonis & Jude Dag siistis forleden thennom endrecckteligenn forligt och besluttet, ath effther thenne dag schall engen Biscoper werræ eller bliffwe wdi Danmarckis Rige wden the som kunde och retteligenn wille predicke och leræ thet hellige Ewangelium och renæ Guds ordt som en christen Biscop boor ath giore, Och thii Biscoper eller slig andree som her tiill wdi Danmarckis Rige weredt haffwer schulle aldrig komme thiil theris Regement igien Eller nogre andree slig Biscoper i theeriis steedt. Och alle thee Biscopdommes Hwsse, Slotthe, Gorde och Gods och Eyædomme som her tiill haffwe ligget wnder Biscopsdommenæ schullæ hereffther werræ och bliffwe wnder Kronen tiill Kongelig Maiestat och hans Kongelig Maiestadtz wnderholding Som thet wpretthe Forbudtz Breff constitution och recess forne. Kongelig Maiestat Danmarckis Riigis Raad, adell, kiopstedemend bonder och almwe emellom giordt er ydthermere wdtwiser och indeholder. Huilcken forn. contracth, koor, constitution och recess och theslligeste thet koor som Danmarckis Rigis Raadt haffwe giordt paa kongelig Matz. Son effther kongelig Matz. Dod och affgang ieg wdi alle maade haffuer fuldbyrdt stadfest och samtycht och nu met thette myt obne breff fuldbyrder, stadfester, samtycker och beslutther weedt alle puncther ordt och artikeller,

som forne. recess wduisser, och indeholder Och beplicther ieg meg weed myn christelig troo och loffwe ære och redelighedt aldrig theremodt effther thenne dag at handle hemmeligen eller obenbare wedt meg selffwer eller weed nogen anden. Meden will och schall werre och bliffwe forne. kongelig Maiestat hans Nades Arffwinge och effther kommeræ Konger wdi Danmarck hwld och troo aff myn ytherstæ Mackt och Formwe Och ther som ieg noger formercker som will handle emod forne. kongelig Maiestat och hans Nades Arffuinge och effther kommeræ Konningher wdi Danmarck och Danmarckis Riigis Indbyggere och emodt themme forne. Recess som kongelig Maiestat och Danmarckis Rigiis Raadt, adell och menige Indbyggere thennom emellom forligt och forsegledt haffwe Tha will och schall ieg thet Arffweriige aff myn ytherste Magt och Formwe Och ther som ieg thet icke affwerriige kand, tha schall ieg strax ieg thet formercker giffwe thet Kongelig Maiestat myn nadhe Herræ then som nu er och hans nades Arffwinge och Effther kommeræ Konningher wdi Danmarck som her effther kommendes worder och Danmarckis Rigiis Raad strax wforteff with tilkiende och wdi alle maade bewisse meg emodt forne. kongelig Maiestat och hans nades Arffwinge och Effther kommeræ Koninghe wdi Danmarch Som end erlig, troo, wprettig Riddermandz Mand boor at giore emod syn retthe herre och Koning och aldrig arghe eller handle emod forne. koninglig Maiestat eller hans nades arffwinge och Effther kommere koningher wdi Danmarck, forthii ath hans kongelig Maiestat nu haffwer affseth meg aff myt Biscopdom eller fore nogen sag som her tiill emod meg eller nogre andre paa myne wegne handledt eller giorth er. Och thersom ieg forne. artikkeler alle och hwer serdeles weedt Puncter och ordt som thee wduisse icke wbrodeligenn holdendes worder eller her emodt handler eller gior weed meg selffwer eller nogen anden tha will ieg meg thet nu wdi thette myt obne breffwis krafft forplectet haffwe liiff og guodz at haffwe forbrodt wdenn all reth och retthergang wdi kongelig Maiestatis och hans Nadis arffwingis och effther kommere Konningers wdi Danmarck hender och wold. Och haffwer affsagt meg och nu met thette myt obne breff affsiger all then reth och retthergang wdi then sag bode giestelig och werdzlig som meg kand komme wdi thesse forne. artickeller tiill bode eller behielpning wdi noger maade. Ath wii efftherne. Magnus Gøye Ridder Danmarckis Rigis Hoffmester Johan Friis kongelig Maiestadz Canceller, Knud Bilde till Gladsaxe Ridder, Esky Bilde till Walden, Knudt Gylden-

stiern

Kern till Thym, Magens Bilde Ridder, Johan Brockenhwss till Walderslöff och Michell Brockenhwss till Brangstrup. Giore alle witterligt och kiendes met thette wort obne breff ath wii haffwe loffwet och tilsagt och nu met thette wort obne breff loffwe och tilsiige forne. kongelig Maiestat wor nadhe herre och hans nades Arffwinge och efftherkommeræ koningher wdi Danmarck, ath forne. her Offue Bilde thesse forne. Artikeller alle och hwer serdelis, som fore schreffuit staar fasth och wbrødeligenn holdes schall wdi alle maade, och om saa skeede ath forne. her Offue Bilde seg wdi nogre thesse forne. puncter eller artickeller forsaghe och thennom icke wdi alle maade wbrødeligenn holdendes worde, tha beplicte wii oss sellffuer och woræ arffwinge alle tilsammen och hwer besynderligen met samptlig handt ath indride wdi Kiøpnehaffn eller wdi eth andet steedt wdi eth herberiig hwor forne. kongelig Maiestat eller hans nades kongelig Maiestates arffwinge och efftherkommere konningher wdi Danmarck oss tilsiigendes worder och ther holde eth erligt ridderligt Indelegger och icke ther wd igien wdi noger maade wden thet skeer met kongelig Majestatis och hans nades arffwinge och efftherkommere konningher wdi Danmarck willig och samtycke føre end wii eller wore arffwinge haffwe antwordet forne. her Offue Bilde wdi kongelig Maiestatis eller hans Nades arffwingers och efftherkommere konningher wdi Danmarck weræ och hessthæ effther hans kongelig Majestatis eller hans nades arffwinger och efftherkommer koningher wdi Danmarck willig och begere. Och ey wii wdi noger maade hemmelig eller obenbarlig willæ eller schulle practicere eller wpthencke bruge eller forhandle negle Fynandzer hielperede medell eller anslaag eller noger herrer eller Forsters fronth eller fremmedtz hielp raad eller forbetting giennem oss selffwer eller giennem nogen anden oss fore same indrydning och indeholldth eedt och forplicht siigeise och forlofft oss ther fran ath wndtrede, wndskylde afftrede eller wndslaa men thet weed wor christelig troo adelig ære och redelighedt fasth och ubrødeligen at holde och fuldt giøre. Och til thes ytthermere windesbyrdt och bedre forworring haffwer ieg forne. Offwe Bilde och wii forne. Mogens Goyæ, Johan Friis &c. Knud Bilde Esk Bilde Knud Gyldenstiern, Mogens Bilde, Johan Brockenhuese och Michel Brockenhws met willig och widtskab ladit hengge wore indzegler neden forræ thette worth obne breff. Giffwet paa Nyborrig Fredagen nesth epther gudz legoms dag aar &c. MDxxx septimo.

Efterat

Efterat Bisp Ove Bilde var sluppen løs af Fængselet, forlenede Kongen ham med Skovkloster, nu Herlufsholm kaldet, og at dette er skeet strax, kan sees af et Geble Pedersens Brev til Frue Sophie Henrichs Datter, Eske Bildes, som er skrevet i Kiøbenhavn Tirsdagen for St. Johannis Dag 1537, hvori han skriver: kere Fru eræ het ingen tiende som merkelige er ath schriffue eders kerligheet til, wtten H. Eskys kere broder werduge fader i Gudh biscop Aaghe Bille er wel til enis kommen met waar kiere Herre oc haffuer faaet Skow kloster i forleningh, gud thess loff haffue.

Efterat han var bleven forlenet med Skovkloster, befattede han sig intet videre med Statssager, thi alle de Breve, vi efter den Tid have fundet af ham angaae blot hans egen Familiesø Sager med Arv og saadanne Ting. Men en Anmærkning kan vi dog ei undlade at giøre, nemlig at han bestandig har vedblevet at betiene sig af det samme Segl med Bispehuen paa Hielmen, som han brugte, før han blev afsat og fængslet, ligesom og at de, der skrev ham til, vedbleve at kalde ham Eders Naade.

Aar 1545 gav Ove Bilde til Domkirkens Bibliothek udi Aars, Opera Augustini 7 part., Hieronymi 4 part., Chrysostomi 5 part., Ambrosii 2 part., Hilarii 1 part., & Tertulliani 1 part.[7]) hvorfra de med det øvrige Bibliothek efter Kongelig Tilladelse bleve solgte 1654[8]).

Som en vel studeret og tillige som en redelig og Gud hengiven Mand har han nu i Rolighed, fri for Embeds Pligter og Besværligheder, overveiet Forskiellen mellem den catholske Religion, som han saa ivrig havde forfægtet, og den lutherske Lærdom, der nu var indført i Riget, og da han hos sig selv var bleven overbeviist om dennes Rigtighed, overgik han til den og vedblev deri til sin Død[9]).

Aar

7) Langebek Scriptores Rer. Dan. Tom. II. pag. 600.
8) Pontoppidans Atlas IV. Deel pag. 81.
9) Langebek loc. cit. pag. 602. Anno Domini MDLV. decimo Die Aprilis obiit vir clarissimus, incredibili virtute præditus, omni memoria dignus, ad veram & puram evangelii doctrinam in senectute conversus, Dominus Avo Bilde quondam Episcopus Arhusiensis. Pontoppidan i hans annales ecclesiæ danicæ Tom. II. p. 480. fremfører endnu til Beviis herpaa Begyndelsen af et Brev D. Peder Palladius har 1555 tilskrevet ham: Matth. XXV. Omni habenti dabitur. Clarissimo & piissimo Viro & Domino, Domino Avoni Bilde, Episcopo vere ad Christum converso, strenulam hanc pro læto anni novi auspicio Petrus Palladius mittit.

Aar 1555 forlod denne berømmelige Mand Verden paa Skovkloster, Dagen er man ei enig om, thi et Sted siges, at det var den 10 April [10]), et andet at det var sidst i Aaret [11]), men Aaret ere alle enige om. Han blev begraven i Antworskov Kloster, og nød som Beviis paa den Naade, Kongen stedse havde baaren for ham, den sidste Ære, at Kongen bivaanede hans Liigfærd, uagtet han havde saa ondt i sit Been, at han maatte lade hente sig en Stoel og derpaa sætte sig ned ved Kirkedøren, indtil Liget kom, da han opstod og fulgte ham til sit Leiersted. Paa den over ham lagte Gravsteen, som foran paa foregaaende Hæfte er stukken i Kobber, staaer denne Omskrivt: Sepultus hic reuerendus in Christo Pater Dominus Avo Bilde Filius Petri Bilde de Suanholm quondam Episcopus Arhusiensis obiit A. D.MDLV. eius anima in pace requiescat.

Til Slutning vil vi anføre en Extract af det Testamente, som han den 18 Julii 1554 haver forfattet, efter en gammel Copie, som forvares i det Kongelige Geheime Archiv, saaledes lydendes.

Extract aff mit Testament paa Guld, Daler, oc Pending som ieg Offue Bilde haffuer giffuet fattige Folck, ad pia loca, oc mine egne thienere. Men hues Pending, Clenodia, Ornamenta, Kost oc Fethallie, thenne Extract indholder, skal findis vdi min egen giemme oc brug, oc tagis oc betalis. Datum vdi Skouff Kloster Mandag nest effter hellig Trefoldigheds Sondag, Aar MDLIIII.

Primo. Til Anduorskoff Kloster ij Gaarde, den ene vdj Yderup oc den anden vdj Hiembich, oc it hundret Daler til mit leigersted, oc til Klosters Forbedring ½ c Rinske Gylden.

Item til S. Nicolai Altar ibidem, en forgylt Kalck oc Disk, en rod Floels Hagel, oc Mißende. Min Floels Kiortel oc x. Daler.

Item Prior ibid. xx. Rinsk Gylden, ij Rosennobel oc it Stob med Log.

Kircke Prior ibid. iiij Daler. Alle Conuents Brodre xx. ß. Korß Degen ij Daler.

Item

[10]) Langebek loc. cit.

[11]) Krag K. Christian den Tredies Historie I. Deel Side 383.

Item til Skouff Kloster j Gaard udj Flackeberg, xx. Dr. oc ij. ℔. til Closters Forbedring.

Abeden ibid. x. Daler, Her Poffuel vj. Daler oc Sex Rinsk gylden oc alle Broderne tilsammen xx. ℔. Her Niels den fattige Præst x. ℔. oc min daglige Kiortel.

Item fattige Folck oc Pebeling vdj Nestued xv. ℔. til x par Sko oc xl. alne Vadmel, v. Sider Flesk, en frdg. Smor, vj. tdr. Ol. Brod aff it pund meel oc x. marck, som skal skifftis emellem dennem.

De fattige Folck vdj Hospitalit vdi samme sted x. ℔.

Til S. Peders Kircke ibid. x. ℔. Her Soffrin Sognepræst iiiij dlr. Capellan j daler, oc Skolemester j dlr.

Til S. Martins Kircke ibid. vj. ℔. oc Præsten j. dlr.

Item fattige Folck oc Pebeling vdj Slagelse xv ℔ til x par Sko, til xl. alne Vadmel, v. Sider Flesk, j frdg. Smor, vj. tdr. Ol, Brod aff it pund meel oc x ℔., som skal skifftis emellem thennem.

Item. Roskild Domkircke xx Guldgylden. Mester Hans Lauritzon v. gylden. Fattige Folck oc Pebeling ibid. xv. ℔. til x par Sko, til xl. alne Vadmel, v. Sider Flesk, j fr. Smor, vj. tr. Ol, Brod aff it pund meel oc x. ℔. som skal skifftis iblant dennem.

Item. til de Fattige i Hospitalit i Kiobenhaffn x. ℔.

Item. til de Fattige i Hospitalet vdj Anduorskoff x. ℔.

Item. til Aarhuß Domkircke j½ c. Gylden, det hele hundret Lybsk Guld, oc det halffue hundret Rinsk Gylden, ij. Solff Kaarß, ½ c. daler oc j c ℔ ad fabricam Ecclesiæ.

Canicker Residentes ibid. x. Rinsk Gylden oc ½ ℔. Alle vicarier ibid. residentes xv. ℔. Mester Philippo ibid. x. dlr. v. Rinsk Gylden.

Chors Præsterne ibid. x. ℔. oc Skolemester ij. dlr. Fattige Folck oc Peblinge ibid. xv. ℔. til x. par Sko oc xl. alne Vadmel, v. Sider Flesk, j frdg. Smor, vj tdr. Ol, brod aff it pund meel, oc x. ℔. at skiffte iblant dennem.

Item til S. Hans Closter vdj Othense x. ℔. Oc de Fattige i Hospitalet ibid. vdj Graabrodre x. ℔.

Item til Krogstrup Kircke for Suanholm x. ℔. Præsten j. dlr.

Item. Kundby Kircke x. ℔. Freßloff oc Velderup Kircker x. ℔. oc iiij. dlr. Fattige Folck ibid. x. ℔.

Item

Item Christiern Juel x. dlr. oc iiij. Rinsk Gylden oc min beste hest.

Her Hans Henrichssøn j c ℔., et Sølffstob xx Rinske Gylden, x dlr. oc min beste Klede Kiortel met Foret. Hans Scriffuer en sølff Skole oc vj daler.

Item Her Christiern vdj Tholliße en sølff Skole oc iiij Daler.

Item Her Hans Hendrichsøns søsterson, M. Lauritz, som waar hoß Henrich Bilde x. daler. Oc Søffrin Siuorßøn v daler x. ℔. Hans Hussfrue ij. daler.

Item Erich Scriffuer x. daler, v. Rinske Gylden, hans Husfrue iiij. daler.

Peder Shriffuer, søm tiente min salig broder v. Rinske Gylden.

Anne Oluffsdaatter iiij Rinske Gylden.

Item Her Hans min Capellan xv ℔, en skee paa iiij Lod, en aff mine Kiortler oc vj Alne Engelsk.

Christopher Kammersuen x ℔ oc x dlr til en Klipper oc vj Alne Engelsk.

Peder Søffrinssøn min Dreng x ℔, oc x dlr. til en Klipper, vj Alne Engelsk.

Hans Kock xxx ℔, x lod Sølff oc vj Alne Engelsk.

Jørgen Kock x ℔. Lauritz Scriffuer vj Daler, Knud Skriffuer vj Daler.

Item alle andre Suenne huer dennem viij ℔, er xl. ℔.

Fadbur Quinde v ℔. Pigen ij ℔.

Brøgeren v. ℔. Bageren v ℔ oc theris Suene tilsammen viij. ℔.

Kiellersuennen viij. ℔. Peder Staldreng xv ℔ 4 dr. en skee paa iiij lodt oc vj Alne Engelsk.

Vogensuen x ℔. vj Alne Engelsk.

Løberen v ℔ oc tredie parten aff it Stocke grofft Klede.

Vnderfogden iij dr. Porthener iiij ℔.

Kockedreng vj ℔

Skowfogden iij ℔. Melkedeien v ℔ oc hendis Piger 4 ℔

Item j½ c marck pro expeditione.

Summa paa thenne extract alt huis hun indholder.

Nobel - - - - - - - - ij

Guld Gylden - - - - iij c xiij.

Daler - - - - - - - - iij½ c xl. deraff haffuer Prior vdj Anduorskow faaet j c daler.
Pending - - - - - - - j m ½ c xlj. ℔.
Stobe - - - - - - - - ij
Skoller - - - - - - - ij
Kiortler - - - - - - iij
Engelst - - - - - - - xl Alne
Grofft Klede tredie parten aff it Stock.
Flesk - - - - - - - - xx Sider.
Øl - - - - - - - - - ij Lester.
Meel - - - - - - - iiij pund.
Item min beste Hest.

Extragt aff mit Testament
pro Rige Cognatis & amicis.
18 Julij A. dj. 1554.

Forst Kongl. Majtt. en forgylt Stob met Log [1]).

Vor naadigste Frue et forgylt Stob met Log.

Den vnge Herre Hertug Fridrich et forgylt Stob met Log.

Canceler [2]) en Guldring met en stor Saphir oc ij Nobel.

D. Peder Superintendens [3]) j Nobel oc iiij Rinsk Gylden.

Corfitz Knudtzen [4]) Secreterer iiij vngerske Gylden.

Her Anders Bilde et huit Stob met Log oc en Guldring, som ieg bar daglig paa min Haand.

Hans Hußfrue [5]) x Rinske Gylden, ij Gubelether hendes Fader gaff oß, oc en Ring met en thurkoes som hun gaff oß.

Margret Erich Erichsens ij Nobel.

Peder Bilde it forgylt Stob met Log giort aff Kong Hans, Mit Indsegel, min Guldkæde met it Guld Kaarß vor Herris Paß.

Hans

---

[1]) Denne nævnes i Fortegnelsen over K. Christian III. Sølv og Credentz 1557, som er indført i Magazinet V. Deel p. 363.

[2]) Johan Friis til Hesselager.

[3]) D. Peder Palladius.

[4]) Var en Ulfeld.

[5]) Anne Lykke, som siden fik Otte Krumpen til Trudsholm.

Hans Hußfrue, Frue Birgitte[6]) x Rinsk Gylden, en Guldring met en Rubin.

Jorgen Bilde en Solffstob giort aff Konning Hansis Signet oc Secret, oc den Kiede min Broder Mogens Bilde[7]) gaff mig met en Guldtaffle, oc hans Hußfrue[8]) x rinske Gylden.

Hartuig Bilde en Solff Skole met en fod oc min storste Signet ring.

Henrich Bilde et Kruset Solff stob oc en Guldring som ieg bar dagligen paa min Haand.

Item alle Her Eske Billis sønner tilsammen then guldkiede deres Fader gaff mig vdi sit testament[9]).

Item alle Her Eske Bildis Dottre, Anne, Hildeborg og Mergret tilsammen xxx Rinske Gylden.

Claus Daae et Solffstob met Log oc x rinske Gylden.

Hans Hußfrue Frue Hildeborg[10]) et Solffstob oc xv Rinske Gylden.

Item alle Her Joachim Lyckes Born[11]) Brodre oc Sostre tilsammen xxx Rinske Gylden.

Item Steen oc Erich Bilde huer dennem en Solffstob og x Rinske Gylden.

Item alle Her Knud Bildis Daattre tilsammen xv Rinske Gylden.

Hans Johanssen[12]) en Nobel oc Hans Hußfrue[13]) x Rinske Gylden.

Frantz Brochenhuß ij Nobel oc Hans Hußfrue[14]) x Rinske Gylden.

Jens Brahe x Rinske Gylden.

 Erich

6) Hun var en Rosenkrands.
7) See Mogens Bildes Testament i Danske Magazin VI. p. 50.
8) Margrete Brock.
9) See Eske Bildis Testament i Danske Magazin IV. p. 241.
10) Ove Bildes Syster-Datter, en Tinhuus.
11) Joachim Lycke havde Ove Bildes Syster Maren, og altsaa vare disse hans Syster-Børn.
12) En Lindenov.
13) Ove Bildes Syster-Datter, Riborg Tinhuus.
14) Ogsaa Syster-Datter Anna Tinhuus.

Erich Skram en Rosen Nobel, oc Hans Hußfrue [15]) v. Rinske Gylden.

Lange Brock iiij vngerske Gylden.

Lauritz Grubbe vj Rinske Gylden oc x daler.

Jomfrue Jahanne Erich Bildis j Nobel.

Jens Nielssen [16]) aff Brodskoff iij vngerske Gylden oc Hans Hußfrue Anne [17]) iiij Rinske Gylden.

Frue Leene mit lille forgylte Stob met log oc v Rinske Gylden.

Eyler Krafs x Rinske Gylden.

Jesper Krafs ij vngerske Gylden og hans Søster Karine iij rinske Gylden.

Frue Eline Skaffuis [18]) v Rinske Gylden og hendis daatter Anne ij rinske Gylden.

Michel Brochenhusś en Nobel, oc hans Hußfrue [19]) iiij Rinske Gylden.

Jomfrue Anne Niels Daatter i Othense en Engelot oc x ß.

Item boude Her Claus Bildis Daatter vj Rinske Gylden.

Erich Matzen en Nobel, Hans Hußfrue iiij Rinske Gylden.

Steen Rosenspeer ij Nobel, hans Hußfrue [20]) 4 Rinske Gylden.

Jørgen Brahe oc hans Hußfrue [21]) x Rinske Gylden.

Frue Sophie vdj Nestued en Nobel.

Min Fencke Frue Citzel Skaffnis [22]) j Nobel.

Frue Ydde en Rosen Nobel.

Jens Juul vj Rinske Gylden, Hans Hußfrue iiij Rinske Gylden.

Item bode Borgemester vdi Nestued tilsammen vj Rinske Gylden.

Byfogden ibidem iij Rinske Gylden.

Item min gamle tiener Hans Holst ibidem iij Rinske Gylden.

Sum-

---

[15]) Ogsaa Syster-Datter Marine Løwenbalck.
[16]) Rotfeld.
[17]) Ove Bildes Broders, Erich Bildes, Datter.
[18]) Steen Bilde Basses Datter, Maurids Skaffuis Enke.
[19]) Karen Lycke.
[20]) Mette Rosenkrands.
[21]) Ingeborg Parsberg, Niels Parsbergs og Sidsel Bildes Datter.
[22]) Syster til Mourids Skaffue og Eiler Christophersen Basses Frue.

Summa paa thenne Extract:

Kieder	iij
Solffstobe	xj
Solffskole	j
Gubelether	ij
Nobel	xvij
Rinske guld	ij½ c xxviij gylden
Vngerske guld	xiij gylden
Guldringe	vj
Engeloth	j
Daler	x
Danske Pending	x ℔

Aff thenne forschreffne Sum er indlagd vdi det Skrin paa Suanholm, som thet samme testament er vdj.

Forst et forgylt Stob til Kongl. Matt. oc et til min Frues Naade.

Et forgylt Stob til den vnge Herre.

Et forgylt Stob til Peder Bilde, oc et Stob til Hartuig Bilde met en fod, Item et huit Stob til Her Anders Bilde oc ij Gubelether til hans Hußfrue Frue Anne.

Vdi ett Confert er vdi thette effterschreffne.

Forst iij Guldkieder ij½ c xxviij Rinske Gylden, xv Nobel, xiij vngerske Gylden, en Signet Ring, x Daler, en engelot oc x ℔ Pending.

Men hues her fattis aff forne. Extract skal findis vdi min Herris egen giemme. Datum in Monasterio Soluatico 18 Julii A. dj. 1554.

Thette effterschreffene bleff indlagd i en Skrin S. Poffuels Afften conuersionis Ao. 1555. oc skal skifftis effter min Herris egen Haandscrifftis liudelse, som derhoß findis.

Forst giffuer ieg Kongl. Maitt. et stycke Guld paa x Vngerske Gylden.

Item min Frues Naade et stycke Guld paa viij vngerske Gylden. Den vnge Herre et stycke Guld paa viij vngerske Gylden. Claus Daae oc Hilleborg lx dr. oc xx Rinske Gylden.

Her Hans Henrichßen xx Rinske Gylden.

Pe-

Peder Bilde oc hans Hußfrue ½ c daler min Guldskee oc x Rinske Gylden.

Erich Scriffuer oc Christian Jude xxx daler.

Bode mine Kamer Suenne Christopher oc Peder Simensen xx Daler.

Abbeden oc Her Poffuel xij alne Engelst.

Fattige Folck vdi Nestued, Kiøbenhaffn oc Slaugelse lx ℔, som skulle forscriffuis eblant dennem foruden det ieg gaff dennem tilforne vdi mit Testament.

Summa paa thette forscreffne { iij Stycker Gylden, ½ c Rinske Gylden, ij c xl. Daler, j Guldskeed, xij Alne Engelst.

II.

Christian III. Hof-Ordning 1538.

(Af Originalen i Selskabets Archiv.)

Effther ffølgennde Ordeningh wille wii Christiann metth gvdts Naadhe Danmarks Norges Wenndis oc Gottis konningh Hertugh wdti Slesuigh Holstenn Stormarnn oc Ditmarskenn greffve wdti Olldenborigh oc Delmenhorst wdti wort hoff i wor Rige oc Førstedømen legere och paa tegßen lige wid then forholdene Borgfred som wii wfforrocht agthett indsatt wbrødeligen hollet haffve wnder wor Straff Hyllrste oc Naadhe Ther effther segh hver haffver att retthe Dogh wille wii oß forholldett haffve saadan ordningh effther wor leglighett att forandere oc formere.

Først

Først att effther thii Gvdts Hellige ordt er ien ræth arsthedie oc legedom till Sielen wille wii hver mandt hogh eller lagh, hvqdt stadt som helst the wdti ere som for wor skylldt wille oc skulle giøre oc ladhe christeligh oc Naadeligh formanet oc beffalett haffve som wii oss thes oc skylldigh kiendhe saa att hvilke som paa then tiid nar som predikes oc gvdts ord forkynndes icky mett nogle synderlighe skiefsthe oc forffallde forhinderet ere att the gaa wdti predikenn oc sliteligen tillhøre Bede gvdt om naadhe, samme hans ord indvortes att begribe thett att behollдhe och siden ther effther att leffve.

Och effther thii Gvdts bespottelsse wed Hans Helliighe wnundenn att suerie oc andere mandsfoldighe adskillige eder oc besynderlighe gvdeligh Maiestats forachtellsse oc fortørnelsse hvilkett som hver Christen Menniske paa thet aller høgeste forbudenn er Bekienndhe wii oß end nv icky aleneste Christeligh forplichthet at were, hvermand ther fore at warne Meden och saa hvilken som i saa maade forachtelige oc modwilligh her effther suere oc her emod giøre, ther fore att straffe for hvilkett och i thet Høgeste for gvdts oc tesligste for wor straff segh hver haffver att foruare.

Och ther hoss att wore Hoffsønder Danske oc Tyske aff hvadt Nation som helst the ere eller were kundhe som hollde thennem Christeligenn Frideligen endrechteligen oc selligenn Beffale wii att hver skicker segh emodt then anden lighe som hand will haffve och hand will were bekiendt for hver mandt, saa ther mett bagtalle wvillie, ther hoss oc spott oc wlyst motthe affstelliß oc fore kommes.

Tesligste wille wii hvilkett som segh wden thet, till erenn sømmer att aff alle oc hver holldes enn tilbørlige Hofftught saa well aff wnnge som aff gamble paa alle steder oc ordhe saa well wdti Hoffvedt som andersthedsh[¹]) Och besynderligen att hver wdti sitt Herberigh till hove eller andersthedh skicker segh mod sin werdt bornn eller folket tilbørligenn att bagtale ther mett maa fore kommes.

Ther skall oc ingen gaa wdti stegersett, kiellere følff kamere eller paa andere steder som wortt wdti forvaringh holles oc meget mindere att gaa offver wor kost gryder dryck Brød eller nogenn then dell som wor konnigtighe oc fyrsteligh kost oc dryke er anrørendis vnthagene the personer som ther till forordenet ere Icky hller gaa wed wor Dyske som wii ede eller som wor kost eller dryke paasettes Bliffver noger her effther fvnnden ther mett, then skall affvisses effther som

¹) Dette efterfølgende af denne Artikel er siden lagt til og sat i Bredden.

som personen er till The andere skolle straffes om saa skeer, som fore meskanke och argvaenn [1]).

Thessligesten skall thet oc paa the steder oc besynderligh wdti stegersett formiddelst wor forordente kegmester bestelles oc flittigen tillsees, att alle kocke selffve renligh omgaas mett kostenn oc icky betro theres drenge ther till, saa at the selff vpgiffve madenn baade for oss oc wore som kand were lidelicht oc drugelight wdti lige maade icke thes myndere skall flittigen tillsees wdti kielleren Bagersett oc andersthedts hvar behoff gieres, formiddelst hvillkett klagemoll skade oc forderff maa fore kommes oc ther mett affstellett bliffve.

Och effther thii wii thenne ordningh aleneste fore then Saghs skylldt haffve fore tagett att spott oc bagthale motthe ther mett affstilles och hver maa skee thet tilberlight er Saa att om nogen aff Junkerne eller andere hver effther synn nottorfft oc besynderligenn the som tiligen haffwe weret vppe oc hver fore synn personn oc effther hans leglighedt haffver hafft nogett att giore eller arbeide oc wille ede eller drycke Thennem maa effther legligheden wed vj eller viij till sammen wdti Hoffstuffven effther theres anforderingh aff stegersett anrettes oc øll oc brød giffves och i sligh oc andere saadanne lige mode holldes saa ingen mett Retthe segh ther offver haffver att beklaghe.

Och effther thii att segh mett moltidett wnderstvndvm effther tidzens leglighedt oc effther som ther falle skeffte fore, forlenges wille wii att the personer som skalle thiene fore borde tillfforne giffves skiellighe att edhe oc drycke saa the saa megett thes letthere kvnndhe forbide effther moltidett dogh mett saa skiell att skall tages wore paa, hvilkett wii oc alvorligen befalle saa att then kost som ther offver bliffver wfforrocht beres wdti stegerset igienn oc fornares till ther anretthes fore disse tienere att andett gang.

Wii wille och wore Hoffsinder hver oc besonderligenn the som mett ingen synderlighe Skeffthe forhinderett ere naadeligen formanett haffve effther som hver hoss oss betenkt benodett oc beromdt bliffve will, att hver will taghe ware paa synn thieniste till kirke till bords heller ellers i andere maadhe. Eller och om noger haffver redelighe orsaghe oc forfalldt att hand thaa giffver thet marskalkenn till kienndе saa hand siden effther beleglighedeh mett samme thieniste at bestille wed segh att retthe Oc besønderligen om ther er illd løss heller ellers vplob om

---

[1]) Over denne og de tre nest efterfølgende Artikler er slagen en Streg, og neden under med en anden, venteligen Kongens egen, Haand skrevet: Item skal ingen indgaa vdi stegerset eller kelleren vdhen hvilke ther till forordeneret ere.

om natthe tid eller om dagen skall hver effther som tilfforn besked er oc hver er witterlight søge segh till oss oc ther tage ware paa widere-beskeed.

Och ther som ther wore geste eller andere fremedhe Raads eller andere dyske indenn eller wdenn wor sall eller i Hoffstuenn setthe oc forordenedt wille wii att hver warer synn tieniste i the oc andere maadhe effther wor marskalkes beffalingh oc thet i alle bvdt forbvd eller andere maadhe bethro hannem.

Effther thij att wii och beffinde att wore Hoffsinder som tilbørlight tilsammen ede oc drycke oc bliffve wdti hoffstuffven oc thet aff mange adskillige orsager Beffale wii alvorligenn att hver som icky paa andere steder beskeden eller forordent ere att hand lader segh findhe paa the steder som hand beskeden bliffver wdti hvilkett wor marskalke skall haffve endtlich beffalingh hver att setthe effther hans-stadt hvilkett wii och omligh begere att saa fulgiøres skall, Nar nu moltider gord ere skall hver effther synn leglighedenn haffve plats oc rvm paa the steder att mye henn gaa hver hver heden besleden er Besynderligen offver borde oc ellers som forberørdt er skall hver holldhe segh vden rob skrey oc wrvcht, madt øll oc brød icky forspille bortskydde eller aff slebe Meden thet som vptaget bliffver igienn att beres i stegersett, att almyssen maa were the fattige oc nottorfftighe saa møgett thes frvchtbar hvilkett wii oc alvorligen saa fuldkometth haffve wille hvar paa wor marskalke oc flere andere som thet beffalet bliffver schall haffve flittigh tillsyn att saadann wor willie oc beffalingh fulgiøres, fore hvilkett wii thennem fore ingen dell wille forhinderet wide, att saadan wordentlige att vpstaa, klagemall forargellsse bagtall offver hoffspiseningh maa ther mett forekomes och offstillet bliffve, Hvilkenn segh wdti nogen eller mere besuerett finder, then maa thet wdti tilbørlighe maadhe thet fraa segh sette Oc siden ther effther under beqvem och lidelsigh lempe oc middell att vpsøges att hver maa wedderffares thet som lige och Rett er.

Och nar moltidett giordt er skall samme hoffstuffve stragx ther effther feges och reenn holldes, at hver saa møgett thes bethere haffver willie till att were paa same sted.

Och om saa wore att dyskene icky alle tiid wore lige besetthe wille wii att the personer hver effther sinn leglighett rycke til hobe eller effther beffalingh att giøre icky finde thennem besuered Ther paa skall kiøgemesteren Skienkenn mett marschalkenn paa thett tiid oc stvund haffue paa Sivnn mett oc hver effther sit embede ther effther haffve att beffale, Oc om nogen wore hoffsinder for Sygedom eller andere merkelighe forffalds skylldt icky kunde gaa till bordts oc wore begerenndes att maffve bliffve bespisede frann hoffve, thett skall hand wed wor

Peder Bilde oc hans Hußfrue ½ c daler min Guldskee oc x Rinske Gylden.

Erich Scriffuer oc Christian Jude xxx daler.

Bode mine Kamer Suenne Christopher oc Peder Simensen xx Daler.

Abbeden oc Her Poffuel xij alne Engelst.

Fattige Folck vdi Nestued, Kiøbenhaffn oc Slaugelse lx ℔, som skulle forscriffuis eblant dennem foruden det ieg gaff dennem tilforne vdi mit Testament.

Summa paa thette forscreffne	iij Stycker Gylden
	½ c Rinske Gylden
	ij c xl. Daler
	j Guldskeed
	xij Alne Engelst.

II.

Christian III. Hof-Ordning 1538.

(Af Originalen i Selskabets Archiv.)

Effther effølgennde Ordeningh wille wii Christiann metth gvdts Naadhe Danmarks Norges Wenndis oc Gottis konningh Hertugh wdti Slesuigh Holstenn Stormarnn oc Ditmarskenn greffve wdti Olldenborigh oc Delmenhorst wdti wort hoff i wor Rige oc Førstedømen legere och paa regßen lige wid then forholdene Borgfred som wii wfforrødht agthett indsatt wbrødeligen hollet haffve wnder wor Straff Hyllrste oc Naadhe Ther effther segh hver haffver att retthe Dogh wille wii oßs forholldett haffve saadan ordningh effther wor leglighett att forandere oc formere.

Først

III.

Fortsættelse af
Christian IV. egenhændige Breve
fra 1630.

10.

Daß eine von dissen Cifferen soll Axell Arenfeldt behalten vnd daß andere vntherskriben mihr zustellen, wan ich ob godt wiil Wbermorgen naher Kopen: komme.

Enhaussen sollestu dii Instruction vnd waß darzu horet, zustellen, daß er sich strax nach den Feyertagen, auff den Weck machen kan. Fride: den 23 Martij Anno 1, 6, 3, 0

Christian.

Udskrift:

Friderich Günther zu handen

11.

Danmarckiß Riigiß Raad, som heer tilstede erre, haffuet uden thuifsmel aff uorriß Proposition, uorriß mening om h: ker: kon: udj Suerrigs prosedere udj Østersøen fornommid

Paded nu y gode herrer uorriß mening derudi ret kunde forstaa, sa haffuer uy Nadigst eder hermed uillid laade fornemme

Worriß mening ganske ynted at uerre, At uy som nu udi En besuerlig tilstand sat erre, skulle giffue arsag til nogen Wroe, Mens pa ded dette Riigiß Regalia dormiendo inted skulle tabiß, som saa let inted ygen erre at finde, At man flaaden uden nogens offention sauidt mueligdt kunde uerre, udj Østersøen aff och till skulle lade gaa, Och tencke paa middel, huorlediß en flaade aff 5 eller

ro lempelige Skib continue y Sommer kan holliß, som vndersaterne for gewaldt tuere kan

H: ker: aff Suerrig finder uel sielffuer paa middel, huormed hand oß mouerer till Wlyst, saat uy inted behoffuer at leede derepther

Med sliggen flaade kan nest gudz hielp ded forhindriß som man paa andre tiider, ycke med ty gange saa mange igien kan oprette, Om H: ker: illa sibi imaginata pace cum Im: nobis Dormientibus, skulle erlange ius Dominij Maris Baltici som dette Riige intil Dato obtinerit haffuer, Huissom Eder y gode Herrer Nu siniß udi denne sag, disse Riiger och lande, till Ehre och tiieniste at kunde skee, ded skal y Skrifftlig oß lade tilkomme, Wy erre samdt och y seer med all kongelig gunst och nade ganß uel beuogen Befalendiß eder Gud y himmelen. Aff Haderslef den 4 Aprilis Anno 1.6.3.0

Christian.

Udskrift:

Danmarckiß Riigß Raad till hande.

12.

Aff ederß skriffuelse, haffuer Jeg dii hense Steders gesanterß anmelding huos eder fornommid, dy mener muuligdt, at dy faar strax alting epther som dy ded uyll haffue Dy hamborger gesanter er nu heer, om den paalagde toldz affskaffning, huortill er suarid, samme toll inted at uerre palagdt, aff nogen rettighed ieg indbiller mig at haffue paa Elffuen, mens at erlange nogid igen, for ded dii udi 43 aar haffuer uerrid forskaanid for toll paa vnderskedtlige steder, eptherdi, ieg haffuer mad giffue dennem Toll aff mit egiid godz Dy Orlofffkibe som ad Østersøen er forordnid kan bliffue hiemme indtil gud uiil ieg kommer tilstede Menß dii skiib som till Elffuen forordnid uaar, dii skall sendiß fordt med ded første Valete Aff glyckstadt den 14 Aprilis Anno 1.6.3.0.

Christian.

Udskrift:

Chanseleren och Stadtholderen til hande.

(Fortsættelsen følger.)

Nye Danske Magazin.

Niende Hefte.

I.

Den Visbyske Waterret.

Den visbyske Søeret har sit Navn af Staden Visby paa Øen Gotland i Østersøen, der skal være bygt i det ottende Aarhundrede, og i det tolvte ved Stadens Vinetæ Undergang kommet i stor Anseelse, da den trak Handelen til sig og blev en Stapelstad for Østersøen. J denne Tid er dens Søeret forfattet, hvilken for sin Billigheds Skyld af adskillige Folk blev antagen som en almindelig Folkeret. Hansestædernes og Lybeks Søeretter grunde sig paa denne, ja selv Kong Carl XI. siger i Stadfæstelsen paa den svenske Søeret, at de i den Gotlandske Stad Visby forfattede Seelove blive ikke allene holdte for de ældste, man i disse Egne kiender, men de staae endog i saadan Anseelse, at de næsten af alle Søefarende og Handlende antages som en almindelig Lov.

Den er først forfattet paa plattydsk og bestaaer af 72 Artikler. Den berømte Adrian Werwer vil af et Haandskrift, der efter hans Mening er fra det fiortende Aarhundrede, bevise, at allene de tolv første Artikler ere fra Visby, at de følgende til den 36 udgiøre Søerettens Anordninger i Staden Damme i Flanderen, at fra den 37 til 70 er den Ordonance, som Skippere og

Kiøbmænd havde begiert af Søeretten i Amsterdam, og at den 71 og 72 Artikel siden ere af en Ukyndig tilsatte, da de høre til den første.

Denne Werwers Mening anseer Engelbrect i sit Corpus Juris nautici at være meget troværdig, naar man giver Agt paa den Forskiel, der findes i Artiklerne; Ogsaa af den 44 lader sig slutte, at enten er den Visbyske ikke saa gammel, som den udgives for, eller og at denne Artikel er sildigere tillagt, da deri nævnes Marsdiep, som først kort for 1400 er bleven til.

Besynderligt er det, at den 13 til 24 og 26 til 35 Artikel af denne i Henseende til Indholdet ganske stemmer overeens med den 1 til 22 af den Oberonske Søeret. Er Damme, nu efter Werwers Beretning, først bygt 1170 eller 1180, er det troligt, at baade denne og den af Damme ere tagne af den Oberonske, som er forfattet midt i det Aarhundrede. Men hvorom alting er, kan den Visbyske Søeret aldrig betages sinÆlde, omendskiønt man ikke kan bestemme, enten den fra Begyndelsen af ikkun har bestaaet af 12 Artikler, eller om nogle ere forkomne, og andre i deres Sted tilsatte.

Udi det ældre Magazins 5 Binds 56 Hefte findes den Visbyske Søeret paa plattydsk indført efter den Kiøbenhavnske Udgave af 1505, hvor tillige meldes om denne Danske, som ingen af Selskabets Medlemmer havde seet, hvilken altsaa er ikke mindre rar end ovenanførte plattydske, hvorfor vi ogsaa her have forundt den Plads.

Det Exemplar, hvorefter denne er trykt, bestaaer af 24 Blade in Octavo, og findes i det store Kongelige Bibliothek, hvortil den er kiøbt paa Salig Geheimeraad Luxdorphs Auction, der har skrevet for i den: Empt. in auctione Conf. Stat. Nicolai Fossii 1751. pretio 20 Thaler. cf. Catal. pag. 555. No. 2801. Hic libellus inter meos rarissimus. Nec aliud unquam exemplar vidi, nec ullum hominem cognitum habeo aut habui, qui viderit.

Salig Luxdorph var af den Mening, at Vignetten paa Titelbladet, som over dette Stykke er aftrykt, skulle være et Beviis paa, at den i Norge var authoriseret som en almindelig Søeret, eftersom den forestiller Erkebispens af Tronhiem Segl, der var Primas Norvegiæ og den Øverste i Norges Riges Raad. Men da det Exemplar, som findes i Frøkenklosterets Bibliothek udi Odense, hvilket vi have for Øine, stemmer i et og alt med hint, undtagen i Henseende til Vignetten, der paa dette forestiller det Kongelige Danske Vaaben, mene vi snarere, at heraf kan sluttes, at den ene Vignet er sat paa dem, som gik til Norge, og den anden paa dem, som i Danmark ere brugte.

Hvad

Hvad Oversættelsen angaaer, da have vi sammenlignet den med den plattydske, som er trykt i Kiøbenhavn 1505, og med en, Richey har eiet, der efter Dreyers Beretning*) er trykt i Lybeck 1596, og som vi ansee for at være et Eftertryk af den tilforn 1537 sammesteds trykte. Vi have ved denne Sammenligning fundet, at den snarere er oversat efter den i Lybeck trykte end efter den ældre Kiøbenhavnske Udgave, da den deels nøiere kommer overeens med samme, deels og de samme Artikler i begge findes udeladte, hvilket af de ved denne Udgave tilføiede Anmærkninger vil erfares.

I. N. R. I.

⁂ Her efter følger ⁂

den høgeste oc elste watterret, som den mennige kiøbmand oc skipper haffuer ordinereth oc giort vdi Vesby paa Gudland, at huer som bruger oc bierger seg til søes skal vide at rette seg effter [1]).

3 3

L. M.

(Her under staaer den for paa dette Hefte aftrykte Vignet.)

Paa den anden Side af Titelbladet staae disse bibelske Sprog, som hverken findes i den Kiøbenhavnske Udgave af 1505 eller i den, som Richey har eiet.

Sapien. xiiij.

HVad haffuer paafundet skiff. Suar Girighed. for skiffue tienæ girighedt oc sondhen.

Huilcket haffuer wæret den kosteligeste dirbareste oc rigeste skiff. Suar Noes Arck, for den ganske werden oc Christen kircke waar y den.

Eccle. xl.

HVy haffuer Gud skafft storm Ild, Hagel, hunger, doden, vilde dyur, Scorpioner hugorme oc suerd rc. Suar, de wgudelige til

*) Einleitung zur Kenntniß der Lübeckischen Verordnungen pag. 443.

[1]) Denne Titel staaer i Richeys Exemplar, men ei i den kiøbenhavnske Udgave.

en straff oc forderffuelsse, ocsaa for deris Skilde kom wandfloden offuer den ganske werden.

3 3

Nu begynder Loven selv paa den tredie Side med denne Overskrift, ligesom den Kiøbenhavnske og den Richeyske.

Her begindes den hogeste oc elste Watterreth aff Wesby.

Den Forste artickle[2]).

ITem Huor en skippere hyrer eller leyer en styremand bodzmand eller ledsager. Da ere dij plictug at giore deris resse fuldh, som di hannom loffuit haffuer, Wore det saa at dij det icky holde vilde, Da skulle dij giffue skipperen igen alle den løn som dij haffuer opboret, der til skal hand giffue aff sin egnæ penninge halfste saa møgit som hannem loffuit war, Oc skal ingen skippere den andens stiremand, bodzmand eller ledsagere wnderlyæ eller hyre, ware det at der nogen saa giorde. da skal hand antuorde den fraa seg igen, som hannem først hirede eller leeth haffde, oc skal forbeyre hannem det med saa mange penninge som hand hannem først for leyede haffde[3]), Eller hand det beuise kan for hans rettere at hand hannem først feste eller hyrede haffde, Oc den som festh er skal giore sin reyse fuldt, Oc om hand haffuer fest seg med to hosbonder[4]). det stander til skipperen huad hand hannem giffue wil eller ey aff syn løn, Dij at hand kand der med fortabe sin rett.

Den Anden article.

ITem Er der nogen vere seg anthen Stiremand, bodzmand eller ledsagere, som fester eller hyrer seg med nogen, oc er icke guod for hues deel hand giffuer seg vdfore, oc det kand beuißes med tuo eller tree[5]), som er inden skiffs bordt med hannem, han skal giffue skipperen syne penninge igen, som hand haffuer opboret, oc helten saa mange til som han haffde loffuit hannem aff forste til leyæ eller hyre.

Den

[2]) I den kiøbenhavnske ere Artiklerne blot betegnede med et Tal I. II. &c., men i Richeys staaer: De erste, de andre Beleninge &c.

[3]) oc skal forbeyre — leyede haffde, staaer hverken i den Kiøbenhavnske eller i Richeys, thi i begge hedder det: enten skal han antvorde ham fra sig eller og bevise.

[4]) I begge de andre staaer: For hans Forseelse, at han haver fest sig til to Hosbonder.

[5]) I den kiøbenhavnske staaer allene: to.

Den Tredie article.

ITem Vdi haffuenn maa en skipper bliffue syn bodzmand eller anden[6]) quit med halffue løn, Men løffuer han vdaff haffuen, Da skal han giffue hannem fuld løn, Vndertagen om han kand komme hannem nogen Brode paa.

Den Fierde article.

ITem Ingen skal lygge i lande om natten fraa skibet. vden han haffuer skipperens loff der til, Ved tuo store tornoser[7]), Oc skal ingen føre baaden eller Espingen fraa skibet om natter tiide, ved fornskreffne brode, vden det er skipperens villie.

Den Fempte article.

ITem Skal mand giffue til skønne til primme penninge[8]) for huer lest swart Godtz iiij penninge, Oc for huer lest tomme tønner ind en penning, oc vd en penning, Derfor at bodzmend arbeyde vd oc ind[9]).

Den Sette article.

ITem Nar en skipper ligger rede at segle paa hering wigen eller ved trauenmynde eller anden stedz[10]), Da skal ingen tage hans styremand. bodzmand. eller ledsager vdaff skiffuet for gield sager, Men vare der nogit aff hans godz i skiffuet, Det skal han tage vd, oc antuorde det med sworen ed, At han vill betalle syn gieldt der med, oc den som leyet eller hyret er, Skal holde syne reyssæ som han haffuer loffuit, der skal skipperen være retter offuer.

6) Eller anden er tillagt i denne, og findes ei i de andre Udgaver.

7) Tornoser, Tournosis, Turonensis eller Turnesius er en fransk Sølvmynt, og kaldes ellers Franc eller Livre. Den har sit Navn af Staden Tours, hvor den fordum blev myntet.

8) Til Prime penninge staaer ei i de andre Udgaver.

9) Her ere udeladte ved Slutningen af Artikelen de Ord: vor er wingelt, som findes i bægge de andre, og det lader, som Oversætteren ei har vidst, hvad det skulle hede. Men i Versuch eines bremisch-niedersachsischen Wörterbuchs V. Th. pag. 263. forklares det saaledes: Winde-geld, Winne geld, Windel-geld, Winnel-geld, hieß vor Zeiten das Geld, welches dem Schiffer, oder dem Schiffvolke für lossen und laden, ausser der Fracht, muste gegeben werden.

10) eller anden stedz er her tillagt, og findes ikke i de andre.

Den Siuende article [11]).

ITem Leyr eller hyrer en mand et skiff en ganskæ sommer offuer att bruge, Oc sommeren haffuer ende til sancti martens dag, Kommer han da i den haffnn som han leyde haffuer, tha er han ledug och loess aff den han leyde det aff, Men er han lenger vde end till sancti martens dag, enthen i soen eller vdi nogen haffnn Der hannem emod syn villie er, eller han icke beder kand, Men da er han vdi fare for skibbet, end til saa lengi, at han kand komme died som han leydt skiffuet.

Den Ottende article [12]).

ITem Huo som tager en anden mandz pram, oc fare der med i trafftuen [13]), vden hans minde eller villie, Ville han dett forfolie som pramen tilhore, da skal den anden giffue hannem leyæ der aff, oc der bliffuer han quit med iiij skilling at bode, Vden det kommer til for ildt, eller anden node sag skildt.

Den Nyende article [14]).

ITem Huilcken som kommer til ith skiff at kreffue penninge, eller for anden sag skildt, Oc klager det for skipperen oc bodzmendt oc for folcket som i skiffuet er Oc skal skipperen da rette seg effter skiffs ræth, Anten for gield eller anden sag, men den som klager skal ingen anden vitnæ fore med seg, end som han kand fynde i skiffuit for seg dennem skal han nyde, lige saa er det oc om vittnæ vdenlands som her for sagt er.

Den Tyende article [15]).

ITem Huilcken mand som leyr eller hyrer ith skiff til en beskeden eller forsagt tiid, Det maa han icke forsette eller selige nogen til at seyle med, Vden allene maa han vel for hyre det huem han vill, ind till den forsagde tiid er kommen som han haffuer leyt det.

Den

[11]) Denne er den 8de Artikel i den Kiøbenhavnske, hvorimod den 7de mangler saavel her som i Richeys.

[12]) Denne er i den kiøbenhavnske den 9de.

[13]) I den kiøbenhavnske staaer: in de Trauene og i Richeys: yn der Traue, begge Steder med et stort T, og betyder Trave Floden i Holsteen, som har sit Udløb ved Travemunde.

[14]) Denne er den 10 i den kiøbenhavnske Udgave.

[15]) Dette er den 12te Artikel i den kiøbenhavnske, da derimod baade i Richeys, og i denne fattes den, som der under den 11te er anført.

Den Elleffte article[16]).

ITem Der som nogen mand forfractet syt skiff nogen kiøbmend[17]) vd, Oc de forlade skiffuet offuer syn maade, oc skipperen effter deris villiæ vdseyler, oc skiffuet vorder nogit der offuer at skade, oc bliffuer sønder paa den samme reysæ, det folck som haffuer fracted skiffuet skulle giffue hannem halff skaden igen.

Den Tolffte article[18]).

ITem Seyler mand mast eller seyll offuer bordt vnder seyl, emod syne villie[19]) det torffue de icke betale Men bliffuer Masten hugen, eller kast offuer borde i stor storm eller nød, Da skal det gaa offuer skiff oc gotz, oc regendis vdi marcketal[20]) offuer alle kiøbmendt oc skipperen med.

Den xiij article[21]).

ITem Mand giøre[22]) en skipper paa ith skiff som tuo eller tree eller flere[23]) tilhøre Oc skiffuet seyler aff, oc er fractet i fremede landt at seylæ, oc kommer til Slusse[24]) eller Bardeus[25]), eller Rodsel[26]) eller till Lisebon eller andenstedz, Icke maa skipperen selle skiffuith vden han haffuer orloff aff dennem som skiffuet tilhøre, Men haffuer han brost paa fitalie, Da maa han vel tage toffuene aff skiffuet oc sette dennem till pant effter skiffmendens radt[27]).

Den

16) Denne er den 13de i den kiøbenhavnske.

17) Nogen Kiøbmend, i de andre staaer: welke lüden, uden at bestemme at de just skulle være Kiøbmænd.

18) Denne er den 14de i den kiøbenhavnske.

19) Emod syne villie, i begge de andre staaer: Af Ulykke.

20) Oc regendis vdi marcketal i begge de andre staaer: na marcktalen. Langebek har forklaret de Ord saaledes, at det skulle skee efter Kiøbmænds Affigt, Kiendelse, Dom, hvorudi han har feilet, thi na Marcktalen gelden, skal hede saa meget som at der skulle betales lige meget af Kiøbmændene og af Skipperen. See Brem. Niedersächsisches Wörterbuch sub titulo Marck, Marklik.

21) Er den 15de Artikel i den kiøbenhavnske.

22) giøre, i den kiøbenhavnske staaer medet ɔ: hyrer.

23) eller flere staaer ei i den kiøbenhavnske men i Richeys.

24) Slusse ɔ: Sluis i Flandern.

25) Bardeus ɔ: Bordeaux i Frankerige.

26) Rodsel ɔ: Rochelle i Frankerige.

27) Denne sidste Satz: Men haffuer han brøst &c. er ordlydende med den kiøbenhavnske. I Richeys derimod heder det: Men heffi he gebreck (alse betalynge tho donde) se mach he de touwe wol vorsetten, mit rade syner Schiplüde.

Den xiiij article[28]).

ITem Eth skiff ligger i en haffnn, oc byder[29]) synderlig tijd[30]) effter veder oc vindt, Oc nar de ville gaa til seyels da skal skipperen haffue radt mett skiffmendenæ, oc vorde offuer ens at syæ, Stalbrødere Vy haffue Bor at seylæ, Er da oc noger aff skiffmendenæ som syæ at det er icke god bor, oc de andre syæ at det er god veder, da skal skipperen vorde offuereens med den meste part aff folcket, Giorde han anderledis, Da er han plictug at betale skiff oc goz om det nogit atkommer, Om han haffuer saa mogit at han det med betale kand[31]).

Den xv article[32]).

ITem Brider eth skiff paa nogen landt i huore det er, Oc driffuer til landz[33]), da er bodzmenden plictug til at rede oc bierge gotzet som de mest oc best kunde, Oc helpe de at berge gotzet oc skiffs redskaff, da er skipperen plictug at giffue dennom deris løn, Hielpe de icke skipperen at bierge eller rede da skulle de myste deris løn[34]), oc haffuer han icke penninge at lonnæ dennem med, Da er han plictug at fore dennom ind i deris land igen, og de som icke bierge ville, skulle ombere deris løn, Ligeruis som skiffuet er fortabit Oc maa skipperen icke selyæ tackelle eller toffue, vden han haffuer orloff aff dennom som det tilhøre[35]), oc skal skipperen beuise seg der vdi saa troligen som han best kand Oc giøre han andit da vere han plictug det at betale.

Den xvj article[36]).

ITem Eth skiff fare fraa Slussæ eller anderstedz[37]), oc sker at det brøster, da er skiffmenden plictug at bierge det meste de kunde aff vynet oc aff andet goz som derpaa er, Oc kommer kiøbmendenne i stor tuedracth med Hoffuitzmand eller skipperen paa skiffuet om deris gotz, Deris goz høre

[28]) Er den 16de Artikel i den Kiøbenhavnske.
[29]) byder ɔ: bier.
[30]) sinderlig tiid staaer ikke i nogen af de andre.
[31]) I Richeys er lagt til: det er Retten derom.
[32]) Er den 17de i det Kiøbenhavnske.
[33]) Oc driffuer til Landz, er her tillagt og staaer i ingen af de andre.
[34]) Hielpe de icke..... deris Løn staaer ei i de andre, og synes at være overflødigt, da det kommer strax igien bag efter ligesom i de andre.
[35]) I Richeys er her tillagt: vnd schal se den yn gude bewaringe, tho der yennes besten den dat Schip to hørt.
[36]) Denne er den 18de Artikel i den Kiøbenhavnske.
[37]) I Richeys er lagt til: hvor det har ladet.

høre dennem at haffue om de betale deris fract skipperen til noge. Men vil skipperen da ferde[38]) skiffuet, Om det stander til at ferde vdi nogen stacket tiid Kand han oc icke det, da maa han leye eth andet skiff, Oc lade der strax indlagde det goz som redet oc berget er, oc skipperen hør at haffue syne fuld fracth, Aff det goz som birget er, huert vidt syt naffn[39]).

Den xvij article[40]).

ITem Eth skiff fare aff ith haffun, laedt eller tompt, Oc ville segle[41]) i en anden haffun, Bodzmend maa ey fare aff skiffuet vden de haffue skipperens loff Oy vare det saa at skiffuet komme nogen skade paa, eller forginge, Da vare de plictuge at redde det[42]) men ligger skiffuet foruaret i haffnn, Med fyrede[43]) toffue, Da maa de vel fare vdaff skiffuet, oc komme igen tilstede naar tid er.

Den xviii article[44]).

ITem Det skeer at skiffmenden paa eth skiff, lade dennem tilleyæ til nogertiid, Oc nogen aff dem fare aff skiffuet vden orloff, oc dricke dennem drucken, oc med twedracth oc wuiле slaes[45]), Den skade ære skipper icke plictug dennom op at rette paa skiffs kost[46]), Men han maa dennem offuer giffue[47]), Oc leyæ andre i steden igen, oc koster det mere[48]), det betale de skipperen igen, Oc hues penning de haffuer opboret, skulle de oc giffue tilbage igen, Men sender skipperen denom i noger tieniste fraa skiffuet, Oc de vorde stugne[49]) eller foregiordt, da er skipperen plictug at lade dennom legge paa skiffs kost.

Den

[38]) at ferde er det samme som at sætte i Stand igien, at reparere.

[39]) Denne Artikel er forskiellig fra begge de andre Udgaver, dog meest i Ordene; thi Meningen er den samme.

[40]) Denne er den 19de Artikel i den Kiøbenhavnske.

[41]) ville segle, i de andre staaer: er kommet.

[42]) Da vare de plictuge at redde det, i de andre heder det: da ere de pligtige at betale (Skaden), som der staaer i Richeys.

[43]) fyrede, skal hede fyre.

[44]) Denne er den 20de Artikel i den Kiøbenhavnske.

[45]) I de andre er tillagt: at nogen af dem bliver saaret.

[46]) I den Kiøbenhavnske er lagt til: eller paa Kiøbmends Kost, ɔ: paa Skibets eller Kiøbmændenes Bekostning.

[47]) Lade gaae af Skibet, staaer i de andre.

[48]) I Richeys staaer: og vil de have mere end de forrige.

[49]) I de andre staaer: afpryglede i steden for stugne.

Den xix article[50]).

ITem Det sker at nogen bodzmand fanger siugdom, tuo eller tree[51]), De bliffue i tiennist liggende i skiffuet, Oc kunde de icke for siugdom bliffue i skiffuet, da er skipperen plictug, at lade dem komme aff skiffuet, oc lade dem komme til Herborig at legge, oc skicke dem lyuss[52]) oc skicke en aff skiffmendenæ, at bliffue hoes dem, Oc tage dem til ware, eller leyæ eth andet menniske, som dem vare tager[53]), Oc skicke dem saadant fytaliæ, som de haffue vdi skiffuet, som de dem gaffue der de karske vare oc icke andet, Men velle de haffue kostelig rætter, Da skulle de det selffue koste vden skipper det giore vil aff sine gode villiæ, Ellers er han dem des icke plictug at giffue, oc er han ey plictug at toffue effter dem, men seyle nar han rede er, er det ocsaa at de haffuer fanget bedre, Da skulle de haffue aldt deris løn, oc døø de da skulle deris hostruer eller arffuinge haffue deris løn eller hyre.

Den xx article[54]).

ITem Eth skiff fare fraa Slusse eller aff anderstedtz, oc skeer at der stoer storm paa kommer i søen, Oc kand icke andet være, end at de maa vdkaste godz skipperen[55]) er plictug at syæ kiøbmendenæ saadane nød, Oc syæ da kiøbmendenæ deris villiæ dertil[56]), da maa mand vel kaste gotzet paa euentyr mellom folcket[57]) kiøbmenden oc skipperen, Oc er det saa ath kiøbmendenæ ville icke tilstede at kaste, skipperen skall dog icke ladet at kaste, om han tocker det got at uære, Oc skal skipperen med tuo eller tre[58]) aff bodzmendenæ sueriæ paa det hellige Euangelium[59]) (nar de komme til landet) at de det giorde, for at de kunde bierge skiff liff oc gotz, Oc beuise det godz som kast bleff, oc huar, oc beuisse pund fraa pund, Oc skifftis blant kiøbmendenæ huad behollen er, oc skipperen er deraff plic-

---

50) Denne er den 21de Artikel i den Kiøbenhavnske.

51) tuo eller tree, er udeladt i Richeys.

52) effte Kerssen bi to syende, staaer i den Kiøbenhavnske, men i den Richeyske: Lycht dat he by seen möge.

53) Herfra og til Enden af denne Artikel er nogen Forskiel i Ordene, men ei i Meningen, mellem denne og de trende andre.

54) Denne er den 22de Artikel i den Kiøbenhavnske.

55) og Skibsfolkene staaer der hos Richey.

56) I den Kiøbenhavnske lyder det: to deme scipper, til Skipperen.

57) Folket nævnes ikke i den Kiøbenhavnske.

58) Skipperen selv tredie staaer i den Richeyske.

59) Paa det hellige Euangelium er udeladt i den Kiøbenhavnske.

plictug at betale aff syt Godz eller aff syn fracth, Lige ved kiøbmenden, oc godzet skall regness lige som det gielder i marckend, Saa at huer skal ligge vd som han haffuer godz til at skaden bliffuer betalet[60]), Oc huer bodzman skall haffue eth fad fri, haffuer han mere gods da betalle han med i skaden effter som han haffuer godz til, Oc som huer inde haffuer, Er det saa at de icke ville hielpe hueranden troligen oc frommeligen som gode karlle bør at giøre, Nar mand er i saadan nød, da skulle de intted haffue fryt, Dette skall skipperen holle med syn eed oc vere betroedt[61]).

Den xxi article[62]).

ITem Det skier at en skipper huger sin mast i stor storm oc nød, Han er plictug til at robe til syne kiøbmenden, oc sie dem saadane nød, oc syæ at det er giort for at beholde skiff liiff oc gods[63]), Vndertiden skeer det vell At en skipper hugger syn kabbel oc maa lade ancker oc toff sto igen, for att han kand beholle skiff liiff oc gods, Skipper han er plictug till at lade vardere eller vrre baade mast och anckere, pund fraa pund ligge som det var kastedt gods, Oc kiøbmenden skulle deris part der aff betalle før de deris gods vdskiffue, Vaare det saa at skiffuet komme paa grundt at stande, oc føer brost paa skipperens folck[64]), oc skiffuet vteth vorde oc nogit gods tilskade kom i skiffuet, der skal skipperen ingen skade aff haffue, och han skal haffue sin fuld fracth deraff lige som han fanger syn fulle fracth aff det andet gods som i skiffuet er.

[60]) Denne hele Sætning fra: Oc beuise det godz er forskiellig fra de andre. I den Kiøbenhavnske heder den: vnde togen denne dat dat gheworpen wart. Vnde dat scal werden ghepriset van punden to punden vnde gedelet vnder den kopluden vppe dat dat beholden wart. Vnde der meister is dar ock skuldich aff tho gheldende alzo van synenie schepe este van syner vracht in eyner vorsettinghe van synenie schaden. I den Richeyske derimod: vnd wysen van dem dat dar geworpen ys, vnd dat gudt dat dar geworpen wert, schal men gelden na dem pryse, alse dat ander gudt yn dat marcket gegeeuen wert, vñ men schal dat reeken van pundt to punde, dar na dat eyn yder darynne hefft, yn meedebeeterynge des schaden, Vnde de Schypper schal vam synem Scheepe vnd gude, fracht geeuen gelyck als de Kopman deyt van synem gude.

[61]) Efter begge de andre er Meningen: heri skal Skipperen være troet paa sin Eed.

[62]) Denne er den 23de Artikel i den Kiøbenhavnske.

[63]) I den Kiøbenhavnske heder det: Liv, Gods og Sundhed.

[64]) I begge de andre: vnde de meister beydede vme gheschel van synen luden ɔ: og Skipperen biede paa Hielp af sine Folk.

Den xxij article[65]).

ITem En skipper kommer tilstede diedt som han er fracktedt oc skal losse, han er plictug til at uisse kiobmendenne de toffue oc kordelæ[66]), der han med vinde skal, Oc er der noget sønder aff, da skal han lade bøde det, Fordi at komme der nogen skade paa, for tackell eller toffue skildt, der han skal losse med, Enten fad vin eller pibæ vin, eller noget andet goz[67]) Den skade er skipperen oc skiffmend skiildig at beyre oc betale kiobmenden igen, oc s[illegible]peren skal ligge bodzmendenæ oc seg emellom den skade, For de tage vine penning, oc de er plictuge at ligge vinnepenninge i alt samen at beyre skaden med, Oc huad diell der aff bliffuer vdoffuer, det skulle bodzmendenæ diele vnder seg selffuer[68]), Ware det saa, at tackell eller toffue, brøste før end de viss de kiobmenden dem, de vare skyldige alle samen den skade at betale[69]), Men syæ kiobmendene at tackelle oc toffue gode oc stercke er, och brøste der da nogit sønder, Saa at fad eller pibæ vin eller andit til skade komme[70]), da er plictuge alle kiobmendene, den skade at gielde huer vidt sin part, En lige vid den anden.

Den xxiij article[71]).

ITem Eth skiff er til Slusse eller andensteds at lade vin, Oc fare der aff landet ladet, oc skipperen eller hans skiffmendt icke foruare eller fast giore den stelling eller stedt som vynet vdi ligger, Oc ey foruare det med losæ der for som de plictug er at giore, oc det hender at storm eller sterck veder paakommer, Saa at wine fadenæ om suyres oc vynet forspilles oc vdloffuer[72]), oc skiffuet kommer vskad fram tilstede som det skal lossæ, Kiobmendenæ sye at deris vin er for sompt oc vdspildt, de at
den

65) Denne er den 24de Artikel i den Kiøbenhavnske.
66) Kordelæ ɔ: Strikker, Liner.
67) I den Kiøbenhavnske staaer: enten Fad eller Pibe, men i Richeys: enten Fad eller Pibe eller andet gods.
68) Den hele Setning: oc skipperen ..... under seg selffuer, er ligelydende med Richeys, i den Kiøbenhavnske heder det: De meister vñ de schiplude sint plichtich to beterende den schaden. Vñ de meister mot an delen, wente he nympt winedegelt, vnde dat windegelt is schuldich syn ghedelet in versettinghe der schaden erst in, vnde dat druddendel mot sijn ghedelet vnder en allē.
69) ɔ: betale hele Skaden.
70) Saa at fad ꝛc staaer ei i den Kiøbenhavnske men i Richeys.
71) Denne er den 25de i den Kiøbenhavnske.
72) Saa at wine fadene ꝛc. i begge de andre heder det: Saa at Stellingen gaaer i Stykker og Bonden udslaaes af vinfadene.

den sted som fadenæ vdi laa, vor ey foruaret, Oc skipperen syer ad det icke er, Er det saa at skipperen selff tridie eller selff fierde aff skiffmendenæ som kiøbmende vdkeise ville suerie at dinet er icke forkommet for brøst paa det rom, Som hannem bør at foruares vdi, eller for loff eller locke skild Da skal skipperen være det quit, Men vare det sag at de deess icke suerie ville, da er de plictug at betale kiøbmenden vinet som det varderet eller vrede vorder[73]), Thy åt de ere plictuge ferdige at holle fodstablennæ som han vdi ligger, Oc skulle de foruare det vel med loeff oc locke, For de aff feyle i huor de skiffue eller lade.

Den xxiiij article[74]).

ITem En skipper leyer seg bodzmend han er plictug til at holde dem i fred[75]) Oc skal han være deris meglere oc rettere offuer alt det de gior eblant dem selffuer, Ad de icke forderffue eller giøre den anden skade[76]), den stund han forsørger dem mad oc øl fore[77]), Oc huor den anden locter[78]) han forbryder iiij penninge, Locter skipper en bodzmand eller bodzmanden locter skipperen huer der forbrider viij penninge, Er det saa at skipperen slaer nogen skiffmand med syn hand eller næffue, Han er hannem plictug eth slag at fordrage, Men slaer han mere, da maa han vel verie seg, men slaer en skiffmandt sin skippere, Da forbrider han hundrede skelling eller sin hand.

Den xxv article[79]).

ITem En skipper fracter sit skiff till Bardeus[80]) eller til Slusse[81]) eller andenstedz, oc det kommer diedt som det skal losse, oc ladet kommer i lande, oc man ligger oc giøre partie om lossmans penning det

L l 3 kommer

73) som det varderet ꝛc. er udeladt i begge de andre.

74) Denne er den 26 Artikel i den Kiøbenhavnske.

75) saa at den eene ikke giør den anden Skade, er tillagt i Richeys.

76) offuer alt det de giør eblant dem selffuer, staaer i den Kiøbenhavnske, det følgende ikke, men hverken dette eller det følgende findes hos Richey.

77) I den Kiøbenhavnske heder det: Brød og Viin. I Richeys derimod: Mad og Drikke.

78) Løcter. Langebek forklarer det tydske Lochent ved at lyve paa, sige Løgn paa, men det betyder: at sige en at lyve eller skielde en for en Løgner. Bremisch niedersächs. Wörterbuch Tom. 3. pag. 81.

79) Denne er den 27de Artikel i den Kiøbenhavnske.

80) ɔ: Bourdeaux.

81) til Bardeus eller til Slusse staae hos Richey, men i den Kiøbenhavnske: tho Koymanhaven.

kommer paa kiøbmendenæ til Kusten aff Britanie [82]), oc dem de tager nar de ere omkring Lillebass [83]), Der som de smaa lossmends skiffte er, nar mand er omkring Kales [84]) oc Normandien fraa Engeland, oc til Skotlandt, indtil de ere omkringe Jernemindе [85]) oc Flanderenn [86]).

Den xxvj article [87]).

ITem Det hender at der kommer tuedracth oc vuillie emellom skipperen, oc bodzmendenæ [88]), Skipperen skall beffalle at tage duggen bort, for den som han er tretactig med, Oc vare skiffmanden tre gange at [89]) før end han beder hannem gaa vdaff skiffuet, Er det saa ath skiffmanden biuder seg till at han vill beire oc bøde emod skipperen, for saadane sag effter sinæ stolbrøders syelssæ, som gaa tilbords med hannem, Er skipperen da saa offuer madige vred oc fortørned at han vil intet høre eller skøde der om, vden beder hannem fare vdaff skiffuet, da maa han følge effter thied, som de skall lossæ skiffuet, oc haffue saa god løen som den der waar paa skiffuet met dem, oc forbeyre den vuillie effter bodzmendz syelssæ som søgæ bordt met hannem, Vare det ocsaa, at skipperen leyde icky saa god en skiffman i steden igen for hannem som han var, som han vieste aff skiffuet, oc der kom skade antten paa skiff eller goz y noger maade, da wore skipperen plictig oc skyldig til at betalle alle den skade, om han haffuer saa møget, at han kunde oprette eller betale met.

Den

---

82) ɔ: Bretagne.

83) ɔ: L'isle de Bas en Øe ved St. Paul de Leon i Bretagne.

84) ɔ: Calais.

85) ɔ: Yarmouth.

86) Denne hele Artikel er ordlydende med Richeys og begge meget vanskelige at forstaae. Engelbrecht i sit Corpore juris nautici, hvor han leverer en tydsk Oversættelse af denne Søe-Ret, siger det samme, men oversætter den efter Verwers niederlants Zeerechten, trykt i Amsterdam 1711, saaledes: Ein Schiff ist nach Bordeaux oder anders wohin befrachtet, bey der Ankunft an dem Lossungsplatz, veruneinigen sich Schiffer und Kaufleute wegen der Kosten des Vorseglers, Loots u. d. g. Diese Kosten müssen von den Kaufleuten, auf deren Begehren sie gemacht sind, getragen worden, und sind kleine Havarie; als auf der Küste von Bretagne in Vorbeyfahren von der Insul Bas; oder von der Normandie in Vorbeyfahren von Havre de Grace, oder von England und Schottland in Vorbeyfahren von Yarmouth, und von Flandern in Vorbeyfahren von Calais.

87) Denne er den 28de Artikel i den Kiøbenhavnske.

88) I den Kiøbenhavnske staaer: Kiøbmendene, som vist er urigtigt.

89) Oc vare skiffmãden tre gange at findes ei i den Kiøbenhavnske.

Den xxvij article[90]).

Item det hender seg at eth skiff ligger y en haffn, fortøyet medt toffue, oc der kommer eth andit skiff driffuende paa det, eller støder paa det skiff som fortøyet[91]) ligger, saa at der springer bondenæ vdaff fadt eller pibæ wyn, den skade skulle de dielle, effter thi, at der er vyn y bode skiffuenæ, er det saa at det kommer anderledis til[92]), da skal den skipper som skaden haffuer giordt suerie met two aff syne bodzmendt at det tockes hannem ilde at vere, oc han giorde det icky met villiæ, oc han det icky bedre kunde, da er han icki skyldug, eller plictig den skade at betalle mere end halparten, men tør han icke suerie det met syne bodzmendt, da skal han betale den skade altsammen igen[93]) det er hans ret.

Item[94]) oc hender det seg at mand ligger gerne eth gamelt skiff y veyn for bedre skiffue, paa det, at det kunde fonge skade aff alle de andre, men y det, at det finge skade aff eth andet skiff, men først mand vidt at skaden bliffuer regnet halff paa huer side, Saa ligger mand det gerne aff veyn.

Den xxviij article[95]).

Item eth Skiff two eller flere ligge vdi en haffn som lidet vatn er, oc pleyæ stundum at bliffue tør[96]), saa at det enæ Skiff ligger op til det andet, oc nogen skiff kommer paa grundt at staa[97]), da er Skipperen paa skiffuet skyldig til at roffue til de andre, Oc syæ Stalbrødre y haffue sat oss for ner, løffter eders Ancker, ellers maa wy fonge der skade aff Oc de ey ville løffte deris Anckere, den Skipper paa skiffuet er som først kom paa grunden[98]), han skal met sytt Folck løffte Anckeret[99]), oc ville de

[90]) Denne er den 29de Artikel i den Kiøbenhavnske.
[91]) medt toffue ꝛc. er oversprungen i den Kiøbenhavnske.
[92]) er det saa at det kommer anderledis til, udeladt i den Kiøbenhavnske.
[93]) oc han det icky bedre kunde ꝛc. ligesaa.
[94]) Dette er den 30te Artikel i den Kiøbenhavnske, i Richeys derimod er det føiet til den 27de, men har denne Overskrivt: Dette er Sagen hvorfor denne Artikel er giort og saaledes affattet.
[95]) Denne er den 31te Artikel i den Kiøbenhavnske.
[96]) oc pleyæ stundum at bliffue tør, er udeladt i den Kiøbenhavnske.
[97]) oc nogen skiff kommer paa grundt at staa, ligeledes.
[98]) den Skipper paa skiffuet er som først kom paa grunden, heder i den Kiøbenhavnske: Den anden Skipper.
[99]) I den Kiøbenhavnske er tillagt: og legge sig vorwards for ham.

de andre ingenlunde stede hannem det, oc forbyude hannem at røre deris Anckere, oc de kommer der offuer til skade, Oc finge skade for hans Ancker skyldt, den Skipper som haffuer satt den anden for ner er plictig at betalle den skade altsammen [100]), Men ligger et Anckere vden boyæ, oc giøre skade, den som høre Anckeret til, Han skall beyre oc betalle skaden igen, Fordi, vdi saadanne haffner skal man haffue boyæ paa syne Anckere, Paa det at huer mandt vedt at ware seg derfor, at han fonger der en skade aff [101]), oc ligger mand y en tør haffn, da er mandt skyldige at legge bofflyner oc toffue.

Ded xxix article [102]).

Item, skiffmendt som seglæ aff Britanien [103]), skulle icke haffue vden en maaltiidt om dagen, till oc fra, om Skipperen giffuer dem Wyn at dricke, Oc dricke de vatn, da skulle de haffue two maaltiider [104]), oc nar de komme y de lande som Wyn voxer, da skulle de haffue vyn at dricke, oc desligest dem aff Normandien [105]).

Den xxx article [106]).

Item Det hender at eth skiff kommer diedt som det fracted er, eller det lade skal [107]), til Bardeus eller anderstedz, Da er skipperen skildug at syæ till skiffmendenæ, Stalbrøder ligger eders foring ind, eller fracter eders rwm bort, eller lader det gaa heden som skiffuet fractedt er [108]), saa er skiffmendenæ plictug at sie huad de giøre ville eller lade vil, Oc er det saa, at de ville haffue saadane fract, som skiffuet er fractedt fore, da skulle de nyde den, Oc ville de selffue fracte deres rom heden, eller selffue skiffue den met deris egen bedriffue [109]), da maa de det giøre, y slig maade, At Skipperen icke byder eller tøffuer effter dem, Oc er det saa at de ingen fract kunde fonge, der skulle Skipperen ingen skade aff haffue, Men han er skilduge at wise huer mandt serdelis syne rom oc stedt, saa

---

100) Oc finge skade etc. heder i den Kiøbenhavnske: saa er han pligtig at betale skaden.
101) Fordi udi saadanne haffner etc. dette er udeladt i den Kiøbenhavnske.
102) Denne er den 32de i den Kiøbenhavnske.
103) Fra Kysten af Britanien, heder det i begge de andre.
104) Oc Normend to Maaltider, da de icke drikke uden Vand, heder det i begge de andre.
105) oc desligist dem aff Normēdie, staaer ei i den Kiøbenhavnske.
106) Denne er den 33te i den Kiøbenhavnske.
107) kommer til sin rette ladeplads heder det i den Kiøbenhavnske.
108) lader det gaa i Skiffuets Fract, heder det i begge de andre.
109) da skulle de nyde den etc. staaer ei i den Kiøbenhavnske.

saa at huer skiffmandt vedt at ligge syn foringh ynd, effther vecthen, Oc vill nogen skiffmandt[110]) lege en fadt van y syne rom, det maa de vel giøre, Oc bliffuer vanneth kast offuer bordt y storm, da skal det regnes for Vyn, eller for andet got gotz pundt fraa pundt, Oc vorder, oc nogen Kioffmandz gotz offuer bordt kast y storm[111]), lige slig fryhedt, skal oc Kioffmendenæ haffue.

Den xxxi article[112]).

JTem eth Skiff kommer ladet oc behollet til den stedt, som det er heden fractedt[113]), oc Skiffmendenæ ville haffue deris hyre, oc der er somme, som haffuer huercken kiste eller bolte[114]) y Skiffuet, Skipperen maa vel holde dem deris hyre for, indtil saa lenge, at skiffuet er losset, oc at de folge skiffuet til den stedt igen som de bliffue hyrede, eller oc sette loffuen oc wissen for dem, at de ville giore deris ræsse fuldt[115]).

Den xxxij. article[116]).

JTem en Skipper hyrer syne bodzmendt en part seylæ for fracth, oc en part seylæ for penninge, Oc de see at Skipperen fonger ingen fracth y syne landt igen at komme, oc skiffuet vil lenger fractes heden, Men de som seylæ for fracth met Skipperen, de maa folge skiffuet, men de som seylæ for penninge, deris løn eller hyre, skal Skipperen forbeyræ huer effther som han er hyret til, vden saa ware at Skipperen haffde hyret nogen til en forsagt dag eller tidt, ladde de oc nermere en den stedt som de vore tilhyrede, Da skulle de alligeuel haffue deris fulle hyre, Men de skulle helpe at komme skiffuet thiedt, som det skal ligge, om Skipperen er det begerendes aff dem[117]).

Den

---

110) Skipper oc skiffmændt, staaer i den Kiøbenhavnske.

111) Oc vorder oc nogen Kiøffmandz gotz offuer bordt kast y søen er efter Richeys, thi i den Kiøbenhavnske heder det: Og maa de giøre Kiøbmendene redelig Behandling paa Søen og i Omkostningerne, samme frihed som Skibsfolkens have, skal og Kiøbmændene have.

112) Denne er den 34te i den Kiøbenhavnske.

113) til sin losseplads staaer i den Kiøbenhavnske. 114) bolte ɔ: Køye.

115) Slutningen af denne Artikel stemmer med Richeys, men i den Kiøbenhavnske heder den: Skipperen maa beholde deres Dricke Hyre for at bringe Skibet tilbage derhen, hvorfra det kom, eller for at forsikre sig at de holde deres Ord og Reyse.

116) Denne er den 35te i den Kiøbenhavnske.

117) Denne Artikel stemmer med Richeys, men i den Kiøbenhavnske synes noget at være udeladt, da den er uforstaaelig.

Den xxxiij article[118]).

JTem det hender seg, at eth Skiff ligger y Bardens eller anderstedz, aff saadane madh som er y skiffuet, som der dagelig forspisses, da maa de[119]) skiffmendt gaa aff skiffuet, oc tags en reth met seg, Oc saadant brodt som de haffue y skiffuet maa de bære met dem saa mogit de kunde æde paa en tidt, men inthedt oll[120]), Oc ey maa de vere lenge aff skiffuet, saa at ingen skiffs werck bliffuer forsompt for deris skyldt, Men vorder skiff eller gotz noget at skade for deris forsommelsse skyldt, de ere plictuge at rette den skade op igen.

Ware der oc en bodsman eller flere der stotte eller slaage seg, nar de arbeyde, eller y anden skiffs werck for brost skyldt, da ere de plictug at lade læge ham effter Skippers, Styremands oc de andre skiffmends seylssæ[121]).

Den xxxiiij. article[122]).

JTem en Skipper fracter syt Skiff noglæ Kioffmend, oc er forlichte om fracten oc Skipperen holler Kioffmenden skiffuet effter, oc myster syn fracth deroffuer, Oc tyden er forloben som de ware forlichte om xv. dage eller lenger, eller anden forsagt tidt, som de skulle indskiffue, oc lade skiffuet, Oc Kioffmendenæ lade det icke som for sagt er[123]), Da er Kiopmendenæ skyldug at oprette Skipperen alle syne skade som forskriffuet stor, oc betalle hannem syne fracth, deraff skulle skiffmendenæ haffue fierde partthen oc Skipperen de træ parthe, fordi han haffuer den meste omhugh derfor.

Den xxxv. article[124]).

Item en Skipper fracter sytt skiff oc lader det, oc acther at giore syn reysse der met, oc skiffuet bliffuer liggende y haffuen, saa lenge ot

118) Denne er den 36te i den Kiøbenhavnske.

119) Baade i Richeys og i den Kiøbenhavnske staaer: to i Stedet for: de.

120) J begge de andre staaer: ingen Drick i Stedet for: intet Øl.

121) Det sidste af Artikelen kommer overeens med Richeys, men ei ganske med den Kiøbenhavnske i Henseende til Ordene.

122) Denne er den 37te i den Kiøbenhavnske.

123) Begyndelsen af denne Artikel lyder i begge de andre saaledes: Item det hænder sig, at en Skipper fragter sit Skib til nogle Kiøbmænd, og er bleven eenig med dem om at lade Skibet til en vis Tiid, Kiøbmændene lade det ikke, de halde Skibet op 15 Dage eller længer og Tiden forløber, saa Skipperen mister sin Fragt for Kiøbmændenes Forsømmelse.

124) Denne er den 38te i den Kiøbenhavnske.

at Skipperen haffuer brøst til penninge, saa maa han vel sende budt y landt [125]) effter penninge, Men ingen gudt vyndt maa han forligge, giorde han det, Da ware han plictug at rette Kiøpmendenæ deris skade op igen, men han maa vel tage aff Kiøpmendenæ Vyn, oc selyæ til nøttorfft, oc nar at skiffuet kommer tiedh som det skal lossæ, skal Skipperen betalle samme vyn [126]) lige saa dyre som den anden Vyn bliffuer soldt for, Oc skal Skipperen saa vel haffue syne fulle fracth, for den Vyn han haffde soldt til syne behoff, som han fønger for den anden vyn han førde tilstede.

Den xxxvj. article [127]).

ITem en ledsagere er paa eth Skiff, oc er hyrede, at løbe skiffuet tiedt som det skal lossæ, oc det hender seg, at man kommer y en haffn, som er lencker oc lossæ derfore [128]) at lege skiffue vdi, at lade oc lossæ, Skipperen er skyldug at wise Bodzmenden, den stedt som de skulle legge skiffuet vdi, Oc han skal foruare toffue [129]), at Kiøpmendenæ fonger der ingen skade vdaff, men finge Kiøpmendenæ skade, for brøst skyldt paa toffuenæ, da er Skipperen skyldug at rette den skade op igen oc betalle.

Jtem ledsageren haffuer fortient syn løn, naar han haffuer flyet skiffuet vel y haffn, oc er han icke plictug at følge det lenger, dereffter skal Skipperen oc Bodzmendt foruare skiffuet.

Denne efterskrefne Ordinantie Som Kiøbmendt Skippere Skiffmendt oc Bodzmendt kaller Skiffs ret [130]).

Den xxxvij article [131]).

Vlare det saa at eth skiff brøste eller bleffue lackt y søen, oc man komme nogen stedz y land eller paa grundt met det [132]), Oc Kiøpmendenæ

 Skip-

[125]) til Huus ɔ: hiem staaer der hos Richey, til sit Land heder det i den Kiøbenhavnske.
[126]) den Viin, som han har taget til sin Nødtorffe hedder det hos Richey.
[127]) Denne er den 39te i den Kiøbenhavnske.
[128]) eller noget andet legger den Kiøbenhavnske til.
[129]) og han skal sette sine Tove saaledes, staaer i begge de andre.
[130]) Hos Richey hedder det: Hereffter følger den Ordinantz, som Kiøbmænd, Skippere og Skibsfolk og andre have af Skibsretten; men i den Kiøbenhavnske: Dette er den Ordinantz, som de almindelige Skippere og Kiøbmænd med hinanden begerede af Skibsretten.
[131]) Denne er den 40de i den Kiøbenhavnske.
[132]) oc man kommer nogen stedz i land eller paa grundt med det, staaer hos Richey, men ei i den Kiøbenhavnske, hvor det hedder: eller bliver Leck i hvor det end er.

Skippere oc Bodzmendt, tockte got at uere, at man lob ferde[133]) skiffuet igen, y en kort tidt da skal Skipperen lade ferdt skiffuet, oc fore Kiopmendenæ deris Goz tilstede, som han loffuit haffde, Vden hannem kommer offuervoldt paa aff Gudz veder oc vindt, ware det oc saa at skiffuet stode icke til at ferde, da skulle Skipperen ligeuel haffue syn fuldt fract, aff det goz som bierget oc reddet er, mercke fraa mercke til en penninge[134]), Ware det oc saa at Kiopmendenæ haffue icke penninge hoes seg, at de kunde betalle skipperen syne fracth, Oc Skipperen ville icke tro Kiopmendenæ, da maa Skipperen tage aff det goz som bierget er, saa moget som fracthen tilsyer, effter som det gielde kunde y marckendt.

Den xxxviij. article[135]).

JTem ware det at nodt paaginge, at Skipperen begerde at kaste goz offuer borde, da skal man intedt godz kaste for en Skipperen haffuer spurdt Kiopmendenæ til som haffuer fractedt skiffuet[136]), huad dem tockes got at uere, Ville Kiopmendenæ icke tilstede, at man skal kaste, Oc tockte Skipperen oc two eller tre aff Bodzmendenæ got at were at kaste godzet, eller end myste skiff liff oc godzet[137]), saa maa Skipperen vel kaste, oc lade det icke der for, Oc intedt sporie Kiopmendenæ der at[138]), Ville oc Kiopmendene forst de komme til Lands, icke vere der medt til fredz, Men ville haffue deris skade gieldt aff Skipperen[139]), da skulle two eller tree aff de y skiffuet ware holle det medt deris eedt, at dem trengde nodt der til, Vare det ocsaa at der war ingen Kiopmendt y skiffuet, oc mandt haffde nodt til at kaste, da skal Skipperen rade medt synen Bodzmendt for han nogit goz kaster, at dem tockte got at wære oc behoff gioris at kaste, da maa de det kaste[140]), Oc siden regne det y marcke tall penninge fraa penninge det goz som kastedt er, Oc skal regnis lige som det giel-

[133]) ferde ɔ: istandsætte, reparere.
[134]) Godes penning er Hagnbpenge, Fæstepenge.
[135]) Denne er den 41de i den Kiøbenhavnske.
[136]) som haffuer fractedt skiffuet, staaer ei hos Richey.
[137]) eller end myste skiff liff oc godzet, er udeladt i den Kiøbenhavnske.
[138]) oc lade det icke der for, Oc intedt sporie Kiøbmendenæ der at, staaer ei i den Kiøbenhavnske.
[139]) icke vere der medt til fredz — aff Skipperen staaer i ingen af de andre.
[140]) rade medt synen Bodzmendt &c. hedder i begge de andre: hvad Skipperen med den største Deel af sit Selskab syntes at være godt, det skulle man giøre.

gielder y marcken, ocsaa betalles lige vidt det goz y skiffuet behollet er, Oc naar fracthen betalet er.

Item Skipperen skal giffue aff syth Skiff oc goz oc fracth, lige som Kiobmendenæ giffue aff deris goz, oc som Kiopmendenæ begerendis er, de dertil keyset er, Oc som Skipperen setter sith Skiff, maa Kiobmendenæ lade dem noge met paa en tidt.

Item waar der oc nogen mandt y Skiffuet, naar man kaster gozet, som haffde penninge eller goz y noger kiste, da skulle han det openbare, for mandt kaster, Naar han haffuer openbaret det da skal han betale oc gelde for de penninge, two penninge for en penninge, Oc waare der andet goz y Kisten det skal regnes y summe tal, huadt det er verdt.

Item haffuer oc nogen mandt penninge y sine kiste, Oc tager dem aff kisten, oc bynder dem om siine liiff eller side, han skal intedt betalle der for, oc det skal intedt regnes, Waare der oc noger der haffde penninge eller goz y kiste oc han ville det ey openbare, Oc er det sag at Kisten kast vorder, da skal den icke regnes dyrer end iij. skiilde, om den iern bunden waare, Oc waar kisten offuer alt ierne bunden, da skal den regnes oc gielde, effter sit werdt som den er verdt.

Item waare det saa at der bleffue kast offuer bordt en motte medt en bolthe eller secke, det skulle regnes for iij skiilde, Vaare det saa at behoff giordis det man giorde lodder paa en reyssæ at holde[141]), man skal forst rade medt Kiobmendenæ y skiffuet, huadt dennom tockes got at wære, det skal man giore, ware der ingen Kiobmendt y skiffuet, da skulle Skipperen, oc den meste part aff folcket huadt dem tockte got at wære, det skal man giore, oc folge der effter.

Item aff lodde penninge skal mandt tage saa mogit, som mand setter dem som redeligt er, som det naffnligt er[142]), Oc regne penninge, oc betalle lige de penninge som regnes for det goz som kastedt er.

[141]) giøre lodder paa en reyssæ at holde, betyder det samme som at giøre Admiralskab, efter det hollandske Loten, som staaer i Texten, hvilken Bemærkelse har sin Oprindelse af den Lodkastning, som i saadan Anledning skedte om, hvem der skulle seile for ud for at forsvare de andre.

[142]) naffnligt er uden Tvivl en Trykfeil og skal hedde: vanligt ɔ: sædvanligt.

Den xxxix. article [143]).

ITem det hender at en Skipper seyler fraa Amsterdam [144]), eller anderstedz oc hender at han huger syn Mast eller Kabel, eller andet inden bords, eller vden y stor storm for Skiff oc goz at bierge, Skipperen er plictuge at sporie Kiøbmendenæ til, oc kiere dem sin nødt til ath redde oc bierge skiff liff oc goz det skal regnes lige som kastet godts, Men ville icke kiøbmendenæ syæ der ia til, der for skal Skipperen icke lade det men naar de komme til Lands, skal skipperen suerya selffue tredie, at hannem trengede nødt der til.

Den xl. article [145]).

ITem eth Skiff fare fraa Amsterdam eller anderstedts, oc Skipperen er kilbage igen oc seller gozet paa bonden, da er Skipperen plictuge, om saa er at de til Lands kommer, at betalle det til den første Marckent inden xiiij. dage, oc huor han kommer til Lands, skal han oc betalle det minste medt det meste, Vaare det ocsaa at Skipperen kunde icke fornoge Kiøbmendenæ, oc skipperen seylger skiffuet, eller setter en anden Skippere der paa, da maa kiøbmendenæ mellem aar oc dag, rustere [146]) Skiffuet, oc søge sine betalling hoss skiffuet, ligeruiiss som Skipperen han selffuer personlig der vdi waare, oc det skal han beuisse met skipperens entzegel oc kan ingen syæ emodt [147]).

Den xlj article [148]).

ITem en Skipper for fracter sytt skiff oc layer det, oc acther at giøre sine reyssæ [149]), Oc skiffuet bliffuer liggende y haffuen, saa lenge at Skipperen broster penninge, han maa vel sende budt hiem effter sine penninge, Men han maa icke forsomme eller forligge nogen gud bør, forsømmede han nogen gud vindt, han waar plictuge at rette kiøbmendenæ deris skade op igen oc betale, Men dog maa han vel tage aff Kiøbmendens goz oc seliæ til sinen nottorfft oc naar han kommer tiedt som han skal

losse,

143) Denne er den 42de Artikel i den Kiøbenhavnske.

144) eller fra Veere (en Havn paa Den Walcheren under Zeeland) er lagt til i den Kiøbenhavnske.

145) Denne er den 43de Artikel i den Kiøbenhavnske.

146) I begge de andre staaer: anspreken ɔ: giøre prætension.

147) oc kan skipperen intet sige derimod, staaer i begge de andre.

148) Denne er den 44de Artikel i den Kiøbenhavnske.

149) oc layer det, oc acther at giøre sine reyssæ, er udeladt i den Kiøbenhavnske.

losse, da skal han betale gotzet til det minste oc meste som det gielder y Marckent, ligeruiss det andet goz som er y det samme Skiff, oc skipperen skal haffue synen fulle fracth deraff[150]).

Den xlij. article[151]).

JTem eth Skiff seyler fraa anderstedt huor det er[152]), oc haffuer laedt synen fulde last, da maa Skipperen intedt goz mære tage ind, vden det er met Kiøbmendens viliæ oc radt, ware det saa at han tage nogit goz ind emodt Kiøbmendens villiæ, da haffuer han forbrot saa mogit goz som da indskibet er, vden Skipperen haffuer det vndertaget tilforn, Oc syer der skal ieg haffue saa mogit goz ind.

Den xliij. article[153]).

JTem en Skipper hyrer seg Skiffmendt[154]), oc nogle aff dem fare aff skiffuet vden orloff, oc Dricke seg drucnæ oc fullæ, de trette oc slaess, saa at nogle bliffuer saare aff dem, men Skipperen er icke plictuge at lade læge dem, paa skiffs kost, Han maa vel wise dem aff Skiffuet, oc leyæ andre y deris stedt igen, Oc skal han giffue dem mære som han leyed igen, end de andre, det skulle de betale igen, oc giffue Skipperen igen alle den diel de haffuer opboret aff hannem, Men sender Skipperen dem fraa skiffuet y noger tieniste eller ærende, oc bliffuer der offuer saare giorde, da skulle de læges igen paa skiffs kost[155]).

Den xliiij. article[156]).

JTem det hender at Skipperen bliffuer tretactug met en aff sinen Bodzmendt, oc kommer y twedracth sammen, Oc beder hannem gaa aff skiffuet, oc giffuer hannem orloff, oc ved ingen openbarlig skyldt til hannem, eller kan skylde hannem y noger maade, den Bodzman haffuer fortient sine halue løn, oc begerer Bodzmandt at skillies fraa Skipperen, da skal han giore hannem det sammen igen, Oc ware han løffuet vdaff haffuen y Søen eller y anden haffuen, eller y skye eller Mersdyp da haffuer han fortient sine fulle løn, ville Bodzmanden ocsaa fraa Skipperen, da skal

---

[150]) Denne Artikel er nesten den samme, som ovenanførte 35te.
[151]) Denne er den 45de Artikel i den Kiøbenhavnske.
[152]) Fra et Market, hedder det i den Kiøbenhavnske.
[153]) Denne er den 46de Artikel i den Kiøbenhavnske.
[154]) til en Tiid er lagt til i den Kiøbenhavnske.
[155]) Denne Artikel er ellers den samme som foregaaende 18de Artikel.
[156]) Denne er den 47de Artikel i den Kiøbenhavnske.

skal han giffue hannem igen saa megit som han haffuer opboret, oc saa megit til[157]).

Den xlv. article[158]).

Item naar en Skiffman leyer eller hyrer seg met en Skipper at seglæ, da skal han beuare Kiøbmendz goz, effter Skipperens styremands oc fractemends sjelssæ.

Den xlvj. article[159]).

Skal man giffue Bodzmendenæ til kølle penninge[160]) for huer lest rwg en groth saa thiet som de kasten, oc er det saa at de lade anthen rwg eller huede forderffues for deris forsommelssæ skyldt, oc ville icke kasten, de ere plictuge at beyre saadanen skade effter Skipperens oc Styremands sjelssæ.

Item skulle de haffue for huer lest Rwg eller Huede vdaff skiffuet ij. groth oc da skulle de icke haffue matte skrab aff noget korn[161]), oc for hundret vogen skodt[162]) j. groth, for hundret knarholt[163]) j groth for en lest aske j groth[164]), for en lest sildt j. groth, for ij. lester Tyære eller Pegh som Skipperen fer j. groth[165]), dette forneffn goz maa Bodzmendenæ beholle hoes borde saa lenge at Kiøbmendenæ haffuer giort Bodzmendens villiæ[166]), for ith fadt hor ij. groth, for halff fadt hor j. groth, for en packe klede ij. groth, for en terning klede j. groth, for itt stock Vin ij. groth, for en pibæ vyn j. groth.

Den

157) Denne Artikel kommer overeens med Richeys, og i Henseende til Meningen med den Kiøbenhavnske, undtagen at der i Slutningen staaer: oc halff saa megit til, i stedet for: oc saa megit til.
158) Denne er den 48de Artikel i den Kiøbenhavnske.
159) Denne udgiør med forrige en Deel af den 48de Artikel i den Kiøbenhavnske.
160) Køllepenninge ɔ: Kastepenge, thi i det Rugen kastes, køles den.
161) vdaff skiffuet j. groth staaer der i den Kiøbenhavnske, og det følgende er udeladt.
162) for to hundret vogen skodt hedder det hos Richey, men for II. vogen skodt i den Kiøbenhavnske.
163) en knarholt i steden for hundret knarholt staaer i den Kiøbenhavnske.
164) for et fadt aske en brabandsk hedder det hos Richey.
165) I den Kiøbenhavnske hedder det: for en Lest Pegh eller Tyære j. groth. Effter-som Skipperen fører en stor Holck (Lastdrager) og dette forneffn.....
166) I begge de andre er her lagt til: Item hvilket gods man anbringer en Vinde til, saasom.

Den xlvij. article[167]).

ITem vaare det saa at de forsømmede Kiøbmendens goz, alle de som opbære aff disse dricke Penninge, eller vore der delactug vdi, de skulle betale skaden, waare det ocsaa at Skiffmenden spurde Skipper eller Styremandt om kordelenæ Tackel eller trossæ, der man met vinde skulle, vore stercke nock, oc de syæ ia, de ere stercke nock, oc Toffuene broste siden sonder, da er Skipperen skyldige den skade som der aff kommer at betalle, men spurde Skiffmendenæ seg icke fore, da skal det være som forsagt er.

Den xlviij. article[168]).

ITem eth Skiff seyler fraa Amsterdam[169]) eller anderstedz, oc hender seg at ith Skiff seyler paa det andet, oc det skede icke met villiæ, huer aff dem skal haffue oc beyre halff skaden, Men skede det met villiæ, da skal den som seylede paa den anden betale skaden altsammen allenæ.

Den xlix. article[170]).

ITem eth Skiff ligger y en haffn for Amsterdam eller anderstedz, oc vorder driffuende paa eth andit Skiff, den skade som deraff kommer, den skulle de bode haffue oc betalle.

Den l. article[171]).

ITem eth Skiff kommer y en haffn det skal haffue en dobber paa syth Anckere som han vdsetter[172]), waare det saa at han den icke haffde, oc komme der da nogen skade aff, da skulle han den halff vndgielde oc betalle.

Den lj. article[173]).

Item kommer ith Skiff om skagen eller fraa Norge, det skal man lossæ inden xliij. dage, oc giffue Skipperen sine fracth, oc tisligeste alle Sooskiffue[174]).

Den

167) Denne og de tvende foregaaende sammentagne udgiør den 48de Artikel i den Kiøbenhavnske.

168) Denne er den 49de Artikel i den Kiøbenhavnske.

169) I den Kiøbenhavnske staaer: fraa Danske, som uden Tvivl betyder fra Danzig.

170) Denne er den 50de Artikel i den Kiøbenhavnske.

171) Denne er den 51de Artikel i den Kiøbenhavnske.

172) Hos Richey hedder det: Et Skib kommer drivende i en havn til Amsterdam eller andensteds, han skal have en Dobber (en Boye) paa sit Anker.

173) Denne er den 52de Artikel i den Kiøbenhavnske.

174) Hos Richey hedder det Søeskibe, men i den Kiøbenhavnske: alle Skibe fra den Søe.

Den lij. article[175]).

ITem kommer eth Skiff fraa Hamborg eller anderstedz, det skal man lossæ inden viij. dage, oc giffue skipperen sine fracth.

Den liij. article[176]).

ITem eth Skiff det lader[177]) y Skonæ eller anderstedz, oc det er fracthet til Flanderen eller underſtedz y Markendt[178]), oc det kommer for stor strom oc nødsag skildt til Amsterdam, vil Skipperen det suerie met Styremanden oc two aff sine Bodzmendt[179]), at dem trengde nødt dertil, Oc waare det saa at Skipperen kunde icke giore Skiffuet rede saa at han kunde løbe vden omkring, da skal han sende gotzet til Marcket thiedt som han haffde loffuit[180]) paa Skipperens fracth oc Kiøbmendz toldt.

Den liiij. article[181]).

Item en Skiffman kommer y Marcket[182]), met sine Skippere, han er plictug at bliffue i skiffuet saa lenge at Skiffuet er losset oc barlastedt igen, om det maa ligge saa lengi.

Den lv. article[183]).

ITem waare det saa at eth Skiff met gotz komme paa grundt at staa, oc waare til fare at Skiff oc gotz skulle bliffue der, oc kunde man fonge thommæ skiffue at sette gotzet vdi[184]), saa at skiff oc gotz reddet bleff[185]), huadt det koster, skal Skiff oc gotz betalle ligesom det waar kastedt gotz, waare der oc ingen Kiøbmendt y Skiffuet der det feylde paa grunden, da skal Skipperen swerie met two Skiffmendt at nødt trengde hannem der til, oc det til fare waar at Skiff oc gotz haffde ner bleffuet, vden de ville haffue dem det y fordrag[186]).

Den

175) Denne er den 53de Artikel i den Kiøbenhavnske.
176) Denne er den 54de Artikel i den Kiøbenhavnske.
177) ligger hedder det i den Kiøbenhavnske.
178) eller til et andet Marked hedder det i den Kiøbenhavnske.
179) to andre Bodzmend, som ere i Skibet, staaer der i den Kiøbenhavnske.
180) thiedt som han haffde loffuet, staaer eſhos Richey.
181) Denne er den 55de Artikel i den Kiøbenhavnske.
182) til Amsterdam staaer der i den Kiøbenhavnske.
183) Denne er den 56de Artikel i den Kiøbenhavnske.
184) Herfra mangler i det Richeyske Exemplar, da et Blad er borte.
185) saa at Skiff oc gotz reddet bleff er udeladt i den Kiøbenhavnske.
186) med two Skiffmendt, vilde man icke tro det at Skiff oc gotz wahr paa grundt, saaledes ender Artikelen i den Kiøbenhavnske.

Den. lvj. article[187]).

Item waare det saa at eth Skiff komme y Mersdyp eller y flye, oc det ginge saa difft at det kunde icke flyde op, oc leyde man lettæ Skiffue at lossæ skiffuet medt[188]), thuadt det koster skal Skiffuet betalle de two diellæ, oc gotzet den tredie diel. Men komme skiffuet icke op, da skal Skiffuet betalle lettæ skiffuene allenæ.

Den lvij. article[189]).

Item naar Skipperen haffuer sett gotzet vdaff skiffuet, da maa han vel beholde gotzet hoes Skiffs bordt indtil at Kiobmenden haffuer betallet skipperen sine fracth oc ander omkostning, om Skipperen ville icke ellers betroe Kiobmendenæ.

Den lviij. article[190]).

Item komme der oc nogen lettæ skiff ind, som haffuer lettedt gotz aff skiffuet, som kommer aff Soen, dem skall man lossæ inden v. dage effter den dag de komme ind.

Den lix. article[191]).

ITem waare ocsaa at nogen Skiff kom for nogen forland aff nødt oc storm aff Gudz veder oc vind, oc komme at ride for sine anckere, neden|for nogen haffn oc er icke beckend, leyr han der en ledsager at hielpe Skiff oc gotz y haffn, hues diel som det koster[192]) skal gaa offuer Skiff oc gotz lige som kastedt gotz.

Den lx. article[193]).

Item waare ocsaa at eth Skiff kom y Mersdype eller y flyæ aff dinlanden[194]) oc ville op, oc er det saa at man leyr en ledsagere at løbe Skiff oc gotz op, da skal Skipperen giffue hannem kost oc Kiobmendenæ skulle betalle ham aff deris gotz.

[187]) Denne er den 57de Artikel i den Kiøbenhavnske.
[188]) at lossæ skiffuet medt er udeladt i den Kiøbenhavnske.
[189]) Denne er den 58de Artikel i den Kiøbenhavnske.
[190]) Denne er den 59de Artikel i den Kiøbenhavnske.
[191]) Denne er den 60de Artikel i den Kiøbenhavnske.
[192]) hvad Ledsageren skal have derfor, staaer der i den Kiøbenhavnske.
[193]) Denne er den 61de Artikel i den Kiøbenhavnske.
[194]) fra noget Land hedder det i den Kiøbenhavnske.

Den lij. article [175]).

ITem kommer eth Skiff fraa Hamborg eller anderstedz, det skal man lossæ inden viij. dage, oc giffue skipperen sine fracth.

Den liij. article [176]).

ITem eth Skiff det lader [177]) y Skonæ eller anderstedz, oc det er fracthet til Flanderen eller underſtedz y Markendt [178]), oc det kommer for stor strom oc nødsag skildt til Amsterdam, vil Skipperen det suerie met Styremanden oc two aff sine Bodzmendt [179]), at dem trengde nødt dertil, Oc waare det saa at Skipperen kunde icke giore Skiffuet rede saa at han kunde løbe oden omkring, da skal han sende gotzet til Marcket thiedt som han haffde loffuit [180]) paa Skipperens fracth oc Kiøbmendz toldt.

Den liiij. article [181]).

Item en Skiffman kommer y Marcket [182]), met sine Skippere, han er plictug at bliffue i skiffuet saa lenge at Skiffuet er losset oc barlastedt igen, om det maa ligge saa lengi.

Den lv. article [183]).

ITem waare det saa at eth Skiff met goz komme paa grundt at staa, oc waare til fare at Skiff oc goz skulle bliffue der, oc kunde man fonge thommæ skiffue at sette gotzet vdi [184]), saa at skiff oc goz reddet bleff [185]), huadt det koster, skal Skiff oc goz betalle ligesom det waar kastedt goz, waare der oc ingen Kiøbmendt y Skiffuet der det seylde paa grunden, da skal Skipperen swerie met two Skiffmendt at nødt trengde hannem der til, oc det til fare waar at Skiff oc goz haffde ner bleffuet, vden de ville haffue dem det y fordrag [186]).

Den

175) Denne er den 53de Artikel i den Kiøbenhavnske.
176) Denne er den 54de Artikel i den Kiøbenhavnske.
177) ligger hedder det i den Kiøbenhavnske.
178) eller til et andet Marked hedder det i den Kiøbenhavnske.
179) to andre Bodzmend, som ere i Skibet, staaer der i den Kiøbenhavnske.
180) thiedt som han haffde loffuet, staaer ei hos Richey.
181) Denne er den 55de Artikel i den Kiøbenhavnske.
182) til Amsterdam staaer der i den Kiøbenhavnske.
183) Denne er den 56de Artikel i den Kiøbenhavnske.
184) Herfra mangler i det Richeyske Exemplar, da et Blad er borte.
185) saa at Skiff oc goz reddet bleff er udeladt i den Kiøbenhavnske.
186) med two Skiffmendt, vilde man icke tro det at Skiff oc goz waar paa grundt, saaledes ender Artikelen i den Kiøbenhavnske.

Den. lvj. article[187]).

Item waare det saa at eth Skiff komme y Mersdyp eller y flye, oc det ginge saa difft at det kunde icke flyde op, oc leyde man lettæ Skiffue at lossæ skiffuet medt[188]), thuadt det koster skal Skiffuet betalle de two diellæ, oc gotzet den tredie diel. Men komme skiffuet icke op, da skal Skiffuet betalle lettæ skiffuene allenæ.

Den lvij. article[189]).

Item naar Skipperen haffuer sett gotzet vdaff skiffuet, da maa han vel beholde gotzet hues Skiffs bordt indtil at Kiobmenden haffuer betallet skipperen sine fracth oc ander omkostning, om Skipperen ville icke ellers betroe Kiobmendenæ.

Den lviij. article[190]).

Item komme der oc nogen lettæ skiff ind, som haffuer lettedt gotz aff skiffuet, som kommer aff Soen, dem skall man lossæ inden v. dage effter den dag de komme ind.

Den lix. article[191]).

ITem waare ocsaa at nogen Skiff kom for nogen forland aff nødt oc storm aff Gudz veder oc vind, oc komme at ride for sine anckere, neden|for nogen haffn oc er icke beckend, leyr han der en ledsager at hielpe Skiff oc gotz y haffn, hues diel som det koster[192]) skal gaa offuer Skiff oc gotz lige som kastedt gotz.

Den lx. article[193]).

Item waare ocsaa at eth Skiff kom y Mersdype eller y flyæ aff vinlanden[194]) oc ville op, oc er det saa at man leyr en ledsagere at lobe Skiff oc gotz op, da skal Skipperen giffue hannem kost oc Kiobmendenæ skulle betalle ham aff deris gotz.

187) Denne er den 57de Artikel i den Kiobenhavnske.
188) at lossæ skiffuet medt er udeladt i den Kiobenhavnske.
189) Denne er den 58de Artikel i den Kiobenhavnske.
190) Denne er den 59de Artikel i den Kiobenhavnske.
191) Denne er den 60de Artikel i den Kiobenhavnske.
192) hvad Ledsageren skal have derfor, staaer der i den Kiobenhavnske.
193) Denne er den 61de Artikel i den Kiobenhavnske.
194) fra noget Land hedder det i den Kiobenhavnske.

Den lxj. article[195]).

Item waar ocsaa at nogen Skiffman løbe fraa skippere med hans hyre oc penninge, som han haffde leyt ham for[196]), oc Skipperen det beuisse kunde met two aff sinen Bodzmendt da haffuer den fortient en gallie.

Den lxij. article[197]).

Item befunde en Skipper nogen sine Bodzman y nogen onde fracht eller otroskaff[198]), oc Skipperen det met two Bodzmendt beuisse kunde, da maa han giffue den orloff naar han først til landz kommer[199]).

Den lxiij. article.

Item waare det saa at en Styremandt eller Bodzman, feste eller hyrede seg met en Skipper, oc kunde selff køste sleg eth Skiff, oc ville det selffuer føre, da skulle han være qwit for saadanne festning[200]), oc haffuer han nogit opborit til løn, det skal han giffue skipperen igen, oc være qwit der medt[201]).

Den lxiiij. article.

Item waare det saa at en Styremand eller Bodzmandt finge seg en ectug hostrue, oc ville bliffue paa landet hoes henne, oc haffde han forhyrede seg met en Skippere da skal han være quit fraa Skipperen, Men haffde han opborett nogle løn eller hyre aff Skipperen, den skal han giffue skipperen igen.

Den lxv. article[202]).

Item giøre nogen mandt nogen anden skade met sin Skiff[203]) oc ville han suerie y helgens eedt, at det waar hannem emodt, oc han det-
icke

195) Denne er den 62de i den Kiøbenhavnske, og her begynder igien Richeys.
196) med hans Penge, som han haver givet ham, hedder det i begge de andre.
197) Denne udgiør med den forrige den 62de Artikel i den Kiøbenhavnske.
198) ond Gierning eller Misgierning staaer der i begge de andre.
199) paa det Land han kommer, uden at Bodzmanden kan sige noget derimod og uden at give ham Løn eller Hyre. Saaledes endes denne Artikel i begge de andre.
200) fra Skipperen staaer der i begge de andre.
201) oc være qwit der medt er her tillagt, og staaer i ingen af de andre.
202) Denne er den 71de Artikel hos Richey, de andre fra den 65de indtil denne staaer ei heller i den Kiøbenhavnske, men findes i de hollandske Udgaver.
203) under Seyls, bliver han anklaget, som har giort Skaden, er lagt til i begge de andre.

icke bedre kunde, da skal han som skaden giore betale halffue skaden men ville han icke suærie[204]), da skal han betale skaden altsammen[205]).

F I N I S.

Prentet y Kiøbenhaffn aff Hans Wingaardt Anno Do.
M. D. xlv.

---

[204]) Resten mangler hos Richey.

[205]) I den Kiøbenhavnske findes endnu en Artikel tillagt, som blot er en Gientagelse af Begyndelsen i den første Artikel.

II.

Beregning over hvad gammel Torvs Brolegning har kostet til Kroningen 1559.

(Af et samtidigt Papir i Selskabets Archiv.)

Register huadt thet arbeydt kostidt at gamble torg bleff opbrøtt oc y gienn broulagt till Ko. Matz. krønning anno 59.

Alle broustheene som bleffue aff agene thendt tiidt torgidt bleff opbrøtt var ix^c xxx les: lessidt agtidt for en huidt Er Summa — xix ℳ vi ß.
Samme forne. brousthene bleffue igien indførde paa torgidt, at liige saa mange les som tilforne Summa — xix ℳ vi ß.
Brousaendt som Vognenendene oge till torgidt thendt tiidt teth bleff broulagdt ygien, var vii½^c xvij les, lessidt agtidt for sex penninge
Summa — xxiii½ ℳ vii½ ß.
Fem brouleggere som broulagde torgidt paa femte vge paa theres egen kost haffue fortienth — — — — — — xxxix daler.
Summarum — lx daler minus v ß.

III.

Fortsættelse af
Christian IV. egenhændige Breve
fra 1630.

13.

Dein Schreiben habe ich bekommen vndt darauß vernommen, wii weiidt du mit den sachen gekommen bist.

Wan eß nun dahin konthe gebracht werden daß dil so alhii wndt ihm Reiche Dennemarck geladen freii sein konthen so wehre ich contant, Waß von anderen genommen wiirdt, vndt worzu eßß angewendet wiirdt daß geet mihr nichteß ahn, Aber dii skiffe darbei zu nennen so dii commersien atrettenireu sollen, daß wiirdt sich nit skicken, dan man, dem konige in Spanien nichteß ahn dissen orthern gestendich Daß man so generaliter, alle sachen zuisken dem Commissario vndt der Burgerschafft vorlaufen kan, nach Spanien, verheissen solche daß lesset sich nit thun wan er aber distinguiret waß eß fuhr sachen sein sollen, dii so notwendich nach Spanien mussen so hat man darauff zu andtworten Waß fuhr sprache, er zu gebrauchen begeret, darein kan ihm leichtlich gediinet werden Glyckstadt den 17 Aprilis Anno 1.6.3.0

Christian.

Udskrift:

Friiderich Günther zu henden.

14.

Memoriall

Daß dii v: ham: errinnerung thun, daß beii der traktation zu Lybeck, verabscheiidet seii, daß alles, so beii fohrgehendem krigssueßendt passiiret, gendtzlich annuliret vndt kassiiret seii Daß ist mihr sehr liib zu vernemmen, ihn sonderheiit weiil daß wort, alleß, uon ihnen allegiret wiirdt, dan eß notorium, daß sii tempore belli, daß privilegium in odium mej erlanget so sii tempore

tempore pacis nit erlangt hetten, wan dem keysser demonstriret wehre, daß dii commertien in guthem esse, wndt dii freibeuther van der Elbe, ohn sii konthen gehalthen werden. Glyckstadt den 25 Apri: Anno 1630

Udskrift:

Frliderische Ginther zu henden

15.

Proposition som wii uorreß Elskelige Riigenß Raad, Paa Neskommendiß forsamling Nadigst uille haffue forregiffuen

Epthehrdi tydens tilstand, sig saledeß presenterer, at uy til Riigenß uelstand och conseruation, uorris flode, med useduanlige bekostning udrisiid haffuer Aff huilcken, sauelsom anden noduendige udgiiffter, som eder bekendt er, oß dageliigens pahenger sa stor vdgifft, at uorriß indkomst inted kan tilstrecke Paded nu Riigenß Raad, dessen beskaffenhed, grandgiffueligens kan erfaare Saa haffuer uy befaalid, vorriß Rentemeister, at gierre it richtig offuerslag paa al Cronens indtecht och vdgiifft, huilckid y aff uorriß Stadtholder haffuer at fodere, Huilckid y med fliid skall offuerlegge, och offueruelie, Och oß siden ederß betenckende skrifflig deroffuer laade uyde, huorlediß samme yndtecht och udgiifft, Paa uorriß kon: persohn, uorriß elskelige kere Børn Regeringen flodens bigning Reparering och vnderholding, bekuemmeligst kan distribueris

Dernest eptherdi den bigning ued S: Anne broe, epther Riigens Radz betenckende er anlagdt, och dermed faatid fordt sauidt den forordnede toll tilstrecke kan Och uy formercker, sligdt inted at uille forslaa, menß till et langsam och fastwendelig werck laader ansee, huorfor uill tenckiß paa middel, huorlediß samme bigning bedre endsom nu skeer kan fordtsette

For ded triidie, Eptherdi den Wlycke med ded huß Croneborrig, sig tildragid haffuer, och samme huß, udi lang tiid haffuer uerrid Danmarck till berømmelsse, och Ziiradt Er at betencke om man uyl erholde, ded som endnu kan staa, eller och om man ded ganske uill laade forgaa

Derforuden eptherad Christianstad Christianopell Naskou, och anden pladtzer endnu ligger halff ferdige, danmarck til stor faare, om gud forbiide, nogid skulle pakomme huorfor, er at betencke huorlediß forbenente steder med det forderligste kan bliffue saa som dii bør at uetre, och icke epther gammel uyß bye indtil man kan inted gøre derued, om man skondt uill,

Paa huilcke Puncter uy erre Worriß Rigens Raadz betenckende Nadigst begerendiß, dennom uy Samdt och Seer med all kongelige gunst och Naa-

de

de uell erre bruogen, giffuid udi vor festing Glyckstad den 10 May Anno 1.6.3.0.

Christian.

Udskrift:

Danmarckiß Riigiß Raad till hande

16.

Wy haffuer Eder Naadigst icke nyllid forholde, huorlediß, oß er kommen tilhende at dij general Stader, udi Nedderland, uel skulle uerre at disponere, till att gøre, med oß, en confoederation, Østersøen angaendis, for den Store pressur skuld den gemene handell liider, aff kon: udi Suerrig for dandzig, och udi Pillou,

Saa eptherdi enhuer Erlig Patriote, nocksom bekendt er, tiil huad ende, den numehr exspirerede, confoederation, anstillid uaar, Saat uy och alle gaadt folck, maa tacke den alsommechtigste gud, som den ycke lod geraade, till den effectum som den uaar, begind eller mendt tiill, Huorfor uy holder ded for, en sønderlig Skycking aff gud, y himmelen, om sliig kan erlange en lyckelig fremgang Wy haffuer uorriß gesanter, in den Haag, befaaliid, derudi at gørre siit beste och Staterne forseckere, at aldi ded som, skee kan, ded skall skee, naar man ickun erfaarer, huor paa ded staar,

Paa ded man nu snedder Jernid, ymenß ded er waarmdt, Och der er periculum in mora, da skall y, ederß betenckende, oß med ded første laade uyde, huorlediß man samme sag, best angribe kan, Dy haffuer ladid sig mercke, ded at fortriide dennom, at dy lybske, och dii andre Østerske steeder, giffuer ringer toll, y Sundid, end som dy gør, huilckid letteligenß, er at corrigere, naar man med ded, andiid, er klaar

Wiil gud y himmelen giiffue siin Naade tiil samme forbundtuiiß, daa skall ded uell skycke sig med uorriß Naaboer, som haffuer ny en tiid lang hafft allehande for, saaoch med hinsestederne, som altiid taaler, om derriß jus quesitum, och ued oß, ynted tiill uillie, naar uy trenger, Befalendiß Eder hermed Samdt och seehr, den Alsommechtigste gud, Aff glyckstadt den 12 May Anno 1.6.3.0

Christian.

Udskrift:

Danmarckiiß Riigiß Raad til hande.

(Fortsættelsen følger.)

Nye Danske Magazin.

Tiende Hefte.

I.

Nogle Efterretninger
om
den i sin Tid navnkundige Domprovst ved Stiftet Slesvig
Enewald Sovenbroder.

Iblant de mange Trykfeil, som findes i den berømte Cancellers Hvitfelds Dannemarkis Rigis Krønike, er ogsaa den, i Henseende til det genealogiske Fag, formedelst den derved foraarsagede Vildfarelse hos een og anden Skribent, ikke den ringeste, naar der i den anden Deel af hans Krønike, trykt i Folio, pag. 1006 i det der anførte Document af Aar 1491 i Stedet for Eneuald Sovenbroder staaer Eneuald Alefeld, Domprovst til Slesvig. Brevet lyder efter Originalen, som forvares i det Kongelige Geheime Archiv, saaledes:

Witlick vnde apembare sy allen de dussen jegenwordigenn Recess seehn horen edder lessen, So denne etlick vnwille vnde mißhegelicheith tusschen den Irluchtigesten Hochgebarnn Fursten vnde Hernn, Hernn Johann tho Dennemarcken Sweden vnde Norwegenn Koninghe, Hertogenn

gem to Sleßwyck to Holsten Stormarnn vnde der Dytmarschen, Greuen to Oldenborch vnde Delmenhorst, an de eyne, vnde demm Erßamen Rade to Lubeke vnde eren borgeren an de anderen sydenn, van wegenn anhalinge ener Barcken Knechte vnde gudere dar inne synde, de de gedeputerden des genanten Hern Konynghes, seden syner Gnaden denere vnde knechte toßynde, vnde de van Lubeke vnde ere vthliggers vor meynden Hunninghusen vnde syne Partye towesende is irreßen. Deßhaluen denne touinge vpp den Copman van Lubeke, vnde de eren vnde ere guderé in des ergemelten Heren Konniges Rycke vnde landen. Dergeliken vpp dessuluen Herrn Koninges Vndersaten bynnen Lubeke gescheenn is, Derwegenn denne de Erwerdige in God Vadere vnde Here Heren Nicolaus Bischupp tho Wyborch, de Erbarn Gestrengen werdigen vnde duchtigenn Heren Erick Ottenßen to Bornholm, Here Hanß van Aleuelde Rittere, Here Enwalt Souenbrodere Domprouest tho Sleßwyck, vnde Hanß Rantzouw Redere dessuluen Heren Koninges mit eyner credentien der vnde anderer sake haluenn bynnen Lubeke geschicket weren, dar denne durch medebeweringe, alse guden vnde leren der Radessendeboden itliker Wendeschen Stede, alse der Ersamen werdigenn vnde vorsichtigenn Hernn Hermen Langenbek Doctor Borgermester vnde Kersten Berßkamp Radtman to Hamborch Hernn Johann Wilkenn Borgermestere vnde Hermen van Warden Radtman to Rostocke, Hernn Cordt Langen Borgermestere vnde Hinrick Tobingh Radtman to Luneborch, van der Wyßmer Peter Malchouw Borgermester vnde Wicke Sasse Radtman, de dat tusschen beyden Parthen vndergingen, van densuluen beyden Parthen vnderspraken bewillet vnde beleueth is, alse hyr na geschreuen steyt.

So dat beyder parthe Coplude vnde de ere myt lyue vnnde Gude in des Herrn Koninges Rykenn vnde Landen, dergeliken de Coplude vnde de ere des Hernn Koninges bynnen Lubeke vnde in eremm gebede, des angehalden Schepes Knechte vnde guder haluenn beslagen vnde getoueth scholen myt lyue vnde gudernn der touinge vnde vppeholdinge weßen fryg vnde loß entslagenn. Ock scholen enemm jewelcken van en alle ere getoeede vnde beslagenn gudere vnvorbeholden wedder togekart werden, deger vnde all, vnde vppt nye van neynen parthen offte den eren geistlick edder wertlick werden getoueth, sunder idermann van wegenn dererber anhalinge getoueth myt lyue vnd gude in syn secker vryh beholth vngehindert komen tola-

tolatende sunder geuerde. Vnde dat dessem also bescheen vnde genoch gedan schal werden, deßhaluenn de ergemelten dessuluen Hernn Koninges Redere van wegenn syner gnaden vnde der synen, vnde der vorgenanten Radessendebaden der vorberurten Stede van wegenn der van Lubeke vnde der eren gutgesecht vnde gelaueth hebben.

Furder mehr wes de van Lubeke an den angehalten Knechten gedan hebben, edder noch donde werden, des behalth sick de Herr Koningh eyn apene tosprake in maten nageschreuenn; So dat men sulkent myt allen andernn tosprakenn, de de gnante Herr Koninck offte de syne jegen de van Lubeke, vnde wedderumme de van Lubeke unde de eren jegen den Heren Koninck vnde de synen der genamenen gudere vnde schade haluenn vormeynen to hebbende, durch fruntliche middeleren to lechliken Steden vnde tyden schal laten tracteren vnnde handelen, dar sick denne de fruntschapp nicht worde vindende, denne schal vnde mach eyn ißlick syne ansprake vnde gebreke vor eynes jewelcken geborliken Richter forderen vnde vorfolgenn.

Vordermehre is beleuet, dat des Hernn Koninges volck vnde vndersaten myt den eren, dergeliken de borgere Coplude Inwonere der Stadt lubeke vnde alle de eren, erer eyn in des anderen lande stede vnde gebede, to water vnde to lande myt lyue vnde gude ßekerlich frygh veylich vngetoueth vngehinderth vnde vmbefarth sullen mogen kamen wanken varen ryden vnde keren ere Kopenschup na lude vnde vormöge erer priuilegia fryheyden vnde lauelikenn wonheydenn dòen drÿuen vnde hanteren wedder vnde vòrt ßo van oldinges wöntlick is gewezeenn, so iden beleneth,

Furder is vorhandelt vnde beslatenn, dat nemant van den ergemelten Parthen jenige Beschedinge, effte anwangh dòn schal offte dòn laten, noch in neynerleye wyße vorhengen noch gestadenn. In vnde vth demm synen tobescheende to water vnde to lande, vnde dat derhaluenn der van lubeke Coplude myt den eren vnde alle eren guderen qwydt frygh leddich vnde loeß scholen weßenn myt lyue vnde gude scholen de genanten des Herrn Koninges Sendebaden bearbeyden syner gnaden apenen, vnde dergeliken togestekene breue an syner gnaden amptlude dar des behoff, vnde van noden is, den Copman van lubeke, vnde de ere, vnde erer aller gudere van stunt, quydt vnde frygh tolatende, vnde en de gudere welckerleye de synt, volgen tolatende, In welcken eyn der apenen breue syn gnade ock alle vnde Ißlike puncte in deßemm Recesse begrepen beleuen

vnde in allen puncten also vnvorbroken in guden truwen vnde louen geloff-liken toholdende ratificerenn vnde vorsegelen schal, allet sunder hulperede nyefunde geuerde unde argelist. In orkunde to merer ßekerheit vnde vor-waringe is desser Receßße twee eynes ludes des denne de eyne durch des erbenomeden Hernn Koninges Redere anghehangeden Ingesegelen den van lubeke vnde de andere mit der van Lubeke Secreten vnde der Radessende-baden der erbenomeden Stedenn anhangenden Ingeßegelen vorßegelth den Redern to des ergedachten Heren Koninges behoff auergegeuen is geworden. Vorhandelth beschееn vnde vullentagen bynnen lübeke na der borth cristi vnßes Heren Dusent veerhunderth Eyn vnde negetich ame Son-dage na Elisabeth vidue.

Pontanus in vita *Johannis* Regis Daniæ[1]) har beholdt samme Feyl, og er det atter et Beviis paa, at han, som man beskylder ham for, har udskrevet sin danske Historie af Hvitfeld.

Hvad de nyere Skribantere, der have beholdt og altsaa begaaet samme Feyl, er angaaende, saa ere de nogenledes at undskylde, saasom de have troet at kunde forlade sig paa Hvitfeld og Pontanus, hvorfor ogsaa Herr Professor Moller i Flensborg[2]) har holdt det Navn Souenbroder, som i alle andre Documenter, saavel hos Hvitfeld, som andensteds, tillegges den bemeldte Domprovst, for et Binavn, han kan have brugt, og er falden paa den Tanke, at han maaskee har været en Søn af den Benedict von Alefeld, som med sin Gemahl Catharina von Dosenrode skal have havt syv Sønner, og at denne formente Enewald Alefeld har antaget det Navn Souenbroder, fordi han blant sine Brødre har været den syvende i Tallet. Herr Justits-Raad og Professor Christiani i Kiel har i sin Holsteinische Geschichte[3]) igien forladt sig paa Professor Moller, som den, der ex professo har handlet om den adelige Alefeldske Familie, og altsaa bifaldet hans Mening. Professor Meusel i Erlangen, som har recenseret Justits-Raad Christiani Holsteinische Geschichte[4]) har tilsidst villet give denne formente Enevald Alefeld sit rette Navn, i det han kalder ham Septimum ab Alefeld. Hans

Ord

---

1) *Westphalen* Monumenta inedita rerum germanicarum, præcipue Cimbricarum, Tom. II. pag. 878.

2) Nachricht von dem Geschlechte deret von Alefeld pag. 22. og 91.

3) Geschichte der Hertzogthümer Schleswig und Holstein unter dem Oldenburgischen Hause, Tom. I. pag. 150.

4) Historische Litteratur für das Jahr 1782. im 8 Stück. pag. 141 og 142.

Ord ere disse: „Im Jahre 1488 wählte das Sleswiger Stift Hr. Eenwold „Sovenbroder (Septimus von Alefeldt) zum Bischof; obgleich der „Pabst das Bisthum einem Römischen Höflinge Eggard, den man wegen „seines theuren Kaufs Dürkoop hies, verhandelt hatte.„

Man seer heraf, hvor snart en Vildfarelse, naar den ikke i Tide forekommes og rettes, efterhaanden videre kan udbrede sig: For nu at bevise, at denne omtalte Domprovst Eneuald Souenbroder, intet har været af den adelige Alefeldske Familie, men af den borgerlige Souenbroderske, vil vi her anføre et original Document af Aar 1487, som findes i det Kongelige Geheime Archiv, hvorudi han med flere har vidnet, at Hamborgerne havde forpligtet sig til at vilde hylde Kong Johan til Danmark og hans Broder Hertug Friderich til Slesvig Holsteen; Under dette Document hænger det Segl, han har brugt, hvilket foran paa dette Hefte i Kobber er forestillet og viser et Skiold', som holdes af en Engel, i hvilket 9 Hierter i tre Rader sees, som en Skaktavle satte fra venstre Hiørne af Skioldet, ligesom han og saavel i Brevet selv, som i Omskrivten paa Seglet, kaldes med sit rette Navn Enevald Souenbroder. Det lyder saaledes:

Witlick sy allen den jennen dar dusse Breff vorkamende werth, dat de Durchluchtigeste, Grothmechtigeste Furste vnde Here, Here Johann to Dennemargken, Norwegen, der Wende vnde Ghotten Koningk, gekarn to Sweden, vnnde de Irluchtige Hochgebarnn Furste vnde Here, Here Frederich Gebrodere, Hertogen to Sleswigk ock to Holsten, Stormernn, vnde der Dithmerschen Hertogen, to Oldenborgh vnde Delmenhorst Greue, vnnse gnedigeste Hernn, in vnnser Albrecht to Lubicke, Helrick to Sleswigk, Karll tho Odenßee, Nicolaus to Wiborgh, durch de gnade gades vnde des Hilgen Stols to Rome Bischoppen, Alleff dersuluen Gnade Greuen to Oldenborg vnde Delmenhorst, Erick Ottensson, Hans van Aleuelde, Rittere, Johannes Jacobi des gnanten Vnses gnedigesten Hernn des Koninges Canczllers, Enwaldus Sonenbroders Domprawestes tho Sleswigk, vnnde Henrick Rantzowen Amptmannes tor Stenborg, Prelaten vnnde Rede der gnannten vnser gnedigesten Hernn Rike vnde Lande, vnde vele mher andernn duchtigen gude mannen der gnannten Vnnser gnedigesten Hernn jegenwardicheit leten apenbare dorch langen mennichfoldigen Vorhandel vorgeuenn vnde seggenn den Ersamen Hernn Hermen Langenbeke im Keyser Rechte Doctori, Johann Hugen, Nicolaus Swaren, Henningk Bu-

 ringk,

ringk, Borgermeisternn vnde deme gemeynen Rade vnde velenn Borgernn vnnde Vulmechtigen der gantzen Menheith der Stadt to Hamborgh dar to vorteckent, wo dat ere Koningkike vnde Furstliken Gnaden se hadden alße naturlike Vndersathenn vnnde Lethmate erer Ghnaden Lande to Holsten vnnde Stormernn glick andernn erer Gnaden Lande Sleßwigk, Holsten vnnde Stormernn Gemeynen, Prelaten, Ritterschop, Manschop vnnde Steden alße eren naturliken Landtfursten vnnde Erffhernn Huldinge to donde durch ere mennichfoldigen Scriffte eschen laten hadden, vnde so danns doch eren Gnadenn denne alles wenthe an den dach by en nicht bedeghen were. Boghereden darumme noch Ere Koningliche vnnde Furstliken Gnaden van en to wetende, mit wath rechte efte Boschede ßie sulkent wenth an den Dach nha dode Eres zeligen Heren Vader's Koning Christierns loueliker Gedachtnisse bigelecht haddenn. Darvpp denne de gnanten Borgermeistere, Radtmanne vnnde Vulmechtigen der gantzen Menheith der erbenomden Stadt to Hamborg dorch mennigen Vorhandel stedes entlich antworden vnnde ßeden, Sie edder ere Vorfarenn hadden noch deme gnanten Godtzeligen Herñ Koning Cristierñ, Erer Gnaden Herñ Vader, noch zeligen Hertogen Alue edder ock etliken andernn Hernn vnnde Vorfarnn Hern der Lande Holsten vnnde Stormerñ Huldinge gedan, konden ock van eren Oldesten nicht ersporen edder beuragen, dat de van Hamborgh by mynslichen Gedechtnisse je werlde Huldinge gedan hadden Fursten vnnde Hernn der suluen Lande, vnnde weren deß ßo gekamenn in bosittinge vnde olde Gewanheit. Furdermher in demodiger flitiger andacht biddende de gnannten Vnse Gnedigesten Hernn, se noch by sulkem olden Herkamende rowliker bosittinge vnde Gewanheit bliuen laten wolden. Se bekenden sick to wesende Ledemathe der gnanten Lande Holsten vnde Stormarnn, vnde wolden sick ßo by Eren Koninglichen vnnde Furstliken Gnadenn holden vnde hebben, alß vramen luden by eren naturliken erfgebarnn Hernn vnde Landesfursten behorde to hebbende, vnde ßo ere Vorfareñ alle tidt sick by erer Herschopp dersuluen Lande alß vrame lude touornn, vnde ße ock nha mit eren truwen Densteñ geholden hadden vnde gefunden weren west scholde men ße ock hir namals alle tidt ßo by Eren Koninglichen vnde Furstliken Gnaden alße Ledemathe der gnanten Lande Holsten vnde Stormarnn gudtwillich alle tidt sporen vnnde vinden, So dat Ere Gnaden des by en eyn gudt benogent vnde wolgeual ane twiuel wol scholden hebben. Hyr vpp leten seggen vnnde andtwerden

den de gnanten vnnse gnedigeste Hernn, wowol de Huldinge so ße ßeden by der erbenomdeñ etliker zeligeñ Herrn vnde Erer Vorfarenn tide nicht scholde geschen syn, hadden doch de gnanten Hernn Koning Cristiernn vnnde Hartoge Allff suluest in erer eygenenn personen sodann Huldinge van ey in erer stadt tor stede mit aller Herlicheit vnnde Geborlicheit des Rechten geeschet, vnde de doch nicht mochtenn van eñ erlangen, So dat de Gebreck nicht by der Herschop vnde eren Vorfaren der Lande vorbenomet, men alle tidt by den van Hamborgh vorbleuen were, vnnde angesihen ße sick bekanden to weßende Ledemathe der gnanten Lande, mochten noch konden durch sulke Gewanheide edder Herkamende de Huldinge mit rechte nicht afstellen, men weren plichtich Huldinge to donde gelick andernn Steden vnnde Vndersaten der Lande, vnnde van der suluen Huldinge nicht to tredende edder de ock touorsumende in jeniger mathe, vnnde de mit willen vnnde wetenheit vnnse gnedigeste Hernn nicht wolden anstan latenn, vnde ße in sulke besittinge nicht wolden stedenn, Men alß Ere Gnadenn doch van en nicht anders vpp dathmal muchtenn erlangen, annamedenn doch de gnannten vnnse gnedigeste Hernn. Sodann der van Hamborg Bekantnisse vnde Toßage, de ße ßo vnnsen Gnedigesten Hernn alle, alß vorscreuen is, mit hande vnnde Muude, van der gantzen Stadt vnnde Gemenheit wegenn deden, des to mherer tuchnisse der Warheit vnde Witlicheit, hebben wii Bischoppe, Greue, Rittere, Prelaten vnnde Gudemanne alle bauengenomit, alle vnnde eyn islick besundernn, Vnnse ingeßegell an dissen Breff laten hengenn. De gegeuen is to Hamborgh nha Cristi Vnses Hernn gebordt Dusent Veerhundert im Souen vnde achtentigesten Jare am Dage Martini des Hillgenn Bischoppes.

Saa vist som nu heraf kan bevises, at Domprovsten **Enevald Sovenbroder** ikke har været af den adelige **Alefeldske** Familie; saa kan det ogsaa deraf sluttes, at han ikke i et eeneste af de mange Documenter, som findes hos **Westphalen** i hans Monumenter, saavelsom andensteds, i hvilke han nævnes, hverken selv har kaldet sig, eller af andre er bleven kaldet **Enevald Alefeld**, hvilket dog vel eengang maatte været skeet, dersom han havde været af den adelige **Alefeldske** Familie. Hvad de Documenter hos **Westphalen** er angaaende, vilde det være overflødigt at indføre samme, saasom de der af enhver kan læses; hvoriblant dog findes et Document, i hvilket i Henseende til den ovtbemeldte Domprovst en Trykfeil har indsneget sig*). Det er af samme Aar 1487 som

*) Monumenta inedita rerum german. præcipue Cimbricarum Tom. IV. pag. 3209.

som foranførte og indeholder Kong Johanns af Danmark og Hertug Friderichs til Slesvig Holsteen, hans Broders, Confirmation given Staden Pløen paa dens Privilegier, hvor det iblant andet heder: " In gegenwardigheit des " Ehrwerdigen in Got Vaders Hr. Albrechts Bischops to Lubecke, Hr. " Enwaldes Sine Broders, Dompraueſtes to Sleſwigk," da det, i Steden for Enwaldes Sine Broders, ſkulle hede Enwaldes Souenbroders; thi ellers ſkulde man, dersom man ikke vidſte det bedre, deraf ſlutte, at han havde været en Broder af Biſkop Albert i Lybeck, der var af den Holſteenſke adelige Krummedickſke Familie.

For end videre at gotgiøre, at den bemeldte Domprovſtes Tilnavn Sovenbroder, men ikke Alefeld, har været hans rette Familie-Navn, ville vi anføre et og andet af de originale Documenter, der findes her i de Kongelige Archiver, i hvilke denne Domprovſt beſtandig med ſit rette Navn Eneuald Souenbroder anføres.

Aar 1480 qvittere Otto van Aleuelde, Wulffesſon, Siuert Brocktorp og Otto Zeſtede tho Kohonede Dronning Dorothea til Danmarck for 5000 Mark Penninge, ſom hun havde ladet dem betale ved Enwaldus Souenbroder, Domhern to Sleſwick, paa Hendes Gemahls Kong Chriſtiern den Førſtes Vegne.

Aar 1481 quitterer Hermannus Schulte, Vicarius til Domkirken i Lybeck, Magiſter Enewald Souenbroder, Domprovſt til Sleſvig, for 12 Rhinſke Gylden, ſom han paa Kong Chriſtiern den Førſtes Vegne havde betalt ham.

Aar 1482 bekiender Enkedronning Dorothea til Danmark, at hun paa hendes Berns Vegne var Schacke Ranzow, Knape, ſkyldig 3000 Mark Lybſk Hovedſtoel og 210 Mark Lybſk aarlig Rente; Iblant hendes Borgen eller Forlovere nævnes Biſkop Albert til Lybeck og den vardige Herr Enwald Sowenbroder Provſt til Sleſvig.

Aar 1484 giver Jochim Swyn, Knape, Laurens Viſſche, Raadmand i Kiel, Fuldmagt i hans Sted at quittere Domprovſten i Sleſvig Enwald Souenbroder for en vis Summa Penge, han paa Kong Johans Vegne ſkulle betale ham.

Endſkiønt det nu af det hidindtil anførte nokſom er beviiſt, af hvad Familie denne Domprovſt har været; ſaa ſkal han dog nu ſelv ſige os ſit rette Fornavn og Til- eller Familie-Navn. Her Profeſſor Moller [6]) anfører et Stif-

[6]) Nachricht von dem Geſchlechte derer von Alefeld, pag. 100.

Stiftelse-Brev af de Alefelder af Aar 1475, hvilket denne Enwald Sovenbroder, som den Tid var Keiserlig Notarius publicus med sit Navns Underskrift og Notarial-Mærke har attesteret, hvor han skriver saaledes: Ideoque hoc præsens publicum fundationis Instrumentum, manu alterius scriptum, exinde fieri & confici feci, subscripsi, publicavi & in hanc publicam instrumenti formam redegi, quam signo, nomine & cognomine meis solitis & consuetis vna cum dicti Episcopi &c. signari & sigillari feci; hvor ogsaa paa hans sammesteds hostrykte notarial-Signo eller Mærke sees de første Bogstaver af hans Fornavn Enwaldus og hans Tilnavn Sovenbroder, hvilke han selv kalder sit nomen og cognomen solita & consueta, nemlig de tvende Bogstaver E. og S. Tilmed har denne borgerlige Familie Sovenbroder ikke været saa ubekiendt i Holsteen. I Rigsstaden Lybeck levede Aar 1278 tvende Brødre af dette Tilnavn, som vare Raadmænd sammesteds, nemlig Radbodo og Volquinus Sovenbroderen, af hvilke den sidste i Aaret 1292 endnu var i Live[7]), og i det 15de Aarhundrede, i bemeldte Domprovst Sovenbroders Tiid, levede flere end een af denne Familie i Staden Kiel. Iblant andre kommer Aar 1475 en Hans Sovenbroder oppidanus Kiloniensis for i et Document hos Westphalen[8]), om hvilken der meldes, at han paa et Kirkemøde i Kiel, som der af en ved Navn Johann Prodendorp blev holdt, havde insulteret og truet denne, og desaarsag af Nicolaus Hugo, Cantor og Canonicus i Hamborg, paa Erkebispens i Bremen Vegne, blev indstevnet at møde der og giøre Bod for sin Forseelse. At denne Oppidanus Kiloniensis har været beslægtet med Domprovsten Enewald Sovenbroder, er saa meget mindre at tvivle om, som de levede paa een Tid, og som Domprovstens Fødestad ogsaa var Staden Kiel: hvilket sidste sikkerligen kan sluttes af den besynderlige Kierlighed, han havde til bemeldte Stad, som han gav tilkiende i sin Skrivelse af Aar 1472 til Borgemestere og Raad sammesteds, hvorudi han advarer dem for den Fare, deres Stad havde at befrygte af den danske Ridder Herr Nicolaus Ronnow, Brevet findes anført hos Westphalen[9]) og lyder som følger;

Menen

[7]) von Mellens gründliche Nachricht von der Stadt Lübeck, trykt 1742 8., pag. 33 og 34.

[8]) Monumenta Cimbrica Tom. II. pag. 459.

[9]) Monumenta Cimbrica Tom. II. pag. 572. og 573.

Menest Deenst mit vermöge alles guden. Ehrwerdigen leuen Herren: Nademe my dat van Rechtes und Natur wegen inne ist, Juwe Leve schole und möte warnen vor Schaden der gantzen gemenen Stadt to dem Kiele (dat gott affkehre) so wetet allerlevensten Herren und Fründe, dat ick sunder Twifel vernommen hebbe, wo Juw und Juwer Stadt van Sake und Twetracht wegen Nicolaus Ronnowen, Ridderen to Dennemarck, schwarlicken und marcklicken entsecht unde gedraut wert, dat nu fürder by Herren und Steden und Reke vorarbeitet ward 2c. men allerlevesten Herrn, syd hierup gewarnet und erkennet hier Ju und der gantzen gemenen besten. Dit schrieb ick Juw mit groten Vahren Juwer aller Leven to deme besten, und begehr, gy willen dat by Juw beholden, so ferne gy my und mene Redlichkeit lef hebben, und bidde gy willen düssen menen Breff warpen in dat Füer, so ferne he gelesen is, vorschulde ick gerne. Gott allmæchtig und salig bevahlen. Screuen to Utin des Avendes Mariæ Magdalenæ MCCCCLXXII. Juwer aller arme Dener

Enwaldus Sovenbroder.

De ydmyge Ord, han her bruger i Underskrivten af Brevet: Juwer aller arme Dener, synes ikke at være en blot Compliment, saasom han i Brevet selv anfører, at han von Rechts und Natur Wegen var forpligtet til at melde dem saadant.

Hvad ellers den Tvistighed er angaaende, som efter foranførte Skrivelse skal have været Ridderen Nicolaus Ronnow og Staden Kiel imellem, og hvorfor Staden desaarsag skulle have været i Fare; saa maae man troe, at det har været et blot løst Rygte, den gode Enualdus Souenbroder havde hørt, thi hverken i den Danske eller Holsteenske Historie, og især i Bremers skrevne Kronike der Stadt Kiel, findes det ringeste om saadan Tvistighed anført. Desuden havde og Ridderen Nicolaus Ronnow den Tid noget andet at bestille og tænke paa. Det var Aar 1471, at han commanderede den danske Armee imod de Svenske, men var saa ulykkelig, at han tabte Slaget ved Brunkebierg, blev selv fangen og kom ikke løs igien forend Aaret derefter 1472. Man maae altsaa meget mere formode, at bemeldte Nicolaus Ronnow saavel i foranførte Aar 1472, som siden efter, har levet i god Forstaaelse med Staden Kiel, hvilket af det følgende kan sluttes; thi da han Aar 1475 kom reisendes udenlands fra, hvor han uden Tvivl havde været i Følgeskab med Kong Christiern den Første, saavel i Rom Aar 1474, som ved Rhinstrømmen Aar

1475.

1475, hvor Kongen søgte at megle Fred imellem Hertugen af Burgundien og Keiseren (saasom i begge disse Aar intet om denne Rønnows Handlinger her hiemme findes anført) og var kommen til Staden Lybeck, blev han af Magistraten sammesteds forsynet med en Hest til hans videre Reise derfra til Kiel, hvorhen han vel ikke havde begivet sig paa sin Hiemreise, dersom der tilforn havde været nogen Misforstaaelse mellem ham og Staden. Brevet, som Borgemester og Raad i Lybeck ved denne Leilighed skrev dem i Kiel til, findes i forbemeldte Bremers Krønike, og er af følgende Indhold:

Wy hebben den gestrengen Herrn Claues Ronnowen, Riddern, ein Perd beth in Juwe Stat to ridende, gelenet, unde dar stande to latende. Is unse Begeren, gy uns sülk Perd by wißer Bodeschop, so gy erst können, weder oversenden, vorschulde wy umme juwe Ersamheide gerne. Syd gode dem Herrn bevalen. Screven under unsem Signet am Vrydage in dem achte Dagen Wynachten Anno Dni. MCCCCLXXV.

De Rat der Stat Lübeck.

Men for at komme til Domprovsten Enewald Souenbroder igien, saa er det, som tilforn er anført, troeligt, at han har været fød i Kiel, og at den ommeldte Oppidanus Kilonienfis har været af hans Slægt. Hvem hans Fader har været, findes ikke; men hans Moder var en Munter eller Münter af Slægt, af hvilken Familie den Tid adskillige levede i Staden Kiel. Hans Moderbroder var Ewald Munther, efter hvem Domprovsten Evald eller Enewald Souenbroder uden Tvivl i Daaben har faaet sit Fornavn. Denne Ewald Munter bliver med flere af denne Familie anført in libro fundationis Kalendarum Kilonienfium[10]) iblant fratres Sacerdotes mortuos: Enwaldus Munter, og iblant fratres laicos & Sorores mortuos: Tideke Munter, Alheid Uxor eius, og Hans Munter, Tibbe uxor eius. Denne hans Moderbroder Enwaldus Munter var først vicarius perpetuus parochialis Ecclesiæ Sancti Nicolai in Kyl Bremenfis Dioecefis: i hvilken Qualitæt han anføres i et Brev af Aar 1464, men tilsidst var han Vicarius til St. Peders Kirke i Lybeck. At denne Enwaldus Munter har været Domprovstens, Enwald Souenbroders, Moderbroder, kan sees af et Brev af Aar 1485, i hvilket Dronning Dorothea af Danmark bekiender sig skyldig at være dem werdigen Heren

---

10) *Westphalen* monumenta Cimbrica Tom. III. pag. 566. seqv.

Ewaldo Souenbroder Domproueste to Sleßwig, erem andechtigen leuen getruwen 500 Mark lübsk; Brevet lyder som følger:

Wii Dorothea vnde Johan ic. bekennen vnde bethugen apenbar vor vnns vnnsen leuen Sone vnde Broder Hertoghen Frederiche vnnse eruen vnde nakomelinge vnde alswem, dat wii rechter witliker Schult schuldich sint dem werdigen Hernn Ewaldo Souenbroder Dompraueste to Sleswigk vnnsem andechtigen leuen getruuen vifhundert Lubesche marck de he vns in gudem reden rinschen golde auergeantwordet hefft vnde wii fortan in de losinge vnser Borgh vnde gantzer Voghedyen thor Steynborgh gewant vnde gekeret hebben, vor welcker vifhundert lubesche marck de gnann. Her Ewaldus to ewyghen tyden in dessuluen vnses vnde gantzer Voghedyen Steynborgh gewissesten plichten, renthen vnde vpkomen rechtes redelikes kopes gekofft hefft druttich Lubesche marck ewigher renthe, de wii edder vnnse Amptman van vnser wegen, den wij vp de gnann. vnse Borgh thor tyt settende werden, dem gnann. Hernn Ewaldo De tyt synes Leuendes vnde na sinem Dode den Erhafftigen Hernn Gherde Petershagen, Corde Steynhope, Vicarien in Sunte-Peters Kercken to Lubecke vnde Ersamen Arnnde Schinckel, Hans Moller vnde Hermen Hutteroke, Borgeren in der gnann. Stadt Lubecke, Vorstendernn vnde Brodernn der Broderschop Sunte Barbaren in dersuluen Sunte Peters Kergken bynnen Lubecke belegen vnde eren nakomelingen edder Inhebberen desses breues alle Jar in den achte dagen Sunte Martens bynnen der Stadt Lubecke wol to dancke vnd noge betalen willen vnde scholen. Welcker druttich marck geldes ewigher renthe de gnann. vorstender, wanner se durch dode dessuluen Hernn Ewaldus praueste an se vorstorven sin, denn fortan keren scholen In Godes Denste vnde Almissen, als de durch zeligen Hernn Ewaldt Munther, wandaghes in dersuluen Kercken Sunte peters to Lubecke vicarien vnde des vorgeschreuen Herrn Ewaldus Moder Broder, na lude vnd inholde sines Testamentes vnde latesten willen gekeret vnd gegeuen sin. Vnde weret sake in betalinge desser druttich marck lubesch Jarliker renthe in vorgeschreuener mathe tobeschen jenich gebreck queme vnde derhaluen furder kost, Theringe vnde bewislich Schade entstunde, willen vnde scholen vnnse eruen vnde nakomelinge sodanen bewisliken Schaden mit den bedagheden renthen gantz vnde all sunder bewehr wol vornoghen vnde betalen, ock beholden wij vnns, vnsen eruen vnde nakomelingen fullenkomen macht sodan druttich Marck

jarliker

tarliker ewiger renthe vor vifhundert lubesche marck houetstols wann vnns dat gelustet vnde bequeme is, wedder in to losende, ouerst de losinge scholen vnde willen wij vnnse eruen effte nakomelinge dem vorbenomden Herrn Ewaldo Souenbroder vnde na sinem Dode den vilgnanten Vorstendern Sunte Barberen Broderschop, eren nakomelingen edder den Inhebbern desses Breues, mit vnnsen bewislikèn Schrifften, eyn halff iar touorne verkundigen vnde in den achte Dagen Sunte Martens to hant na dem haluen Jar der vorkundinge volgen, sodan vifhundert marck houetstols myt den bedageden vnnd nastanden Renten bynnen der Stadt Lubeke wol vornogen, betalen vnde dessen vnnsen breff wedderumme annemen vnd auerantworden lathen. Alle desse vorgescreuene Stucke, puncte vnde article lauen wij Dorothea Koninginne vnd Johann Konjng obgenant myt vnsen nagescreuen leuen getruwen Medelouern also stede vast vnnd vnuorbraken wol to holdende ane argelist vnde geuerde. Des to mehrer Tuchnisse vnnd Vorwaringe hebben wij vnse Konigklike Secret eyn islick besundern vor vns, vnse leuen Sone vnnd Broder obgenant, vnnse Eruen vnd Nakomelingen witlich an dessen Breff lathen hengen. Vnde wij Albrecht to Lubeke, Helrich to Sleswig Bisschuppe, Otte Wolstorpp, Hinrick Rantzouw Breydekensson, vnd Amptmann tor Steynborgh, Marquardt van Aleuelde zeligen Götzickesson to Rendesborg vnd Powel Seestede to Gottorpp Amptmann, Reden vnd lauen myt den obgenanten vnsen gnedigesten leuen Fruwen vnnd Hern vor vns, vnnse Eruen vnnd eynem Idermann alle desse vorgescreuen Stucke puncte vnd article samptlich vnd eyn islich bisundern also als bauen geroret is, stede, vast vnd vnnuorbraken vullenkomelich in guden Truwen woltoholdende vnd hebben des to furderer Verwaringe vnde Tuchnisse alle vnd eyn islich bisundern vor vns und vnnse Eruen vnse Ingesegele by der vakegenomeden vnnser gnedigrsten leue Fruwen vnnd Hern Secreten witliken an dessen Breff lathen henghen. De ghegheuen is am Slathe Segebarghe na Cristi vnnses Hern Geborth MCCCC in LXXXVten Jare am Dinkdage na der Hilgen driger Koningk Daghe.

Af dette Brev, hvorudi Dronningen kalder Provsten Ewald Sonenbroder eren andächtigen leven getruwen, saavel som af andre Breve, sees, at han af Hendes Majestæt var meget vel lidt, og at han desaarsag i hendes Forretninger ideligen blev brugt. Der er altsaa vel ingen Tvivl om, at hun gierne havde seet, at det Valg til Bispedommet i Slesvig, der af nogle Kanniker var

faldet paa ham, af Paven var bleven confirmeret; Det er derhos ogsaa troeligt, at det var denne Provst Souenbroder, Dronningen recommenderede til bemeldte Bispedom hos Paven, den Tid hun Aar 1488 var i Rom, thi der vare trende Candidater dertil i Forslag. Hertug Friderich til Slesvig Holsteen havde recommenderet den ene, men hvem det har været, nævnes ikke; Den Dronningen, som sagt er, foreslog dertil, nævnes vel heller ikke, men var formodenklig bemeldte Souenbroder; Og den tredie, som Paven og Cardinalerne interesserede sig for, og af dem blev valgt, var Egardus Durkop, som var Doctor Juris utriusque, Provst til Minden, Pavens Capellan og Auditor Rotæ i Rom. De Bevæggrunde, de havde til hans Udvælgelse, vare disse: Hans Dyder, hans Lærdom, hans besynderlige Fortienester, og at han var Hertug Friderichs til Slesvig Holsteen Procurator ved Pavens Hof, hvilket Ærende han herefter, ligesom tilforn, paa Hertugens Vegne der kunde forrette. Der findes tvende Breve i det kongelige Archiv, et af Paven og det andet af den bemeldte Egardus Durkop til Hertug Friderich af Slesvig Holsteen af Aar 1489, af hvilke dette ydermere kan erfares. Disse Breve ere vel ikke mere til in originali, men der findes dog Oversættelser af dem i det Nedersaxiske Sprog, lydende som følger:

Innocentius *Papa* VIII.

Leue Sone heyl unde pawestlike Benedigie, als denne de Kerke to Sleswick an demm latesten ane Biscop was, wu wol dyn eddelheit vor eyn ander to der Kerken de in dym Hertogdom belegen is, to promouerende dyne breue to vns ghesant haddest, vnde darna vnse leueste Dochter de Dorchluchtige Koninghnne to Dennemarken eyn andern vorsettede vnde darna de dridde, de in dem Houe to Rome jegenwordich is, vor sich sulues vns heff ghebedenn, sint wij derhaluen in twiuel ghewest, in welken wij billkes geneget woren; hebben darumme dusse Sake echter vnde echter myt ripenn rade ouertrachtet, vnde unsen Syn gheferet to vnsem leuen Sone Egerdum Durkop beider rechten Doctorem, prouest to Mynden vnsen Capellan vnde des hilgen paweslikten palase Saken Auditorem, des sine Dogede Lere Bestendicheit vnde sunderge vordenste wij puertrachteden ock gemerckt, dat dyn Eddelheit in dynē breuē one ock vaken dynē procuratorē sunderges heft genomet, is vns nicht vorkamen Jemant der Kerken nütter edder dyner Eddelheit vnde dinen state truwer moghe sin edder dar ock vnser vnde der Erwerdigen vnser leven brodere der hilgen Ro-

meschen

meschen Kerken Cardinale, in welkerer Oghen de sulue Egerdus lange her louentliken hefft geleuet, mar Stemme syn hengeneget, hir vmme van rade vnde Vulborde dersuluen vnser brodere, den vorben. Egerdum hir nicht vp vor sich denckende, men vor den, dar du vorgescreuen haddest, von dinem beuele mit groten truwen vnde flite gefordert hefft, to der Kerken Slesswig hebben promoueret, vnde one in eynen Bisschop bestediget, also dat in anderen vnsen breuen darop gegeuen forder is bescreuen. Hir vmm nachdem wy nicht twiuelen, dusse promotien von sulken werdigen manne geschen diner Eddelheit behegelik werde syn, to horden, vnde andechtigen esschen dyne Eddelheit, dat du dem Egerdo myt aller gunst vnde hulpe willest byvallen, dar vormiddelst he der Kerken vredesam, vrien vnde vnbeworen besittinge ane hinder vnde Wedderstal dorch sich edder sine procuratores moge irlangen, wert hyrdorch der kerken in geystliker vnde werliker Nutticheit wol geraden, geschut dy ock to diner Eddelheit ere vnde bequemicheit des sine werue desulue Egerdus by vns truwliken vnde klokliken vortsetten kan, vnde vns deystu hiranne andechtigen sere to willen, wente wy dessen man vmme siner vordenste willen vederliken beleuen. Datum Rome apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die xxij Aprilis 1489. pontificatus nostri anno quinto.

Udskrivt:

Dilecto Filio Nobili Viro Frederico Duci Slef.

Serenissimo & Illustrissimo Principi Domino Frederico Dei Gratia Sles. & Holtzatie Duci Dno. meo Colendissimo.

Dorchluchtigeste Furste, na irbedinge plichtiger willigen Denste, als denne by dem hilgen pawestliken Stole de werdigen Heren prouest to Slesf. Stoueman vnde Hartwicus de Buluw dat Bisscopdom der vorbenanten Kerken andechtigen beden vnser alderhilligeste Vader de Pawest van endrachliker Vulbort des hilgen Collegii der aldererwerdigesten Heren Cardinale my nicht biddende edder begerende van egener beweginge, dat doch myne Vordenste nicht esscheden, der Kerken in eynen Bisscop hefft bestediget, myt Beholdinge myner geystliken Lehne vnde des officii auditoratus Rote, so Juwe Forstlicke Werde vth Bullen vnde pawestliken Breuen hyr negest wert furder vornemende, also ick denne truwe van Juwer Gutlicheit, dat sulke prouisio der gotliken vnde ock der hilgen

Kon-

Konnichliken Maiestat vnde Juwen egen to willen sy vnde anneme, vnde so myt milder gotliker gunst ick moge der hilgen Konnichliken Maiestat, Juwer werde vnde der Kerken nutteliken vorwesen, wert denne my ock nicht swer, also Juwe Werde my beschuttet vnde hulplich is der armode der kerken vnde der zelen bereder Hulpe to donde van der gnade Godes, de Juwe Hartichdom vnde Juwe anderen Herschoppe mildichliken vormeren wille. Wat mer dusse Werff andrepende is, wart Juw seggende Gotfridus dusse Breffwiser. Ex alma vrbe Roma XIIII die mensis Aprilis Anno LXXXVIIII. E. V. Dignitatis

Capellanus
Egerdus Durkop Electus
& auditor præfatus.

Man seer af disse Breve, at det Tilnavn Dürkop, som den af Paven til Biskop i Slesvig udvalgte Egerdus førte, var hans rette Familie-Navn og ikke et Øge-Navn, som Kannikerne i Slesvig skulle have tillagt ham, fordi han efter deres Mening, ved Simonie, dyrt nok havde tilkiøbt sig Bispedømmet; thi det borgerlige Tilnavn Dürkop er bekiendt nok i Neder-Saxen og i Holsteen. Vi have selv udi Begyndelsen af dette Aarhundrede ved St. Petri tydske Menighed i Kiøbenhavn havt en Præst med dette Tilnavn, nemlig Doctor Henric Dürkop, som Aar 1706 blev kaldet herind fra Lybeck, hvor han først var Præst ved St. Jacobs Kirke sammesteds. Den gode Spillenbroder maatte altsaa, saavel som den, Hertug Friderich til Slesvig Holsteen havde foreslaget og recommanderet til det Slesvigske Bispedom, staae tilbage for denne Egerdus Dürkop, og nøyes med sit Provstie og det Vicarie, han havde ved St. Nicolai Kirke i Kiel. Men Aar 1497 mødte ham en haard Skiebne, i det han blev fradømt det Gods og altsaa ligeledes Indkomsterne af samme, der laae til bemeldte Vicarie. Aarsagen dertil var denne:

Aar 1378 confirmerede Erkebispen i Bremen Albertus Fundationen til et Vicarie ad altare S. Crucis i St. Nicolai Kirke i Kiel, hvortil Laicus quidam, ved Navn Johannes, testamenterede endeel Penge. For disse Penge kiøbte hans testamentarii og Executores testamenti den Landsbye Prodenstorp, som ligger ved Levensau i Holsteen, af hvilken Landsbye altid den, der var Vicarius ved samme Vicarie skulle nyde Indkomsterne. Men saasom bemeldte Landsbye Prodenstorp var et Lehn-Gods, og de da levende Grevers af Holsteen Samtykke til dens Afhændelse til geistlig Brug ikke var bleven søgt, bemeldte

Grever

Grever heller ikke havde samtykt deri; Saa skede det, at mange Aar derefter nemlig 1497, da denne Provst Enewald Souenbroder var Vicarius ved dette Vicarie, Kong Johan til Dannemark og hans Herr Broder Hertug Friderich til Slesvig Holsteen, som Lehnsherrer, reclamerede bemeldte Landsbye Prodenstorp, som deres Lehn, der ogsaa af Kongens og Hertugens Raad og Mænd eller Vasaller, hvilke i de Tider i deslige Lehns-Sager, som pares Curiæ, vare de ordentlige Dommere, ved efterskrevne Dom blev Provsten Enewald Souenbroder, som Ihændehaveren af Vicariet, fradømt og Kongen og Hertugen tildømt.

Dommen lyder saaledes:

Wij Hans von Aleuelde vnd Otte Rantzouw, Rittere, Hinrick Rantzouw, Benedictus Poggewisch to Gueninge, Hans Rantzouwen, Borchardt Krummedyk, Schacke Rantzow, Benedictus Poggewisch to Arnum vnd Detleff von Bockwolden tor Hasselborgh, der Durchluchtigesten vnd Durchluchtigen hochgebornen Fursten vnd Heren, Hernn Johannis to Dennmargken, Norwegen, der Wende vnd Gotthenn Koninges, gekoren Koninges to Sweden, vnd Heren Frederiches, Gebrodernn, Erffgenamens to Norwegen, Hertogen to Sleswick ok to Holstenn, Stormarn vnd der Ditmerschen, Greuen to Oldenborg vnd Delmenhorst, vnnser gnedigesten vnd gnedigen leuen Heren, Rede vnd Menne don witlich, apenbar bekennen vnd betugen in vnd mit dessem vnsem openen breue vor alleswemen, wo dat nach der geburt Christi vnnses Hernn Dusent veerhundert darna im souen vnd negentigesten Jarnn, am Donredage vor dem Sondage in der Vasten also men singet in der Hilligen kristenen Kergken Oculi mei, tho Zegeberge vp dem Slote, is tor Stede gekamen de werdige Her Enwaldus Souenbroder Domprauest to Sleswyck, vnd de obgenanten vnnse gnedigesten Heren beyde, dar Jegenwerdich tor stede, demotich angefallen vnd gebeden, dat ere Konigliche vnd Furstliche Gnade, em dat dorp Prodenstorpp, in dem Lande to Holsten by der Leuensouwen belegen, dat em vnse gnedige Her Hertogh Frederich von des obgenannten vnses gnedigesten Heren Koninges vnd ok syner Gnaden wegen, hadde antasten laten vnd affhendich gemaket, vmme Gades willen, gnedichlich weddergeuen, vnd vngehindert wedder tokamen vnd folgen laten mochten, welk Dorp, Prodenstorp, syne Vorfaren mennige Jar, ouer de hundert, gerouwelich sunder bisprake, beseten vnd de darvon lehenes werdich gewest weren,

von den Heren vnd Fursten des Landes to Holsten, to Lehene entfangen hadden, de de ouerst nicht lehenes werdich gewest weren, ock dat sulueste Dorpp also vor ere egen erue rouwelich sunder bisprake, mennige Jar beseten vnd gebruket hadden. Darupp denn wedderumme vnse gnedigesten Heren beyde, dem bemelten prauueste hebben to antwerden vnd seggen laten; In dem He suluest bekande vnd tostunde, dat sodan Dorpp Prodestorp im Lande to Holsten im Leen rechten belegen were, vnd syne vorfaren dat von den Heren des Landes to Holsten vormals to lehene entfangen hadden, hadde he denn von erer graden zeligen Vorfaren Hern des Landes to Holstein darup ienige Bewyss, Segele edder Breue, dat synen Vorfaren edder emm sodann Dorpp voregent were, dat he de dar torstede mochte entogen vnd vorbringen sodan Dorp mede to vorbiddende vnd to beschermende, der doch darmit alle nene by emm funden edder vorgebracht synt geworden, so och de erbenante vnse gnedige Her Hertog Frederich sodan bewyss, zegele vnd Breue vormals beyde schriftlich vnd muntlich, von em gefurdert vnd geheisschet laten hadde, vnd doch do ock nene by em gefunden edder entoget sint geworden, der orsaken haluen laten syk erer beyder Gnaden bedungken, dat dat genante Dorpp Prodenstorp mit aller syner rechticheit herlicheit vnd tobehoringen, an erer beyder Gnade alse Landesfursten so vorbroken Leengut vorfallen were, vnd hebben dar do vort desse Saken twischen eren Gnaden vnd dem genanten Prauueste im rechten to entschedende an vns gestellet vnd vorwiset. Dar wy do de Saken insampt angenomen, vns darumme na nodtrofft beradet, vnd vor recht affgesproken vnd erkannt hebben in nabeschreuener Vise. Na dem dat Dorpp Prodenstorpp in dem Lande to Holsten vnder Leenrechte gelegen were, hadde de obgenannte prauest von eren Gnaden zeligen Vorfaren Heren vnd Fursten des Landes to Holsten ienige Bewise, Zegele edder Breue, synen Vorfaren edder em to ludende, dat en dat bemelte Dorpp Prodenstorpp voregent vnd vorschreuen were, der Breue scholde he billich geneten, vnd dat Dorpp, mit syner tobehoringe rouwelich beholden, besitten vnd gebruken in aller maten, edder hadde he ok ienige Bewille Breue von den Fursten vnd Hern des Landes to Holsten erer gnaden Vorfaren, dat sodan Dorpp Prodenstorp mit erem willen vnd Fulborde to der Vicarien vnd Lehene tom Kyle gekofft vnd darto gelecht were, so scholde dem bemelten prauueste sodann gelt, darfor dat Dorpp erstmaels gekofft were, vedderumme folgen vnd tor Henden kamen, weret ouerst saken,

dat

dat desser beyder eyn, by dem obgenanten praueste nicht befunden worden, alsdenn schall sodan Dorp Prodenstorpp, mit aller siner rechticheit, herlicheit, huren, pachten, plichten, densten vnd allen tobehoringen, an de obgenanten vnse gnedigestemn Heren beyde alse vorbroken Leengut, mit rechte, gantz vnd all, vorfallen syn. Des tor Witlicheit vnd mehrer tuchnisse hebben wy Hans von Aleuelde vnd Otto Rantzouw Rittere, Hinrick Rantzow, Benedictus Poggewisch to gueninge, Hans Rantzouwen, Borchert Krummedyk, Schacke Rantzow, Benedictus Poggewisch to Arnum vnd Detleff von Bockwolden tor Hasselborgh vorbenannt vnse ingesegele endrechtigen hangen heten benedden an dessen iegenwerdigen Breff. Datum am Jare, Dage vnd Stede bauen screuen.

II.

Kong Christiern II. Instrux for Kiøgemesteren, Skienken, Forbitzeren, Foermasken, Doresvenden, Cancelleren og Capellanen.

Denne Instrux findes bag i en Udskrivt af Kong Christiern II. geistlige og verdslige Love, som Justitsraad Uldall har havt den Godhed at meddele Selskabet. Over den har Peder Syw med egen Haand skrevet: Denne Instrux for Kiøgemesteren om Spisningens Anretning til Hove, item om Skiencken, Forbitzeren, Foermarken oc Dore-Svend; Saa oc nogle andre Articler særdeles om Kongens Cantzelers Embede oc om Kongens Capellans Forretning, er icke tryct hos Christiani 2. Lovbog Aar 1684, fordi dette hører icke til Loven, oc kunde icke tiene at saadant bleff tryct. Om den er given samme Aar som Loven 1522, skal vi ei sige, da der intet meldes derom.

Om Kiøgemesteren.

Item først schall Kiøgemesteren hafue acht paa, at thet gaar schielligen till vti stegersit, met alt ting och giifue well acht paa at thet holdis renligt, met gryder, bradespit, och andit som y stegersit er. Och schall ther wer Bernt Koch met en dreng, Hans Borgemester met en dreng. Naar Ko: May: reyser, tha schall en af thennom met hans drengh folge hans naade, och then anden bliifue igen met syn dreng, och koge for Vor Naadige Frue; ther till met schall wer tuo kocke, och en dreng som schulle stedze koge for Hofzinderne och Jomfruer, och for alt andit folch som gorden folger, och schulle the holde same theris drenge rene met Kleder, schyrth, och huor icke saa holdes, tha schall Kiøgemesteren straffe thennom ther tilborligen for. Er icke Kiøgemesteren selff tilstede, tha schall handt schicke en anden y syn stedt, till saa leng, handt komer tilstede igen, som schall hafue fuldt befalling, och tage ware paa, at saa holdis schall, och schall handt strax effter huert moltidt gaa y stegersit, och wnderuise Kochen, at ther ingen ildt holdis, vden saa megit, som the kunde holde ilden thendt met, til afftenindt at the schulle Koge met igen och thisligeste om afftenindt, strax moltidt er giort, schall och foruaris ilden till ther kogis igen.

Skall och schichis och fliis saa at Folchith schall mest æde tilhobe, och schichit saa af maden schall were rede, huer dag til Ko: May: och hans Naadis daglige folch, saa at the wiide ther at rette thennom effter, och schall Kiøgemesteren tha giifue Ko: May: tilkiende strax maden er rede, och ther som Ko. May. iche er ledig paa then tidt, tha schall dog Wor Naadige Frue holde moltiidt och folchit gaa til bordz, paa then same thyme, och schall Kiøgemesteren bestille at foruaris madt, til hans naades Hogmechtughed ledig blifuer. Om someren naar klochen er mellem IX och X och om afftenindt mellem fyre och fem, och om Winteren naar klochen er IX, och om afftenindth naar fem slar, Och schall strengeligen forbyudis at nogit kogis till spilde och lade thage ther Ware paa at saa holdis Vnder slig straff, som forn. staar, och naar Ko. May. moltidt giort och optagit er, tha schulle alle the som thiente til bordz gaa till eth bordt och æde.

Skall handt och holde smaa suenne och drenge till at thiene och bære madt, for Ko. May. och ingen mere endt en reth till alle moltiidter och strax the hafue sat maden paa schibebordit, schulle the strax thage ofuer

fadit

fadit af och Credentie, och saa tecke thæt till igien, och schall en tillschichis som schall stedtze staa och thage Ware paa ath faa hannom maden till &c. Och er ther noger, som iche wille thage ware paa theris thienniste, tha schall handt wnderuise thennom, en tidt, andenn tidt och thredie tidt, och for huer gang, the thet forsomer schall affslaes en gulden af theris soldt. Wille the iche tha bedre thennom och raade bodt paa, Er thet af smaa suenne, tha schulle the forwises af gorden. Er thet och af drengene tha schulle the myste huden.

Thisligiste schall och huer dag kogis for Ko: May: Viij eller X gnode retter och giifue acht paa at the pontis well, och naar Ko. May: wil reyse schall iche kogis mere endt V eller Vj gnode retther saa ther iche kogis till spilde, tidelige om morgenindth.

For Hofzinder och Jomfruer Vj Retther om kiodedage, forst Koll met Flesch vtii, eth stoche stegt Kokiodt met mulge vnder, eth stoche grøn salt Kokiodt met sinop, stegt lamme kiodt, hons schall wer heel sodit, salthet Wildbradt, och naar the fange nogen fersch Wildbradt, tha schall thennom forkortis thuo af forn. retther y then stedt som er steg, och salthet Wildbradth, Sammeledis naar the fange fule, tha schall thennom affslaas, Hons ther emodt &c: Saa schall och holdis met andre retther: och schall iche kogis nogen anderledis for, endt Ko May. selff eder, enthen om Kioddag eller formedage, Naar som the sige nogit schulle the icke lade kome ther andit till endt speck, eller thet fede, som komer af groppen bradt, och iche met smor vden for Ko. May. selffuer paa hons &c. och om Fischedage sildt, en reth Wyn subben, eller grødt, bergerfisch met smor, fersch torsche, eller anden sofische, æg, och ferst smor.

Thill hofzinds thiener fyre retther, thil mene folch tre retter som er Koll eller erther, eth stoche tort Kokiodt, om fischedage sildt, thor fisch, grødt och smor: Skall intet smor vdspiisis om Kioddage for nogen, enten y Stegersit eller andenstedz, vden for Ko. May. Vor Naadige Frue till then vnge Forste eller Forstinder.

Skall och kiøgemesteren en tiidt om huer løfuerdag gaa y Schrifuerstuen och ofuerlegge met Vor Marschalch, om handt er tilstede, eller y hans frauerelse, then som hafuer befalling paa at giifue Var pendige wdt, och giore ther klarligen rede for, huem som brost hafuer, och thet optegne som forschrifuit staar.

Paa thet at saadan Wschichelighedt som her til hafuer werit, huor wii ferdis igiennom wor Landt och Riige, at wor Wndersotte som os pleyer at holde fors gandsche Wschielligen met, at ey saa her effter mere schee schall tha wille wii at thenne Ordinancie saa holdis schal, hvor Wii komer til nogen wore Lensmendt, eller andre, liige som y Wott egit hof, och ey thennom y andre maade ydermere schall besuoris, thisligeste schal grandgibeligen tilsees, at Wore Koche ey ydermere til V-nottighet fare met theris Kost, endt met wor egen, och ey schulde the forn. wor Lensmendth eller andre beschatte vti nogre maade.

Item huor som wii ligge paa wore pendinge wille Wii och at wor Kiogemester met Wor Schriifuer, schall ofuerlegge, huadt som schielligt thærit er, och schall thet bethallis effter then Wor Ordinancie och schichelse som ther paa giort er, Schall Her Mogens Gioye Wor Marschalch eller Her Albrit Ibsen Wor Fruis Hofmester y hans frauerelse wer ther ofuer, och vnderuise thennom, paa Ko. May. Weyne, at the schulle alletingist schiche och holde thennom herefter, och naar ingen af thennom tilstede er, tha schall Kiogemesterne, thage well war paa at wii bliifue well thient af alle Embitzmendt, thi schall Her Albret Ibsen y Her Mogensis frauerelse wnderuise alle smaa svenne, at the schulle ingen drenge vden the som embede hafue Wille the och holde nogen, tha schulle thet gior, paa theris egen kost och thæring, och schall ingen af thennom som embede hafue bortfar met myndre at the hafue lof af Vor Marschalch Her Albrit Ibsen eller af os selff, Och schulle the huer dag werre oppe och thage ware paa os, for Klochen er otte, och schall handt andtuorde huer af Wor Embißmendt, en af thisse Schrifter och wnderuise thennom, at the thager ther War paa, som the wille hafue Wor tach.

om Skienck

Forst schall handt tilsee at thet gaar schielligen til wtij Kiellerne, och ofuer alt wor gordt och holde Kiellersuenne ther till at the holde then schickelse, och schall ther icke were vden en Kieldersuendt met syn dreng, som schall thage War paa os, och en Kieldersuendt som schall thage Ware paa Wor Frue.

Item naar Wii gaar till bordz schulle stedze Were thuo tilskickit at thage War, en paa os och en anden paa myn Naadige Frue, och staa huert wedt bordit, och grandgibeligen giifue acht och thage Ware paa,

naar

naar Wii giifue nogit thegn fra os, at Wii wille driche, at Wii icke schulle hafue behob ath raabe thennom til.

Item naar Wii hafue fremit folch, schall ey mere schienchis endt thuende honde drick, som er Wijn och øll, och schall bæris indt wti Kander och effter then schickelse som wor Jomfruer dagligen thienindis, och schall handt befalle the som thennom thienner, och for wore Hofzinder, at the schulle hafue dubbelt thallercken naar the ene er icke rene, schulle the legge thennom andre for igen, och schulle the legge thennom eth brøth paa huert tallercken hues mer gioris behof, schall wer till rede, vti eth renth Fadt standindis ther huos, och schall ther dog icke scheris brøddischer af for thennom som her til giort er.

Item saa tiligen som moltiidt er giort for Ko. May. och Wor naadige Frue, schall strax opthagis och opberis alle kander och stobe &c. Wille the hafue en Kande øll om efftermiddagen tha mue the then faa, Meden døg schall wor Kielder icke stande oben, om effthermiddagen som her till scheedt er, och om afftenindt luge saa, och schall handt wer lucht saa tidelig som synff slar: och schulle wor drenge hente, hues the hafue behob till os och Wor Frue for forn. tiidth och sammeledis the som thage war paa Jomfruerne &c. Saa schall altiidth giifuis acht paa, at saa holdes ehuor Wii ere, schulle och Kielderswennene holdis til at the och gifue acht paa at saa holdis som forschrefuit staar.

Item naar schiencher iche selff ere tilstede tha schall handt befalle en anden y syn stedt som schall thage war paa at thenne Wor Ordinancie och schichelse v-brødeligen holdis vnder sliig straf som forn. staar vtj Kiøgmesterens Register.

Om Bitzere.

Item schall schickis tuende till naar wi holda stadz, som schulle thiene for os och Wor Frue, meden daglige iche vden en, af thennom, vden Wij er fra huer andre och schulle the samme holde theris hender vdslagen; tha schulle the iche lenger thiene meden befale andre y. theris stedt som schulle tage ware paa os till saa lenge the blifue tilpas igen.

Item schall handt och gifue acht paa at hans øyne iche kommer fraa os vden naar handt annammer madt af the andre och Credencier for os eller schier brøt som wi schulle hafue och at thet holt renligt.

Om

Om Foermask.

Sckall vor Foermasch flicteligen tilsee at ther for rette ligger och schieligen ofuer all Vor hof som ther iche spildt eller kommer til V-notte, huerchen Hoo hafre eller straa-foder och at ther blifuer inthet vdfort till andre endt som thet bor at hafue meth rette, Sammeledis schall handt lade tilsee och bestille Vogne och Ferger oc at ther fanger ingen Vogne naar Wii reyser foruden the som bor at hafue som ehr till wor Selff Kammer och Wor Fruis, vor Koche och the som os dageligen folger, och kommer ther nogen throsser eller andet floor effter, tha schall handt thennom afuiise. Thisligeste schall handt hafue at straffe ofuer alle the y gorden er, y hues maade som theris brost findis och schall flyet saa at wor Folch er stedtze tilstede naar the fange budt om afftenindt tilforn at folge os til Kirchen och fra om morgenindt thereffter och at the tage ther inghen forsommelse for naar Vi legge nogen sted stille.

Sammeledis naar Wi reyse at the tha er betideligen oppe, tage Vare paa os, och tiene for vor dor huer morgen for Wii opstaa, huis theris brost her vtii findis schall handt thennom strafe som forschrefuit staar.

Sammeledis schall handt lade tage Vare paa at huilcken som emodt vor Ordinancies lydelse gaar met langh Verge schall handt hafue macht at tage samme Verge fra thennom, och huilcke y Vor gordt som snerger schall handt annamme och oppeberge theris brodepenninge. Och holde ther slig Gudtz tieniste for Efftersom vii thet schicket hafue y samme Vor Ordinancie och naar handt iche tilstede er, tha schall handt iche schiche en andten vtii syn stedt som ther till dueligh kandt vere och hues brost ther vtii findis, schall handt schrifue till den andten kommer tilstede igien och spare inghen ehuem thet er.

Om Dorsuendt.

Forst schall handt vere stedtze huos och tage Vare paa vden for vor dor at ther inghen lobber till och Klapper eller buldrer, men hafue the nogle ærinde at the thet gifue hannom tilkiende och handt thet fremdielis siger Vor dorsuendt till.

Skall samme Vor Dorsuendt och saa gaa for maden och holde drengene ther till at tage Var thisszligeste paa os och schall handt stedtze holde thennom till at the tage Vare och er stedtze reden for Vor Dor om Wii thennom tilsiige och behov hafue, och huilchen thet icke gior schall

handt

handt slide huben af, dog icke af the andre som Vell tage ware paa theris tienniste saa at then ene nyder then anden ondt adt, Saimmeledis schall handt och ver huer dagh for vor dor met Vor drenge for Wii opstaa.

Om Canceller.

Forst ville Wii at Vor Canceller och alle schrifuere schulle vere paa theris egen kost hereffter, och schall Canceller eller then som y hans stedt er y hans fraverelse tage Vare paa at vere hos Ko. May. paa hans Palladtz hver dag paa then tyme som her efterschrefuit staar.

Item schall handt hver formidag om Sommeren naar Sex slaar och om Vindteren naar syuf slaar vere tilstede indtil saa lenge Ko. May. gaar y kirchen, at hove messzen at forfare hulcke som hafue nogere sager eller er steffnith och thage noger af vor Raadt och golde mendt til sig, och domme ther paa huis ret er y the sager som icke stor mact paaleger, Och alle sager som mercheligt er schall handt grandgibeligen merche och gifue ther vell acht paa alle Artickle och sagernis leylighet saa handt vell veedt siden at underviise Ko. May. ther vtii och tage siden befaling af Ko. May. at underviise Skrifueren huadt the ther vtii schall giore och om effter midagen strax XII er slagen kome tha op igien, och tage tha vare til Klochen er try at thet er ringet sammen til afftensang effter som forschriffuit staar, hafr handt och mact at annamme och foruiise alle schrifuere som schulle vere y Cancellaria och schall handt annamme af thennom en eedt paa Ko. May. Vegne och optegne paa huadt dag, huadt tiidt och huadt stedt som handt soer paa ville vi at schal schichis en af the dueligste schrifuere som schall stedtz tage Vare paa vor hofferne y vor fraverelse som vel kand schrifue, digte och Registere alle bref och befallinger effter vor schichelse, och huis handt oppeber schall handt gior ther Canceller och schrifueren regnskab for.

Alle the brefue som Registeris schulle indschrifuis ordt fra ordt fra forste till siste med dato och andit lige som brefuen lyude y sig self saa ther blifuer inghen forsomelse paa at nogit ther vtii blifuer forgiet forendt the blifue beseglede at hans naadis hoymectighed vnterschrifuer thennom.

Item alle the brefue som sendis Ko. May. fra Herrer och Forster och andre brefue thesligeste som macht paa ligger, thennom schal Ko. May. antvorde hans Canceller eller then som er y hans stedt, at handt thennom forvarer och giemmer saa thi ere tilstede naar ther eschis paa thennom igien at the icke forekommis Thisligeste schall Ko. May. Canceller

tage Vare paa och annamme alle the brefue som sendis Ko. May. hue den de komme och thennom ofuerlese och siden gifue thet Ko. May. tilkiende huorledis ther vtii staar, och schall forne. Skrifuere giore Canceller ther reede for naar handt tilstede kommer for alle brefue som handt annammet hafuer y hans frauerelse och viise hannom huor handt hafuer lagt thennom igien.

Item af Cancelleren skall gioris en schichelse och ordinancie blant Skrifuere saa at en hafuer befalling paa alle brefue och sager som schall till Nørre Jutlandt.

Item skall schickis en tydsk Schrifuere som schall schrifue och forvare alle tysche brefue och alle brefue som kommer af Landt Holsten och aff Søndre Jutland som lyde paa tysche eller tiden affkommer at handt thennom schrifuer och registeerer, then fierde Sielandt Falster Lollandt, Møn och alle the brefue som teden affkomme som lyde paa dansche, then femte Skaane, Hallandt och Bleginde, then tredie Fyn och Synder Jutland oc til Norge Sverige, paa thet huer af thennom kand mercke och schrifuedt de sager som vore paa samme landt oc schal vor Canceller huer aar lade giore sonderlig seche til alle schrifuere och forvare vore Registere och brefue vtii, som er schrefuen och registert y thet aar ath forvar paa af Vor Slot som Vi ville lade schiche hannom at komme till.

Item huer af forschrefne Skrifuere skall hafue et Register och ther Vtii schriffue alle the brefue som mact paalegger som gifuis och sendis till thet landt som hannem er befalet at schrifue och registere at hand kand giore Cancellerne reede for alle the brefue som tiidt er schreven och huorledis the lyde naar handt paaescher saa Cancellern vedt at giore Ko. May. reede ther for naar behob gioris, thisligest schall the hafue et Register huert aar som schall vtii tegnis alle stefninger som vdgifuis paa forn. Aar och schall vtii huer tegnis paa huadt tiidt samme stefning udgifuis och huadt handt heder then annammer, och sammeledis huadt handt heder then handt stefner, och for huadt sag, om saa var at the ville forlige sagen emellum thennom selfuer at Ko. May. retughedt icke schulle ther vtii blifue forsømmet och vnderslagen.

Item er thet och nottelig tilborligt at ther gioris eth schab vtii Ko. May. Cancellie till huer af forn. schrifueris behob vtii huilchet handt kunde giemme syt Register och bref vtii som komme eller schulle til the landt som handt hafue befaling paa oc at forvare syn nøgl sam mact paaleger.

Item

Item scheede thet saa at nogen af samme schrffuere schulle fortsen dis inden landz eller vden landz y Ko. May. ærinde eller thisslігeste om handt blifuer syugh tha schal handt antworde Cancellern sin nygell til syt schab, och Cancellern schall strax tilschiche en andten y hands stedt som hannom tyckis at ther til bequem er, och antworde hannom samme nygell och schab at handt fremdeelis seer til saa lenge handt kommer tilstede.

Item thet er och nøtteligt at ther gioris et ferdeelis register til huert landt y huilcket mand kand schrifue alle the kieremoll och klagemol som komme for Ko. May. af forn. landt at hans naade kand siden høre samme sager naar hans naade tildt kommer och schicke huer loug och rett, och thet Register schall kalldis Kieremols Register bog.

Item alle forschr. schrifuere schulle huer dag komme y Cancelleriet paa the timmer som Cancelleren thennom foresiger och ther annamme befaling af hannom paa the bref som the schulle gior och schrifue thennom ther och ingen andenstedz och iche helder bere thennom af door eller bort vti theris herberger, medn giemme thennom y Cancelleriet y theris schaff eller schryn, till Canceller thennom annamme och besegle, gior nogen her emodt tha schall handt therfore stande til rette effter Ko. May. sigelse.

Item ther bør och at vere ith vis tall paa Skrifuerne som schulle participere som schulle vere the elste schrifuere som er forfarit vtli Cancelleriet och kunde stylen, och hafuer soerit som forestaar, tha schulle alleniste participere helker the ere tysche eller dansche, dog bør thennom at tiene tuo eller try aar for effterfom the legge Vindt paa thennom the ere perfecti for the fange nogen deell met the andre.

Item alle the pendinge som schulle vdgifuis for papiris bref, the schulle saffnis tilhobe och legis y eth schryn eller Kiiste som er tuo lose for, och Cancellern schall hafue then ene nygel, och en adt Skrifueren then anden nygell huilchen som ther blifuer tilschichet af the andre.

Item Cancellern schall hafue alle the pendinge som gifuis for Permendz brefue, men vil bønderne hafue dombref paa Perment schrifuen tha participer the pendinge imellum Canceller och schrifueren.

Item naar the pendinge som vdgifuis for papirs bref som forn. staar blifuer forsamlede y schryn paa nogen tidt tha schall Cancellern eller then som er vti hans stedt schibte samme pendinge alleniste emellum the Schrifuere som bør at participer, er ther nogen at themom borte paa samme tiidt y Ko. May. Verf eller ærinde enten inden landz eller vten landz tha schall Can-

 cellern.

cellern bevare hans part och antvorde hannom then strax handt kommer tilstede igien, døde handt paa samme reyse, tha schulle thet schichis for hans siel och komme hans Arfuings til goede effter then ordinancie som ther paa giort er.

Item schall ingen annamme eller oppeberge nogen penge for brefue vtii Cancelleriet vdten Cancellern eller then som er y hans stedt y hans fraverelse, eller then som er betroet nyglen af Schrifueren, och alle the pendinge som the fange for papiris brefue, thennom schulle the strax lige y Schrifuerens Skryn som for er sagt.

Item schall handt och dag om hver vgge hafue ald Skrifueren tilstede och forfare om ther findis nogen brøst blant thennom, huor som brøst findis at handt thennom vndterviser første, andten och tredie tiidt, och ville the tha iche rade bode paa, tha forvise thennom af gordten, Sammeledis at handt och gifuer thennom tilkiende ath the schulle holde thennom af Løsactighet erlige och quemmelige saa at Cancelleriet fanger ingen vare for theris Schyldt, och schall hereffter ingen annamis for schrifuere y Cancelleriet vten the ere vel forfarne vtii Keiser lougen och vtii Biblia och the som iche vill blifue Prester.

Item schall vor Canceller giore en guodth schichelse paa saa at fattige almue ey beschattis vtilborligen och gifue ther guodt agt paa at saa scheer eller then ther er y hans stedt y hans fraverelse schicher thet saa, at ther saa vtii alle maader fast holdis, paa thet rogtedt schall ey henge paa Ko. May. som hertil giort hafuer, thisligeste schulle the iche holde vor fattige undersatte lenge oppe met løße ordt til theris store schaade men naar the fange befaling schulle the gifue thennom bref och schynde thennom fran sigh, gior her nogen emodt af schrifueren tha schall vor Canceller lade thet alvorligen straffe.

Om Kongens Capellaner.

Item schal och Ko. May. hafue tuo goede Capellan och Vor naadige Frue en som er vell forfaren vtii thet ny Testament, och vel kunde synge och hafue eth got moll at prediche met thet Hellige Evangelium och Epistelen och thet at vdlegge efftersom behob gioris, Sammeledis schulle the och føre eth schicheligt Prestelefnit och holde sig af all obenbarlig løsactighedt som tilborligt er och schulle the huer dagh vere rede at sige meße naar otte slager vdten the om afftenindt tilforn tilsiges at holde

for-

formeße, och om efftermidag naar try slaaer tage vare paa at holde afftensang och nattesangh och naar sangere ere iche tilstede tha schulle the synge och schiche at vi fange afftensang om hellige afften oc hellige dage. Sammeledis schulle forn. Capellane tage vell vare paa hver dagh at lese till bordz och fran, och tiene then stundt moltid er, naar thet er giort schulle the gange till bordz met smaasuenne.

Item schall en af forn. Capellane stedtze tage vare paa huor vi hør messe at staa hos vor stooll och gifue grandgibeligen agt paa och vil gifue os bog patz eller patenen tha schall handt then annamme och thet fremdeele met Credencie bere til os och schulle the stedtze hafue smaa reene linkleder och naar messen er vde thennom legge paa corporalet. Er och saa, at Bispen eller nogen merchelig Prelather er ther hoss tilstede schall forn. Capellan annamme bogen och Credentzen och antvorde samme Prelathe medt Kledet, och handt siden ther fremdeelis frembær som thet sig bor Schall och Capellanen som messen schall siige eller huosom helst ther er gangen till stolen som Ko. May. tleger kneylendis lese Confiteor, och Presten eller Capellanen som hos staar schall suar met hannom.

Item om hellige dage och afftener som forschrifuit staar och sangeren er iche tilstede naar afftensang schall syngis tha schal en af Capellanen stande vedt bogen och regere sangen saa iche begyndis for høyt eller for lagt och ther schulle the alle rette thennom effter saa ingen confus blifuer udi fanghen, hafue the och brøst paa forn. Kleder, tha schulle the tale hofmesterinden thill ther om, och hun schall schiche thennom ny igien, och naar the blifr vreene schulle the antvorde thennom pigerne och the schulle tuo thennom och stedtze holde thennom reene och saa annamme thennom igien.

Item thisligeste schulle the altidt forsees met the forste kirchens leen som her vdi Rigit faldendis vordter som Ko. May. hafr at forleene, paa thet at the thennom erligen och bequemeligen holde schulle som før er Sagt y thet forn. Capellaner schulle iche blifue forglemt at the ey schulle fange saa megit af Kirchens leen som the thennom vel kunde afholde som schal vere XL eller L g: om Aarit; Schal och en af forn. Capellaner som ther till schicheste ere altidt vere tilstedt och hafue it Register hos sig som klarligen schall vere indtegnit alle kirchens leen Ko. May. haffuer at forleene som før er sagt naar nogen af samme leen faldendis vorder schall Capellanen strax gaa til Cancellern Annamme saadanne ærinde till sig och

 gifue

18.

Da ist ein vom Adel beii den Landigraffuen von Darmstadt mit nahmen Daniel Bartel v. Plesse, welchen ich gerne ihn bestallung, dii Chanseleii zu verwalten haben walthe.

Als sollestu auff disse reiisse dii gelegenheit suchen ob du durch schreiben, erfahren könnest, ob zu solchen diinste geneiigt seii oder nit, der besoldung halber soll woll mit ihm also tractiret werden daß er nit soll zu klagen haben

Glyckstadt den 17 May Año 1.6.3.0

Christian.

Uden paa:

Konigl. Mts memorial wegen Obr. Leut: Dinhausen verrichtungen.

19.

Eiine Ordinantz wornach der Guber: sich richten soll

1. Er soll allemahll wan dii lehuung gegeben wiirdt mannzall halthen, also daß er dii soldaten corporal weiiß aufführen lest sich zu exersiren, auffdaß er desto besser dy knechte keñen lernet
2. Alle Monatt soll er ordinaire munsteren
3. kein Soldatt soll erlaubet werden des nachts aus der Festung zu bleiiben, ohne Sonderliche Wrsache,

außgefertiget 18 Junij 1630.

(Fortsættelsen følger.)

Nye Danske Magazin.

Ellevte Hefte.

I.

Nogle Efterretninger

om

Kunstmaleren og Kobberstikkeren

Jacob Binck.

1 2 3 4

Jacob Binck

Iblant de Kunstnere af dette Slags, der ved sit Arbeide haver giort sig bekiendt i Dannemark, har Jacob Binck været den første. Han var efter de Flestes Mening fød i Nürnberg eller Cölln omtrent Aar 1490[1]). At han allerede forend 1546 har været her i Dannemark udi Kong Christian den Tredies Tieniste, som Hans Majestæts Contrafeier, sees af følgende tvende Breve.

Det

---

[1]) Füslins Künstler-Lexicon og Christian von Mechels Verzeichniß der Käyserl. Königl. Bilder-Gallerie in Wien, trykt 1783 i Wien i octav, i Afhandlingen og Registeret.

Det første fra Hertug Albert i Preussen til Kong Christian den Tredie dateret Königsperg den 21 Januar 1546, hvorudi han giver tilkiende, at han gierne ønskede at have Kongens, Kongens Gemahls og Deres Kongelige Børns Portraiter, hvorfore han beder, at Hans Majestæt vilde lade sig og dem afmale og sende hannem Portraiterne. Det andet er Kongens Svar til Hertugen, dateret Aarhuus den 4 Martii 1546, hvori han melder, at han gierne vilde tiene Hertugen deri, men da hans Contrafeier Jacob Binck, som han for nogen Tid siden havde sendt til Hertugen, endnu ikke var kommen tilbage, saa kunde det ikke skee før hans Tilbagekomst, beder derfor, at Hertugen med det første ville sende Binck tilbage, da han strax skulle forfærdige de forlangte Portraiter, som skulle blive Hertugen tilskikkede.

Hertug Alberts i Preussen Skrivelse dateret Königsperg d. 21 Januar 1546.

Durchlauchtiger Fürst, Großmechtiger König pp. Wir fügen E. K. W. himit freunntlicher Wolmeinunge zuuornemenn, daß wir gerne E. K. W. deßgleichenn Irer geliebtenn Gemahel, auch aller E. K. W. Junngen Herrn vnnd Frewlein warhaffte Abconterfeiung haben wollenn. Derhalbenn ist ann E. K. W. vnnser freunntlich vnnd schwegerliche Bitte, Dieselbe wolle vnns zu freunntlichem Gefallenn solche Abconterfeienn, auch eins Jedenn Alder dabey schreibenn lassenn vnnd vnns freuntlich mittheylenn, damit wir solche zwischenn hie vnnd Osternn bekohmmen möchtenn, das seinn vmb E. K. W. (die der liebe Gott für allem Vnfall zu bewarenn gnediglich geruhe) wir zum freunntlichsten zu verdienen erputtig.

Extract af Kongens Svar dateret Aarhuus den 4 Martii 1546 paa foranførte Skrivelse.

Der Contrafehung halbenn, wollen wir E. L. Irem Begerenn nach dieselbenn gerne vberschickenn, weil aber vnnser Conterfeher Jacob Binck, den wir vorschinner Zeitt E. L. vf Ihr freundtlich Begehrenn zugeschickt, noch nicht wider ann vnns gelangtt, konnen wir Dieselbe E. L. vor seiner Ankunfft nichtt vbersendenn, bittenn derwegenn freundtlichenn, wo ehr noch bey E. L. wehre, Dieselbe wollenn Ihne mit dem Erstenn Widerumb ann vns beforderun, alsdanne wollenn Wir solliche Contrafeihung durch Ihne verfertigenn lassenn vnnd E. L. zuschickenn.

Samme

Samme Aar 1546 d. d. Königsperg den 10 April skrev Hertug Albert af Preussen atter Kong Christian den Tredie et Brev til af Indhold, at den unge Konge i Polen Sigismundus Augustus havde begyndt paa en stattelig Bygning til Wilna i Lithauen, hvorudi han ønskede, foruden flere andre, ogsaa at have Hans Kongelige Majestæts hele Families Portraiter, med Begiering at forskaffe ham dem fra Kongen; hvorpaa Hans Majestæt i en Skrivelse dateret Kolding den 6 Junii 1546 svarede Hertugen, at han gierne ville have skikket ham de til Kongen af Polen forlangte Portraiter; men saasom de ikke vare færdige, og Hans Majestæts Contrafeier Jacob Binck, som han for nogen Tid siden havde sendt til Hertugen, ikke endnu var kommen tilbage, maatte det beroe dermed, til han kom og fik dem malede.

Extract af Hertug Alberts i Preussen Skrivelse til Kong Christian den Tredie d. d. Königsperg den 10 April 1546.

Hiernebenn wollenn Wir E. K. W. nicht verhaldenn, daß Hoch vnnd vielgenumbte Junge Konigl. Mat. (Sigismundus Augustus in Polen) einenn statlichen Bau zur Wilna in Lithauen angefanngen vnnd darzu allerley Konigl. Chur vnnd Furstenn, sonnderlich aber E. K. W. derselbenn Gemahel, Junngenn Herschafftenn, Brüdernn, E. K. W. Elderenn vnnd gantzes Geschlechts Conterfeyung gerne habenn wolt, mit Bitt, Wir bey E. K. W. vorfurdernn wolthenn, auff das S. K. Mat. solche zu erlangen. Wie wol Wir nuhn E. K. W. derhalbenn zuvornn geschriebenn, so ist nochmals an E. K. W. vnnser freintlich Bitt, Dieselbe wolle solche Conterfeyungen, souiel Dero zu bekommenn, Vnns weitter S. K. Mat. zu vberschickenn, zusenndenn, damit werdenn E. K. W. einenn sondernn Dannck verdienenn, vnnd Wir seint es freuntlichen zuuordienenn erbutig. Datum &c.

Extract af Kongens Svar d. d. Koldingen den 6 Junii 1546 paa foranførte Skrivelse.

Die begerten Contrafehung woltenn Wir E. L. vff der Ko. W. zu Polen Anlangenn gerne vbersandt habenn, weill es aber ann deme ist, daß Wir dieselbigenn nicht fertigk, auch vnsern Contrafeher Jacob Pinckenn, so Wir vorschinner Zeit E. L. vberschicktt, noch nicht wider bekommen, so wollenn wir alspaldt gedachter Jacob Pinck widder anlangenn

 wirdett,

wirdett, dieselbigenn verfertigenn lassenn, vnnd E. L. sy fordet darhin zu gelangenn vbersendenn.

Af det foregaaende have vi erfaret, at Kongen nogle Gange havde bedet Hertugen af Preussen om at lade sin Contrafeier Jacob Binck komme tilbage igien fra Konigsberg, men altid forgieves, hvorfor Hs. Majestæt nu skrev Jacob Binck selv til, og befalede ham i følgende Brev strax at indfinde sig.

An Jacob Binck, Ko. Matt. Conterfryher, daß ehr sich strach aus Preussen anhero vorfügen solle. Datum Copenhagen den 10 Julij 1547.

Christian &c. Lieber getrewer, nach dem Wir dich zum offtern mahl, daß du dich widder anhero an vns begeben soltest, vorschreiben lassen, also hetten Wir vns wol vorsehenn, du soltest dich in Ansehunge, daß Wir dir nicht so lange vorleubtt, vorlengsten deinem selbst zuschreiben vnnd Erbieten nach, widderumb an Vns vorfugt haben, so ist doch dasselbe anhero von dir vnderlassen, wellichs vns dan weyl du dermassen vber vnser Zuuorsicht aussen bleibest, vff dich nicht wenig befrombden thutt, dann du zuerachten, daß wir dich nicht dermassen, wie von Vns beschehen, erfordern lassen. Vnd ist wy dem allen nochmols ann dich vnser ernster Beuehl vnd Meynung, du wollest dich strax ahne lengere oder weitere Ausflucht vnd Entschuldigung erheben, vnd forderlich ahn Vns vorfügen vnd keines Weges aussen bleiben, daran geschicht vnser ernnste zuuorlessige Meinunge. Datum pp.

Imidlertiid, førend Jacob Binck kunde faae Kongens Brev, fik Hs. Majestæt følgende Skrivelse fra Hertugen, hvori han undskylder bemeldte Contrafeier Jacob Binck for hans lange Udeblivelse, da det ikke var hans, men Hertugens Skyld, som havde flyet ham adskilligt Arbeide at forfærdige.

Extract af Hertug Alberts af Preussen Skrivelse til Kong Christian den Tredie, d. d. Königsberg den 13 Julii 1547.

Wie aber E. K. W. daß Wir derselben Conterfeyern Jacob Pinckenn widerumb erleuben vnnd ann E. K. W. mit dem schirsten abfertigenn wolten, bittenn, fugenn E. K. W. Wir darauff freunndtlichenn zuuornehmen, daß Wir gedachtem Conterfeyer auff E. K. W. auch vor dieser Zeit beschehenes Schreybenn widerumb gerne ann Dieselbe sich zu begebenn

begebenn vergunnet hettenn; Es hat aber alleinit daran gemangelt, daß er vor vnnser Hertzliebsten Gemahel zeliger Absterbenn inn etlicher Jme vonn vnns aufferlegtenn Arbeyt gewesenn, die er nicht so balt, als Wir wol gern gesehenn, fertigenn konnenn, weil dann auch nun zu dem vnnsere geliebte Gemahel also von dem allerhöchstenn Gott vonn dieser Welt gefordert, haben Wir Jnenn, wegenn etlicher mehr Arbeit, dero wir doch, do es Gottes Wille, villieber ohnig gewesenn, als mit Vorfertigung hochgedachter vnnserer geliebtenn Gemahels Epitaphium vmid anders, daß derselben zu einem ewigenn Gedechtnus zugericht, von welcher Arbeyt dann auch, wie Wir vnns nicht anderst verhoffen, E. K. W. genumpter Conterfeyer zu seiner Ankunfft, wils Gott, ein Stuck, derhalbenn ehr zum Theil, so lannge alhie verzeucht, mitbringen wird, bisher auffgehaltenn. Versehenn vnns aber genutzlichenn solche inn kurtzem von Jme allennthalbenn gefertigt werdenn solle, vnd so bald es geschicht, soll ehr lenngev vonn vnns nicht auffgezogenn, sonnder forderlich widerumb an E. K. W. geschickt werdenn, mit angehefftem freundtlichem vnnd vleissigem Bitten, E. K. W. wollenn dißfals vff obgedachtenn Jrenn Conterfeier kein Vngnad werffenn, oder dencken, daß ehr vorsetzlich oder mit Willenn so lang bey vnns verzogenn, sonder aus angezogenenn Vrsachenn, vnnd vmb vnnserennt Willenn gnedigst enntschuldigt haltenn. Das seint Wir vmb E. K. W. &c.

Af de tvende folgende Breve fra Kongen til Hertugen, det første af 30 Julii, det andet af 14 September 1547 sees, at Jacob Binck endda var i Königsberg, og at Kongen i dem begge stærkt anholdt om hans hastige Tilbagekomst.

Extract af Kong Christian den Tredies Skrivelse til Hertug Albert af Preussen, d. d. Farhum den 30 Julii 1547.

Wir haben E. L. Entschuldigung Vnsers Contrafehers Jacob Binckenns halbenn freuntlich vorstanden vnd were der hohen Entschuldigung nicht nötigk, vnd sehen nicht vngernne, daß gemelter Bynck das was Jhme von E. L. vfferlegt, mit Vleiß vorfertigt, So es auch der Wille des Allmechtigen gewesenn, hettenn Wir lieber gewolt, daß der Arbeyt Vnnser hertzgeliebtenn Schwester halbenn hochseliger vnnd milder Gedechtnus nicht bedurfft, weil wir aber verhoffenn vnser Contrafeher werde nuhmehr mit der vfferlegtein Arbeit fertig sein, vnnd Wir dessel-

denn mergleich vnnd hochnötig zu thun, ohne daß Wir E. L. mit der vielfaltigenn Furderung dennselben hinwidder abzufertigenn freuntlich vorschonen wollenn, so pitten Wir nochmaln freuntlich, E. L. wolle verfördern, das gemelter Vnnser Contrafeher mit dem erstenn an Vns gelangen müge. So dann E. L. desselbenn fernner zu thun, sell er nach alhir verfertigten Arbeyt E. L. vnvorsagt sein. Vnnd wollenn Vnns E. L. das Wir dieselbe dermassenn hierumb vilmals belangenn, weil solichs vnser erforderendenn Gelegenheit nach nicht Vmbgang zu habenn, freuntlich vnnd Schwegerlich entschuldigt haltenn.

Extract af Kongens Skrivelse til Hertug Albert af Preussen d. d. Copenhagen den 14 Septembr. 1547.

Wir haben auch freuntlich vnd Schwegerlich vormerckt, was vnserm Contrafeher Jacob Bincken abgehaltenn, daß er bis anhero nit wider angelangt, were der Entschuldigung wegen der furhabenden Arbeit von vnnöten. Wir wolten auch nit weniger als E. L. gönnen, daß derselben, so es dem Almechtigen dermassen gefallen, nicht bedurfft, so wir auch gemelts vnsers Contrafehers zu vnser eylenden Gelegenheit nit nötig zu thun gehabt, vnd noch bedurfftigk, wolten wir E. L. mit den vilfaltigen Anfurdrungen derhalben vngern belangt haben. Dan vns zu sundern Willenn daß er sich mit seiner Arbeit zu E. L. Gefallen gebrauchen lassen. Aber als Wir dannoch zu vnser Gelegenheit denselben vnsern Contrafeher nochmahln nötig zu thun, so pitten Wir gantz freuntlich, E. L. wolle Vns des vilfaltigen derhalben Anfurderns nicht vordencken, vnd gemelten Contrafeher, so balt er dise Arbeyt, als er Hochgemelter Vnser seligen vielgeliepten Schwester halbenn furhatt, gefertiget, alsdan ferner nicht vffhaltenn, vnd mit dem ersten an vns kommenn lassenn. Vnd wollenn E. L. weill vnns an dem gelegenn, dieses vnsers Ansuchens, des Wir zu vnser Notturfft nit vhmgang zu habenn freundtlich entschuldiget nehmen. Das sind Wir mit Schwegerlicher vnd freuntlicher Wilfarung zu beschulden geneigt.

Hertugen svarede Kongen paa den foranførte sidste Skrivelse d. d. Königsberg den 6 Octobr. 1547. Han takket, at Hs. Majestæt endnu ville lade Jacob Binck blive hos sig, indtil han fik Arbeidet færdigt, og tilbyder Kongen i lige Maade sine Tienere til hans behagelige Brug.

Ex-

Extract af Hertug Alberts i Preussen Svar til Kongen d. d. Königsberg d. 6 Octobr. 1547.

E. K. W. Schreybenn, bedatumbt den xiiij Septembris gegenwertigs Jahrs, habenn Wir von dem Erbarn vnserm Cemerernn Paueln Rantzaw empfangenn &c. &c. Das E. K. W. ahnn vnnserer Entschuldigung wegenn Jres Contrafehers vnnsers liebenn besondern Jacobenn Pynckenn langenn Aussenbleybens halbenn, aus angezogener vorhabender Arbeit, zufriedenn seynn, nhemenn Wir zw freuntlichem Danck ahn, wo auch E. K. W. dergleichenn Wir mit Vnnsernn Dyenernn zw Jrem Besten vnnd Gefallen wyllfarenn khontenn, solte dasselbige mit allem Wyllen beschehen, vnnd wollenn Jnenn ahnn E. K. W. zum erstenn Wir khonnen, khomen lassen, hofflichen E. K. W. werdenn, Vermöge Jres Schreibenns des Vorzugs keyne Beschwerung haben &c.

Endeligen giver Hertugen i et andet Brev d. d. Königsberg den 1 Martii 1548 Kongen tilkiende, at Jacob Binck nu var reisefærdig til Danmark, som skulle overlevere Hs. Majestæt et Stykke af det Arbeide, han havde forfærdiget i Königsberg, og formelder tillige, at bemeldte Binck havde lovet ham (Hertugen) at ville med Kongens Tilladelse, paa en kort Tid begive sig til Nederlandene for der at bestille et Epitaphium til hans Salig Gemahl.

Extract af Hertug Alberts af Preussen Skrivelse til Kongen d. d. Königsberg den 1 Martii 1548.

Durchleuchtiger Fürst, großmechtiger Khunig &c. Es hatt sich E. K. W. Contrafeher Jacob Pinck vorlenngsten gernn von hir widerumb ahnn dieselb begebenn, wie ehr dann auch albereitt ein gutte Weyl vor dieser Zeitt sein Gerettlein nach Dennemarck geschickt, so hat Jnenn doch die Arbeitt, so weylannt der Hochgebornenn Furstin vnser Hertzliebstenn Gemahl selygen Wir zum Gedechtnuß machenn lassen bißher dauonn abgehaltenn, alsdann E. K. W. vonn gedachtem Jrem Contrafeher selbst hörenn, auch ann der Arbeit leichtlich sehenn vnnd abnehmenn, daß solche nicht woll ehr hatt khonnenn gefertigt werdenn, sonnder ein solche Zeitt mit vnngespartem Vleisse damit zubringenn mussen, derwegen bittenn Wir gantz freundt vnd schwegerlichenn (wie Wir dann zu E. K. W. daß solchs geschehen werde, gentzlichenn hoffen) E. K. W. wolle des langen Vertzugs keinen Missallen tragen, auch vff berurthen Jhrenn Contrafeher,

trafeher, als der ann solcher Vertziehung vnschuldigk, kein Vngnad werfen, sonnder auß angetzogenenn Vrsachen mit Vnnß schwegerlichenn vnnd mit dem Contrafeher gnediglichenn zufriedenn sein, dann womit Wir solche vonn E. K. W. dissals vnns ertzeigte Freundtschafft vmb dieselbe beschuldenn khönnenn solle Vnnß E. K. W. als den willigen Schwager jdertzeit erspürenn.

Wir habenn aber mehrbemelthem Conterfeher auferlegt, E. K. W. ein Stuck seiner alhie bey Vnnß gethaner Arbeitt zu überantworthenn, welchs E. K. W. also vonn Jhme zu empfahen, mit angehengtem freundlichem Bitten, E. K. W. wolle solchs nicht als ein Geschenck, sonnder zum Gedechtnus Vnnser gelieptenn Gemahl seligenn vonn Vnnß freuntlichenn annehmen, vnnd Jhr solchs gefallenn lassenn, auch dabey spüren, daß wir Jhe derienigenn so wir im Lebenn hertzlichenn gelibet, auch nach Jrem Abscheidenn vonn disser Weltt nicht gerne vergessenn, sonndern vielmehr Jdertzeitt Jrer Jngedenck sein, vnnd im Gedechtnuß haben vnd wissen wollen. Hiernebenn wollenn Wir E. K. W. nicht bergen, daß wir mit offtberurthem Jrem Conterfeher souiel gehandeltt, daß ehr Vnns, so fernn es Jme vonn E. K. W. nur zugelassenn oder vergönnet Vnnser hertzlieben Gemahl seligenn im Niderlande ein Epitaphium zu bestellenn verheischenn. Demnach ist abermalß ahn E. K. W. vnnser freundt vnnd schwegerlich Bittenn, do Jr Controfeher derselben ettliche nöttige Arbeit gefertigt, vnnd seiner mit Jchtenn ein weyl entrathenn wirdt khonnen, E. K. W. wolle Jhme vf ein kleine Zeitt Jnns Niderlandt zutziehen erleuben, damit ehr vnntz gedacht Epitaphium bestellenn vnnd Wir solchs zum handenn bekhommen, vnnd berurther Vnnser Gemahel seligenn, ein ewig Gedechtnuß damit zubereittenn mögenn. das seindt Wir vnns E. K. W. welche Wir pp. freundtlich zu beschulden erbüttig.

Samme Aar og Dag skrev Hertug Albert af Preussen ogsaa Hertug Hans den Eldre af Slesvig Holsteen til, med Formelding, at Kong Christian den Tredies Contrafeher Jacob Binck, som nu reiste tilbage til Dannemark, skulle overlevere ham et Stykke af det Arbeide, han havde forfærdiget for Hertugen i Konigsberg, med Begiering at han vilde modtage det til en Erindring om hans Salig Gemahl.

Ex-

Extract af Hertug Alberts af Preussen Skrivelse til Hertug Hans den Ældre af Slesvig Holsteen d. d. Konigsberg den 1ste Martii 1548.

Nachdem sich gegenwertiger Zeiger K. W. zu Dennmarck Vnnsers freuntlichen lieben Herren Oheims vnnd Schwagers Conterfeher Jacob Pinck vonn Vnns widerumb nach Denmarck begebenn, habenn Wir abermals E. L. zu ersuchenn nicht vnderlassenn wollenn. Wir habenn auch gedachtem Conterfeher aufferlegt, E. L. ein Stuck seiner vnns alhie gemachtenn Arbeit zu behendigenn, welchs E. L. also vonn Jme zu enntpfahen mit angehenngtem freuntlichem Bittenn, E. L. wolle solchs nicht als ein Geschenck, besonnder zum langenn Gedechtnus Vnnser geliebtenn Gemahl Zeligenn vonn Vnns vnnd Vnnser liebenn Tochter freuntlichen annhemenn, vnnd Jr solchs gefallenn lassenn, auch dabey nichts anderst spuren oder abnhemenn, dann daß Wir Jhe deriehnigenn, so Wir am Lebenn hertzlichenn geliebet, auch nach Jrem Abscheidenn vonn dieser Welt nicht gerne vergessenn, besonnder vielmehr iderzeit Jrer Jnngedenck sein vnnd im Gedechtnus habenn vnnd wissen wolten.

Efterat Jacob Binck nu var kommen tilbage igien til Dannemark, fik Kongen et Brev fra Hertug Albert i Preussen d. d. Konigsperg den 14 Junii 1548, hvorudi han tilkiendegiver, at han ved sin Raad Claus von Gadendorff tilsender Hs. Majestæt efter hans Begiering nogle Portraiter og erindrer tillige Kongen om sit Løfte, at ville tillade sin Conterfeher Jacob Binck at reise til Nederlandene for at bestille sin Gemahls Epitaphium.

Extract af Hertug Alberts i Preussen Skrivelse til Kong Christian den Tredie d. d. Königsperg den 14 Junii 1548.

Wir thun auch E. Ko. W. Jrem freuntlichenn Annsynnenn nach, bey obgedachtem Vnnserm Rathe Clausen vonn Gadendorff, weylandt derselben vnnd Vnnsers genedigstenn Hernn vnnd Vathers Konig Friederichenn zw Dennemarckenn inngleichnus der Hochgebornenn Furstin Vnser freuntlichen hertzgeliebstenn Gemahel beyderseits hochloblicher Gedechtnus, vnnd danebenn Vnnserer eigenn Contrafet, eins Jedenn Abschlags 2 Stück ubersenndenn, welche E. Ko. W. alleyne zw einem guttenn Gedechtnus vonn Vnns freuntlich annehmenn wollenn. Daß auch E. Ko. W. derselbenn Contrafeyher Jacob Binckenn, zu Bestellung vnser freuntlichen geliepten Gemahls Epitaphiums Jtzigerzeit Jnns

Niderlandt zu uorreysen wegen vorgefallener Arbeit zuuorseubenn verhindert, vnnd Vnns ein kleine Zeit Gedult zu habenn bittenn, seindt Wir mit E. Ko. W. gantz wol zu friedenn, zweifflenn nicht, so balde es E. Ko. W. Gelegenheit, Sie werden sich Inndem, Vnnser Gotseligenn Gemahel zu Ehrenn vnnd Gedechtnus, Irem Erpittenn nach, erzeigenn. &c. &c.

Aar 1548 d. d. Callingburg den 24 Julii igientager Kongen sit Løfte i et Brev til Hertug Albert i Preussen om Jacob Bincks Reise til Nederlandene, saasnart han fik det forehavende Arbeide færdigt.

Extract af Kong Christian den Tredies Skrivelse til Hertug Albert i Preussen d. d. Callingburg d. 24 Julij 1548.

Es soll auch Jacob Binck, so baldt er die Arbeit, als er vnns zu fertigenn furgenohmmen, die Jhn noch ein Zeit lanck auffhaltenn wirt, volendigt, nach dem Nidderlande, E. L. freuntlichenn Begernn nach, erlaubt werdenn, vnnd wollenn E. L. solches ehhafften Vortzugs freuntlich vnbeschwert sein.

Efter denne Tid finder man; at Jacob Binck var med i Suiten, da den Kongel. Princesse Anna af Dannemark, som Brud, høitideligen blev bragt til Sachsen, og der den 7 October 1548 formæhlet med Hertug August, som siden blev Churfyrste i Sachsen.

Af det følgende kan man nogenledes slutte, at han fra Sachsen, med Kongens Tilladelse, i Hertug Alberts af Preussen Ærende, for at bestille det forhen omtalte Epitaphium til hans Gemahl, er reist til Nederlandene, hvor han efter hans Skrivelse af dato 15 Junii 1549 til Kong Christian den Tredie alt en Tid lang havde opholdt sig.

Jacob Bincks Skrivelse til Kong Christian den Tredie d. d. Antorff den 15 Junij 1549.

Durchleuchtigster, Großmechtigster Könnich, gnedigster Herr, Ewer Kuniglichenn Maeståt sein mein vnderdenichgenn gehórsam willigenn Dienst alwegenn bereit zuuorenn, gnedister Kunnig, Nachdem sich mein Außenbleibenn lenger verzogenn, als mir E. Kon. M. Verlaup gebenn, gebe ich E. Kon. M. hn Vnderdenichkeit zu erkennen, daß ich vil Zeit habe verseummen meußenn durch Widerwertichkeit vnnd Vngeluck, das

sich

sich Jegen mir hat zugedragenn, darburch ich bin verlezt wordenn, als ich E. K. M. wil Got, wil muntlich berichtenn. Vnnd nachdem ich auch geseenn, daß das Werck, so ich zu bestellen alhe vorgehapt, von dem Meister nachlesich vnnd verseumlich vortgangenn, mit Abbrechung der Kunst vnnd Artichkeit, de es zu haben gebeurt, vermerckt, hat mijch gut geduchgt, ehe zu verzienn das helffenn anzugebenn auff daß das Werck deßer kunstlicher vnnd artlicher ins Werck gestelt vnnd volbracht wurde. Vnnd de weil diß auchg der höchlöplichenn Seliger Furstinnen E. Ko. M. vilgelipten Schwesternn seliger zu einer ewigen Gedechtniß steen vnnd bleybenn soll, versee ich mich derhalbenn, E. Kon. Mat. werdenn der Zeit, die ich dem Werck zu gut verbrauchgt hab, keinenn Mißuallenn dhragenn. Vnnd wen auchg E. Matt. Wißenn bekommen, waß ich in dißen Landen eruarenn vnnd abgerißenn habe, von Gebewen, von Festigung, Derweel, Graben, auchg zirliche Gebeuw, mancherley zur Lust, auch von Lustgarten, Fonteinen, anzurichten vnnd mangerley, darin ich E. K. Matt. yn Vnderthenickkeit denen kann, E. Matt. sollen mich darvor de Zeit im Reichg nit begert habenn. Diß Werck aber wirt geuertiget vnnd vollent sein vngeuerlich in 4 Wochgenn, alsdan Wil ich das Vermachenn, in Kisten verslagenn vnnd zu Schiff verschaffenn, mych aber aen lenger Verzuch zu Landt an E. Kon. Matt. verffögenn: Vnnd was etwan alhe von gemeiner Zeittung vorhanden, wirt E. Kö. Matt. von gegenwertigenn eren Dener dem Bernickaw aen Zwibell bericht entfangenn. Hirmith thu ich E. Kon. Mat. dem almechtigenn Got zu Erhaltung langes, gesondes vnnd gluckseligen Regementes beuelen. Datum Antorff den 15 Juney anno 1549.

Ewer Kunnichlicher Maiestat
vnderdenichster
Jacob Binck

Hans Segl er et antique Hoved, der ligner det, som findes, som Knap paa hans Hat, i de Portraiter, som paa ham ere stukne i Kobber saavel af ham selv som af andre Mestere, saaledes som det her paa forestaaende Vignette under No. 2. er afbildet.

Af dette anførte Brev til Kong Christian den Tredie kan man ogsaa slutte, at følgende Qvittering, som han i samme Aar 1549 den 1 Junii har udstædt til Herr Magnus Gyldenstierne maa være udstædet i Antverpen, endskiønt han ikke nævner Stedet, Qvitteringen lyder saaledes:

 Item

Item bekenn ich Jacob Binck mit dißer miner eigner Hantschrifft, daß ich entffangen habe von dem gestrengen Hernn Manus Güldensternn de Somma von Sestich Daler, von welgenn Funff und dreißich von wegenn Kon. Mat. zu Denmark vnd de 25 vor den Herrn Johan Freis Cansler. Diß zu warer Vnkont hab ich mein gewönlich Merck hirunden gesetzt[1]). den 1 Juny anno 1549.

Efter den foranførte Skrivelse fra Jacob Binck til Kongen d. d. Antorff d. 15 Junii 1549 havde Hans Majestæt ventet, at han efter en fire Ugers Tid skulle være kommen tilbage til Dannemark, men da det den 3 October samme Aar endnu ikke var skeet, saa fik han følgende Brev fra Kongen.

An Jacob Vincken, Kö. Mayt. begernn Jr Wapen vnd Conterfait zur Bibel abzureissen vnd schneiden zu lassen, sich auch widerumb anhero zuuorfügen Actum Coppenhagen den iij Octobris anno 1549.

Christian &c. Wir hettenn Vnns vorsehenn, du werst deinem vorigenn Zuschreibenn nach vorlengst widderumb bey Vns ankommen, was dich aber vfgehaltenn, ist Vns vnwissendt. Vnnd nachdem die Bibel itzo zu Coppenhagen gedruckt wirt, auch schirst mit gotlicher Hulff gefertigt werdenn, begeren wir gñstl. du wilt Vnser Conterfect vf beiligendt Holtz vfs beste, wie du weist zu thun, abreisenn, auch vnser Wapenn vff dasselb scheiden lassen, achten, daß der Ort Leute dartzu zu bekommen. Was auch dartzu erfordert, sol zur Gnuge erlegt werdenn. Du wilt auch schaffen, so baldt solchs geschnitten, das es anhero vnuorzuglich gefertigt, dan der Drucker darauf wartten vnd vortziehen muß; Weil solche Conterfect vnd Wapen vor an die Bibel gedruckt vnd gesetzt werdenn soll. Du wilt hierin dein Vleis ertzeigen vnnd mit dem Jlichsten die Vorfertigung befurdern, dich auch mit dem ersten anhero widderum vorfugenn. Daran geschicht vnns zu gefallenn vnnd seint dir mit Gnaden vnnd allem guten geneigt. Datum p.

Samme Tid som Jacob Binck var i Nederlandene, var ogsaa en Barnekow i Kongens Ærende der, hvilket sees saavel af foranførte Brev fra Binck til Kongen, som ogsaa af følgende Regnskab Barnekow aflagde, da han var kommen hiem igien til Dannemark.

Item

[1]) Saaledes som det paa Vignetten foran under No. 3. findes stukket i Kobber.

Item fick Jacop Bing xxxv Daler y Andorp, som han sagde han hagde behoff paa Kong. Matt. Wegne. Item giffuet forr ij Controfey Prindtzsen aff Spannie, Prindtzen aff Engelandtt iiij Daler, en thuenne Målinger Pryntzsens Indtog wthy Bryßell och Kongen aff Frankeriks Nederlag for Paule xij Daler, och for thenn Fogell Controfey wthy Mechell j Daler.

Aar 1550 var Jacob Binck kommen hiem igien til Danmark, og blev samme Aar med Kongens Bygmester Marten Busfart skikket til Staden Crempe i Holsteen, hvor de skulde udsee Leiligheden til den Festning, Hs. Majestæt der ville anlægge, hvortil de havde giort et Udkast. Brevet, som Kongen det angaaende skrev sin Raad og Amtmand til Crempe Dieterich Blome til, lyder som følger:

Extract af Kong Christian den Tredies Skrivelse til Dirich Blumen den Baw zu Crempe belangend. Actum Flensburg den 11ten May 1550.

Erbar lieber Rath vnnd getreuer, du hast dich zu berichtenn, was Wir des Bawes zur Crempe halbenn, jungst verabschiedet. Nhu habenn Wir die Gelegenheit durch Vnnsern Bawmeister Marten Bussart vnnd Vnnsern Controfeher Jacob Bincken allenthalbenn besichtigenn lassenn, die auch ein Muster entworffenn, wie du hirbey zu sehen, wie die Vheste soll angelegt sein, du wirst auch das ein clare Vorzeichnus mit A signirt, vnnd darneben ein Denckzettel mit B gezeichennt darbey findenn, wie der Baw antzugreiffenn vnnd zu vorfertigenn, vnnd wilst mit ernst darahn sein, daß dem also nachgesetzt &c. &c.

Af det følgende Brev fra Hertug Albert i Preussen til Kong Christian den Tredie erfares, at Hertugen, efterat Jacob Binck var kommen tilbage fra Nederlandene, atter havde anholdt hos Kongen, at tillade Binck at bringe hans Gemahls Epitaphium, som da var færdigt, til Kønigsberg, for at opreise det der, hvor det skulle staae, men at Kongen i et Brev til Hertugen d. d. Lunden den 10 Sept. 1550 havde undskyldt sig dermed, at det ikke kunde skee, førend Binck havde fuldført det Arbeide, Hans Majestæt havde flyet hannem at bestille, hvorpaa da Hertugens Svar var dette.

Hertug Alberts i Preussen Skrivelse til Kong Christian den Tredie d. d. Konigsberg den 29 Oct. 1550.

Durchleuchtiger Furst &c. E. K. W. Schreybenn, datirt Lundenn denn x Septemb. itziges 50ten Jares, habenn Wir empfangenn, vnnd daraus, welcher gestalt E. Ko. W. Jrenn Contrafeher Jacob Binckenn, daß er sich mit dem verfertigtem Epitaphio, inn so langer Zeit bey Vnns nit eingestellt, entschuldigenn, vnnd ferner begeren vnd bitten thun, verstanden. Nun sollenn es E. Ko. W. vnzweifflich dafür haltenn, daß wir derselbenn ein solche Personn, auch wol Vnnsere eigene Dyener, die do gleich mit E. Ko. W. Dienstenn nit behafftet, ein Zeit lang Jhr zum Bestenn zuuerstadtenn gantz vnbeschwert, dieweyl Wir aber, nit ohne sondere Begierlicheit, nachdem es der Almechtige liebe Goth mit dem betrüblichenn Abgang der Hochgebornenn Furstin Vnnser freuntlichen hertzliebenn Gemahl, Hochlöblicher seliger Gedechtnus, also gefugt, vorlengsten gerne gesehen, daß Jrenn Liebdenn zu christlicher milder Gedechtnus ein solch Epitaphium vffgerichtet vnd ahn geburende Stelle gesetzt het mögenn werdenn, habenn E. Ko. W. freuntlich zu ermessenn, daß Vnns gleichwol dieser Aufftzug ethwas beschwerlich, dann ob Wir wol gleuben, daß gedachter Contrafeher Jacob Binck E. Ko. W. etzlich Arbeit zuuorfertigenn, haltenn Wir doch bey Vns dafur, wann ehr sich seijnem Verheischen nach, dieses Jar, mit dem Werck des Epitaphii alher begebenn wollenn, Ehr Wurde sich mit Vorfertigung anderer seiner Arbeit auch also geschickt habenn, domit dannocht das obgemelte Werck nit so genntzlich inn Winckel gesetzt. E. Ko. W. habenn auch zu erachtenn, weil solchs nicht mit geringem Vnkostenn gefertigt vnnd ahnn frembdenn Orthenn, da Jacob Binck selbst nit verhandenn, leit, daß es inn die Lenge solcher Arbeith wenig frömlich zu vermutten. Dieweyl Wir aber alle sterblich, vnnd die Stunde vnnsers Abschiedts aus diesem Jammerthal vngewiß, must vnns Jhe schmertzlich seyn, daß vielgemelts vnnser hertzlieben Gemahl seliger Gedechtnuß, Epitaphium ahnn die Orth, dahin es gemeinet, aus Nachlessigkeit nicht aufgericht oder gesetzt werden solte, So Wir aber nit zweifflenn, E. Ko. W. Jrer geliepten Schwester hochlöblicher Gedechtnus zum Ehrenn, ebenn so gerne als Wir solchs inn seine wirckliche Stelle gesetzt sehenn, Jacob Binck auch mit demselbenn vber Landt wol reysenn vnnd vortkohmen, auch denn weythernn Aufftzug bieß zur Schieffart wol verhuttenn mag, gelangt ahn

E. Ko. W. Vnnser Dienst vnd freuntlichs Bittenn Dieselb woltenn Jnen mit dem erstenn, als muglich ahnn Vnns zuuorreisenn, vnd das Werck vollendts zuuorfertigen gestadtenn. Whann dann solchs geschehenn, zweifflenn Wir nicht Jacob Binck sich volgents der Gebur nach, dermassenn zu erzeigenn werde wyssenn, darob E. Ko. W. derselb haibenn zu keynem Vngefallenn geursacht, vnd Wir seynts daneben vmb E. K. W. mit freuntlichem Wyllen zu verdienen bereit, die Wir gotlichem Schutz vnd Schirm treulich thun beuhelenn Datum pp.

Af det hidindtil anførte seer man, at endskiønt Jacob Binck var i Kong Christian den Tredies Tieniste, har han dog arbeidet lige saa meget for Hertug Albert i Preussen, Kongens Svoger, som for Kongen selv. Men da Hertugen fremdeles blev ved at anmode Kongen om, at tillade Binck at arbeide for sig; saa at Hans Majestæt, som ikke gierne vilde nægte Hertugen sin Begiering, desaarsag Tid efter anden maatte lade Binck sætte sit eget Arbeide til Side, saa har dette vel foraarsaget, at Kongen, og som det synes, efter Hertugens egen Begiering, haver tilladt Binck med alle at gaae i Hertugens Tieniste, hvilket ogsaa inden Julii Maaned 1551 er skeet, som tydeligen kan erfares ikke allene af det følgende Brev fra Kongen til Hertugen d. d. Kopenhagen den 28 Julii 1551, hvorudi Kongen beder Hertugen, at han vil tillade Binck at begive sig til Nederlandene, og derfra at hente og opsætte Hans Majestæts Hoisalig Faders, Kong Friderich den Førstes, Epitaphium, men fornemmelig af Kongens Skrivelse til Hertugen d. d. 24 Julii 1552, som siden skal anføres, saasom Hans Majestæt derudi tydelig siger, at Binck allerede længere end for et Aar siden aldeles havde faaet sin Afsked fra Kongen, og derefter en Tid lang opholdt sig deels i Slesvig deels i Lybeck.

Extract af Kong Christian den Tredies Skrivelse til Hertug Albert i Preussen, d. d. Copenhagen den 28 Julii 1551.

Vnd als E. L. vorrugter Zeitt vnsers Contrafehers Jacob Bincken halben geschriebenn, daß Wir denselben erlauben wolten, hetten Wir sollichs vorlengst gerne gethan, er hatt aber etzlich Arbeit gehapt, darvber er biß daher vorzogen, vnnd werden E. L. vnns des Vorzugs freuntlich sentschuldigt halten. Wir mugen auch E. L. freuntlich nicht bergen, daß Wir vnsers gelipten Hern Vattern Koning Friderichenn hochloblicher vnnd milder Gedechtnuß Begrebnuß in Niderlande auch vorfertigenn lassenn. Nun habenn Wir mith Bincken verabscheidet, daß er vns dasselbe

selbe aus dem Niderlande holenn vnnd vffsetzenn scll, bittenn demnach freuntlich E. L. wolle erlaubenn, sich nach dem Niderlande zu begebenn, solche Begrebnuß zu holenn vnnd aufzusetzenn &c. &c.

I den Tid Jacob Binck opholdt sig i Lybeck, fik Kongen følgende Brev fra ham, hvorudi han melder, at han havde overleveret de for Hans Majestæt bestilte Flasker til Kongens Myntmesters Broder der boede i Lybeck, som havde udlagt Pengene for dem og skikket dem til sin Broder i Kiøbenhavn [3]) og at han med den Person, som havde Brevet til Kongen, skikkede den Sølvplade, hvorpaa hans Majestæts Portrait var udstukket rc. rc.

Extract af Jacob Bincks Skrivelse til Kong Christian den Tredie, d. d. Lybeck den 24 Mart. 1552.

Durchleuchtichster, großmechtigster Köning, gnedigster Herr, Ewer Ko. Mat. sy mein vnderthenigst gehorsam willich Deinst alwegenn bevorenn, Gnedigster Konnig, ich gebe Ewer Ko. Mat. vnderdenichst zu vernemenn, daß ich de Flaschenn, darein zu geißen, welge Ewer Ko. Mat. machenn zu laßen bevolenn, vnd deweil deselbenn gefertigett vnnd Ewer Ko. Mat. Munsmeister zu Koppenhagenn das gelt darvor durch seinenn Broder zu Lubeck hat verlegenn laßenn, also hat der Verleger, als der Flaschen 6. gevertigett, klein vnd groß allerley Maneir, si genommenn, vnnd dem Ewer Ko. Mat. Mynßmeister zu Koppenhagenn zugeschickt, also habenn E. K. Mat. deselbenn bi im fordernn zu laßenn. Auch schick ich Ewer Ko. Mat. de silbernn Plattenn, darauff E. Ko. Mat. Biltnus ausgestochenn mith disem Jegenwertigen, welger ein Stuck von Tappißereyenn bei sich hat, Ever Ko. Mat. zu weyßenn, das gans schönn ist. &c. &c.

Extract af Kong Christian den Tredies Skrivelse til Hertug Albert i Preussen d. d. 24 Julii 1552.

Jacob Binckenn belangenn, mugen wir E. L. freundlich nicht vnangezeigt laßenn, daß der nuhnmehr lenger denn ein Jar vonn vnns genntz-

[3]) Kongens Myntmester var den Tid den bekiendte Povel Fechtel, om hvilken der i første Binds 6te Hefte af det Danske Magazin pag. 162 siges, at det ikke var bekiendt hvor han var fra; Men saasom hans Broder var bosiddende i Lybeck, kan man nu næsten deraf med Vished slutte, at han har været fra Lybeck.

genntzlich erlaubtt wordenn, hatt sich auch alß baldt vonn hinnen begebenn vnd hetten nicht anderst gemeint, wie Wir Jhnen auch erinnern lassenn, er wurd lengst bey E. L. angelangt seyn, vnd die Begrebnuß vffgesetzt habenn, vnd ist vnns solchs nicht weniger als E. L. vonn Jhme zu Missallenn, wann er noch vnser Dienner wehre, solt an ernster Vndersage nicht erwinden. Wir sind aber bericht, daß er die Zeit vber zu Schleßwig vnnd Lübeck gelegenn, was Jne da vfgehaltenn, mag er wissen. Vnnd habenn E. L. wo er nicht ankhommen, ernstlich an Jne schreiben zu lassen. E. L. werdenn Vnns auch hirin freundlich entschuldigt haltenn, vnnd vermercken, daß die Schult seins Aussenbleibens nicht Vnser, sondernn sein eigen ist.

Efterat Kongen havde sendt Hertugen foranførte Skrivelse, fik han d. d. Kønigsberg den 30 Augusti 1552 følgende Svar, hvorudi Hertugen tilmelder Kongen, at **Binck** endeligen havde sendt hans salig Gemahls Epitaphium fra Lybeck til Kønigsberg, men at han selv mod Forhaabning ikke endnu var ankommen.

Extract af Hertug **Alberts** i Preussen Svar paa foranførte Kong **Christian** den Tredies Brev d. d. Kønigsberg den 30 August 1552.

Durchlauchtiger Furst pp. E. Ko. W. Schreiben vff Irem Schlos Copenhagen denn 24 Julij datirt, ist Vnns durch gegenwertigenn E. K. W. Dienern denn 9 Augusti uberandtwort, vnnd so viel erstlich p. p. letzlich **Jacob Binckenn** angehende, gleuben wir wol, daß E. Ko. W. vmb Lebenns vnnd Sterbenns Willen eben so gerne als Wir die Aufrichtung des Epitaphii, das Wir E. Ko. W. geliebten Schwesternn vnnd Vnnser hertzliebsten Gemahel seligen, zu Ehren mit grosser Vnkost verfertigenn lassenn, volntzogenn sehenn. Vnd ist nicht ohne, es hat Vnns **Jacob Binck** das Epitaphium inn etzlichenn Kastenn verwaret, vonn Lübeck hergeschickt, welchs vngefehr vor einem Monat ankommen. Nun hetten Wir vnns woll versehenn, ehr solte seinem Schreibenn nach, sonderlich, weil ehr so lannge Verlaub gehabt, sich auch eingestellet, vnnd das Werck vortgesetzt habenn. Weil dann das Werck alhier, ehr vnns auch geschriebenn in kurtz bey Vnns zu sein, darum wir hoffenn, ehr demselben nachkomenn werde, do aber Jo seine Ankunfft sich noch vber vnnser Verhoffen vertziehenn thete, haben Wir E. Ko. W. Bedenckenn nach

Jne mit einem ernstenn Schreiben ersucht, vnnd habenn solchs E. Ko. W. vff dero Schreiben nit wissenn zu vergenn pp.

Af anførte Hertug Alberts Skrivelse d. d. 30. Aug. 1552 erfares, at Jacob Binck da med det første var ventendes fra Lybeck til Konigsberg, men førend han begav sig paa Reisen derhen, fik Kong Christian den Tredie et Brev fra ham, uden at tilkiendegive Tid eller Sted, naar eller hvor det er skrevet, hvorudi han melder Aarsagen, hvorfor Kong Friderich den Førstes Epitaphium, som var bestilt i Nederlandene, ikke endnu var bleven færdigt, saa ogsaa, at han havde besluttet at begive sig til Preussen og der en Tid lang forblive, og tillige tilbyder Hans Kongl. Majestæt sin Tieniste til bemeldte Epitaphii Opreisning.

Brevet lyder saaledes:

Durchleuchtigster, großmechtichster Könnig, gnedichster Herr, Ewer Konnichlichen Maestatt sein mein gans willich geflissenn vnderthenigen Deinst alwegenn bereit, gnedichster König, dem nach als Ewer Kö. Mat. in meinem Abscheidenn der Begrepnis vnnd Sepultur halben Ewer Mat. Hernn Vaters seligenn vnnd löplicher Gedechtnus mir Beuel gedaenn, deselbige zu forderenn, zu holenn vnnd auffzurichtenn, demnach zu kommen, so hab ich durch mein Schreibenn, so offt Bothschafft daselbst hin vorgeuallenn, den Meister des Wercks gedreibenn, vnnd vmmer vmb das Werck anzuhaltenn, geuordert, das es diesenn Sommer hett meugenn gesetzt werdenn, damit ich meiner Zusage Jegen Ewer Kö. Mat. als mein vermeugliche Heulff unnd Forderung, auff das es dester artlicher het meugen verwart, geffuert, auffgericht vnd geseßt het werden meugenn, het sollen vnnd gern wollen darzu gedaen haben. De Verletzung aber, daß es den Sommer nit geuertichgt worden ist, so ich von dem Meister des Wercks schrifftlich Bericht entfangenn habe, ist das, daß er nicht schönen Stein, der weiß vnnd rein gnoch gewesenn ist, zu Bezeit hat bekommen mugenn, darvon das gantze Bildt das oben auff ligen solt, gemacht werdenn, vnd hat sinem Berichten nach andern Stein aus Engellant darzu verschreibenn mußenn. Vnd weiwoll ich nu ein Zeit lanck kein Botschafft darher bekommen habe, so halt ichs doch daruor, das es nu dalich wirt gemacht, geuertigett vnd vollendet sein. Ich habe auchg der löplichgen in Got verstorbenenn etwan Hertzoginn in Preussenn seliger Gedechtnis Jhr Epitauey zeitliches Sommers hin zu Keunigberck geschickt,

es

es ist auch Gott Lob gluckselich ankommen, bin auchg Willens mit Gottes Hulff in kurtzenn dagenn zu volgenn, das zu setzenn vnd auffzurichtenn. Vnd deweil nu es fast an allenn leyder mit Kreig vnnd Vnfryd beuangen, gedenck ich daselbst dar in Preussen ein Zeit lanck zu bewilenn vnnd zu erhaltenn. So Ewer Ko. Mat. noch meine Heulff vnd Deinste zu der Sepulturen vnd Begrepnus begerende were, so woltenn Ewer Ko. Mat. mir solges mit einem kleinen Zettelnn kundt thonn, so wil ich mich Eweren Ko. Mat. yn Vnderdenichkeit dareinnen zu denen bewisenn, so vil mir meuglich ist &c. &c.

Mere haves her ikke om denne Jacob Binck i Kong Christian den Tredies Regierings-Tid, man finder ikke heller, at nogen anden Kunstmaler i hans Sted i bemeldte Tid ved Kongens Hof er bleven antagen, hvortil Aarsagen uden Tvivl har været denne, at Kongen bestandig har ventet, at Melchior Lorich, som Hans Majestet i tre Aar havde forsynet med Pension til at reise udenlands, for at øve sig i sin Kunst, skulde snart indfinde sig efter den Forskrivelse, han havde udgivet, ingen andensteds end i Kongens Riger og Lande at ville sætte sig ned at boe, hvorom paa en anden Tid i de Efterretninger om Melchior Lorich nærmere skal handles.

I Begyndelsen af Kong Friderich den Andens Regierings-Tid var Melchior Lorich endnu ikke kommen herind til Dannemark, der var og ingen anden Kunstmaler antagen i Bincks Sted, hvilket sees af det Brev Kong Friderich den Anden d. d. Copenhagen den 19 September 1559 skrev Hertug Albert i Preussen til, hvorudi Kongen begierer af Hertugen, at han ville tillade meerbemeldte Jacob Binck, som da var i Hertugens Tieniste, paa en kort Tid at komme til Dannemark, saasom han paa denne Tiid havde en Kunstmaler fornøden, hvorpaa Hertugen i en Skrivelse d. d. Konigsberg den 27 Decembr. 1559 svarede Kongen, at da han havde kundgiort Jacob Binck Hans Majestæts Begiering, havde han overladt det til Hertugens Gotbefindende, som igien overlod det til Jacob Binck, hvad han derudi ville giøre eller lade; hvorpaa han havde givet tilkiende, at endskiønt han, da han for nogle Aar siden havde bosat sig i Kønigsberg og havde Kone og Børn, ikke vel kunde reise meget og blive længe hiemme fra, saa ville han dog til næstkommende Foraar begive sig til Kongen. Men da man nu ikke finder, at han i bemeldte Tiid er kommen herind til Dannemark, saa er det at formode, at han, førend hand kunde opfylde sit Løvte, ved Døden maae være afgangen, hvilket og kommer overeens med deres Mening, der have skrevet noget om denne Jacob Binck, saasom de sætte hans Døds-

Aar omtrent i det Aar 1560. Skulde man altsaa nogen Tid kunde vente at faae mere Efterretning om denne Jacob Binck, hans Familie og Arbeide, end her om ham er anført, maatte det være fra Königsberg, hvor han, foruden i Dannemark, nogle Aar har levet, arbeidet og endelig endt sine Dage.

Extract af Kong Friderich den Andens Skrivelse til Hertug Albert i Preussen d. d. Copenhagen den 19 Septembr. 1559.

Da auch E. L. Ihres Vnderthanen Jacob Pincken ein Zeit lang zu entrathenn, daß E. L. denselbigen an vns zu ziehen inn Gnadenn wolte beuelen. Weil Wir deßmals eynes Kunstreichen Malers bedorfftig, vnd gemelter Binck, von vnserm Herren Vater Seliger hochlöblicher Gedechnus zuuor auch dermaßen gebraucht worden, denselbigenn auch fürderlichst ahn E. L. zurück widderumb gelangenn lassenn; Wir wolten deßen Muhe vnd Dienst mit Gnadenn erkennenn.

Extract af Hertug Alberts Svar paa foranførte Kong Friderich den Andens Brev d. d. Königsberg den 27 December 1559.

Vnnsernn Diner Jacob Pincken haben Wir E. Kö. W. Ansuchen angezeigt, der Vnß zur Antwort geben, daß er es in Vnsern Gefallen stellete, ob wir In nun wol von Vnß nicht gerne lassen, oder emperen konnen, haben Wir doch E. Kö. W. Jne nicht versagen wollen, vnd derhalben Jme zu seinem Willen, was er thun wölle, gestellet, darauf er sich gegen Vns vernemen lassen, ob es Im wol, alß der sein Haußwirtschafft alhie neulicher Jar angestellet, mit Weib vnd Kindern von Gott versehen, vnd numehr vil zu reisen oder lang vonn Hauß zu sein vngelegen, wölle er doch vff negsten Frueling sich an E. Kö. W. begeben, vnnd wes er seiner Geschickligkeit nach, E. Kö. W. dinstlich sein kan, gerne vnnd willig thun. Wir bitten aber dienstlich, E. Kö. W. wöllen sich Jr Jne beuolen sein lassen, vnnd ihe nicht lange, damit er sich wider bey Vnns in sein Dinst einstelle, vnnd zu seiner Haushaltung, Weib vnd Kindern, dauon er nit lang sein kan, wider gelangen möge.

Hvad ellers denne Jacob Bincks Arbeide er angaaende, saa har han vel lagt den beste Grund til sin Kunst i Italien, hvor han, som Doppelmayer beretter, arbeidede under Marc Anton Raimondi efter Raphaels Malerværk. Han blev først bekiendt ved sine Kobberstykker, af hvilke der

findes en temmelig Mængde, og han har ved samme beviist saavel sin Indsigt som en stor Reenhed, Næthed og Fuldkommenhed i denne Kunst, fornemmeligen i de nøgne Billeder, Gevandter og Løvverk. At han allerede Aar 1529 har naaet temmelig Fuldkommenhed derudi, sees af et Stykke paa et stort Octav Blad, hvor han forestiller Spem, Invidiam, Tribulationem og Tolerantiam under ligesaa mange Figurer, paa hvilke findes Aarstallet og hans Mærke saaledes: 1. 5. I. B. 2. 9. Mærket findes paa ovenstaaende Vignette anført under No. 1. I samme Aar har han stukket den berømte Landskabsmalers Lucas Gassels Portrait, og af Aar 1530 findes Davids og Goliaths Hoved og Sverd ligeledes af ham stukket i Kobber. Han har ogsaa stukket sit eget Portrait, hvoraf fandtes et Exemplar i afgangne Etatsraad Temlers Kobber Samling, det er stukket paa et lidet Octav Blad, hvorpaa han forestilles vendende sig til venstre Side, med korte og tykke Haar, og en stor breed Hat paa Hovedet, paa hvis høire Side sees et antique Hoved, saaledes dannet som det han brugte til Segl[4]). Fra hans Skuldre ned til Brystet hænge tvende Guldkieder og paa Brystet sees et Dødninge Hoved. Hans Overkiol er foret med Foerværk og Ermerne paa Underkiolen ere vide og brede, zirede med mange Folder og Baand. I den høire Haand holder han en Skaal, og den venstre legger han paa nogle Maler-Instrumenter. Ved den venstre Side af hans Hoved staaer hans Mærke[5]). Dette hans Portrait har Hondius, dog med nagen Forskiel, stukket efter, og er igientaget af Sandrart, under hvilket følgende latinske Vers til hans Berømmelse anføres.

Binckius ingenio, quæ finxit, pinxit & idem,
Et scripsit, certant ars, manus, ingenium.
Cum tua sint, docte, parvis expressa tabellis,
Artis censori credito magnus eris.

Han har ogsaa paa en Sølvplade udstukket Hans Majestæts Kong Christian den Tredies Portrait, som han tilsendte Kongen fra Lybeck; See hans i det foregaaende anførte Brev til Kongen, d. d. Lybeck den 24 Marts 1552.

Foruden de mange Kobberstykker maae han ogsaa have forferdiget og efterladt en stor Deel Tegninger. Den Tid han Aar 1549 opholdt sig i Antwerpen, har han taget Tegninger af mange Ting, som han i hans Brev derfra af 15 Juni 1549 skriver til Kong Christian den Tredie, saasom af ziirlige

4) See ovenstaaende Vignette No. 2.
5) See ovenstaaende Vignette No. 4.

Bygninger, Festninger, Volde og Grave, Lysthaver og Fontainer, med hvilket Slags Arbeide han efter sin Skriveise haabede, naar han kom tilbage, at kunde tiene Hans Kongelige Majestæt, og dette har vel givet Anledning til, at Jacob Binck Aar 1550, efterat han var kommen tilbage til Dannemark igien, med den Kongelige Bygmester Marten Bussart af Kongen blev sendt til Staden Crempe i Holsteen for efter begges deres Udkastning at lade anlægge en Fæstning der, hvilket sees af Kongens forhen anførte Skrivelse af 11 Maii 1550 til Amtmanden i Amtet Steinborg Dirich Blume.

Derhen kan ogsaa regnes de Udkastninger, Jacob Binck har giort saavel til Hertug Albert i Preussen hans Gemahls Dorothees, som til Kong Friderich den Førstes af Dannemark Begravelses-Monumenter, hvilket kan sluttes af de Breve, der i det foregaaende ere anførte; Og saasom der over det sidste Monument, som er oprettet udi Domkirken i Slesvig, findes en Beskrivelse i den Syvende Tome af den Danske Atlas, saa ville vi for at tilkiendegive den artige Invention og Ordinering, Jacob Binck derved har ladet see, og for at rette en Feil, der i Beskrivelsen er begaaet, anføre samme, som lyder saaledes: " Over Kong Friderich I. lode hans Sønner, Kong Christian III. " Hertug Hans og Hertug Adolf med stor Bekostning i Milan (i Italien) forfærdige det prægtige Mausoleum over deres Herr Fader, som endnu staaer ved " den søndre Side i det øverste Chor og der Aar 1555 blev opsat. Monumentet, i Form af en Parade Seng, som er af buntet Marmor, har en sort " Marmor Fod; og bæres af fire sørgende Genier. Himmelen derover bæres af " de sex Dyder: Fides, Spes, Charitas, Fortitudo, Prudentia og Justitia i halv Legems Størrelse af hvidt Marmor, med smaae Engler og andre " Zirater beprydet, hvorunder Kongen ligger i fuld Harnisk og forgyldte Prydelser, bedende med bart Hoved. Ved Hovedet holder en Engel det Kongelige " Danske Vaaben og en anden ved Fødderne en Messing-Tavle med et Epitaphium som er i latinske Vers. "

Naar her i Beskrivelsen siges, at dette prægtige Mausoleum med stor Bekostning er forfærdiget i Milan (i Italien) saa er det en Feil; thi af det, som i det foregaaende om Jacob Binck er anført, erfares, at begge Begravelses-Monumenterne, saavel Hertuginde Dorothees, som Kong Friderichs, ere af bemeldte Jacob Binck bestilte og efter hans Tegninger forfærdigede i Antverpen i Nederlandene.

Det er ellers at mærke, at dersom Kong Friderichs Monument, som det heder, i Aaret 1555 er bleven opsat, Jacob Binck da uden Tvivl

paa

paa en kort Tid fra Konigsberg er kommen herind til Dannemark og efter sit giorte Tilbud og Løvte har været tilstede ved Opreisningen.

Denne Jacob Binck var altsaa en god Kobberstikker, men ikke mindre en duelig Kunstmaler, hvis Malerier dog meest bestod i Portraiter. I hans yngre Aar, uden Tvivl mens han opholdt sig i Tydskland, har han malet sit eget Portrait, som endnu findes i det Keyserlige Kongelige Maler Gallerie i Wien, hvilket Portrait Christian von Mechel i hans Verzeichniß der Keyserlich-Königlichen Bilder Gallerie, trykt i Wien 1783 i stor Octav, pag 257 beskriver saaledes: Jacob Binck. Sein eigenes Portrait in jungen Jahren in einem geblühmten Violetfärbigen Kleide, über welchem er einen Mantel, mit Fuchs-Peltz überzogen, anhat. Auf dem Kopff einen grossen unaufgeschlagenen Hut und einen Handschuh in der Rechten.

Hvad han ellers her i Dannemark og i Konigsberg udi Preussen har malet af Portraiter, kan man af de foranførte Breve slutte sig til, nemlig: Kong Christian den Tredies og hans Gemahls Dronning Dorothees, hvilke endnu findes her paa det Kongelige Kunstkammer og deres Kongelige Børns Portraiter. Af Fyrstelige Portraiter, Hertug Alberts i Preussen og hans første Gemahls Dorothees, en Datter af Kong Friderich den Første i Danmark, af hvilke uden Tvivl maae findes nogle i Konigsberg, foruden det Brystbillede af bemeldte Hertuginde Dorothea, som efter Lilienthals Beschreibung des Thums der Stadt Königsberg pag. 37 er at see paa en Væg ved Hendes og Hendes Gemahls Begravelses-Monument. Det er ikke heller at tvivle paa, at de i hans Tid udi Dannemark levende Adelsmænd ogsaa have betient sig af ham for at lade sig afmale. Iblant disse har uden Tvivl været Rigens Canceller Johan Friis, som nogenledes kan sluttes af den i det foregaaende anførte Bincks Quittering for 25 Daler, som hannem paa bemeldte Cancellers Vegne af Herr Mogens Gyldenstierne bleve betalte.

Tilsidst maae endnu anføres, at de ikke have taget Feil, der ogsaa regne denne vores Binck iblant dem, der have giort sig bekiendte ved Billed- eller Forme-Snider-Kunsten[6]); thi derudi har han ogsaa viist sig som en Mester ved Kong Christian den Tredies Portrait og Vaaben, han udskar, som findes forved den i Kiøbenhavn 1550 trykte danske Bibel i Folio, hvor paa Vaabenet sees hans Märke, saaledes som det paa Vignetten findes under No 4, hvorved det ellers er mærkværdigt, at da Kongen i sin Skrivelse af 3 Octbr. 1549 befalede

[6]) Füeslins drittes Supplement til hans allgemeines Künstler Lexicon pag. 23.

befalede Binck paa det beste, han vidste og kunde, at aftegne Hans Majestæts Portrait og Vaaben paa det ham tilsendte Stykke Træe, som uden Tvivl var indrettet efter Bibelens Størrelse, og at han siden skulde lade begge Dele udskiere, til hvilket at forrette der vel ville findes nogen der i Antwerpen, hvor Binck den Tid opholdt sig; at han alligevel selv tog fat paa dette Arbeide, ligesom han dermed vilde vise, at han ikke mindre var øvet i denne Kunst end i Kobberstikker- og Maler-Kunsten, dersom Kongen, som det kunde lade til, havde nogen Tvivl derom.

II.

Suiten og Ceremoniellet,

da

Prindsesse Anna, som Brud, blev ført til Sachsen 1548.

Af ovenanførte Efterreininger om Kunstmaler og Kobberstikker Jacob Binck erfares, at han Aar 1548 var med i Følgeskabet, da den Kongelige Prindsesse Anna, en Datter af Kong Christian den Tredie i Dannemark, høitideligen blev bragt til Sachsen, og der den 7 October i bemeldte Aar blev formæhlet med Hertug August, som siden blev Churfyrste i Sachsen, hvilket har givet os Anledning til her at indføre dette Stykke, som er taget af Originalen, der giemmes i det Kongelige Archiv:

Forier Zeddel.

Meiner gnedigsten Frawenn der Konigin zu Dennemarckenn &c. Pferde, sambt denn Wagenn Pferdenn, so vor Jhrer Mait: Schwester Freulein Dorothea[*]) Wagenn gehenn.

Meiner gnedigstenn Frawenn der Konigin Pferde seint xxviij, darbey seint vier Stall-Jungenn.

Wagenn

*) Hun var Kong Christian den Tredies Søster, som tilligemed Kongens Gemahl fulgte Prindsessen.

Wagenn Pferde vor die vier guldene Wagenn[2]) seint xxxij. Pferde.
Vor den newen hangenden Wagenn[3]) iiij Pferde.
Vor zwenn Frawenn Wagenn[4]) viij Pferde.

Hertzog Johannsen zu Schleßwig Holstein &c.

Hertzog Johansen Pferde vnder sein Furstlichen Gnadenn Eigenn Sattel[5]) seint xxxiij Pferde.

Forier-Zettel der Hernn vnd Rethe, vnd der vom Adel, als meiner gnedigstenn Frawen der Konigin vnd Freulein Anna nach Torgaw volgenn.

		Pferde.
Rethe.	Her Maugnus Guldenstern, Ritter, Hoffmeister	x.
	Her Otto Krumpen, Ritter	ix.
	Balthasar Clammer	vi.
	Bory Troll	ix.
	Gossig Rantzaw	xv.
	Eller Ronnaw	ix.
	Georg Lucke	ix.
	Oluff Munck	ix.
	Georg von der Wisch	v.
	Widislaff Wobisser[6])	vi.
	Hans vonn Bock	vi.
	Peter Oxe Marschalck	viij.
	Claus Rantzaw, Hertzog Johansenn Marschalck	viij.
	Her Moritz Olufsenn, Ritter	vij.
	Her Christiern Friess, Ritter	vij.
	Gabriell Guldensternn	vij.
	Holger Rosenkrantz	vj.
	Jorgenn Brade	vj.
	Jasper von Bockwolde	vij.
	Nyls Lange	v.
	Bartholomeus von Anefelde	vij.
	Issuer Luecke	v.

Tho-

[2]) Forgyldte Karreter, hvoraf de tvende vare blant de Sager, Prinsessen fik til Medgivt.
[3]) Var en Karrét, hvis Fadding hængte i Remmer.
[4]) I disse tvende Karreter sadde Fruentimmerne, som vare det Kongelige Herskab til Opvartning.
[5]) Heste, som hørte Hertugen selv til.
[6]) Han skriver sig ellers Wodislaf Wobeser.

Thomas Stuer	v.	Pferde.
Albrecht Scheell	v.	
Lorentz Wensymn	v.	
Christoffer Styge	v.	
Jens Brade	vj.	
Wolff von Alefeldt	v.	
Erich Ruth	v.	
Jorge Ruth	v.	
Christoffer Goye	v.	
Otte Guldenstern	vj.	
Nels Parsberck	v.	
Lago Braade	vj.	
Herloff Trolle	vj.	
Corfitz Ullfeldt	vij.	
Otto Rueth	v.	
Frantz Banner	v.	
Hartwich Bilde	v.	
Pauwel Rantzaw	iiij.	
Otto Rosenkrantz	v.	
Erik Urhnne	v.	
Jens Trutsenn	v.	
Jeronimus Boldeck	iij.	
Stein Rossensparre	v.	
Lago Brock	v.	
Benedict Seestedt	iij.	
Christiern Munck	v.	
Axel Banner	v.	
Moritz Hoeck	iiij.	
Biern Kaufs[7])	v.	
Jorgen Moeth	ij.	
Jorgen Bilde	v.	
Jurgen Walckendorff	ij.	
Heinrich von Buckwolt	ij.	
Gabriel Schenuck	ij.	
Hans Crasse[8])	iij.	

Jorg

7) Biørn Kaas.
8) Hans Krassau.

Jorg Cremon Kuchemeister	v.	Pferde.
Jurgen Marschwein	ij.	
Jurgen Barnickau	ij.	
Hans Ranntzau	ij.	
Falck Goye	v.	
Malti Jensen	v.	
Vincentius Lunge	v.	
Jurgen Daa	j.	
Hertzog Johansen Jungen [9])	iij.	
Heinrich von Buckholt	v.	
Kune Karberch	ij.	
Jobst Grubbe	j.	
Kuchenn.		
Cremon [10]) Kuchemeister	j.	
Michel Koch	j.	
Hanns Koch	j.	
Jurgen Koch	j.	
Hertzog Johansen Kuchenn.		
Kuchemeister	j.	
Asmus Koch	ij	
Keller.		
Schencke	iiij.	
Dionisius Kellerknecht	j.	
Zwolff Trommetter	x.	
Hertzog Johansen Trommetter	j.	
Silberkammer.		
Claus, meiner g. Frawenn Silberdiener vnd Ludewig. Doctor Capitein [11]) Predicant — j Wagen	iij.	

Silberkammer.

Albrecht Lautenist, Apotecker, Oldermann, Schneider } vff den Kotzsche Wagen - - iiij.

[9]) Edel-Knaber eller Pager. [10]) Jorg Cremon.

[11]) Petrus Capitaneus, Kong Christian den Tredies Liv-Medicus.

Jacob Binck [23]) - - - - - ij.
Claus Fontein, oberster Forier - - - - ij.
Schwartze Claus - - - - - - j.
Jasper Boeth - - - - - - j.
Niels Freess - - - - - - j.
Ein Forier Schreiber - - - - - j.
Hertzog Johansen Foryrer - - - - j.
Lorentz Boeth - - - - - - j.
Einspeniger [25]) - - - - - - iiij.
Balbierer - - - - - - - j.
Hertzog Johansen Balbirer - - - - - j.

Rust-Wagen.

xviij Rustwagenn, jder vj Pferde, seindt - - j^c viij.
v Rustwagenn Hertzog Johansenn, seindt - - xxx.

Es wirt auch M. G. H. Hertzog Frantz zu Sachsen mit meiner gnedigstenn Frawen, vff denn Zugk gelangenn; desgleichenn M. G. Fraw vonn Meckelenburgk, Hertzogs Magnussen Gemahel, wan die Forier Zettel erlangt, sollen die vberschickt werdenn, vnd wirt, wie vermergtt, der Hertzogk zu Sachssen vngeferlichen LXXX. vnd die Hertzogin zu Mecklenburgk bey LX Pferden bringenn.

Zug-Ordnung meiner gnedigsten Frauen der Konnigin zu Denemarckenn p. p.

Erste Gliedt.

Peter Oxe Marschalch.
Claus Ranntzau Marschalch, vnd wen sie zu sich bekommenn werden.

2.

Hans vonn Bock
Holger Rosenkrantz
Lago Bragde

3.

Caspar von Buckwolden
Niels Lange
Bartholomeus von Anefelde.

4.

[23]) Hans Kiongl. Majestæts K. Christian den Tredies Contrafejer.
[25]) Einspenniger vare de Folk, der brugtes som Postbudde.

4.

Herloff Trolle.
Thomas Stur.
Albrecht Skiell.

5.

Lorenntz Wensin
Christoffer Stugge
Wolff von Anefelde.

6.

Jenns Brade
Georgen Ruth
Otto Guldenstern

7.

Erick Ruth
Nils Parsberg
Christoffer Goye

8.

Corfitz Vlfeldt.
Otto Ruth
Frantz Banner.

9.

Hartuich Bilde
Pauel Rantzau
Otto Rosenkrantz.

10.

Georgen Bilde
Jenns Trutsenn
Lago Brock.

11.

Lago Vhrnne
Stein Rosensparre
Benedict Seestede

12.

Christern Munck
Axel Banner
Biorn Kaas.

13.
Erick Vhrnne
Moritz Höcken
Heinrich von Buckholdt.

Hiernach sollen zihenn Hertzog Johannsenn zu Hölstein &c. Vnnd der andern Fursten Stalmeister mit der Furstenn Knabenn [14])

14 Gliedt.
Her Moritz Olufssenn } Ritter
Her Christern Friess } Ritter
Jorgen Brade.

15 Gliedt.
Rethe.
Georgenn Lucke
Georgen von der Wisch
Oluff Munck
Wodislauff Wobisser

Der Braut Wagenn

Nota.

So mein gnedigste Frau die Konigin im Einzuge zu Torgau zu der Braut in Wagen sitzen wurde; so sollen negst dem erstenn Glide Rethe der Fursten Thurknechte und Kammerdiner reithen, darauff sollen die Fursten zihen, vnd volgig vor der Braut Wagenn Gabriel Guldenstern, der Konigin Thurknecht, darauff der Braut Wagen vnd dan volgends die Rethe

Sechtzehendt Glidt.
Rethe.
Her Otto Krumpen.
Bori Trolle
Eiler Ronau.

Gabriel Guldenstern vor die Konigin
Mein gnedigste Frau die Konigin

Nach der Konigin
Vor den Fursten Her derselben Thur-Knechte vnd Kammerdiner

Darauff die Furstenn.

Sie-

[14]) Edel-Knaber eller Pager.

Siebentzehendt Glidt
Rethe
Her Mangnus Guldenstern Ritter, Hoffmeister
Balthaser Klamer
Gotschalck Rantzau
Achtzehendt Glidt
Hertzog Johansen
Hertzog Frantzen vnd der } Canntzler.
Hertzogin zu Meckelnburg
Neundtzehenndt Gliedt
Falck Goye
Vincentius Lunge
Gabriel Schennck.
Volgenndts meiner gnedigsten Frauen der Konigin Wagenn
Hernach der Konigen Stalmeister
Zwey Glieder Jungfrauenn.

Hirzwischenn sollenn aller Fursten Hengst Reyther zihenn, so derselbigen eigen Leib-Hengstenn Reyttenn.

Darnach volgen die baide andern guldenn Wagenn.

Vnnd die andern drey hangende Wagen mit dem Frauenzimmer.

Zwantzigst Gliedt
Georg Walckendorff
Georg Marschwein
Hans Krassau.
Ein vnnd Zwantzigst Gliedt.
Malti Jennsenn
Georg Cromon
Georg Daa

Hierauff der gantze Raissige Zengk inn seiner Ordnung[15])

Vordrab.

Otto Ruth vnd ein Juncker von Hertzog Johansen Dienern sollen den Vordrab haltenn mit Ihren Pferden, vnd den Zugeordentenn.

Nach-

[15]) Den øvrige Reise Suite og Bagage.

Nachdrab.

Stein Rosensparre vnnd einer von Hertzog Johansen Junckern, sollen im Nachdrab sein mit ihren Dinern vnd mehr andern Zugeordentenn.

Vortzeichnus des Zugs nach Torgau.

xxiiij Septembris Montag nach Mathei Apostoli zu Schonnberg - j.
Mechelnburgisch Gleith [16]).
xxv. Septembris Dinstag
xxvi. Septembris Mittwoch } zu Schwerin - - - ij.
xxvij Septembris Dornstag zu Grabau - - - - j.
Merckisch Gleit [17])
xxviij Septembris Freitag zu Perleberg - - - - j.
xxix Septembris Sonnabent zu Hauelberg - - - - j.
xxx Septembris Sontag
j Octobris Montag } zu Ratenau - - - - ij.
ij Octobris Dinstag nach Michaelis zu Brandenburg - - j.
Sechssich Gleidt [18])
iij Octobris Mittwoch nach Beltzig - - - - - j.
iiij Octobris Dornstag
v Octobris Freitag } zu Wittemberg - - - - ij.
vj Octobris Sonnabend zu Schmideberg - - - - j.
vij Octobris Sontag ist der Tag benent worden zum ehlichen Beylager zu Torgau.

---

[16]) Leide igiennem det Mecklenborgiske.
[17]) Leide igiennem det Mark-Brandenborgiske.
[18]) Leide igiennem Sachsen.

Nye Danske Magazin.

Tolvte Hefte.

I.

Efterretninger
om
Marselis Boshouwer.

ONFlint del et Sc.

Handelen paa Indien, der var det fornemste Formaal for Jens Munks Reise, var i Begyndelsen af forrige Aarhundrede en ny Gienstand for de fleste Søemagter. Portugal havde bemægtiget sig den og udøvede mange Voldsomheder saavel paa det faste Land som paa Øerne omkring Asien. Hollænderne

lode sig en Tid lang nøie med at hente deres ostindiske Vare fra Lissabon, men da Portugal var bleven forenet med Spanien under een Regent, og denne forbød dem at hente Vare fra Lissabon, giorde de selv et Forsøg paa at seile til Ostindien, hvilket lykkedes dem saa vel, at de i en kort Tid fordreve de af Indianerne forhadte Portugiser og fæstede fast Fod paa Landet. Frankrige giorde nogle svage Forsøg paa at tage Deel i denne Handel. Engelænderne beseilede alle Asiens Kyster uden at fæste noget Sted fast Fod. Dannemark, der ligger saa beleilig til Handel, der var paa de Tider mere blomstrende end nogen af de benævnte Stater, og havde desuden en virksom Konge, ventede og at kunde høste nogen Frugt af denne Handel, lagde derfor Plan til et asiatisk Compagnie, som af Kongen blev stadfæst den 17 Martii 1616. Aaret derefter, da man var i Begreb med at udrede de første Skibe til denne Handel, kom Marselis Boshouwer herind til Danmark, som Ambassadeur fra Keiseren af Zeilon, for at søge Hielp for ham mod Portugiserne, hvilket opvakte Tanken hos Compagniet om en Handels Anlæggelse paa denne Kyst.

Marselis Boshouwer var en hollandsk Underkiøbmand paa Kysten Coromandel, der blev sendt til Keiseren af Zeilon for paa Generalstaternes Vegne, der søgte at giøre Portugal Afbræk i Indien, at slutte med ham et Forbund, hvilket han fuldbragte den 11 Martii 1612 til begge Parters Fornøielse, og derved kom i saadan Naade hos Keiseren, at han i Kraft af den Artikel i Tractaten, som fastsætter, at to Nederlændere skulle sidde i det Ceilonske Krigs-Raad, naar en fælleds Fiende skulle bekriges [1]), besluttede at beholde Boshouwer ved sit Hof, der i en kort Tid vandt hans Fortrolighed saaledes, at han betiente sig af ham baade i Krigs og indenlandske Sager, indlagde under hans Anførsel adskillige Fordele over Portugiserne baade til Lands og Vands, og dæmpede ved hans kloge Raad mange indvortes Uroligheder. Af Erkiendtlighed udnævnte han ham til Prinds af Migomme, Geheime-Raad og Admiral. Da nu Krigen med Portugiserne begyndte at falde saavel Keiseren som Prindsen af Migomme besværlig, og Undsætningen fra Nederlandene udeblev, fik han endelig Forlov til at reise fra Ceylon for, som Keiserlig Gesandt, at søge Hielp enten hos General-Staterne eller andre Konger, Prindser, Potentater og høie Personer.

Den Marselis Boshouwer, eller Prinds af Migomme, medgivne Fuldmagt er underskreven af Keiseren og parapheret af hans Conseil i den

Keiser-

---

[1]) Den 8 Artikel. Vide Baldæi Beschreibung der kusten Malabar und Coromandel, wie auch der Insul Zeylon. pag. 218.

Keiserlige Veir til Dombre den 22 Martii 1615, og forfattet paa malabarisk med en portugisisk Oversættelse, hvoraf den malabariske Text er bedækket med reent Papir, som paa 25 Steder er hæftet derpaa med ordentlig rødt Lak, hvilket er paa nogle Steder opskaaret. Neden under paa Originalen, som forvares i det Kongelige Geheime Archiv, er det store keiserlige Sigil i rødt Lak paatrykt, hvilket er af temmeligt grovt Arbeide, og bestaaer af et deelt Skiold, der indeholder ti Vaabener eller forskiellige Skioldemærker. Over hele Vaabenet er en Krone, og rundt om det hænger en Ordens-Kiede, hvori forneden, som Ordens-Tegn, sees en Soel.

I Følge denne Fuldmagt sluttede han til Kiøbenhavn under 30 Martii 1618 en auxiliar og Handels-Tractat med Kong Christian den Fierde, hvis fornemmeste Indhold med flere Underretninger om denne Forhandling vi finde samlet og indført i Schlegels Sammlungen zur Dänischen Geschichte, hvor vi dog savne den Forskrivning, han paa Keiserens Vegne udgav under 30 Octbr. 1618 paa 94449 Rdlr. 3 Ort til Erstatning for de Omkostninger, Kongen maatte anvende paa de Folk og Skibe, som bleve Keiseren sendte, og som er Grunden til den Paastand, Owe Giedde nedlagde hos Keiseren, hvilken lyder saaledes: Nae demmaele de grootmachtige ende hoochgeborne Voerste ende Heere, Heere Christian, den Vierde, van Godes gnaden, tot Dennemarcken, Norwegen, der Venden ende Gotten Kooning, Hertog tot Sleswig, Holstein, Stormarn ende der Dithmarschen, Grave van Oldenborg ende Delmenhorst, vryndtlyck bewilliget heft, aen den ooc Grootmachtigen ende-Hoochgeboren Voersten ende Heeren Cenuwiradt Adassin, Keysern van Seylon, oovertesenden derdehalf hondert Soldaten medt een Scheep, genoemt Davidt, ende daertoo behoorende Officierer, Boedts Luyden, Stycken, Victualie ende Ammonitie. Ooc hierenbooven verschaffet voorgedachte Officierer ende Soldaten haer Loepgeldt, Liurée ende Leening: Item geweer, munitie op de reyse, Lynnencleydern, Scoen ende twee Maenets besolding op de handt, allerhande notttrufft daervoor te coopen, welcke twee Maenets besolding hiernae maels sullen gecortet werden; Item Scheeps reyse cleydern ende proviandt too deese reyse, achtervolgende de Rollen ende Reckeningen, soo my dierwegen syn getoont ende toogestellet, ende ooc van myn persoon, cracht hebbende Volmacht, believet ende approberet worden, welcke in eene Somme tesaemen gereckenet ende sommeret sick beloopen Vier ende neegentich duysent, vier hondert, neegen ende viertich Rixdaelers, dree oort.

Welcke Posten allesaemen op myn gnadigste Heere ende Keysers becosting ende eventur van hier af tot Seylon sullen gaen ende oovergevourt werden: Als oock op sin Keys. Mayts. risico ende eventur op de reyse haerwarts van Seylon tot Dennemarcken: Als gelove Jck Marchelis, Prince van Migomme, Keyserlycke Ambassadeur van Seylon, dat dy voorgeschrevene Somme van vier ende neegentich duysent, vier hondert, neegen ende viertich Rixdaelers, dree oort, aen Sin Kon. Mayt. tot Dennemarcken p. mit all contentement ende danck, soo haest voorgedacht Scheep op Seylon, Godt geue medt gelycke, aengecoomen, sall gerefunderet ende naet Contract tuschen Sin Kon. Mayt. ende myn gnadigsten Heere gemaecket, welck te verstaen als booven verhaelet, daetelyck betaelet werden. Wan het ooc qvaeme (t'welck Godt gnadig afwende) dat van dy voorgedachte Officierer, Soldaten ende Boedtslunden, een ofte meer door Kranckheit, als ooc dat Scheep ofte andere specificerde Stycken ende Posten door andere gevalle omqvaemen ofte wegbleven, soo sall doch gelycke well hoochgedachte Keyser van Seylon, myn gnadigsten Heere, Sin Kon. Mayt. voor dy uytgelechte ende voorgestreckte Oncosten van dy booven verhaelede 94449. Rixdaelers 3 oort, vollencoomelyck ende richtich, als wan alles op Seylon tot myn gnadigsten Heere Deenst ende proffit daetelyck geraecket ende aengecoomen waer, contenteren ende bevredigen. Tot meerder verseckering ende stercker verwaering hebbe Jck Marchelis, Prince van Migomme, als hoochbemelte Keys. Mayts. Ambassadeur, my op Sin Key. Mayt. ende myne waere woorden, trouwe ende geloven, cracht van Sin Keys. Mayt. hebbende Vollmacht, verspraecken ende toogeseit, verspreche ende tooseege ooc cracht deses, dat voorgeschrevene Somme van vier ende neegentich duysent, vier hondert, neegen ende viertich Rixdaelers, dree oort, aen Sin Kon. Mayt. tot Dennemarcken, als booven verhaelet, sullen gerefunderet ende betaelet worden: Wan medt Godes gnade solcke betaeling aen Sin Kon. Mayt. geschiet ende gevolget is, alsdan sall deese myne Obligation den eerste Keyserlycken Ambassadeur van Seylon soo haerwarts aencoomen werdt, wederom toogestellet worden, ende daermede gecasseret syn ende bliven. Sonder argelist. Tot oorconde hebbe Jck dit medt eigen handt ondergeschreven, ende medt mynen grooten seegel becrachtiget. Geschiet, verspraecken, toogeseit, ondergeschreven ende verseegelt op het

Coo-

Cooninckłycke Slodt Frederichsborg, den dertigsten Octobris Anno p. een duysent, sess hondert, ende achtien: Ouden styl.

Marchelis de Boshouwer.

Under denne Forskrivning, hvilken Assessor Ramus har foræret til Selskabet, hænger Boshouwers Segl aftrykt i rødt Vox i en Træe-Capsel, saaledes som det ovenfor er stukket i Kobber. Skioldet indeholder 15 Afdelinger, hver med sit Skioldemærke udi, over Skioldet er en Krone og omkring det hænger en Kiede, hvori forneden en Soel, i Omskriften læses: M. Deyo. Pyngetty. Migommo. Bandar.

For nu at faae denne Tractat ratificeret af Keiseren og lægge Grunden til Handelen paa Seylon, afseilede Admiral Owe Giedde i November 1618 med en Flode, bestaaende af 5 Skibe, nemlig: Elephanten, paa hvilket Admiralen selv var; David, hvorpaa Boshouwer med sin Familie var om Bord; Christian, Patientia og Kiøbenhavn, og ankrede ved Seylon den 16 Maij 1620.

Saasnart Owe Giedde var ankommen, lod han Keiseren vide, at han fra Dannemark var ankommen for at undsætte Hs. Keiserl. Mait. og forlangte den derfor fastsatte Summa 94449 Rdlr. 3 Ort. Men da Keiseren erfarede Boshouwers Død, som i October Maaned 1619 i Stephan von Hagens Bay var indfalden, nægtede han at indgaae den af Boshouwer, som hans Ambassadeur, sluttede Traktat, ligesom og at have givet ham Fuldmagt til denne Underhandling. Admiral Giedde ansaae altsaa Boshouwer som en Bedrager, lod hans Liig uden al Ceremonie begrave paa Seylon, og confisquerede hans Midler og Eiendomme til Erstatning for den Skade og Bekostning, han bragte Riget udi. Hans Søn derimod, der var født i Kiøbenhavn, holdt over Daaben af Kong Christian den Fierde og efter Kongen kaldet Christian, der ogsaa paa Reisen var død, lod han med de fornemste Ceremonier, som den Tid og det Sted kunde medbringe, til Jorden bestædde.

Derpaa indlod Owe Giedde sig i ny Underhandling med Keiseren, og sluttede med ham den 21 August 1620 en anden Traktat, af hvilken vi her vil anføre de første Ord for dermed at bevise, det Keiseren har erklæret Marselis Boshouwer, Prindsen af Migomme, for sin Ambassadeur, men Fuldmagten, han medbragte, for falsk, hvilke lyde saaledes: Wir Cenuirad Adassin, Käyßer von Zeylon, König von Candy, Sieteuache, Jaffanapatan, vnd Sietecorles, Mannar, Chelau, Panua, Battecalou, Paligamme,

Jale vnd Cotearum, Printz von Oue, Denneuache, Passaden, Corle, Valaxe, Cotemale, Meuatem vnd Ventanen, Hertzog von Billegammegali, Ordenoer vnd Jattenoer, Graff von Quatrocorles, Harchiepatti, Odogodaschi, Coriviti vnd Battegedre, Herr der innerlichen Länder vndt principal Herr von der Gülden Sonnen. Bekennen vndt thuen kundt mit diesem für allen die diesen Brieff vndt Contract sehen, Wie daß Wir aus den Missiuen des Durchläuchtigsten, Großmechtigsten, Fürsten vndt Herrn, Herrn Christiau des Vierdten, von Gottes Gnaden, zu Dänmarck, Norweghen, der Wenden vndt Gotthen Königs, Hertzogen zu Schleßuig, Holstein, Stormarn, vndt der Dittmärschen, Graffen zu Oldenburgh vndt Delmenhorst, Vnsers sehr gunstigen Freundes, Imgleichen von Ihrer Majestäten Ambassadeurn, dem Wol-Edlen vndt Gestrengen Herrn Offue Giedden, Erbgesessen zu Tommerup, haben verstanden, Welcher gestallt vnser Ambassadeur, Marselis de Boschouwer, Printz von Migomme, Vnsernt Veghen mit Ihrer Maytt. zu Dänmarck accordiret, vndt ist geschehen durch ein Brieff, worvnter Er geschrieben vnsere Handt, vndt grosses Siegell; Aber weil erwehnter Migommerale, alle diesse sachen, Imgleichen die Brieffe, wie auch die Contracten fälschlich ohne einigen vnsern Befehl oder Wissenschafft hatt gemacht, können wir nicht darzu antworten, noch auff unß laden diese Beschwärnuß, die ehr gemacht hatt; Vndt darumb haben Wir itzundt diesen andern Contract mit wolgemeldten Ihrer Maytt. Ambassadorn gemacht, welchen wir bey vnsere Ehre vndt Konigreich geloben vndt zusagen mit Königlichen Worten, alle Zeit vnfehlbahr in allen seinen puncten zu observiren vndt zu vollenthuen.

II.

Dom

over Christence Kruchow for Troldom, 1621.

I Henseende til denne Dom, som Ord til andet er indført i Herredags Dombogen udi Cancellie-Archivet, maae vi anmærke, først at Christence Axels Datter, som den er fældet over, var af den adelige Slægt Kruchow, en

Datter af Axel Nielsen Kruchow og Anne Mogens Datter Bielke, den samme som tilligemed sin Syster Anna Kruchow Aar 1615 den 24 Junii skienkede 200 enkelte Daler til den latinske Skole i Aalborg, hvoraf Renten skulle anvendes til en fattig Persons Studering, som der havde gaaet i Skole og at hun, efterat have efter Dommen udstaaet sin Straf, er bleven begraven i Synderholms Kirke ved Restrup i Jylland. For det andet, at det Legatum ved Kiøbenhavns Universitet under Navn af decollatæ virginis, hvorom Hoffmann i sin Samling af Fundatzer Tom. 1. pag. 141. melder, at der ved Universitetet ingen anden Efterretning haves end denne: Anno 1623 haver ærlig og Velbyrdig Mand Otto Scheel ladet Rectori Academiæ Dr. Brochmanno levere en Capital paa 500 Rd. Species, som skulle være et Legatum nobilis virginis supplicio affectæ, hvoraf fattige Studentere herefter skulle nyde Renten, rimeligen er stiftet af hendes efterladte Midler, thi baade stemmer Aarstallet temmelig nær overeens, da den Tid imellem Dommens Afsigelse og Pengenes Indlevering kunde let medgaae for at bringe hendes Efterladenskab i Orden, og Otto Scheel, som har indleveret Capitalen, er just den samme, der som Actor efter Kongelig Befaling førte Sagen mod hende paa Herredagen, hvor denne Dom er afsagt.

Wii Christian: &c. Giøre alle witterligt for oß wor skickett oß Elschl. Otte Scheell, thill Hammelmoße, wor Mand tienner och befellingsmand, wdi Oueholmbs Closter, som epter wor Naadigste befalingh, med wor steffningh, for oß haffde indsteffnid, Jomfrue Christendtze Axels dather Kruckow, med sinn Laugwerge, och hinde beschyldhe, och tiltalde, for attschillige spøgerii, hun schall werre med omgangenn, och først i Rette lagde et Thingsuinde, aff Sallingherridtz tingh dend 12 Octobris Anno 1596. wdgiffuid indeholdendis, att Ouse Lauridsis haffuer werrit enn schrefftelig bekiendelse forreleſt, som hun dend 6. Augusti da tilforne wnød och wpint, schall haffue giort paa Nackebølle wdi gottfolckis paahørrelße, bemellendis, dett Frue Anne Bilde haffuer tilspurt hinde, huem de wore der haffde saa forgiort hinde, da sagde hun dett wor Jomfrue Christendtze Axels dater, som wor der paa Nackebølle, hoß S: Frue Birgitta, och hun, Gunder Kieldersuendtz, Jehanne Knudtz Dater som haffuer Peder Greffue i Aastrup, och Jehanne Koustis ibid., och att de haffde enn lidenn Dreng hoß dennom samme tid som wor Dieffuelenn, och att hun Jomfrue Christendtze, och Gunder med deres Drengh Dieffuelenn molthe hindis brude sengh, med et Baand, om fredagenn nest for hindis brollup, och att forne. Jomfru Christendtze beholtt dett

hoß

hoß sig, och sidenn sende samme Baand med Jehanne Knudtz Dather som dend tid tienthe paa Nackebølle for Brøggerpige, till Gunder Kiellersuendtz, och att Frue Anne schulle forgioris dermed, och der Eyler och Frue Anne wor wdi Sallen, och schulle weiges tilsammen sloge de knude paa samme Baand, och Jomfrue Christendtze gaff hinde brunt Klæde till enn Lue brunt Klæde till enn trøye, Floyell som haffde werrit wnder enn andehn trøye till att bremme dend ny medt, och lerritt till ett halßklæde, och att Jomfru Christendtze gaff hinde dett, for hun icke schulle robe hinde for nogenn andenn, gaff och Jehanne Koustts brunt Klæde till enn Lue, for hun schulle werre med dennom att forgiøre forne. Frue Anne om hun kunde komme i houff att Jomfru Christendtze Axels Dather, om Torsdagenn nest epter hindis Brøllup bar hinde ett Kouschenn fuld aff Faaremelck, huor till Frue Anne haffuer Suarett, att hun kom dett gandsche well i houff, att Jomfrue Christendtze bar hinde samme melck, och bad well mogett gierne hun wille æde deraff for hindis schyld, epterdi hun haffde sielff weld dend, da sagde Duse, att Jomfru Christendtze haffde tagett enn stoer æderkop, i Frue Annes Natt Brudesengh och kommenn i Melckenn, och dend slide deris dreng dieffuelenn dennom, och der Frue Anne wille gaa fra Dußе, sagde Dußе till hinde, Kiere Frue wille i wist sige Jomfrue Christendtze Axels Dather, Jeg haffuer sagt och bekient, hun haffuer forgiort Eder, dernest haffuer ydermere bekient, att dett sengeklæde, som wor paa Frue Annes Brudesengh och wor weffuid aff smaae giornn, dett bytte Jomfrue Christendtze Axels Dater till sig, for ett andett klæde, och dett bleff sidenn borrett op till Aastrup, och ald huis som hun haffde bekient om Jomfrue Christendtze, wor wdi Gudtz Sandhed, och icke hun haffde lingett hinde paa, sammeledis ochsaa bekiende dett hun sielff haffde enn drengh, som heder Black Skinnebeen, och det wor Dieffuelenn, och att Jomfru Christendtze haffde ochsaa enn Drengh wor Dieffuelenn wed naffn Jeronimus och att Jomfrue Christendtze bar ett Woxbarnn wnder sin høyre Arm i fyrgetiuffue Wgger och samme Barnn waar hart saa langt som enn halff arm och der de dett nedersette, sagde de, nu sette wi ald Fru Annes Lycke och welfert neder, Haffuer och bekient dett Jomfru Christendtze offret paa høye Althar i Aastrup kircke med Woxbarnett, och Duse bar sielff barnett, och da sagde Duse till hinde, Nu gior wi dend Synd och gierningh, oss kand aldrig forladis, och wi kommer till att fortryde, och sagde Jomfru Christendtze, att hun aldrigh torde tage sig sligt till, eller snacke saadanne ord, det kom hinde till at suare och icke Duse. Disligeste bekiende

bekiende att hindis Dreng haffuer thuinde gange werrit hoß Jomfru Christendtze, och Jomfru Christendtze haffuer och tuinde gange hafft sinn Dreng hoß hinde igienn som wor Dieffuelenn, och dett Woxbarnn som wor giort, giorde hun Sielff, och Jomfrue Christendtze fick hinde enn Wox Stabell dertill, och wor Sielff personlig hoeß, der dett bleff giort, och samme barnn bleff kallett Anne epter Frue Anne Bilde, och altt huis Forgiorrelse Fru Anne haffuer werrett giort, dett haffuer Jomfru Christendtze althid med werrett, och derhoß begierett, att Gud wille straffe baade hinde och Jomfru Christendtze, for de fembtenn wskyldige bornn, de haffuer tagett aff dage, och werret Aarsag till att ombringe, som samme schrefftelig Bekiendelse forne. Duse Lauridsis, i meenninge Thingmendtz neruerrelse och paahorrelse friuilligenn haffuer bekrefftigett. Derneſt ett andett Tingswinde aff forne. Thingh och Dag wdgiffuett formellendis eblantt andett, dett forne. Dusse Lauridsis haffuer mundtlig sagt der indenn tinge, att forne. Jomfru Christendtze gaff hinde troyeklede, Lueklede, halsklede och forreklede for hun schulle werre med att forgiorre forne. Frue Anne Bilde, haffuer ogsaa sagt att hindis Affgud hed Blackskinnebeen, och Jomfrue Christendtzis hed Jeronimus, och att hun aldrigh haffde kommid i dend forfaringh och wlycke, och giort dend gierning emod forne. Frue Anne, haffde Jomfrue Christendtze icke werrit, dett wille hun tage paa sinn Siell Sallighed och doe paa. Nock enn andenn bekiendelse enn wed naffnn Jehanne Jensis paa Nackebolle, dend 18. Martii 97. giortt och bekiendt haffuer wdi Dannemendtz neruerrelse, forst att hun haffuer giffuid sig fandenn wdi magt och wold, till sinn Apostell Allebast, for hand schulle tienne hinde; Dissligeste at Jomfrue Christendtze Axels Daater; dend Dieffuel, saa faa hun skam, hun haffuer kommett hinde till slig oende Throldombs gierninger, som hun med haffuer werrit att begaa, och sagde Jehanne Jensis sig thow gange att haffue werrit paa Blocksbiergh, och der icke lenger att haffue toffuid end en timme, Och sagde Jomfrue Christendtze wor med hinde, och de andre sinne Staldbrodre, och de haffde enn Spellemand med dennom samme tid, och haffde tow och tow huer andre wed handenn och dandsid paa samme biergh, om Nattenn, och Dieffuelen hente dennom Winn noch, bekiende hun att hun reed baade henn och hiemb paa sinn Drengh Allebast, och wor icke wdenn enn stund paa Weigenn, och sagde, der de gick i daindzenn da fald der 3. eller 4. aff dennom omkring, da sagde hun till de andre Troldqwinder, Nu bliffuer wi

wist robtt och obbenbarett. Noch bekiende hun att Jomfrue Christendtze, Duse och hun Sielff Jehanne Jenßis, satte 3. kors neder wnder Fru Anne Bildis Seng wdi Jordenn wed Foderne, och samme tid stood Sengenn wdi Frue Annis Swockekammer, och samme tre kors wor giort aff Staall, och de bleff satt i dend Meenningh att Frue Anne icke schulle triffuis, och wor der quinde haar hoes, dißligeste aff Jomfrue Christendtzis haar, Dusis, Jehanne Qhuastis, Gunder Kieldersuendtz och aff hindes egne haar ebsandt, och samme Kors och haar wor suobtt wdi papier och enn sort traad wdenn omkringh, och loed Jomfrue Christendz Axels dater giore dennom hos Tommes Smedt som tiente der paa gaardenn. Bekiende hun, att hun haffuer kund samme trolddom sidenn de offrid i Aasterup Kircke med Worbarnit, och om enn Fredag satte Jomfrue Christendtze, Duse, Jehanne Qvastis, Gunder och hun Worbarnit neder i Frue Annes Stoell i Kirckenn och her Madtz Sognepreſt wor med dem. Bekiende hun att hunn well affuiste, att Jomfru Christendtze kom dend æderkop i dett melck till Frue Anne, och der hun icke wille æde deraff slog Jomfrue Christendtze dett bort; saa kom Dieffuelen och tog dett. Bekiende och forne. Johanne Jenßis, att nar de alle erre brend som haffuer werrit med at forgiørre Frue Anne, da schulle hun fange sitt helbrede igienn, och Jomfrue Christendtze haffuer nu ingenn widere magt med dend goede Frue, for hindis konst ehr robtt med hinde. Bekiende hun widere att altt hnis trolddomb de haffde brugt emod Fru Anne Bilde, dett haffuer Jomfrue Christendtze Axels Dater altid werrit i Raad och gierning med dennom, dett bad hun sig saa sant Gud till hielpe och wille doe derpaa.

Noch for oß fremblagdis enn anden Bekiendelse som enn wed Naffnn Aplonne Ibß dater Anders Guldsmedtz hustru i Aalborgh dend 29 Octobris 1619. wdi Byefougedens Ridefougedens och Slottsfougedens neruerrelse, med mange andre gott Folck deris paahor der hun schulle annamme Sacramentett, saa well som wdi Bispens, Mester Togers, och her Tommeßis paahorrelse, Bekiende hun leddig och løß wpint at saa witt Marrenn Kneppis och Mette Peders Daters bekiendelse om formelde, dett wor altt Sandhedt, och att der wor i Roede med dennom, som och samme tid wor medt forsamblitt i Marrenn Kneppis huus, Marren Peders dater, som nu sider offuer pompenn, Elsenn Niels Datter wed oster aae affgangenn Christenn Knudsens Quinde, enn gammell Quinde i Waare Anne eller Marren wed naffn, Jomfrue Christendtze

tze i Aalborgh, Mette i Klarup, wed Klarupsgaardt, enn Quinde i Mou Else wed Naffnn, Nogle aff dennom wor dode som ehr Gunde Wogenn-karlls quinde och tow quinder haffde hiemme i Guddomb, Sidsell och Woell wed Naffnn, och haffde da dett Woxbarnn emellom dennom som Mette Peders Dater haffde borrenn och bekiend sig att haffue giffuenn hinde de thow Marck derfore huormed de wille haffue forgiort Marrenn Jorgens daater, Hans Feldthusis quinde, och Marrenn Kneppis dobte barnett, och kallett dett Marrenn, och stack saa ild i taaenn deraff, dend thid de bleff robtt dermedt. Jtem bekiende hun, att dend Wlycke som Henning Bildis barnn wederfoer, der det kom offuer dend sualle och neder ad trappenn det onde haffde hun wiist sinn dreng Naggi henn att giore Eyler Simmensenn, fordi Eyler haffde loffuid att ffi hinde enn Zeddell igienn som Anders Guldsmed haffde giffuenn Henningh Bilde, och att de haffde giffuitt Eyler ett Solff Kniff-Skafft och enn Skiorte derfore och Henningh Bildis barnn kom i Weigenn for samme wlycke, och war alle forne. hindis Compagni och Roede wdi Raad och gierning wdi samme Sagh. Bekiende hun att paa Sancte Hans Afftenn, da sist forledenn, der hun med ald deris Rode haffde berammitt att schulle mode till Jomfru Christendtzis der oster med deris Dieffler, och hun icke kunde faa stunder sielff att komme derhenn, sende hun forne. hindes Dreng Naggi oster till de andre och schulle samtocke, altt huis de andre begierede att wille forrette, och da ehr modt hannom paa Weyen wed S. Bodels Kircke, dend pige aff Sæby, som da tiente Christenn Stobdrub, och fordi hun da modte hannom bleff deris gierningh foruent, saa de inted kunde bestille epter deriß forsett, derfor kaste de samme pige dend skade och Siugdom paa, som hun haffuer, och wor de allesammen med att giore dend pige aff Sæby dend Skade och wlycke hun haffuer. Bekiende hun ochsaa att Dorritte Jens Daather i Slottsgade wor och inde till Jomfrue Christendtzis med de andre S. Hans Afftenn, dend tid dend Sæby pige bleff forgiort paa hindis helbrede, och ald dend lycke Jens Andersenn Hals och hans Hustrue haffuer, dett weed Dorrette beschedenn om altt sammenn, dog Weste hun well att hand haffde aff Hans Christensens locke, huilcken Dorritte haffde sliett hannom, Mens ald dend lycke der bleff skifft till Marrenn Kneppis, dend fick Jens Andersenn Hals, och hans quinde, Bekiende hun, dett hindis drengh haffde sagt for hinde, att dend tid de suinn wor paa wor Frue Kirckegaard, da wilde Jomfru Christendtze och Dorrette, och dend degenn som wor hos Jomfruerne, Chri-

stenn Degens Sonn, forgiore M. Dauidtz hustru och icke hun wiste flere, der med wor, thi dett wor aff enn andenn Rode, och althid nar de ware forsamblede och skildis ad, da beholdt Jomfrue Christendtze meeste deelen alld dend lycke de haffde att schiffte. Noch bekiende hun, att de potter som bleff sonderslagenn och dend Pissenn och dend losenn som schiede wdenn for Niels Schriffuers Dor, dett bestillett Jomfru Christendtze aldsammenn, och bekiende Jomfruenn bestillitt mogett som hun icke wiste eller kunde i hußkomme, thi hun haffde althid hafft enn ond grund till Niels Schriffuer, men om hun wor aarsage till hans dod, wiste hun icke, Mens om morgenenn dette wor schiedt wdenn Niels Schriffuers dor, spurte Aplone Jomfrue Christendtze adt huad sligt schulle betyde, suarett hun att dersom de haffde pist derfor i Afftis, wilde de skide derfor i Afften, och slog dett saa henn med enn skiembtt latter och sagde dett kom hinde inthid wed. Item haffuer forne. Appellone och bekiendt, att Jomfrue Christendtze, Dorrette Jens Daather, Ellene Nelsdather och ald selschabett, dend gandsche Rode haffde offte werret forsamblett, att wille forgiore eller paafore Borgemester Hans Wandell, hans quinde eller born Wlycke, dog hand ingenn onde haffde giort hinde, dog maatte hun alligeuell samtocke med de andre. Dernest i Rette lagde enn bekiendelse som enn wed Naffun Ellenn Niels Dater borgersche i Aalborge wdi Sognepresten Raadmend och Byfougedens Paahor haffuer bekient dend 31. Augusti 1620. i Dueholms Closters Kircke som de med eigne hender till Witterlighed haffde Wnderschreffuit, liudendis eblant andett, att hun wed sex Slett enn Afftenn wor inde i Marrenn Kneppis huus, da wor forsamblid dese epterschreffne, Jomfru Christendtze, Dorrette Jens dather, Gunder Wognkarls quinde, Margrette hiullmandtz, Marrenn Peders dater ibid., och de toe qvinder wdenn byes, sammeledis dend pige Mette Peders dather, som bleff brend, och da haffde de Marrenn Kneppis mellom dennom paa gulffuit att hun schulle fode enn trolld och wille haffue forgiort Marrenn Hans Felthusis quinde, deß emedeler tid kom Peder Ponelsenn till Winduerne och robte, saa kom hun wd ad gade dorrenn, och de andre huer sinn Wey. Noch haffuer forne. Ellenn Niels daater bekiend och stadfest Aplonne Guldsmedtz bekiendelse att werre sant ord fra ord och att Jomfrue Christendtzis drengh hed Jeronimus och Dorrettes dreng Plugie, dett hun icke rettere weste. Och der hun bleff tillspurt och formanit aff Otte Skeell att hun icke schulle liuge paa nogenn, och om dette

for-

forschreffne icke wor sant, da suarede hun och sagde att saa sandt som Gud schulle hielpe hinde, da wor det sant epter som forschreffuit staar, och derpaa wille hun giernne gaa till dodenn. Noch for os i Rette lagde forne. Otte Skeell femb tingsuinder, aff Aalborg byetingh dend 15. May 1620. wdgangenn, dett forste bemellendis, Peder Pouelsenn fischer i Aaleborgh att haffue wundett att S. Luciæ Afftenn 1611. der de troldquinder wore forsamblede inde till Marrenn Kneppis och hun fode dend trold, att hand da saae Jomfru Christendtze Axels dather hun och wor derinde med dennom der de brugte deris Dieffuelschab och Kogleri Karrenn Niels dather ibid. winder, att samme Afften wor der ti troldquinder wdi Marrenn Kneppes huus, som brugte troldom, och ehr det hinde och Witterligt Jomfrue Christendtze wor med i Marrenn Kneppes huus, och hun fald samme Afftenn wdaff Marren Kneppes Dor, saa hun nogenn tid derepter laae weed sinn Sengh, Noch haffuer forne. Karrenn Niels dather bestaaed, och werrit bekiend att dett wor hindes moders klæder, som Marren Kneppis fodde dend trolld paa forne. Luciæ Afftenn, der forne. quinder wore forsamblede, Endnu winder forne. Karrenn Niels dater, att Jomfru Christendtze nogenn tid lang der epter kom till Hinde till Lauridtz Jensens Fischers i Kattesund wdi tre torsdag morgener epter hver andre, och wille haffue hinde wdi tienniste, och sagde wilt du tienne mig, da will ieg giffue dig flesch och brod, i dett sted du faar skarnn att æde som du nu gaar, saa gick hun wdi skiull wdi ett Kammer, da sagde Jomfru Christendtze, Gack i skiull for bodell och byesuend, och icke for mig. Dett andett tingsuinde Soffrenn Laursenn paa Egholm haffuer wundett med opracte fingere, att for otte aar forledenn hand laa aff dend Kolde siuge, da gick hans soster Jehanne Lauridtz daater till Jomfrue Christendtze och begierede Raad aff hinde for denne hans siuge, da sende Jomfrue Christendtze hannom sex eller siuff stocker oblatt, och brugte dennom sex eller siuff gange, och haffuer Jomfrue Christendtze staad till Wedermaalstingh och sielff bekiende for Rettenn, att dett wor ni Stocker Ablatt, som wor schreffuit nogenn bogstaffuer paa, som hun sende hannom att bruge for samme Siugdom, och schulle brende dett niende Stocke. Det tredi tingswinde Hans Wandell Jørgenn Olsenn Borgemester, Jens Andersenn Krag Diderick Grubbe, Lauridtz Jennsenn, Hans Feltthuus, Gregers Christensenn, Lauridtz Hansenn Raadmend i Aalborgh disligeste enn och tiuge aff borgere ibid. haffuer

wundett, wed høygeste æed med opragte Fingere, att sidenn Marrenn Kneppis och Mette Peders dather for trolddom ehr brend, da ehr dett dennom wdi Gudtz sandhed fuld witterligt att forne. Jomfrue Christendtze Axels dather epterfuld ett Trolddombs Rogte, Disligeste er ochsaa wdlagt aff dennom, som haffuer lid for saadanne misgierninger. Dett fierde tingswinde, Søffrenn Jensenn Temmermand i Aalborgh haffuer wundett wed sinn høyeste eed med opracte Fingere, att Jomfrue Christendtze Axels dather war bleffuenn wreed paa hannom, och loffued att indenn andenn Dags afftenn schulle hand faae enn Dieffuelsmæd paa dend mund som hand haffde tallett de ord med, och samme dagh for afften som hand sad paa enn Dannemandtz bislagh i Aalborgh och wiste sig ingenn fare, da kom der enn Vng karll till hannom, som wor enn Kopsetter, huilckenn hand aldrig kende eller haffde seett, hand løb till hannom med enn kniff, hannom waduaaret i alle maade, och schar hannom leberne thuert offuer Munden och derepter løb sinn Kaaß for samme gierning och skade, och schylte hand forne. Jomfru Christendtze och gaff Last och klage paa hinde, att hun haffde loffuit hannom att hand schulle wederfares ondt paa hans mund, andenn Dagenn indenn Afftenn, och hun samme hindis Loffte fuld kom som hun wdloffuit haffde. Dett femte Tingswinde liudendis, Stygge Høyg lod lese och paaschriffue enn wnderschreffuenn Seddell liudendis ord fra ord som epterfolger, Epter Welbetr Styge Høgs begeringh haffuer borgemester och Raad befallett oß att gaa till Jomfrue Christendtze att giffue hinde tilkende, huorledis Aplonne Guldsmedtz haffuer berøfft hinde for troldoms gierningers bedrefft att epter som hun tilforne haffuer och werret sigted for throlddombs bedrefft att haffue giort Eiler Brockenhusis Frue Fru Anne Bilde, att hun wille mode till mundtz med Aplonne Guldsmedtz, och sig erklere emod hindis Sigtelse, dertill suaret Jomfru Christendtze att huad dend besigtelse Wor anlangendis, om frue Anne Bilde haffuer hun erkleret sig fore, for Kongenn och Danmarckis Raad, och sagde hun wille lade Dieffuelenn mode till mundtz med Apelonne Guldsmedtz, icke haffde hun heller lougligenn besigtett hinder, før hun ehr bleffuenn dombt, men haffuer giort dett sidenn hun ehr bleffuenn dombt och pint och epter Welb. Stygge Høgh haffer ladett steffne i dag for Retten att giffue hannom suar derpaa, da haffuer Jomfrue Christendtze suarett oß som forschreffuit staar till Windizbiurd skriffuer wi woris hender her nedenn

wnder

vnder Datum Aalborg dend 19 Nouembris 1619. och haffuer der fundtz fire mendtz hender schreffuenn vnder samme seddell, ydermere haffuer Stygge Hoegh tilspurt Jomfrue Christendtze der indenn tinge for Rettenn, huor de breffue wor som hun wor forfuld med for hans Moderbroder daater Anne Bilde hun haffde forgiort femtenn børnn fore. Disligeste huor dend Erkleringh wor hun for samme Sag haffde sig erkleret, huortill forne Jomfru Christendtze suarett att samme Erklering och breffue wore hos hindis brødre, och haffuer forne. Jomfru Christendtze werrid mod alle desse tingswinder louglig kallett, och stod til Wedermaalstingh som de wdi dennom Sielff widere formelder. Endnu i Rette lagde forne. Otte Scheell ett Winde som hederlig och høylerd Mand M. Dauid Jensenn, Sogneprest till wor Frue Kircke i Aaleborgh for Superintendenten offuer Windelbo Stigt thuinde prouster och borgemester der i Byenn dend 16. May 1620. wdi Aalborgh latins Skoles Lectori wondett haffuer, liudendis dett forne. M. Dauid berette med opracte fingere och høyeste eed, der hannom aff Otte Skeell bleff tilspurt, att dett ehr hannom wdi Gudtz Sandhed fuld witterligt, forne. Jomfrue Christendtze haffde epterfuld ett ont troldombs Rogte nu i longsommelige tid och mange Aar, sidenn dend quinde Marrenn Kneppiß och dend pige Mette Pedersdater bleffue brende der for byenn, och att hun ochsaa haffuer werrett wdlagt for throldom aff Appelonne Guldsmidtz och Marrenn Peders dater som bleff retted der for Byenn, Disligeste want att hand tit och mange sinde haffuer hort baade aff sim bedrøffuede hostru, der hun endnu wor wed sim fulde fornufft sund och weltilpas, att hun da med suck och graad klagede saadant for hannom saa och dett aff andre at haffuer hørt, att Jomfru Christendtze schulle haffue loffuit hans høstru ont, kom aff enn Rendesteenn som forne. Jomfru Christendtze lod reense och kaste Wandett fra sit Rendeløb och ind paa M. Dauidtz Kaalhaffue saa de fattige folck der boede i deris huuße klagede for Lisebett hans hustrue, och att hun da gick derhenn och sagde dett maa icke saa werre Rendesteennen maa haffue sinn wanlig løb, och sidenn bleff dett sagt M. Dauidtz Hostru att Jomfru Christendtze stoed indenn for planckewerckett, och sagde om forne. Elisebett, du schall alligenell faa scham derfor indenn enn stackett tid, huilckett hans hustru strax med grødende taare klagett for hannom, och strax der epter Bertolomei Dag som dette skeede tilforne in Julio med forne. Rendesteenn och epter forne. Jomfru Christentzes trussell

faltt

fallt hans hustru i dend ynkelig Siugdomb, och bleff fortagenn sinn Weed och fornufft, hvilckett hun och sielff strax y begyndelsenn i sinn Siugdom ynckeligenn klagede. Ydermere haffuer forne M. Dauidt wundett, der hannom bleff tilspurt, att huis som findes i Appelonne Guldsmedtz bekiendelse som hun for hannom haffde bekiendt baade om Jomfru Christendtze och andre dett sagde hun for hannom att werre i Gudtz sandhed. Item haffuer och forne. M. Dauid wundett att forne. Jomfru Christendtze sende hannom bud om een predikenn hand haffde for ½ aar sidenn Dominica 9. Trinitatis, om dend wrettferdig hußfougett, och rorde hand i samme sinn Predikenn, att mand schulle see till huor mand holtt huus, icke med Horer och Skøger att haffue i sitt brød, och deris pige Anne wed Niels Dygend føde sitt foster till denne Werdenn och ingenn Jordemoder hos hinde wor, huad de haffde i sinde dermed dett weed de Sielff, heremod haffuer och forne. Jomfrue Christendtze werrett steffnit och wor der tillstede och høyeligenn benegted aldrig att haffue lert eller kund trolddom, icke heller att haffue giort eller loffuid M. Dauidtz hustrue noget ont, men dett hun sende hannom bud om hand meenthe hinde eller hindis tiuennde med dend predickenn, dett wille eller kunde hun icke benegte, som dett winde widere formelte.

Fremdeles i Rette lagde enn bekiendelse, som enn wed Naffn Marrenn Peders dather dend 1. Februarii 1620. wdi mange gott folckis Neruerrelse och paahør haffuer bekiend, att dett barnn som de haffde imellom dennom, som bleff christenett dett kallede Marrenn, och dermed wille forgiøre Hans Felthusis Konne Marrenn Jorgens dather, och Jomfru Christendtze och Dorrette Jenß dather wor och med i Marrenn Kneppis Huus, der de handlede om samme barnn, ydermeere haffuer hun bekient, att dett Wreenlighed der skiede enngang for Niels Schriffuers borgermesters dor, dett haffde hun giort, wdi Jomfrue Christendtzis, Dorrette Jens Daters, Ellenne Nels Daathers och Appelonne Guldsmedtz Neruerrelse for de wille haffue Liffuid aff hannom, Noch bekiende hun, att de snarer och garnn som wor satt i Frederick Borgemesters hauge Wed Frandtz Smedtz, dett haffde Jomfrue Christendtze, och Dorrette Jens dater, Ellene Niels dater och hun sielff werrit med att giore, och wille haffue Liffuid aff hannom och berette hun att altt dette wor i sandhed och derpaa wille hun gierne døe, p. Dernest for oß i rette lagde forne. Oete Skeell ett Raadhuus Winde aff

Aal-

Aalborgh Raadhuus dend 4 Julij 1617. wdgangenn, liudendis dett **Frederick Skroeder** och hanß hustrue **Anne Galtebiergis** want wed Eed med opracte fingere, att de forgangenn S. Bodels nat som wor emellom dend 16 och 17 Junij, emellom klockenn wor 10 och 11. der de laa i deris sengh, da hortte de der wor enn predickett wdi wor frue Kircke ligesom der haffde bleffuet ett barnn dobt, **Johann van Mindenn** som ligger till herberges hoes forne. **Frederick** want med opracte fingere, att samme forne. Nat Klockenn wor wed 10 slett stoed hand paa ett kammer paa **Fredericks** lofft, och wille klede sig aff sinne Kleder, och gaa till sengh, da saa hand wdaff Winduett da kom der nogenn Suin gaaendis offuer Kirckestentenn offuer den fiell som sider i Kirkeristenn nordenn for Kirckedorrenn, och da gick i Kirckenn enn epter andenn saa horte hand enn i kirckenn som dend predickett eller dobte ett barnn, och dett waarett well tre quinder, sidenn kom der enn aff kirckenn som enn prest och haffde enn preste lue paa och ingenn kappe, och gick wdenn for kirckenn till **Offue Lunges** begraffuelse och bleff der staaendis saa kom samme Suin epter wdaff kirckenn igien enn epter andenn, och satte dennom langs wd med **Christen Pouelsens** och **Pouell Sneckers** huuse, saa kom der nogenn Katte springendis offuer Kirckegaardenns stenthe och satte sig enn Katt emellom huer i tu Suinn, och de haffde samtalle med huerandre, som dett kunde haffue werrit mindischer, och emedelertid robte hand epter prestenn, och meente dett haffde werrit Her **Christopher**, saa gick prestenn wdaff dend stette wed **Frandtz Smedz**, och slog dorrenn epter sig att dett rungett, saa gick hand neder och gaff **Frederick** och hans hustrue dett tillkiende och wille haffue skut till dennom, eller werrett eblant dennom med enn tesack, huilckett hannom aff **Frederick** bleff forhindrid, som dett tingswinde widere formelthe. Fremlagdes ochsaa for oß nogenn forne. Jomfrue **Christendzis** Messiuer och schriffuelser, hun enn Studenter wed Naffn **Niels Christenßenn** haffde tillschreffuit, som wore mogitt mistenckelige wdi mange maade, tillmed fantis i samme breffue, schreffuenn att nar hand fick lest dem schulle de brendis, som samme Messiuer och forberort indeholder. Och epter slig Leylighed satte **Otte Skeel** wnderdanigst i Rette att epterdi forne. Jomfrue **Christendtze Axels** dather, wdi slige forberorte wtilborlige och wchristelige gierninger och Mißhandlinger haffuer ladett sig befinde, och der wdi for langsommelige tid sidenn haffuer werrit berogted, och aff mange atschillige Throldquinder, som for sadanne deris

Throllerie och. mißgierninger icke allenneste wdi Fyenn menn och wdi Nørre Jutland ehr henrettett till døde ehr bleffuen wdlagt huorpaa de och ehr gangenn till døde, Om hun icke derfore tillbørligenn bør att stande till rett och att straffis paa hindis Liff. Saa ehr her for Retten indstillett forne. Jomfrue Christendtze Axels dater, och saadanne sinne Mißgierninger icke alldellis kunde benegte, eller dett allerringeste som hinder i saa Madder ehr bleffuenn tillagt, kunde rygge eller affbeuiße, men enn stoer deell der wdaff her for Rettenn wedgangett, wnderdannigst begerrendes wi paa dett høyeste icke med hinde wille procedere, menn Rettenn nadigst med hinde wille formilde p. Da epter forberørdte leiglighed och epterdi wi befinde, att forne. Jomfrue Christendtze Axels dater for langsommelig tid forledenn haffuer werret berøgted for trolddom, och for nogenn aar sidenn aff nogenn troldquinder i Fyen, som aff deris egen fri Willie, wnød och wtilltungenn haffuer sligt offuer hinde werritt bekient: ehr bleffuen wdlagt, att hun dennom haffuer tillkiøbtt, och hun siellffuer schall haffue medwerrett slig Throlddom att bedriffue, eptersom forne. deris bekiendelse, huor epter Tingswinde findes tagenn, widere formelder, huorpaa samme troldquinder och sidenn der de for saadann deris begangenn misgierninger ehre bleffuen henrett ehr gangen till døde, Wi och befinde att hun sidenn wdi wort land Nørre Judland, aff andre Throldquinder ehr bleffuenn wdlagt, saa att hun med dennom i lige maade haffuen werrett wdi trolddombs laugh, Roede och Selschauff, throlddom att bedriffue, huilckett hinde till Aalborg byetingh, saa well som och nu her for Retten aff dennom dett seett haffuer, er bleffuen offuer bekient, Item hun haffuer och trued och loffuid gott folck onnt, huilcket och dennom epter hindis loffte ehr wederfarett, saa och med nogenn ord och character, som hun paa oblatt epter hindis egenn bekiendelse haffuer schreffuit wdi, saadann forbodenn wchristelig handell sig brugt och saaledis wdi attschillige wtillbørlige maade ehr berøgted och befundett, Item adschillige fortengte Messiuer, som hun Sielff med egenn hand schreffuit haffuer, som bleff for oß i Rette lagt saauellsom och aff dett skudtzmaall, hindis egenn Sognepræst hinde giffuit haffuer, Disligeste aff andre gott folckis Kundschab och Windisbiurd nochsom bekrefftiges att hinde haffuer epterfuld ett slembt trolddombs røgte, hun ochsaa er bleffuen naffngiffuett och wdlagt aff adschillige troldquinder, som for saadanne deris Mißgierninger ere dømbt till døde. Da epterdi forne. Jomfrue Christendtze Axels dather

wdi

wdi saadanne wgudelige och wchristelige forsett gierningh och bedrifft emod Gud och christelige Louge er befundenn och offuer wundett Gud Allermegtigste till fortornelse och alle till stoer forargelse, Da sagde wi derpaa saaledis aff for Rettenn, att hun for saadanne hendis begangne Misgierninger bør att haffue forbrut hindis adelig Stand och dignitet och straffis paa hindis Liff. p. Datum Kiobenhaffns Slot d. 9 Junii 1621.

III.

Fortsættelse af Christian IV. egenhændige Breve fra 1630.

20.

Andtwordt auff deß her: v: Mecke: schreiben

Daß er sich zu errinneren weiß daß ihm ein Zeitlanck 2000 thaler Jehrlicher pension versprochen seindt; woruon ihn 1000 dl. erleget vnangeseen daß Jahr, noch lange nit verbei gewessen, könne ihm derohalben, auff kunfftigem vmslage nit mehr dan 1000 dl. zu kommen, daa ihm nun ahn solche 10 [illegible] dl so vnl gelegen so wolthe ich dem Stadthalter befehlen daß er eiinen wexell auff Lybeck machen solthe auff sodane Summe.

Daß andere schreiben, hab ich neben der Apologia h: Randtzou zugestellet auff daß er sich destobeßer darauß erseen können, Otte Skeelen ist befehlen, souill myglich der her: v: M: Sachen bei zu steen, Es ist aber zu besorgen, daa he: Randtzou auff dem collegiall nichtez ausrichten solte der ander werde viil weniger verrichten

29 Junij 1630. Gluckstadt.

Udskrift:

Friderich Gynther zu handen.

21.

Weiil dii Lybske, vnd Brehmske, deputerede, vermudtlich mit dem Ersten kommen werden, alß wiill eß nötich sein, daß man beil Zeiithen, præ-

paratoria mache, auff daß man ihnen dii sache, woll eynbilden kan, vndt sii daß prosedere, recht erfahren mugen, So habe ich beiiligende puncta in etwaß auffgezeichenet, wohrnach du eine deduction, stellen sollest, so man ihnen, zustellen kan, Dii v: ham: werden alles ohne zueiffuell, mit eiinem, Wiisker, vberstreichen wollen, welches sich, so nit thun lest, dan dasselbige so obengemelthen alhiir zugestellet wiirdt, ins kunfftich pro afrentico gehalthen wiirdt. Glyckstadt den 30 Junij Año 1.6.3.0.

Christian.

Udskrift:

Friiderich Gunther zu handen.

22.

Laaß Gomargos Briiff auff copieren vndt sende eß heer wen dii klocke 7 ist 8 Julij 1630.

Udskrift:

Friderich Giinter zu handen.

23.

Eiin schreiben ahn Gomargo mit dem Musicanten so alhii ist Sein andtwordt, beii den trummeter, seii mihr woll, zu handen komen, vndt darauff verstanden, dass er dem keysser, den itzigen verwirreten zustandt, diisses ordtz, so von den hamburgern causirer, wol tho wissen lassen, wohrführ man ihm, danckfaget, mit genedigstem gesinnen, er wolle dem keysser, auch wissen lassen, das dii v: Ham: nu, eiine geraume zeiit, disse festung, zu wasser Blochiret, vndt den handell, vndt wandell, gesperret, welcheß verhoffendtlich, dem keysser, vnwisseudt gesckiiet, aldiiweil solcheß, snurrecht, wiider deß Reiix constitutiones, lässt, vndt solcheß eiinem Churfursten des Reiix nit erleubdt, zu zueligen, eiiner landtstadt, zu thun, ansteet 9 Julij 1630. Gluckstad

Udskrift:

Befehl wegen eines Schreibens an Gomargo.

(Fortsættelsen følger.)

Register til det første Bind.

A.

B.

Belhy

Broch,

E.

F.

G.

Juberg

N.

O.

P.

Sigge,

T.

F. P. 3